

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

~~SECRET~~
KW 537

E 56

SLEUTEL
DER LATYNSCHE
KONST-WOORDEN,

537
E 56

WELKE IN DE
BOTANYE, PHARMA-
CYE EN MEDICYNE
't meest gebruikt worden.

Waar in namentlyk

De gemelde Konst-woorden uit 't Latyn in 't
Nederduitsch vertaalt, en veele ander-
sints onverstaanbare opgeheldert en
verklaart worden, &c.

Seer nodig en dienstig voor alle de genen die
A ~~benig~~ sints de Konsten en Wetenenschappen,
voornamentlyk in dit opsig, bemin-
nen; met veel moeite en arbeid
in dese order geschikt

DOOR

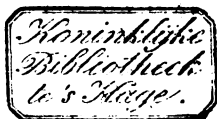
JOHANN HERMANN KNOOP.
Mathematicus & Scientiarum Amator.

Te LEEUWAARDEN,

Gedrukt by A. VAN LINGE en Compagnie.

1758

VOOR-REDEN.

AT de Termen of
Konst-woorden van
een grote Nuttig-
heid in allerley
Konsten en Weten-
schappen zyn, dit

zal geen in de Studien of We-
tenschappen ervaren Mensch ont-
kennen; vermits daar door een zaake
in 't beknopt uitgedrukt word, die
men anders dikwils met veel om-
haal, of verdrietige, lange, ja zelfs
veeltyts walglyke woorden, zoude
moeten zeggen, lesen of hooren;
want de Beknoptheid in 't zeggen,
dat is, met weinig woorden veel
te zeggen, is de konst van 't Rede-
neren. Inmiddels, schoon de Ter-
men nog zo wel mogen gegeven
zyn, zo hebben se egter veeltyd een
Explicatie nodig, wat daar door ei-
gentlyk gemeent word, zo wel in
dezelve Taal in welke de Termen

†

ge-

VOOR-REDE N.

gegeven zyn, als wel insonderheid in een andere Taal zullende verstaan worden: Want, schoon iemand een Taal volkomen magtig is, 't zy de oud-Romeinsche (Latynsche), Duitsche, of Fransche, &c. zo is het verre van daar, dat hy alle de Konst-woorden zoude kunnen verstaan, zo se onduidelyk zyn, en niet van de Autheur of een andere geëxpliceert worden.

Ik hebbe zedert verscheidene Jaaren, uit agting die ik voor de *Botanyc*, *Pharmacyc*, en *Medicyn*e &c. hebbe, een Collectie van de Latynsche Konst-woorden dezer voorgemelde Wetenschappen voor myn eigen Liefhebbery en Gebruik vergaadt; dewelke onder 't Oog van sommige Liefhebbers en Voorstanders der Konsten en Wetenschappen gekomen zynde, zo hebben dezelve geoordeelt, dat se wel aan andere me-

VOOR-REDEN.

medegedeelt mogte worden; want schoon men die Konst-woorden hier en daar in de Autheuren vind, zo zyn se egter verstroot, en veele ook qualyk vertaald: Men ziet se dus hier met een opslag van 't Oog by malkander, 't welk niet anders als voor een Incipient in deze Wetenschappen nuttig en voordelig zyn kan; en dat eigentlyk de Reden is, waarom deze Collectie hier in Druk verschynt; vermits we altyd tot Nut der Jeugt, en tot Bevordering der Wetenschappen trachten te arbeiden. Dit Werk kan aanleiding geven, om op die trant in 't vervolg een groter Werk, nammelyk een **LEXICON** *Botanico-Pharmaceutico-Medico-Anatomicum* op te stellen. Ondertusschen ben ik bezig om dit Werkje voor eerst voor myn eigen Liefhebbery om te keeren, dat is, 't zelve zodanig te

VOOR-REDEN.

schikken, dat de Duitsche Woorden voor aan staan; 't welk van geen minder dienst zal kunnen wezen.

Aangaande de *Preparatien* of Toebereidingen der *Pharmaceutische* en *Chymische Geneesmiddelen*, moet ik hier nog aanmerken, dat die geene welke haar werk daar van moeten maken, gelyk de *Apothecarii*, &c., daar in kunnen te regte raken in veele gedrukte *Pharmacopæen*, insonderheid, naar de Nederlandsche trant, in die van ROB. DE FARVACQUES, gedrukt te *Leiden*, in *Folio*, met een Voor-reden van de vermaarde Heer *Professor GAUBIUS*. Buiten dit vind men de *Preparatien* der *Medicynen*, welke namelyk 't nuttigst en nodigtst zyn, in de *Pharmacopœa Leovardensis* (Leeuwaarder Apotheek) in 12mo, welk Werkje, om syn Beknoptheid en goede Opstelling, zelf van verre Uitlanders gro-

VOOR-REDEN.

grotelyks geprezen word, schoon het minder Voorschriften als andere Pharmacopceen bevat: Want 't is niet de overvloed van *gecomponeerde Geneesmiddels* die een Sieke kunnen helpen, maar de goede Wetenschap! en elk *Simplex* heeft zekerlyk zyn byzondere Kragt en Nuttigheid.

Ontfangt dan, Goedgunstige Lezer, dit Werkje met zodanige Genegentheid als 't zelve met Liefde, Lust, en Yver voor de Konsten en Wetenschappen opgesteld is, en dan twyffele ik geenzints, of 't zal tot Diensten Nat verstreken; en in deze verwagting verblyve ik tot verder Dienst

UWE. Dienstwilige Dienaar

J. H. K N O P.

Leeuwaarden, in myn
Sudeer-Kamer, den
1 May 1758.

† 3

INHOUD

I N H O U D

E N

B L A D W Y Z E R

van dit Werk.

EERSTE HOOFDDEEL. Hand-
delende van de *Botanische* Konst-
woorden. ————— Pag. 1

TWEEDE HOOFDDEEL. Hand-
delende van de *Pharmaceutische*
Konst-woorden. ————— 131.

I. LID. Verklaring der Namen van
de Deelen der *Simplicia*; Haar
tyd van Infameling en Duuring
&c. ————— 131

II. LID. Van de *Simplicia* of Enkel-
de Genees-Middelen, die in de
Pharmaceutische Winkels by de
hand en gereed gehouden wor-
den. ————— 136

III. LID. Van de *Simplicia*, wel-
kers Kragten onder eenerley Gy-
tel begrepen zyn, en gewoonlyk
te samen voorgeschreven wor-
den. ————— 158

IV. LID. Hoe men een *Herbarium*
vivus

QUORUM

B L A D W Y Z E R.

viuus of *Hortum sicum* kant aan-
leggen en maken. ——— 163

V. LID. Verklaring der Namen van
de *Composita* en *Chymica* &c. der
Winkels; &c. ——— 170

VI. LID. Verklaring der *Konst-*
woorden aangaande de Eigenschap-
pen der *Simplicia* en *Preparata*,
ten opzichte van haar Reuk, Smaak,
Oppervlakte, Vermogen, &c. 206

VII. LID. Verklaring van de *Ter-*
men der *Pharmacye*; aangaande
de Bereiding der *Genees-Mid-*
delen ——— 208

VIII. LID. Verklaring der *Termen*
die gewoonlyk met Abbreviatic
of Verkorting in Pharmaceutische
Saaken geschreven worden. 223.

IX. LID. Verklaring der *Termen* en
gebruikelyke *Caracters* aangaande
't Gewicht. ——— 227

X. LID. Verklaring van de *Car-*
acters of *Teikens* die in de Medicyn-
sche, Pharmaceutische, en Chy-
mische *Schriften* gebruikt wor-
den. ——— 231

XI.

BLADWYZER.

XI. LID. Verklaring van de nodigste Gereedschappen der Pharmacie. ————— 234

DERDE HOOFDDEEL. Handelende van de *Medicinale* Konftwoorden. ————— 240

I. LID. Verklaring van de *Konftwoorden* der Siekten of Staat van Gezondheid. ————— 240

II. LID. Verklaring van de *Woor-*
den welke de Kragten der Geneesmiddelen aantonen. ————— 286

CLA

C L A V I S

TERMINORUM BOTANICO-PHARMA- CEUTICO-MEDICORUM.

O F

SLEUTEL DER KONST-

Woorden, welke in de Bo-
tanie, Pharmacey, en Me-
dicyne 't meest gebruikt
worden.

EERSTE HOOFDDEEL.

Van de Botanische Konst-woorden.

A.

Blattatio, Suiging, of En-
ting door inlegging van
een tak.

Abortiens Flos, zie *Masculus
Flos*.

Abruptè. Afgefeheurt.

Acalices Planta, Zonder-
kelkige Planten; zyn

zodanige, welkers Bloemen geen Kelk heb-
ben; By Voorb. *Tulpen*, *Witte Lelien*, &c.

A

Acan-

I. Hoofst. Van de

Acaulis, *c.* Zonder-stengig; Stenge-loos, dat geen Steng of Steel heeft; B. V. *Acaulis Planta*, een Zonder-stengige Plant, die geen Steng maakt of heeft.

Acer; *acris*, *c.* Scherp.

Acerosus, *a*, *um*, Naald-formig.

Acidus, *a*, *um*. Suir.

Acinaciformis, *c.* Krom-fabel-formig.

Acinus, *Acini*. Korl, Korls; worden genoemd de Kleine steenagtige Saden in de sappige Vruchten, B. V. in de *Druiven*; *Aalbesen*; *Vlarbesen*, &c. Ook worden van sommige de Besen der Druifjes-vruchten, als van Wyn-druiven, &c., zelfs daar door verstaan.

Acoiledones Planta, Zonder-lobbige Planten; zyn zodanige, welkers Saad geen Lobben heeft, (zie *Coryledon*), gelyk de *Mossen*.

Aculeatus, *a*, *um*. Stekelig.

Aculeus. Stikkel. Doorn. Hier door word van de nieuwste Botanisten verstaan een Stikkel of Doorn, die niet uit 't Hout gegroeit is, maar alleen aan de Schors vast zit; gelyk de Doorns van *Rosen*, *Brom-* en *Fram-besen*, &c. zie ook *Spina*.

Acumen. Punt.

Acuminatus, *a*, *um*. Scherp-puntig.

Acutus, *a*, *um*. Puntig. Scherp.

Adnascentia. *Adnata*. Afferfels. Aanwassen; worden genoemd de jonge Bollen, &c., die aan de oude voortkomen.

Adonis. Kruid-Tuin: Ook Lyst der Planten in een Kruid-Tuin.

Adpressus, *a*, *um*. Aangedrukt.

Ad-

Botanische Kunst-woorden. 3

Ascendens. Regt op klimmend. Regt op stygend.

Ascendens caulis. Regt op stygende Steng; of Steng die regt om hoog groeit.

Aspersus, zie *Aspersus*.

Aduncus, *a*, *um*. Gekromt. Krom omgebogen.

Aequalis corolla. Een gelyke Bloem-krans; word 't genoemt als de Bloem-krans, of Bloem-bladen, gelyk zyn.

Equinoctiales Flores, zie *Vigilia*.

Equivoca Generatio. Tweesinnige Voort-teeling.

Eschinomena Planta. Gevoelige Planten, zyn zodanige die eenig teiken van gevoeligheid by 't aanraken vertonen, B. V. inkrimping of slap-wording der Bladen.

Aestivus, *a*, *um*. dat in de Zomer voorkomt; B. V. *Planta aetiva*; Zomer-Planten.

Affinis, *e*, dat 't naast verwand is.

Aforus, *a*, *um*. Zonder-groevig.

Ager. Bouw-land. Land dat besaait is of word.

Aggregatus, *a*, *um*. t'famen vergadert.

Aggregatus Flos. Vergaderde Bloem, is zodanige welke in een gemeensame Kelk veel kleine Bloemtjes heeft met Steeltjes.

Aggregata Planta, zyn zodanige welke vergaderde Bloemen voortbrengen; gelyk B. V. de *Scabiose*.

Agrostographia. Gras-beschryving. Beschryving der Gras-planten.

Agrostographus. Gras-beschryver. Beschryver der Grafen, of Gras-planten.

Aizoides. Dik-bladig; Plant die dikke vleeschige Bladen heeft, gelyk B. V. 't *Huis-loek* (*Sempervivum*).

Ala. Vleugel. betekent 1. de Hoek tusschen 't Blad en de Steng of Tak van een Plant, waar veeltyts Spruiten of Bloemen voortkomen.

2. Betekent *Ala*, Vleugel-bladen; de twee Zyd-bladen aan de Vlienter-bloemen.

3. Betekent 't de dunne vleugelagtige Vliesjes van sommige Saden, B. V. van de *Birk*, *Denna-boom*, *Bignonia*, &c.

4. Betekent 't de vleugelagtige verlenging des Blads langs de Steng van sommige Planten, waarom een zodanige Steng *Caulis alatus*, gevleugelde Steng, genoemd word; B. V. *Carduus caule alato* (Distel met een gevleugelde Steng).

Alatus, *a*, *um*. Gevleugeld.

Alatus pedalis. Gevleugelde Blad-steel.

Alabastris. Bloem-knoppen. Groene jonge Bloem-bladen.

Albicans, *color*. witagtig.

Alburnum. Witte Binnen-bast, volgt op de Binnen-bast (*Liber*) naar binnenwaarts in veelerley Gewassen, en is iets loffer als de Binnen-bast. Ziet *LUDW. Hist.-Nask. Onderw.*

Albus, *color*. Heel wit.

Aleppicus, *a*, *um*. dat van Aleppo (in Syrien, heden Diarbek) van daan is.

Alexandrinus, *a*, *um*. Dat uit Alexandrien (in Egypten) van daan is.

Alga. Wier. Zee-wier.

Alimentum Plantarum, zie *Nutrimendum*, en *Succus*.

Alopecuroides. *Alopecurus*. Dat naar een Vossesteert gelykt. *Alpes*.

Botanische Konst-woorden. 5.

Alpes. Alpen; worden niet alleen genoemd de seer hoge Bergen tusschen Italien en Frankryk, maar men verstaat daar door ook in een breeder zin alle hoge Bergen, die met hare Toppen tot in de Wolken raken; waar op doorgaans geen Bomen kunnen groejen, en meest al met een altyd leggen-blyvende Sneeuw bedekt zyn.

Alphabetaric. Worden zodanige genoemd die de Planten, of iets anders, naar de order van 't A, B, C. opnoemen en beschryven.

Alpinus, a, um. Dat op de Alpen of andere hoge Bergen groeit.

Alternus, a, um. Een om 't ander. By beurten.

Alveolus. Sap-bakje. Sap-kasje.

Amaricans. Bitteragtig.

Amarus. Bitter.

Ambulacrum. Wandel-pad; van Bomen geplant, 't zy open of gedekt van boven.

Amentum. Nucumentum. Julus, Catulus. Katje, of Katte-steertje; zyn de langwerpige Bloey-trossen, die sommige Bomen voortbrengen, B. V. de *Haselaar, Wilge, &c.*

Amentacea Planta. Katjes voortbrengende Planten; zyn zodanige die Katjes dragen.

Americanus, a, um. Dat uit America of West-Indien van daan is.

Amnion. Binnen-vlies der Vrugt.

Amplexicaulis, e. Steng-omvattend.

Amplus, a, um. Wyd. Ver uitgebreid.

Amputatio. Snoeijing der Bomen. Wegnoeijing van een of meer Takken.

Analogia. Gelykheid. Gelykformigheid. Overeenkomt.

- Analogus, a, nm.* Gelykformig; overeenkomend.
- Anastomosis.* Inmonding; van een Pyp, Buis, of Ader in de andere.
- Anatomia Plantarum.* Ondeding der Planten; hier door worden de inwendige deelen van een Plant nagespeurt en onderkent.
- Androgyna Planta.* Man-wyvig Plant; is zodanige die Manlyke en Vrouwelyke Bloemen te gelyk voortbrengt.
- Angiosperma Planta.* Gedekt Saad voortbrengende Planten.
- Angiospermus Fructus.* Gedekte Vrucht, of gedekt Saad; is zodanig dat van buiten met een Saad-huis gedekt is.
- Anglicus, a, nm.* Engelsch, uit Engeland van daan.
- Angulatus. Angulosus, a, nm.* Hoekig; gelyk B. V. de *Cereus peruvianus*.
- Angustifolius, a, nm.* Smal-bladig.
- Angustus, a, nm.* Smal. Naauw.
- Annuus, a, nm.* Jaarlyks; dat maar een Jaar duurt.
- Annua Planta.* Jaarlyksche Plant; die jaarlyks versterft en op 't nieuw uit 't gevallen Saad voortkomt, of jaarlyks gesaait moet worden.
- Anomalia.* Ongelykheid. Ongelykformigheid.
- Anomalus, a, nm.* Irregulier. Ongeregeld. Ongelykformig.
- Anomala Planta.* Irreguliere Planten; zyn zodanige die irreguliere Bloemen voortbrengen, welke men tot geen sekere gedaante brengen kan, en meest al uit een Bloemblad bestaan. A-

Antenna, zie *Stylus*.

Anthera. *Apex*. *Testiculus*. *Capsula Staminis*.

Helmte; is 't bovenste topje der *Styltjes* in de Bloemen; dat doorgaans met 't *Stuif-* of vrugtbaarmakend-Saad (*Pollen*) bezet is, en 't Mannelyke Voort-telings-deel der Plant uitmaakt.

Antiquus, *a*, *um*. Oud. *Antiqui*, de Ouden.

Antiquorum, der Ouden, of van de Ouden.

Antophilus. Bloemist of Bloem-beminnaar; is zodanig een die de Bloemen bemint of cultiveert.

Apetalus, *a*, *um*. Zonder-bloem-bladig. Bloem-blade-loos.

Apetalus Flos. *Inperfectus*, vel *Incompletus*, sive *Staminens Flos*. Bloem zonder bladen; is zodanig een die geen Bloem-bladen, en alleen Helm-styltjes heeft.

Apetala Planta. Zonder-bloem-bladige Planten. Planten die Bloemen zonder Bloem-bladen voortbrengen.

Apex. Punt. Top.

Apex, zie *Anthera*.

Aphyllus, *a*, *um*. Zonder-bladig; dat geen bladen heeft.

Apophysis. Aanwas. Uitwas uit iets.

Apricarium. Zonne-plaats. Plaats die wel op de Zon gelegen is, tot koestering van tederere Gewassen.

Aquarium. Vyver. Water-kom; is nodig in een Kruid-tuin voor de Water-gewassen; en men dient 'er twee te hebben, de een met lopend en de andere met stilstaand water.

Aquatilis, *a*, *um*. Dat in het Water groeit.

Aquosus, *a*, *um*. Wateragtig.

Arabicus, *a*, *um*, Arabisch; uit Arabien van daan.

Arbor. Boom; is een zodanige Plant die houtagtig gewas maakt, meestlyts met een enkele Steng, en hoog op groeiend.

Arborescens. *Arboreus*, *a*, *um*. Boomagtig groeiend; B. V. *Sedum arborescens*.

Arboretum. Bosch. Plantagie; waar in de Bomen in 't vierkant of in 't verband (*quincunx*), of ook zonder order geplant zyn.

Arbustiva Planta. Planten die tegen iets anders opgroejen.

Arbuscula. Een Boomtje. Kleine Boom.

Arca. Bed. Kruid-bed. Bloem-bed.

Arena. Sand Sand-grond; is van verscheiderhande Soorten.

Argenteus, *a*, *um*. Verfilvert. Silver-verwig.

Argilla. Kley-aarde. Leem; is een taaje lymige Aarde die in de Winter of met Regen heel week en lymig word, maar in de Zomer met droogte hard t'samen droogt.

Avillus. Saad-schil; is 1. De buitenste vlieagtige Schil van 't Saad, dat zig affchillen laat

2. Sommige verstaan daar door ook de Saadsteentjes in de Bessen; ziet *Acinus*.

Arista. Baard. Air-baard. Koorn-air-baard; word genoemd het dunne stekelige deel dat uit de Duijt (*Gluma*) der Koornairen uitsteekt

Armeniacus, *a*, *um* Dat uit Armenien van daan is; B. V. *Mala armeniaca*. Abricosen.

Aroma. Speceray; is in de Pharmacy een soet en

en sterk-ruikend, fcherp-smakend, en kragt-
tig Gewas, of deel daar van, 't zy Wort-
tel, Steel, Hout, Schors, Kruid, Vrugt,
Saad, &c. die meest uit de heete Gewes-
ten, als uit de beyde Indien, van daar
gebragt worden, B. V. *Canneel*, *Kruid-*
Nagels, *Angellike*, &c.

Aromaticus, *a*, *um*. Specereyagtig.

Articulatio. Geleding. Lid-forming.

Articulatus. *Articulosus*, *a*, *um*. Lid formig ;
dat de gedaante van Leden heeft.

Articulus. Lid. Gewrigt; word genoemd 't deel
dat tusschen de knopen der knopige Wor-
tels, Stengen, Halmen, &c. is.

Arvensis, *a*. dat op de Akkers of Velden groeit.

Arvum. *Arva*. Braak-land; of onbesaait Bouw-
land.

Arundinaceus, *a*, *um*. Dat als Riet uitstiet, of
dus groeit.

Asiaticus, *a*, *um*. Astatisch; uit Asien van daar.

Asparagus Turis. Wortel-spruiten; zyn de
eerste tedere Spruiten der Wortels in 't
Voor-jaar, alvorens deselve in bladen ver-
anderen; B. V. van *Aspergies*, *Hoppe*, &c.

Asper, *a*, *um*. Ruw. Scherp. Groff.

Asperifolia Planta. Ruw-bladige Planten.

Aspersus, *a*, *um*. Besproeit, bevogtigt.

Astrologus. Sterre-kragt-kundige; hier door
word in de Botanie verstaan een Man,
welke de krachten der Planten uit de in-
vloed der Sterren beoordeeld.

Ater, *a*, *um*. Kool-swart.

Astro-purpureus, *a*, *um*. Donker purper-rood.

Attenuatus, *a*, *um*. Verdunt.

Attenuatus Pedunculus. Verdunde Bloem-steel; is zodanige welke na bovenwaarts dunner word.

Athicus, a, um. Atheenssch; dat van Athenen (in Griekenland) van daan is.

Aulicus calyx. Calyculatus calyx. Vermeerderde of dubbelde Kelk; word een Kelk genoemd die beneden eenige Bladjes of Schubbetjes heeft, en daar door schynt als in een ander Kelk te zitten; gelyk de Anjelieren, &c.

Aurantius, Color. Orange-verwig.

Auratus, a, um. Verguld. Goud-verwig.

Aureus, a, um. Goud-verwig. Goud-geel.

Auriculatus, a, um. Ge-oort; dat Ooren heeft, of dat na een Oor gelykt.

Austerus sapor. Straffe smaak.

Austriacus, a, um. Oostenryksch; dat uit Oostenryk van daan is.

Autumnalis, e. Dat in de Herfst groeit of bloeit.

Autumnales Planta. Herfst-Planten; die in de Herfst groejen of bloejen.

Axilla. Ochfel; betekent by de nieuwste Kruidkenners zo veel als *Ala.*; zie *Ala.* No. 1.

Axillaris Pedunculus. Ochfel-steel; is een Bloem-steel die uit de Ochfels der Planten voortkomt.

Axis, Columen. Asse; betekent in de Kruidkunde het middelste lange deel waar aan andere deelen rondom vast gehegt zyn; B. V. het middelste lange deel der Katjesbloemen. Ziet ook *Columella.*

Azoricus, a, um. Azorisch; dat uit de Azorische Eilanden van daan is.

Bacca.

B.

Bacca. *Besia.* *Bey;* is een vleeschige of ook droge Vrucht, die verscheide Saad-korls van binnen in, of buiten op 't vleesch bevat, gelyk *B. V. de Druiven, Aal-besien, Aard-besien, &c.*

Baccatus, a, um. *Besia- of Bey-formig.*

Baccifer, a, um. *Dat Besien draagt.*

Baccifera Planta. *Besien dragende Planten.*

Baeticus, a, um. *Baetisch;* dat uit 't Spaansch Landschap *Baetica* (heden *Andalussen, Granada,* en een gedeelte van *Estremadura*) van daar is. *Bem,* swart-bruin of rood verwig.

Barba. *Baard,* word genoemd de benedenste Lip van de gelipte Bloemen. Ook betekent 't de ruigte aan sommige Bloemen, *B. V.* aan de *Lisch-bloemen.*

Barbara (Nominis). *Barbarische* of on-talige Namen; daar door worden verstaan die vreemde in Europa ongewone Namen der Planten, van vreemde Indiaansche en andere Volkeren afkomstig; insonderheid zodanige die beswaarlyk om uit te spreken zyn.

Barbatus, a, um. *Gebaart;* dat een Baard heeft.

Barbatus Flos, zie *Ringens Flos.*

Barometrum. *Barometer, Luchtweiger;* is een Instrument, dat de swaarte der Lucht en de daar uit ontstaande veranderingen van Wind, Regen, &c. aantoon; zynde by de Cultuur der Gewassen van heel veel dienst en nuttigheid.

Bata:

Batavia. Holland. Nederland; of ook de
Hoofstad van Nederlandsch-Indien.

Batavicus; Belgicus, a, um. Nederlandsch:

Bibliotheca Botanica. Kruid-kundige Bibliotheek:

Een zodanige is seer nodig voor een
Kruid-kennaar (*Botanicus*), en andere
Liefhebbers van Planten, althans de
voornaamste: Het getal der Kruid-kundige
Boeken is al tamelyk groot; men kan de-
zelfde zien in de *Bibliotheca Botanica* van
SEGUIERUS, in 4to; en in die van
LINNEUS, in 8vo.

Bicapsularis, e. Dat twee Kapsels voortbrengt.

Bicapsularis Planta. Twee-kapselige Planten;
zyn zodanige die twee Saad-Kapsels by
elkander voortbrengen; gelyk *B. V. de
Panic, &c.*

Bicornis, e. Twee-hoornig.

Biennis, e. Twee-jaarg.

Biennis Planta. Twee-jaargige Plant; is zodanige
die twee jaaren duurt, en in 't tweede
jaar haar Bloemen en Vruchten voortge-
bragt hebbende versterft.

Bifer, a, um. Tweemaal dragend.

Bifera Planta. Tweemaal in 't jaar dragende
Planten; zyn zodanige, die tweemaal in
't jaar Bloemen voortbrengen; van welke
Natuur insonderheid sommige Planten uit
de beide Indien zyn.

Bifidus, a, um. In twee gesplit, of gedeelt.

Biforus Pedunculus. Twee-bloemige Bloem-steel;
Steel die twee Bloemen voortbrengt.

Bifolius, a, um. Twee-bladig.

Biginatus, a, um. Tweemaal twee-dubbeld.

Bilo-

Bilocularis vel *bivascularis*, *f.* Twee-vakkig.
Twee-kassig.

Biloculare vel *bivasculara Pericarpium*. Twee-vakkig Saad-huis; is zodanig een dat uit twee vakjes bestaat.

Biloculare vel *bivasculara Semen*. Twee-vakkig Saad.

Bina folia. Twee bladen bysamen.

Biographia. Levens-beschryving.

Bipetalus, *a*, *um*. Twee-bloem-bladig.

Bipetalus Flos. Twee-bladige Bloem.

Bisuminosus, *a*, *um*. Harsagtig; of dat als Hars ruikt, gelyk B. V. *Trifolium bituminosum*.

Bivalvis, *e*. Twee-schillig.

Bivalve Pericarpium. Twee-schillig Saad-huis of Saad-vlies; is zodanig een dat twee of samengevoegde Schillen van buiten heeft, gelyk B. V. van de Kool, &c.

Bivascularis, *e*. Twee-vakkig. Twee-kassig; betekent by sommige ook zo veel als *Bicapsularis*.

Bivasculares Planta, zie *Bicapsulares Planta*.

Bohemicus, *a*, *um*. Boheemisch; dat uit Boemen van daan is.

Botanica. Botanïe. Kruid- of Plant-kunde; is een Natuurkundige Wetenschap, welke de Planten leert kennen, in Geslagten, Soorten, en Veranderingen, op een Systematische wyse, te onderscheiden, en elk by syn regte Naam te noemen. Zo yemand agting voor de Botanïe heeft, 't zy uit vermaak of per Functie, die durven wy wel de Werken van den Heer *Professor LINNÆUS*, te Upsal in Sweden, tot een leiding,

ding, en wegens haar beknopt- en duidelykheid, aan-recommanderen, egter geensints met die intentie dat we de Werken van andere brave Mannen daar door zouden willen verkleinen: in 't bezondere kan men aan de Beminnaars (de Latynsche Taal magtig zynde) recommendeeren de *Philosophia Botanica*, en 't *Systema Naturae* LINNÆI. Hier nevens LUDWIG HILF-*Nat.-k. Onderwyfingen. &c.*

Botanicus. Botanist. Kruid- of Plant-kenner. Kruid-beschryver; is een Man die goede, of liever grondige, kennisse heeft van de Planten en Plant-verdeeling, zo als we kort hier voren onder 't woord *Botanie* gemeld hebben.

Botanographus. Kruid-beschryver; onder dit woord kan men zodanige bevatten, die de Planten beschryven zonder een vaste Methode of Leerwyse waar te nemen.

Botanologia; betekent na genoeg zo veel als *Botanica*; en *Botanologus* zo veel als *Botanicus*.

Botanophilus. Kruid-beminnaar; is zodanig een die agting voor de Planten en goede kennisse daar van heeft, schoon hy syn werk niet geheel, of *ex professo*, van de *Botanie* maakt.

Berryoides. Druifagtig; dat naar een Druivetrosgelykt.

Brachiatus, a, um. Getakt.

Brachiatus caulis. Getakte Steng of Steel.

Brachium. Arm. Tak; worden de Takken der Planten, infonderheid de grote der Bomen, genoemd, waar in de Steng of Stam gedeelt is. Bra-

Bractea. Folium florale. Bloey-blad; worden genoemd de Bladen die omtrent de Bloemen van sommige Planten voortkomen, en daar meest van een ander gedaante, ook sommtyts van een ander koleur, zyn als de overige bladen der Plant; gelyk B. V. aan 't Scharley (*Horminum*) &c.

Nota. Men moet de Bloey-bladen niet verwarren met de Bloem-bladen (*Corolla, Perala*), of met de Bloem-vliesen (*Petricanthium*).

Bracteatus Flos. Bloem met Bloey-bladen.

Brasilianus, a, um. Brasilsch, dat uit Brasil (in West-Indien) van daan is.

Britannicus, a, um. Engelsch, dat uit Engeland van daan is. *Item*, uit 't Landschap Bretagne (in Frankryk).

Brumalis, e. Dat in de Winter groeit.

Brumales Planta. Winter-planten; zyn zodanige, die in de Winter groejen of bloejen, 't zy uit de Natuur, gelyk de *Winter- en Water-kerse*; of door de Konst, door middel van Broey- en Stook-kassen. Zynde dese laatste bloejende Planten meest zodanige die uit *Africa*, en insonderheid van omtrent de *Caap de goede Hoop* gebragt zyn.

Bulbifer, a, um. Bol- of Klyster-wortels dragend.

Bulbosus, a, um. Bol- of Klysteragtig.

Bulbosa Planta. Bol- of Klyster-planten; zyn zodanige die Bol- of Klyster-wortels hebben, gelyk *Oyen, Tulpen, Narcissen, &c.*

Bulbus. Bol. Bol-wortel. Klyster: Klyster-wortel; is een Soort van Wortel die som-

sommige Planten hebben, B. V. de *Uyen*, *Tulpen*, &c. zynde van verscheiderhande gedaante, als, *Solidus*, *Tunicatus*, *Squamosus*, *Articulatus*.

Of zodanige Bol eigentlyk een ware Wortel is, is twyffelagtig; 't schynt veel eer een Soort van Knop (Gemma) te zyn, waar in de vermeerdering der Plant opgesloten is.

Ballatus, *a*, *um*. Blaasagtig. Puiſtagtig.

Byzantinus, *a*, *um* Constantinopelsch; dat van Constantiaopel van daan is.

C.

C*aduca Corolla*. Ras afvallende Bloem-krans; die afvalt zo ras de Bloem open gaat.

Caducus, *a*, *um*. Afvallig.

Caducus Calix Ras afvallende Kelk, die afvalt zo ras de Bloem open gaat.

Caeſius, *a*, *um*. Hemels-blauw. Groenagtig blauw.

Calcar. Spoor; is een Bloem-blad dat met een lange punt buiten de Bloem uitsteekt, gelyk B. V. aan de *Ridder-spoor*; *Indiaanſche Kerſe*, &c.

Calor. De Warmte; is het Hert of Groey-verwekkend middel der Planten, waar door deselve groejen en bloejen, gelyk zulks de Jaars-Saifoenen genoegzaam aantonen. Dog deselve kan Natuurlyk zyn alleen door de Zon, of door konst gemaakt, in Konst-gebouwen; wordende dese te wege gebragt door Broey-stoffen, als

als door *Mest*, *Rund*, &c.; of door Vuur-stoking in *Kagbels*, *Ovens*, &c. Hier over kan men nazien myn *Beschouwende en Werkdadige Hoveniers-Konst*.

Caldarium. Heete Kas; is zodanige, waar in de warmte door Vuur-stoking feer vermeerderd word, infonderheid in de Winter: Dienende tot koeftering en queeking der Gewassen die uit de heetste Gewesten, als uit Oost- en de heetste Landen van West-Indien, van daan gebragt zyn: De Constructie van zo een Kas vind men in myn *Beschouwende en Werkd. Hoveniers-Konst*, &c.

Calida Planta Heetagtige Planten; zyn zodanige die uit de warmste Gewesten tot onsent overgebragt zyn.

Callofus, *a*, *um*. Eeltagtig.

Calyciflora Planta. Planten welkers Bloemen de Helm-styltjes binnen op de Kelk vast zittend hebben:

Calycinus, *a*, *um*. Dat aan de Kelk zit.

Calycularius calyx, zie *Auctus calyx*.

Calycularius flos. *Flos completus*. Gekelkte Bloem. Volmaakte Bloem; word genaamt die welke een Kelk heeft.

Calyptra. Helm-deksel; word genoemd 't bovenste van de Bloey-toppen der Mossen. Betekent by andere ook zo veel als de Saad-schil (*Arillus*) van sommige Saden, B. V. van *Concommers*; (zie *Arillus* No. 1.)

Calyptrati Musci. Mossen die Helm-deksels voortbrengen.

Calyx. Kelk. Bloem-kelk. Bloem-kas. Koker; is de Kelk of 't Inwindsel dat de Bloem

B

onder-

ondersteunt; of waar uit de Bloem voortkomt; hoewel alle Soorten van Bloemen geen Kelk hebben, gelyk B. V. de *Tulpen*. De Kelken zyn ook van verscheiderhande Soort, als 1. *Perianthium*. 2. *Involucrum*. 3. *Amentum*. 4. *Spatha*. 5. *Glama*. 6. *Calyptra*. 7. *Volva*. Ziet dese woorden onder elks Naam, en verders de *Philosophia Botanica* van LINNÆUS.

Campanacei vel **Campaniformes Planta**. Planten die Klok-formige Bloemen dragen.

Campani-formis, *e*, vel **Campanaceus**, seu **Campanulatus**, *a*, *um* Klok-formig, dat de gedaante van een Klok heeft.

Campestris, *e*. Dat in de vlakke Velden groeit.

Campus. Vlak veld; is zodanig een, dat vlak, droog, en open op de Zon en Winden legt.

Canadensis, *e*. Canadensisch; dat uit de Provincie Canada (in West-Indien) van daan is.

Canaliculatus, *a*, *um*, zie *Striatus*.

Canalis. Buis. Pyp.

Canarius, *a*, *um*. vel **Canariensis**, *e*. Canarisch; dat uit de Canarische-Eilanden van daan is.

Cancellatus, *a*, *um*. Getraliet; als Tralien uitzierende.

Candelares Planta. Keersagtige Planten?

Candicans. Witagtig.

Candicus, *a*, *um*. Wit. Geheel wit.

Canus, zie *Incanus*.

Capensis, *e*. Caapsch; dat van de Caap de goede Hoop (*de bome Esperance*), en daar omstreeks van daan is.

Capillamentum. Hair-wortel. Vesel-wortel; zie ook *Filamentum*.

Capil-

Capillaceus, *a*, *um* *Capillaris*, *e*. Hair-formig. Hairig. Vefelagtig, dat de dikte en gedaante van een Hair heeft, of Hair-wyfe groeit.

Capillares vel *Epiphyllisperma Planta*. Hair-kruiden. Hair-planten; worden in een bezondere zin, dog ongevoeglyk, genoemd die Kruiden, welke haar Saad (meest) op de rug der Bladen voortbrengen, gelyk B. V. de *Herts-tongge*, *Vaaren*, &c.

Capita. (*Caput*). Hoofden; Knoppen, Bollen, Bloey-bollen, &c.; worden genoemd de Bloey- en Saad-hoofden van sommige Planten, als die waz groot en rond zyn, en dus de gedaante van een Hooft hebben; B. V. van *Maan-koppen* of *Maan-bollen* (*Papaveris*); van *Distels*; *Artifchokken*, &c.

Capitata Planta. Hooft-dragende Planten; worden genoemd zodanige, die dikke ronde Bloey- of Saad-hoofden voortbrengen; gelyk zo even hier voren gemelt is, (zie *Capita*).

Capitulum. Hooftje. Bloey- of Saad-hooftje; berekent een kleinder Hooftje als te voren (zie *Capita*) gemeld is, gelyk B. V. van de *Gomphrena*, of van de *kleine Maan-kep*, &c. Ook word 't *Helmtje* der *Mos-bloemen* dus genoemd.

Capreolus, zie *Cirrhus*.

Capsula. Kapsel. Saad-kapsel; word genoemd 't Inwindfel of Saad-huis waar in 't Saad, 't zy in een of in verscheide vakken, opgesloten is: Zynde voorts van veelderhande gedaante. Zie ook *Pterispermum*.

Capsula Staminis, zie *Anthera*.

Caractèr, zie *Charactèr*.

Carina. Kiel; word aan de Vlinter-bloemen (*Papilionaceae flores*) genoemd 't benedenste Kiel-formige Blad, 't welk de Helmslytjes en Stampertjes bevat.

Carinatus, *a*, *um* Kiel-formig. Gekielt; word genoemd dat hol Kiel-formig is, gelyk de holle bodem of Kiel van een Schip.

Carneus, *a*, *um*. Vleesch-koleur.

Carnosus, *a*, *um* Vleeschig.

Caro. Pulpa Vleesch. Merg; word genoemd de weke vleeschagtige Substantie van verscheiderhande Vruchten, &c. als van Appels, Peeren, Pruimen, Meloenen, &c.

Cartilagineus, *a*. *um*. Krake-benig.

Cartilago. Krake-been. Knorvel-been: Zynde harder als Vleesch, en weeker als Been.

Caryophyllea Planta. Anjelier-planten, dat is, Planten die Bloemen voortbrengen als Anjeliers.

Caryophyllæus Flos. Anjelier-bloem; is zodanige die de gedaante van een Anjelier-bloem, of ook van Kruid-nagels, heeft.

Caryophylloides. Dat de gedaante van een Anjelier-bloem, of Anjelier-plant heeft.

Catalogus Plantarum Register der Planten.

Caudatus, *a*, *um*. Steert-formig. Gesteert; dat een Steert heeft, die naar een Steert der Dieren gelykt B. V. *Amaranthus caudatus*.

Caudex Stam. Tronk; betekent in 't besonder de Stam van een Boom; edog in 't algemeen word van de nieuwste Botanisten daar door verstaan zo wel de uit de Wortel

- Stengel** opstygende Steng der Planten, als de in de Aarde nedergaande Wortel; de eerste word genoemd *Caudex ascendens*, en de tweede (de Wortel) *Caudex descendens*.
- Caulifera.** Gestengt; dat een Steng of Stengen voortbrengt.
- Cauliculus.** Kleine Steng. Stengje.
- Caulifer, a, um.** Steng-dragend. Steng-voortbrengend.
- Caulinus, a, um.** Dat aan de Steng groeit.
- Caulis** Steng; word genoemd de Steng der Planten die uit de Wortel opwaarts groeit. Men onderscheid die hoofzakelyk in twee Soorten, als 1. *Caulis simplex* (enkelde Steng), wanneer die tot 't bovenste der Plant in eens voortgaat, en 2. *Caulis compositus* (t'samengestelde Steng), wanneer die in verscheide takkingen verdeelt word.
- Cellula.** Celletje. Vakje; is een klein besloten Vakje of Kasje; zie *Loculamentum*.
- Cellulosus, a, um.** Vakkig. Celagtig. Gegaat.
- Cereales Planta.** Graan-gewassen, als *Rogge, Weit, Garst, &c.*
- Cerealia Semina.** Graan-Saden. Granen; worden genoemd die Saden der Grasagtige Planten, welke tot dagelykfe Spyse des Menschen dienen, als *Rogge, Weit, Garst, Ryf, Geers, &c.*
- Cerinus, a, um.** Was-geel.
- Cernuus, a, um.** Omgekromt. Omgebogen.
- Cespidosus, u, um.** Begraast. Gras-zoodagtig; dat dicht bysamen groeit als Gras-Zoden.
- Ceylanicus, a, um.** Ceylonsch; dat in het

Eiland Ceylon (in Oost-Indien) groeit. *Chalcedonicus*, *a*, *um*. Chalcedonisch; dat uit Chalcedonien (in klein Asien) van daar is.

Character. Character. Nota. Kenmerk. Kenteiken; zyn besondere Kenteikens aan de Planten, waar door de Geslagten worden onderscheiden en bepaalt. Deseive is drieërley, als 1. *Essentialis* (Wesentlyke). 2. *Fabrilis* (Gemaakte). 3. *Naturalis* (Natuurlyke). De eerste onderscheid de Geslagten van andere door een enkel seker Kenmerk, dat aan elk van dat Geslacht eigen is. De tweede onderscheid de Geslagten alleen door een sekere aangemene konstige in order schikking der Planten. In de derde worden alle mogelyke Kenteikens des Geslagts bygebragt, en deseive bevat dus teffens de wesentlyke en gemaakte Characters. De wesentlyke Kenmerken (*Characteres*) zyn wel de beste, maar nog niet in alle Geslagten ontdekt, zo se in alle te vinden zyn? De gemaakte dient maar tot een vervulling van de vorige: De Natuurlyke, wel uitgearbeid zynde, is dus de grond van alle Systema's, en waar door alle Geslagten onveilbaar gekent en bewaart worden. Zie LINNÆI *Philos. Botan.; Gen. Plantar. &c.*

Chorion. Buiten-vlies der Vrucht.

Cichoraceus Flos; zie *Ligularis Flos.*

Cicures Planta. Tamme Planten; zyn zodanige die wel niet by ons van zelfs in 't wild groejen, maar die eens in de Tuin gebragte zynde,

- zynde, ligtelyk door 't Saad, Scheuring, Steeking, of inlegging vermeerderd worden, en de Winter kunnen verduren.
- Ciliatus*, *a*, *um*. Gewimbrauwnt; noemt men als de hairen der Planten vlak nederwaarts en overmalkander leggen, gelyk de hairen der Wimbrauwen.
- Cinereus*, *a*, *um*. Asch-verwig.
- Circinnatus*, *a*, *um*. Kringswyse van gedaante.
- Circinnalis Folia*. Bladen die benedenwaarts Slaks-huis-wyse omgedraait zyn.
- Circumpositio*. Verplanting der Gewassen: Ook het afleggen van een Tak in een Pot, tot vermeerdering der Plant.
- Cirrhus*. *Capreolus*. *Clavicula*. *Viriculus*. Klauwiertje. Krultje; worden de dunne draadagtige, en dikwils gekrulde Rankjes van sommige Planten genoemt, waar door se haar aan andere nabystaande dingen vast hegten, gelyk B. V. van de *Wynstok*.
- Cirrhosus*, *a*, *um*. Dat Klauwiertjes heeft.
- Citrinus*, *a*, *um*. Citroen-geel.
- Classis*. *Genus summum*. Classe. 't Hoogste Geslacht; is een t'samenvoeging van verscheiden Geslagten in een Hooftdeel, die in verscheidene Kenmerken eene verwantschap met malkander hebben.
- Clavatus*, *a*, *um*. Spyker-formig, of met een hooft als Spykers.
- Clavicula*, zie *Cirrhus*.
- Clavis*. Sleutel. Opening van een Saake.
- Clima*. Lugt-streek. Gewest.
- Glypeatus*, *a*, *um*. Schild-formig; dat naar een Schild gelykt B. V. *Hedysarum olypeatum*.

Condannatus, *a*, *um*. Aan malkander gegroeit, by 't voet-eind.

Coarctatus, *a*, *um*. In een gedrongen; B. V. *Coarctatus pedunculus*, in een gedrongen Bloem-steel; als de Bloemen dicht met haar steelen in een gedrongen staan, in tegenstelling van *Patulus pedunculus*.

Coccineus, *a*, *um*. Carmosyn-rood.

Cocciger. *Cocceifer*, *a*, *um*. Besien dragend.

Cochleatus, *a*, *um*. Dat als een Slakke-huis omgedraait is, B. V. de Bloem van 't *Caracalla*.

Colonus. Een Landman. Land-bouwer.

Color. Koleur, Verff.

Coloratus, *a*, *um*. Gekoleurt.

Columella Columen. *Axis* Assé. Saad-huis-pylaartje; word genoemd 't Pylaartje in het midden van sommige meer-vakkige Saad-huisen, 't welk de Scheid-vliesen der Vakjes te samen voegt; ziet ook *Axis*.

Columnifera Planta. Pylaartjes voort-brengende Planten; zyn zodanige welkers Helmstyltjes der Bloemen in een Lichaam te samen gegroeit zyn, gelyk B. V. in de *Malva*; *Althaa*, &c.

Coma. Blad-Air; is het vol-bladige Top-eind der Stengen of Takken van sommige Planten, B. V. van 't *Horminum coma violacea*. Ook verstaat men in de Pharmacy daar door de Toppen van allerley Planten; zie *Summitates*.

Communis, *o*. Gemeen. Gemeenszaam.

Commune Receptaculum. Gemeene Bewaar-plaats of Kelk; is een Bewaar-plaats die veel Bloemen te gelyk bevat.

Com-

- Comosus*, *a*, *um*. Voltakkig. Vol-bladig.
- Completus Flos*, zie *Calycularis Flos*.
- Compositus*, *a*, *um*. t'Samengesteld.
- Compositus Flos*. t'Samengestelde Bloem; is zodanig eene, welke in een algemeene Kest veel kleine Bloemtjes heeft zonder Steel-tjes, gelyk B. V. 't *Aster*, *Distels*, *Latuw*, &c.
- Composita Planta* t'Samengestelde Planten; daar onder verstaat men zodanige die t'Samengestelde Bloemen voortbrengen.
- Compressus*, *a*, *um*. Digt te samen gedrukt.
- Concauus*, *a*, *um*. Hol. Uitgeholt.
- Conceptaculum*. Hulfe. Saad-hulfe; is een een-schillig Saad-huis, op de wyse als een Peul, dat maar op een zyde, naar de lengte, opspringt, en waar aan 't Saad niet vast, maar aan een besonder Bewaar-plaats van binnen gehegt is; gelyk B. V. van de *Balsamina*, &c.
- Confertus*, *a*, *um*. Digt by malkander geplaatst.
- Conglobatus*, *a*, *um*. Bolagtig-rond. In 't rond by samen gevoegt.
- Conglobatus Flos*, zie *Conglomeratus*.
- Conglomeratus*, *a*, *um*. Bolagtig-rond.
- Conglomeratus*, *glomeratus*, vel *conglobatus Flos*. Bolagtige Bloem, of Bloem-tros; is zodanig eene, die uit veele Bloemen in een digt Hooft te samen gefet is.
- Congregatus*, *a*, *um*. By samen vergadert.
- Conifer*, *a*, *um*. Kegel-dragend.
- Coniformis*, *e*. Kegel-formig.
- Conjugatus*, *a*, *um*. By twee t'samen-gevoegd.
- Connatus*, *a*, *um*. t'Samen-gegroeit.

Cannivorus. Knip-ogend.

Cannivens Flos, vel **Corolla**. Knip-ogende Bloem; is zodanige welkers Bladen na malkander toe gebogen zyn, en by na sluiten.

Constantinopolitanus. *Byzantinus*, *a*, *um*. Constantinopelsch; dat van Constantinopel van daan is.

Contortus, *a*, *um*. Gedraait. Omgedraait.

Convexus, *a*, *um*. Convex. Bultig; gelyk de oppervlakte van een Kloot.

Convolutus, *a*, *um*. Te samen of omgerolt.

Conus, zie *Strabilus*.

Cor (*Plantarum*). Het Hert der Planten; is de warmte, zie *Calor*.

Cor, zie *Medulla* en *Corculum*.

Coraculum. *Cor.* *Embrio.* *Gemma Seminis.* *Punctum vegetans*. Saad-spruitje. Plant-beginsel; is 't Spruitje binnen 't Saad, 't welk de Beginsels van een nieuwe Plant bevat.

Cordatus, *a*, *um*. *Cardiformis*, *e*. Hert-formig.

Corniculatus, *a*, *um*. Hoorn-formig. Gehoornt; dat na een Hoorn gelykt, B. V. *Papaver corniculatum*, &c.

Corniger, *a*, *um*. Hoorns-dragend; dat Hoorns voortbrengt, of liever Doorns die de gedaante van Hoorns hebben; B. V. *Acacia cornigera*.

Cornutus, *a*, *um*. Gehoornt; of met Hoorns, B. V. *Astragalus cornutus*.

Corolla. Bloem-krans; bestaat uit de bladen der Bloem, en maakt een gedeelte der Bloem uit; zynde van veelerley gedaante en kleur; zie verder *Flos* en *Petalum*.

Coronaria Planta. Kroon-planten.

Corona.

Corona. Kroon. Krans.

Coronatus, *a, um.* Gekroont, of dat als een Kroon groeit.

Coronula (*Seminis*). Saad-kroontje. Saad-kransje; is het vliesagtige Kelkje dat op sommige Saden zit, en waar door se ligr door de Wind verstroot worden; gelyk B. V. van 't *Scabiosa*.

Cortex Schors. Bast; is het uitwendige Deksel of als de Huit der Planten, die van verschillige dikte is, naar den aart der Plant, zynde die van de houtagtige 't dikst. De Schors word weer onderscheiden in 4 Deelen, als 1. in de *Witte Binnen-schors* (*Alburnum*). 2. *Middel-schors* (*Liber*) (dog dese 2 alleen in sommige). 3. *Buitens-schors* (*Cortex*). en 4. 't *Hwitje* (*Epidermis*), dat de Schors van buiten dekt. Het is feer waarfchynlyk dat 't voedend Sap der Planten hoofzakelyk in en tusschen de Schors opklimt; gelyk dit onder anderen blykt aan oude holle Bomen, die schoon se geen hout binnen de Stam hebben, egter in de hoogte wel groejen.

Corydales *Planta*:

Corymbifer, *a, um.* Troffen voortbrengend.

Corymbifera *Planta*. Tros-planten; die Bloemen in troffen voortbrengen; zie *Corymbus*.

Corymbosus, *a, um.* Tros-wyfe groeiend.

Corymbus. Tros. Kroon-tros; is een foort van Bloem-tros, waar aan de Bloemen elkaan een besonder Steeltje zitten, en die t'samen een rond- of plat-agtige tros formeeren.

Costa. Ribbe; word genoemt de middelste dikke

dikke Zenuwe die van de Steel af door 't Blad loopt. Ook noemt men aldus de verlengde Blad-steel, waar aan de Bladjes der gevederde en gelobde Bladen vast zitten.

Coryledon Placenta Seminis. Saad-lobben; zyn de Lobben des Saads die 't Saad-spruitje (*Corculum*) dekken, en 't selve door haare Water-, Geest-, en Olie-agtige deelen, die se bevatten, voeden, en onderhouden tot de tyt van een gevoeglyke uitspruiting toe. Dat dese Lobben veel geestige en olieagtige deelen bevatten, blykt klaar aan de Geesten en Olien die uit veelerley Saden in menigte, tot een dagelyksche nuttig- en noodwendigheid, gehaalt worden. De meeste Saden hebben twee, maar eenige 1. 3. 4. en meer Lobben.

Crassus, a, um Dik.

Grena. Kerf. Kerteling; gelyk sommige Bladen hebben. *Crenula.* Fyne Kerf.

Grenatus, a, um Gekertelt. Gesleuft.

Crenatio. Enting in de Kerf.

Crenulatus, a, um Fyn gekertelt.

Creta. Kryt. Krytagtige Aarde.

Creticus, a, um Kandisch; dat uit 't Eiland Kandien (*Creta*) van daan is.

Crispus, a, um. Gekrult.

Cristatus, a, um. Gekamt. Kam-formig; dat de gedaante als een Hane-kam heeft, B. V. *Amaranthus cristatus.*

Crocus, vel Crocinus, a, um. Saffraan-geel.

Cruciformis, e. Kruis-formig.

Cruciformis Flos. Kruis-formige Bloem; is zodanige, die 4 Bladjes heeft welke Kruiswyse

wyfe staan; B. V. de *Violieren* of *Leucojen*; Kool, &c.

Cryptantha vel *Cryptanthera* *Planta*. *Cryptogamia*. Worden genoemd die Planten waar aan de Bloemen en Vruchten beswaarlyk te zien zyn; zodanige zyn de *Mossen* (*Musci*), *Vaaren* (*Filices*), *Wieren* (*Algæ*), en *Kampernoelien* (*Fungi*).

Crystallinus, *a*, *um*. Crystallynſch; of dat als Crystallen uitziet en dus blinkt.

Cucullatus, *a*, *um*. Gekapt. Gekovelt; of dat dusdanig uitziet.

Cucullatus Flos. Kap- of gekapte Bloem.

Cucullus Kap. Kovel.

Cucurbitacea *Planta*. Kalbas-dragende Planten.

Culminea *Planta*.

Culmifer, *a*, *um* Halm-dragend.

Culmifera *Planta* Halm-dragende Planten; gelyk de Soorten van *Gras* en de *Graanvruchten*; als *Rogge*, *Wet*, &c.

Culmus Halm; is de Steng der *Gras*-en *Graan*-gewassen; deselve is van drierley Soort, als 1. *Geknoopt* of *met Leden* (*Articulatus*). 2. *Zonder Knopen* (*Enodis*). 3. *Schubbig* (*Squamosus*).

Cultura (*Plantarum*). *Cultuur*. *Oeffening*, of *Queeking* der Planten; leert de Planten met een goede kennisse en voorspoed te bouwen; hoe men namelyk alles op syt tyt en met een goede order moet sajen, planten, snoejen, enten, &c. Die in de Gronden der *Cultuur* begeert onderregt te zyn, kan te regte raken in myn

nis.

uitgegeven *Beschouwende en Werkdadig*
Hevoniërs-konst; in 4to.

Cultus, *a*, *um*. Bebouwt Bearbeid.

Cuneiformis, *e*. Wig-formig.

Curassavicus, *a*, *um*. Curassausch; dat uit 't
Eiland Curassau (in West-Indien) van
daan is.

Cuspidatus, *a*, *um*. Puntig. Gepunt. Gescherpt.

Cuticula Cutis, zie *Epidermis*.

Cymbiformis, *e*. Beeker-formig; dat de ge-
daante van een Cylinder-formige Beeker
heeft, wiens bovenkant een weinig uit-
gebreid is.

Cylindraceus, *a*, *um*. *Cylindriciformis*, *e*. *Teres*.
Cylinder- of Rol-formig.

Cylindranthera. Planten die Cylinder-formige
Helmtes in haar Bloemen hebben.

Cyma. Bloei-tros; word van de nieuwste Bota-
nisten verslaan van een Bloem-tros waar
aan de eerste Bloem-steelen uit een punt,
maar de gedeeltelyke Steelen ongeregel-
en verstroot, voortkomen; gelyk B. V.
van de *Vlier*, *Water-vlier* (*Sambucus*,
Opulus) &c.

Cymosus Flos. Bloei-tros-bloem; zodanig als zo
even van *Cyma* gesegt is.

Cynarocephalus, *a*, *um*. Dat Hoofden voort-
brengt, als *Artischokken* (*Cinara*).

Cynofora. Leid-ster. Handleiding.

D.

D *aciliifera*. Dadel-dragend.

Damascenus, *a*, *um*. Damasceensch; van
Da-

- Damasco* (uit Syrien) van daan.
- Decagynia*. Planten die Bloemen met 10 Stam-
pertjes voortbrengen.
- Decandria*. Planten die Bloemen met 10 Helm-
styltjes voortbrengen.
- Decaphyllus*, *a*, *um*. Tien-bladig.
- Decemfidus*, *a*, *um*. In tienën gesplitst of gedeelt.
- Decemlocularis* vel *Decemvascularis*, *e*. Tien-
vakkig, dat 10 Vakjes of Kasjes heeft.
- Decemloculare Pericarpium*. Tien-vakkig Saad-
huis.
- Deciduus*, *a*, *um*. Afvallend.
- Decompositus*, *a*, *um*. Uit 't t' Samengesteld
weer t' samengesteld. Dubbeld t' samen-
gesteld.
- Decompositus Flos*. Dubbeld te samen gestelde
Bloem; bevat in de gemeensame Kelk
kleine Kelken met veele Bloemen, B. V.
't *Sphaeranthus*.
- Decumbens*. Neerwaarts hangend.
- Decurrens*. Nederwaarts aan iets aflopend.
- Decussatus*, *a*, *um*. Kruis-wyfe, by tweeën tegen
malkander over staande.
- Definitio*. Bepaling; namelyk der Kunst-woor-
den en Saken: Dese is in de Botanie en
in alle andere Wetenschappen ten hoogsten
noodzakelyk, want zonder dat is alles
duister en verwart.
- Definitio Generis*. Geslagts-bepaling; komt over
een met *Charakter*.
- Defolians*. Blad-vallings-tyd; is de tyd in de
Herfst als de Planten de Bladen verliezen.
- Delibens*. Opspringend; dat ryp zynde op-
springt, gelyk veele Saad-Huisen of Kap-
fels.

Delib-

Delibratio. Enting. der Bomen tusschen de Schors.

Deltoides. Drie-hoekig; als een Grieksche Letter *Delta* (Δ).

Demersus, a, um. Onder 't Water gedompelt.

Denominatio. Benaming; namelyk der Planten, makende 't tweede Grond-beginsel der Botanïe uit, zie LINNÆI *Philos. Botan.*

Dentatus, a, um. Getant; dat naar scherpe tanden gelykt.

Denticulatus, a, um. Fyn getant.

Denudatus, a, um. Ontnaakt. Ontbloomt.

Denudata Planta. Ontnaakte of Naakte Planten; daar door worden verstaan de Planten welke bloeyen voor dat se Bladen hebben, B. V. *Colchicum, Crocus, &c.*

Dependens. Nederwaarts hangend.

Depressus, a, um. Nedergedrukt. t'Samen gedrukt.

Descendens. Nederwaarts-stygend.

Descendens caudex. Nederwaarts-stygende Steng: Hier door verstaat LINNÆUS de Wortels der Planten, die in de Aarde nederwaarts groejen.

Descriptio. Beschryving, namelyk der Planten; is een Natuurlyke Character of Kenmerk der geheele Plant, of waar door alle deelen der Plant beschreven worden, het welk, hoe korter zulks, door gevoeglyke Termen of Konst-woorden, geschied hoe beter, mits egter dat 't niet onvolmaakt geschiede.

Diadelphia. Bevat de Planten die Bloemen voortbrengen, welkers Helm-styltjes in twee Cylin-

Cylinder-formige Lichamen te samen gegroeit zyn.

Diangia, Bevat de Classe der Planten welkers Saad-huis (Ovarium) in twee Vakjes gedeelt is; B. V. 't *Eerenprys* (Veronica).
Mosten-kruid (Blattaria).

Diandria, Bevat de Classe der Planten welkers Bloemen twee Helm-styltjes hebben.

Bitarpus, Twee-korlig.

Dichotomus, *a*, *um*. In twee gedeelt of verspreit.

Dicotyledones *Planra*. Twee-lobbige Planten; zyn die, welkers Saadn twee Lobben hebben, gelyk de meeste.

Didynamia, Bevat de Classe der Planten welkers Bloemen twee Helm-styltjes langer hebben als de overige.

Difformis, *e*. Onformig. Irregulier.

Diffusus, *a*, *um*. Uitgespreid; dat ver of veel van malkander staat.

Digitalis, *e*. Vingers-lengte.

Digonus, *a*, *um*. Twee-hoekig. Twee-kantig.
B. V. *Caulis digonus*, twee-kantige Steng.

Digynia. Planten welkers Bloemen twee Stampertjes hebben.

Digynus, *a*, *um*. Met twee Stampertjes voorzien.

Digynus Flos Bloem met twee Stampertjes.

Dilut. Bleek; en dus B. V. *dilute caruleus*, Bleek-blauw, &c.

Dimidiatus, *a*, *um*. Half in twee gedeelt; dat 't aanzien heeft als of 't door 't midden in twee gedeelt was.

Digra, Linn. Planten welke Bloemen of alleen

C

met

met Helm-styltjes, of alleen met Stampertjes, in dezelfde Soort voortbrengen, te weten elk op een verschillende Plant groeiende.

Dipetalus, *a*, *nm*. Twee-bloem-bladig.

Dipetalus Flos. Twee-bladige Bloem.

Diphyllus, *a*, *nm*. Twee-bladig.

Diphytus Flos, Ludw. Twee-plantige Bloem; is zodanige die aan de eene Plant alleen Helm-styltjes, en aan de andere van dezelfde Soort alleen Stampertjes heeft: komt dus overeen met *Diacia*.

Diplosanthera. Planten die Bloemen voortbrengen welke tweemaal zo veel Helm-styltjes als Bloem-bladen hebben.

Dipsacae (*Planta*), Vaill. Planten welke Bloei- of Saad-hoofden hebben als de *Wevers-kaarde* (*Dipsacus*).

Dipycnus, *a*, *nm*. Twee-korlig; dat twee korls heeft.

Discoidea (*Planta*). Planten die Schyf-bloemen dragen.

Discoidea Flos. Schyf-bloem; gelyk B. V. 't *Sierre-kruid* (*Aster*); 't *Jacobs-kruid* (*Jacobaea*), &c.

Discus Umbro. Schyf. Bloem-schyf; betekent 't middelste deel van de Schyf- of gesterre (*Radiati*) Bloemen, 't welk uit kleine besondere Bloemtjes bestaat; gelyk B. V. van 't *Sierre-kruid* (*Aster*); *Sonne-bloem* (*Corona folis*), &c.

Dissectus, *a*, *nm*. Gesnippele; zie ook *Lacinatus*.

Disse-

Difseminatio. Saaijing en strooiing der Saden, insonderheid die Natuurlyk door de wilde en andere Planten van zelfs geschied, en dikwils naar seer verre plaatsen, door allerley Natuurlyke middels, als *Water*, *Wind*, *Aanhangig*, *Dieren*, &c. Zie LINN. *Oratio de Telluris habitabilis incremento*; & *Philos. Botan.*

Difsementum. Middel-rift. Middel-schot; is een rift dat de Saad-huizen in twee vakken deelt, en is *parallel* (*paralellum*), dat is, naar de lengte van 't Saad-huis; of *overdwars* (*contrarium*). Voorbeelden geven 't *Maan-kruid* (*Lunaria*), en de *Boerenkerse* (*Thlaspi*), &c.

Difpermus, *a*, *um*. Twee-saadig; dat twee Saden voortbrengt.

Difans. Van malkander afstaand.

Difichus, *a*, *um*. Dat alleen naar twee zyden uitgespreit is; gelyk de Takken of Bladen van sommige Planten.

Difpositio Vegetabilum seu *Plantarum*. Schikking der Planten; is zodanige, waar door de Planten uit 't Grond-beginsel der Vruchtvoortbrenging in order en in een Systema geschikt worden: Deselve is tweërley, als *Theoretisch* en *Practisch*; de eerste stelt de Classen, Orders, en Geslagten in, en de tweede de Soorten en Veranderingen.

Difstylus, *a*, *um*. Twee-stylig.

Difstylus Flos. Twee-stylige Bloem.

Difvaricatus, *a*, *um*. Uit malkander verspreid.

Dodecagonus, *a*, *um*. Twaalf-kantig.

Dodecanaria. Bevat de Classe der Planten die

- Bloemen met twaalf Helm-styltjes hebben.
- Dodromalis, e.* Twaalf vinger-breed, of negen duim lang, of breed.
- Drupa. Prunus.* Steen-vrucht; is zodanig eene, die een Noot of Saad-steen van binnen heeft, gelyk B. V. de *Pruimen*, *Kersen*, *Amandels*, &c.
- Drupacea Planta*; zyn zodanige die Steen-vruchten dragen.
- Dumosus, a, um.* Struikagtig. Struvelagtig.
- Duplex. Duplicatus, a, um.* Twee-dubbeld.
- Duplicatus Flos. Duplicata Corolla.* Twee-dubbelde Bloem; wiens Bloem-krans dubbeld is, B. V. *Campanula fol. Urtica, flore duplici & triplici.* 't Welk ook dus van de Kelk (Calyx) te verstaan is.

E.

- E***chinatus, a, um.* Steekelik; dat rondom met doorns bezet is, op die wyse als een Egel, B. V. *Cochleata fructu echinato.*
- Efflorescentia.* Bloei-tyt; daar door word verstaan de tyt van 't Jaar wanneer de Planten de eerste Bloemen Natuurlyk voortbrengen.
- Elasticus, a, um.* Elastyk. Veeragtig; dat als een Stalen zo genaamde Veer, gespannen zynde, opspringt, gelyk sommige Saden doen als se ryp zyn, B. V. 't *Balsamina.*
- Elementum. Elementa.* Eerste beginsels. Eerste Gronden van een Wetenschap. Anders betekent het ook de eerste beginsels van een Natuurlyk Lichaam, waar door 't zelve voort-

voortkomt, of waar uit het bestaat.

Ellipticus, *a*, *um*. Elliptisch. Lang-rond. Lang-werpig-rond.

Emarginatus, *a*, *um*. Uitrandig; dat boven inwaarts uitgesneden is.

Empiricus. Betekent zodanig een Man, die iets alleen door de ondervinding weet en doet, zonder den grond der zake te verstaan.

Embryo. *Embrión*. 't Vrucht-beginsel. Onvolwassen of ongeboren Vrucht; zie *Corculum*.

Enneagiospermus, *a*, *um*. Negen gedekte Saden voortbrengend.

Enneandria. Bevat de Classe der Planten, welkers Bloemen 9 Helm-styltjes hebben.

Enervius, *a*, *um*. Zonder-Zenuwen of Aderen. Ader-loos; dat geen Zenuwen of Aderen heeft, gelyk de Bladen van sommige Gewassen.

Enodis, *e*. Zonder-knopig. Knopeloos; dat geen Knopen heeft, gelyk de Halmen van sommige Planten.

Enfata Planta. Swaard-formige Planten, namelijk, welkers Bladen de gedaante van een Swaard hebben; gelyk B. V. 't *Lisich* (*Iris*).

Enfatus, *a*, *um*. *Ensisformis*, *e*. Swaard-formig.

Epidermis. *Cutis*. *Cuticula*. 't Huidje, dat de Schors dekt.

Epiglottis. Strot-lap. Keel-lapje.

Epiglottidis forma. Strot-lap-formig.

Epiphyllisperma Planta. Hair-planten, zie *Capitulares Planta*.

Equitans. 't Samengevouden en byna sluitend.

Erectus, *a*, *um*. Regt op staand.

Eristicus. Daar door word verstaan jemand die over iets met een ander gereden-twist heeft, insonderheid in Schriften.

Eriocephalus, *a*, *um*. Wol-hoofdig.

Erosus, *a*, *um*. Afgeknaagt. Afgeknabbelt; gelyk de Muizen doen: of dat dus uitziet.

Erraticus, *a*, *um*. Dat hier of daar in het wild groeit. B. V. *Papaver erraticum*, kleine wilde Maan-kop.

Esulentus, *a*, *um*. Eerbaar; dat bequaam tot Spys is.

Essentia. 't Weesen. Wesentheid, of het Wesentlyke van een Saak, waar in desselfs Kragt of de voornaamste uitwerking bestaat; Dus bestaat het wesen van de Bloem in het *Welmse* en *Alerk* (*Anthera* & *Stigma*); van de Vrucht in het *Saad* (*Semen*); van het Saad in 't *Saad-spruitje* (*Corculum*); van het Saad-spruitje in 't *Pluimse* (*Plumula*); van de Vrucht-voortbrenging in de *Bloem* en *Vrucht* (*Flos* & *Fructus*); der Planten in de *Vrucht-voortbrenging* (*Fructificatio*).

Eunuchi Flores Gelubde Bloemen; worden van de nieuwe Botanisten genoemd die welke geen Helm-styltjes nog Stampertjes voortbrengen, dewyl daar in de Bevrugting der Bloem bestaat; gelyk B. V. de *dubbelde Bloemen*.

Eunuchus, *a*, *um*. Gelubt.

Europaeus, *a*, *um*. Europeisch; dat in Europa is, of groeit,

Exole-

Egyptus, *a*, *um*. Verouderd. Ouderwets.

Exoticus, *a*, *um*. Uitslandsch. Vreemd.

F.

Facies. 't Aanzien. De Gedaante, *B. V. Planta Asteris facie* een Plant die de gedaante of 't aanzien heeft als 't *Aster*.

Falcatus, *a*, *um*. Sikkel-formig; *B. V. Siliqua falcata*, Sikkel-formige Haaiv.

Fartus, *a*, *um*. Gevult; dat niet hol of ledig is.

Falsus, *a*, *um*. Valsch. Onwettig; *B. V. Falsum Genus*, Valsch of onwettig Geslacht.

Farina secundans, zie *Pollen*.

Fasciatus, *a*, *um*. Plat, als een vlakke band.

Fasciata Planta. Plat-stengige Plant; is een Mis-gewas van een Plant met een platte breede Steng, gelyk men zulks somryts aan de *Aspergites*, *Keisers-kroon*, en *Bete &c.*, ziet gebeuren; komende voort als verscheide Stengen in de eerste Spruiting te samen groejen, en dus een Steng worden.

Fasciculatus. Bosch- of Bëndels-wyfe bysamen staand.

Fasciculus Bosch. Bloem-bosch; is zodanige, wanneer de Bloemen in een Bosch dicht bysamen, regt opwaarts staan, gelyk *B. V.* van 't gebaarde *Duisemschoon* (*Caryophyllus* vel *Dianthus barbarus*).

Fastigiatus, *a*, *um*. Schuins, of vlak aflopend; ook platagtig.

Fastigiatus Flos. Vlak-aflopende Bloem; is zodanig een Bloem-bosch waar aan de verga-

derde Bloemen van boven even hoog zyn, even als of se water-pas afgesneden waren, B. V. 't gebaarde *Duisenschoon*.

Faux (*Corolla*). Keel, of Rache van een Bloem; is de opening of gaping der Pyp van de Bloem-krans.

Femina Planta, *Planta feminea* vel *feminina*. Wyfjes-plant, of 't Wyfje; word genoemd zodanige, welke alleen Vrouwelyke Bloemen voortbrengt.

Feminus, vel *femininus Flos* Vrouwelyke Bloem; is zodanige die alleen Stampertjes, of Bloem-merken (*Stigmara*) heeft, zonder Helm-styltjes.

Ferus, *a*; *um* Wild. Onhebbelyk.

Fera Planta. Onhebbelyke Planten; betekent zodanige die meest het geheele Jaar in Broei- of Stook-kassen, wegens haare tederheid, by ons, moeten opgesloten en gekoestert worden; gelyk de Planten uit de warmste Gewesten van Oost- en West-Indien.

Ferrugineus, *a*, *um*. Yser-verwig. Yser-grauw.

Fibra. Vefeltje. Vefel-draatje.

Fibratus. *Fibrosus*, *a*, *um*. Vefelagtig.

Fibrosa Radix. Vefelagtige Wortel. Vefel-wortel. Hair-wortel; die alleen uit dunne Vefel-wortels bestaat.

Fictus, *a*, *um*. Verdigt. Verfonnen. Versiert. Valsch, B. V. *Fictum Genus*, of *ficta Genera*, verdichte of verfonne Gellagten; die valsch zyn. Zie ook *Falsus*.

Figura. Afbœdding, of afgebeelde Gedaante van iets, B. V. van een *Plant*, *Bloem*, &c. Dese

Dese dient heel naaukeurig in alle de deelen des Voorwerps gedaan te zyn, 't zy in 't swart of in koleuren.

Filamentosus. Capillacoma, a, um. Draatjes voortbrengend. Draatagtig.

Filamentum. Capillamentum. Draatje; daar door worden in de Botanie insonderheid verstaan, de dunne draatagtige Styltjes waar op de Helmtjes vast zyn: En deselve worden gehouden voor de Saad-vaten (Vasa spermatica) der Voort-teeling, en die het Sap naar de Helmtjes voeren: Zie ook *Capillamentum.*

Filices. Varen-Kruiden.

Filiformis, e. Draat-formig.

Filum. Draad.

Filum ariadneum. Draad van verwarring.

Fimbria. Franje. Gekrult Boordsel. Fronsel.

Fimbriatus, a, um. Gefranjet. Gefronset; word genoemd iets dat op de kant, B. V. een Blad, in fyne langwerpige deelen gesnip-pelt is, als Franjes.

Fissis, e, um. Gespleten. Gesplift.

Fistula Pyp, of Buis.

Fistulosus, a, um. Pypagtig, of dat vol pypen of buisen is; B. V. *Matricaria*, en *Bellis flore fistulosa*. Moeder-kruid en Maagdeliefjes met pypagtige Bloemen. &c.

Flabelliformis, e. Waajers-formig; dat als een Waajer uitgebreid is.

Flagellum. Flagella. Rankjes; worden genoemd de dunne kruipende Stengjes van sommige Planten, B. V. van *Aard-besien* (*Fragaria*), welke meest altyt hier of daar Wortels en

nieuwe Scheuten uit de Leeden maaken, en de Plant daar door vermeerderen.

Flammens, a, um. Vuur-rood.

Flavus, a, um. Geel. Ligt-geel.

Flexuosus, a, um. Bögig. Heen en weer gebogen, of dat verscheide Kromtens heeft.

Flexus, a, um. Gebogen. Gekromt; dat krom omgebogen is.

Floralis, e. Dat digt aan of omtrent de Bloem voortkomt.

Florale folium Bloey-blad; zie *Bractea*.

Flora Wordt genoemd 1. De (gefingeerde) Godin der Bloemen. 2. De agring en Liefhebberey voor Planten; insonderheid voor fraaje Bloemen. 3. Een Lyft of optelling der Planten die in een zeker Landschap Natuurlyk groejen.

Florens. Bloesjend.

Florentinus, a, um. Dat van Florence (in Italien) van daan is.

Florifera. Bloei-wyfe.

Floribundus, a, um. Vol-bloemig.

Floridus, a, um. Levendige, fleurige, of Gierlyke koleur.

Florifer, a, um. Bloem-dragend.

Florista. Florist. Bloemist. Kruid- of Bloembeschryver; berekent een Man die alleen fraaje Bloem-dragende Planten queekt, of zodanige bemint. LINNÆUS verstaat daar door zodanig een die de Planten, welke in een zeker Landschap in 't wild of van zelfs groejen, in een Lyft of *Flora* optelt.

Flor. Bloem; is het edelste deel der Plant, dat

van

van de overige deelen in gedaante, koleur en natuur verſcheiden is, en de Voortteelings-deelen bevat. Deſelve beſtaat uit vier Hooft-deelen, als 1. de *Kelk* (Calyx). 2. De *Bloem-krans* (Corolla). 3. De *Helm-ſtyljes* (Stamina). En 4. 't *Stam-pertje* (Pistillum). Zie deſe deelen verder op elks plaats.

Floſculosus, zie *Tubuloſus*.

Floſculus. Bloemtje; betekent in 't algemeen een klein Bloem; dog in 't beſondere worden daar door verſtaan de Bloemtjes der ſamengeſtelde Bloemen; die men ook *Pyp-bloemtjes* noemt.

Foliatio. Blad-vouwing; betekent die vouwing der Bladen of liever Blad-beginfels, wanneer ſe nog in de Knoppen, of in de Wortel-spruiten, opgeſloten zyn; en dewelke zeer verſchillig in verſchillige Planten is, als 1. *ingewonden* (involuta). 2. *iſamen-gerolt* (revoluta). 3. *omgewonden* (obvoluta). 4. *opgewonden* (convoluta). 5. *vlak over malkander leggend* (imbricata). 6. *iſamen-gebogen* (equitans). 7. *digt iſamen-gevoegd* (conduplicata). 8. *gevonden* (plicata). 9. *ie rug gebogen* (reclinata). 10. *ſlaks-wyſe omgebogen* (circinnalia). Ziet hier over verder LINN. *Phil. Bot.*

Foliatus, a, um. Geblaad; dat Bladen heeft, B. V. *Caulis foliatus*, geblade Steng, of Steng met bladen.

Folium. Bladje. Klein Blad.

Folium. *Folia*. Blad. Bladen; zyn de bekende de-

deelen der Planten, waar door deselve by warm Weer en droogte uitwasemen, en by Koelte en Regen 't vogt en andere voedende deelen der Lugt inzuigen; waar door se eeniger maten den dienst doen gelyk de Long der Dieren, en de groeiing merkelyk bevorderen: Ziet hiér over 't geleerde en fraaje Werk HALE'S *Groeiende Weegkunde*. Maar de Bladen zyn van veelerley gedaante, en worden dus in de Botanie seer nuttig op differente wyse onderscheiden, als ten eersten, in 't algemeen, in *enkelde of enkelvoudige* (simplicia), *2° samengestelde* (composita), en *bepaalde* (determinata); daar na, ten tweeden, wederom in 't besondere, volgens de *Omtrek, Hoeken, Rand, Oppervlakke, Top, en Substantie*; en dewyl dese kennisse en onderscheiding seer nuttig in de Plant-kennisse is, zo moeten we niet nalaten de differente Termen der Benamingen hiér oók by malkander te plaatsen, het welk we, tot geryf van den Liefhebber der Botanie, naar de order van 't Alphabet zullen doen, als volgt;

A.

<i>Abroté pinnatum</i> , zie	<i>tum</i> . Scherp of spits-
<i>Pinnatum</i> .	puntig Blad.
<i>Acerosum</i> , Scilicet <i>Folium</i> .	<i>Acutum</i> . Puntig Blad.
Naald-formig Blad,	<i>Adpendiculatum</i> . Bladen
B. V. van de Pyn-boom.	met aanhangfels van
<i>Actnaci-forme</i> . Krom Sa-	kleine Bladjes of Lob-
bel-formig Blad.	ben aan beide zyden
<i>Aculeatum</i> . Stekelyk Blad.	van de Bloem-steel.
<i>Acuminatum</i> , vel <i>cuspidatum</i> .	<i>Adpressum</i> . Aan (de
	Steng)

- Steng) gedrukt Blad.
Ascendens. Regt op-sty-gend Blad.
Adversum. Tegen-strydig overstaand Blad.
Alterna folia. Beurt-wyfe, ofeen om 't ander staande Bladen.
Alternatim Pinn. zie *Pinnatum*.
Amplexicaule. Steel- of Steng-omvattend blad.
Anceps. Twee-snydend Blad; dat aan beide zyden als twee-snydend is.
Angulatum. Hoekig Blad.
Arrectum, zie *Erectum*.
Articulatè pinnat., zie *Pinnatum*.
Articulatum. Lid-formig Blad.
Asperum, zie *Scabrum*.
Affurgens. Krom opwaarts omgebogen.
Avenium. Ongeadert; dat geen Zenuwen heeft.
Axillare. Ochfel-blad; dat tusschen de Ochfels der Zyd-Stengen voortkomt.
 B.
Bifidum. In tweeën gedeelt of gesplitst blad.
Bigeminatum. Tweemaal by tweeën staand blad.
Bilobum. Twee - lobbig blad.
Binatum, *Binata*. By tweeën staande bladen.
Bipartitum. In tweeën gedeelt blad; dat tot beneden in tweeën gedeelt is.
Bipinnatum, vel *Duplicato pinnatum*. Tweemaal geveert blad.
Biternatum. *Duplicato ternatum*. Tweemaal by drieën staand blad.
Bullatum. Blaar- of Puiſt-agtig blad.
 C.
Canaliculatum. Gegroeft blad.
Carinatum. Kiel-formig blad.
Carnosum, vel *succulentum*. Vleeschig of Sappig blad.
Cartilagineum. Krake-beenig blad.
Caulinum. Steng-blad.
Ciliatum. Gewimbrauwit blad.
Cirrhosum. Blad met Klauw-wiertjes.
Coadumnata Folia. t'Samen-gegroeiide bladen.
Coloratum. Gekoleurt blad.
Compositum. t'Samenge-stelt blad; dat verscheiden gedeeltelyke bladen aan een Steel heeft.
Compressum. t'Samengedrukt blad.
Concavum. Hol blad.
Conferta folia. Digt t'Samen geplaatste bladen.
Conjugatum. Met twee blad.

- bladjes geeft blad.
- Connata.** t' Samen gegroei-
debladen aan 't voet-eind.
- Convexum.** Convex of
Bultig blad.
- Convolutum.** t' Samen ge-
rölt blad.
- Cordatum.** Hert-formig
blad.
- Crenatum.** Gekertelt blad.
- Crispum.** Gekrult blad.
- Cucullatum.** Gekapt, of
Kap-formig blad.
- Cuneiforme.** Wigs-for-
mig blad.
- Cuspidatum.** Puntig, zie
Acuminatum.
- Cylindraceum,** zie *Teres.*
- D.
- Declinatum.** Neerwaarts
omgebogen blad.
- Deciduum.** Afvallend blad.
- Decompositum.** Tweemaal
t' samen gestelt.
- Decurrens.** Nederwaarts
aan de Steng aflopend
blad.
- Decursivè pinnatum,** zie
Pinnatum.
- Deltoides.** Drie-kantig.
- Demersum.** Onder 't wa-
ter gedompelt blad.
- Dentatum.** Getant blad.
- Denticulatum.** Fyn getant
blad.
- Dependens.** Regt neer-
waarts hangend blad.
- Depressum.** In het midden
ingedouwt blad.
- Disformia folia.** Ongelyk-
of mis-formige blad.
- Digitatum.** Gevingert of
Vinger-formig blad.
- Dissectum,** zie *Lacimatum.*
- Disticha folia.** In twee
reynen aan de Tak te-
gen malkander over
groeijende bladen, ge-
lyk B. V. aan de *Den-
neboom* (*Abies*).
- Duplicato-pinnatum,** zie
Bi-pinnatum.
- Duplicato-ternatum,** zie
Tri-ternatum.
- E.
- Ellipticum** vel *Ovale.*
Elliptisch of lang-
rond blad.
- Emarginatum.** Uitrandig
blad; dat maar een
kerteling of insnyding
op 't eind heeft.
- Enerviium.** Ongezenuwt,
of ongeadert blad.
- Ensisforme.** Swaard- of
Degen-formig.
- Erectum.** Regt opstaand
blad.
- Erosum.** Afgeknaagt blad.
- F.
- Farctum.** Vol blad; dat
niet pypagtig hol is.
- Fissum.** Gesplift of ge-
klooft blad.
- Fistulosum,** zie *Tubulosum.*
- Florale.** Bloey-blad, zie
ook *Bractea.*
- G.
- Gibbum.** Gebogchelt,
of in 't midden ver-
heven

- heven blad.
- Glabrum* Effen blad.
- Glandulosum*. Kliertjes voortbrengend blad; of blad met Kliertjes.
- H.
- Hastatum*. Speer- of Spijs-formig blad.
- Hirsutum*, zie *Villosum*.
- Hispidum*. Borstelig blad.
- Horizontale*. Water-pas blad; dat met de Steng of Steel een regten hoek maakt.
- L.
- Imbricata folia*. Over malkander leggende bladen.
- Impari-pinnatum*, zie *Pinnatum*.
- Incanum*, zie *Tomentosum*.
- Incisum*, zie *Laciniatum*.
- Incurvum*, zie *Inflexum*.
- Indivisum*. Ongedeelt blad.
- Inerme*. Blad zonder Doorns.
- Inflexum*, vel *Incurvum*. Bovenwaarts omgebogen blad.
- Integerrimum*. Volkomen geheel blad; wiens rand geheel geen kerts heeft.
- Integrum*. Geheel blad; dat ongedeelt, zonder kerts, schubben &c. is.
- Interrupte-pinnatum*, zie *Pinnatum*.
- L.
- Lacerum*. Gescheurd blad; dat met veelerey ongelijke snippels als gescheurt is.
- Laciniatum*. *Incisum*. Gesnipfelt blad; dat in groote deelen gesnipfelt is, welke weer in kleiner gesnipfelt zijn.
- Lanatum*. Wollig blad.
- Lanceolatum*. Lanzen-formig blad.
- Laniger*. Wol-dragend, Wollig blad, zie ook *Lanatum*.
- Lineare*. Lyn-regt blad; wiens beyde zyden in een rechte linie uftloopen, behalven aan de einden.
- Lingui-forme*. Tong-formig blad.
- Lobatum*. Gelobt blad; dat tot in 't midden in verscheiden ronde van elkander staande deelen gedeelt is.
- Lanatum*. *Lunulatum*. Halve Maans-formig blad.
- Lyratum*. Lyr-formig blad; dat in rond-agtige snippels gedeelt is, zodanig dat de bovenste het grootst zijn, en de onderste verder van malkander afstaan.

Mem.

- M.**
Membranaceum. Vlies-
 agtig blad.
Multipartitum. Veel-ge-
 deelt blad.
- N.**
Natans. Swemmend
 blad; dat op 't Wa-
 ter dryft.
Nervosum. Gezenuwt of
 geadert Blad.
Nitidum. Glad-blinkend
 blad.
Nudum. Naakt blad; dat
 met geen Hair of Wol,
 &c. gedekt is.
- O.**
Obliquum. Schuins blad;
 dat met syn voet-
 eind boven-waarts, en
 met syn top-eind ne-
 derwaarts ziet.
Oblongum. Langwerpig
 blad.
Obtusum. Stomp blad.
Obtusum cum acumine.
 Stomp blad met een
 punt.
Ob-, vel *Obversé* vel *ver-*
ticaliter. Averechts om-
 gekeert, B. V. *Ob-,* vel
Obversé ovatum, omge-
 keert ey-formig; *Ob-,*
 vel *Obversé cordatum,* om-
 gekeert Hert-formig.
Opposita folia. Tegen mal-
 kander overstaande bla-
 den.
Oppositè pinnatum, zie
Pinnatum.
- Orbiculatum** vel *retundum.*
 Rond of Rond-Bort-
 formig blad.
Ovale, zie *Ellipticum.*
Ovatum. Ey-rond blad.
- P.**
Panduræ forme. Fyoels-
 formig, of ingebogen
 blad.
Papillosum. Tepelagtig
 blad; dat gelyk als
 kleine tepels op de
 oppervlakte heeft.
Parabolicum. Paraboolsch
 blad; dat boven ovaal-
 rond en beneden regt
 afgesneden is.
Partitum. Gedeelt blad;
 dat tot onzent de Steel
 in 2, 3, 4, 5, of meer
 deelen gedeelt is.
Patens. Schuins staand
 blad, dat met de Steng
 of tak een scherpe hoek
 maakt.
Pedatum vel *Ramosum.*
 Getakt blad; als de
 Steel in verscheide
 deelen, elk met een
 blad, gedeelt is.
Peltatum. Schild-formig
 blad; als de Steel in
 't midden van de op-
 pervlakte, en niet aan
 de Rand, vast is.
Perenne. Lang-levend
 blad.
Perfoliatum. Doorgrosit
 blad; dat de Steng of
 den Steel omringt.

- Petiolatum.** Gefteelt blad.
Pilosum. Hairig blad.
Pinnatifidum. Veer-wyfe gedeelt blad.
Pinnatum. Geveert blad; is van verfcheide Soorten, als
Pinnatum cum impari. Geveert met een oneven blad (op 't eind).
Cirrhofepinnatum. Geveert met een Klauwiertje (op 't eind).
Abrubié pinnatum. Afgefeurd geveert blad; dat geen oneven bladje nog klauwiertje op 't einde heeft.
Oppofité pinnatum. Geveert met tegen mal-kander overftaande bladjes.
Alternatim pinnatum. Beurt-wyfe geveert.
Interrupté pinnatum. Ongelyk geveert blad; dat beurt-wyfe kleiner bladjes heeft.
Articulaté pinnatum. Lid-wyfe geveert, als de gemeenfame Blad-steel lidformig is.
Decurfivé pinnatum. Aflopend geveert; als de bladjes langs de Steel aflopen.
Bi-pinnatum. Duplicatopinnatum. Tweemaal geveert blad, als het geveerde blad geveer-
- de Zyd-bladjes heeft.
Tri-pinnatum. Triplicatopinnatum. Driemaal geveert blad; als de geveerde Zyd-bladjes wederom geveerd zyn.
Planum. Vlak blad.
Plicatum. Gevouden blad; als de oppervlakte naar de rand toe vouden heeft.
Præmorfum. Afgebeten blad; dat stomp is en op 't eind ongelyke infnydingen heeft.
Pubefcens. Fyn- of fagt-hairig blad.
Punctatum. Gestippelt blad.
- Q
- Quadrangulare.** Vierhoekig blad.
Quadrifidum. In vieren gefplitst blad.
Quadrilobum. Vier-lobbig blad; zie **Lobatum**.
Quadripartitum. In vieren gedeelt blad; zie **Partitum**.
Quaterna. Vier bladert, rond om de Steng of Tak fttaande.
Quina. Vyfbladen, rond om de Steng.
Quinatum. By vyven gevingert blad.
Quinquangulare. Vyfhoekig blad.
Quinesidum. In vyven gefplitst blad.

D

Quin-

- Quinquelobum.** Vyf-lobbig blad; zie *Lobatum*.
- Quinque partitum.** In vyven gedeelt blad; zie *Partitum*.
- R.
- Radicale.** Wortelblad; dat uit de Wortel voortkomt.
- Radicans.** Wortels voortbrengend blad.
- Radicatum.** Wortel-fchietend blad.
- Rameum.** Takblad.
- Ramosum,** zie *Pedatum*.
- Reclinatum.** Nederwaarts omgebogen blad.
- Remi-forme.** Nier-formig blad.
- Repandum.** Hoekig blad, met een in- en uitgebogen hoekige rand.
- Retusum.** Stomp blad, met een bogt.
- Revolutum.** Nederwaarts omgekrukt blad.
- Rotundatum.** Rond blad.
- Rugosum.** Rimpelig blad.
- S.
- Sagittatum.** Pyl-formig blad.
- Scabrum,** vel *asperum*. Rouw blad.
- Semi-amplexicaule.** Halve Steng-omvattend blad.
- Semi-cylindraceum,** vel *Semi-teres.* Halvecylinder- of Rol-formig blad; dat op de eene zyde in de lengte plat is.
- Seminale.** Saad-blad; waar in de Saad-lobben by de Spruiting veranderen.
- Sena folia.** Vyf bladen, rond om de Steng.
- Serratum.** Gefaagt blad; dat tanden heeft als een Saag.
- Sessile.** Zonder-steelig of Steel-loos blad.
- Setaceum.** Borstelig blad; dat heel fyn, en als Borstels, is.
- Simplex.** Enkeld blad; dat enkelid aan een Steel is.
- Sinuosum folium.** Bogtig blad; wiens rand bogten heeft.
- Sparsa folia.** Verstroide bladen; die verstroit, zonder order, aan de Steng staan.
- Spatulatum.** Spatel-formig blad; dat boven rond, daar na ingebogen is, en vervolgens lyn-regt afloopt.
- Spinosum.** Doornig blad.
- Stellata** vel *verticillata folia.* Gesterte bladen; als meer als twee bladen rondom de Steng, Sters-wyse, staan.
- Striatum.** Gestreept of gevoort blad; dat evenwydige uitgeholde strepen in de lengte heeft.

Stri:

- Strigosum*, vel *bispidum*. Borstelyk blad.
- Sub-alarè*, zie *Axillare*.
- Subrotundum*. Rondagtig blad.
- Subulatum*. Fyn toegescherpt of Els-formig blad; dat heel smal, en benedenwaartslyn-regt, maar naar 't top-eind puntig of scherp is.
- Sulcatum*. Gevoort blad; dat evenwydige voren naar de lengte heeft.
- Supra decompositum*. Meer als 2 maal t'samen gestelt; als de verscheide maal gedeelde Steel aan elk deel verscheide bladen bevat; zie *Compositum*.
- T.**
- Teres.** *Cylindraceum*. Rol- of Cylinder-formig.
- Terminale Folium*. Eindblad; dat op 't eind zit.
- Terna folia*. Drie bladen rondom de Steng.
- Ternatum*. Met drie bladen gevingert blad.
- Tesselatum*. Met vierkantjes gevlekt blad.
- Tomentosum*, vel *Incanum*. Scheer- wollig blad; waar door 't selve witagtig is. Grys blad.
- Triangulare*. Drie-hoekig blad.
- Tricuspidatum*. Drie-puntig blad.
- Tridendatum*. Drie-tandig blad.
- Trifidum*. In drieën gesplijt blad.
- Trilobum*. Drie-lobbig blad; zie *Lobatum*.
- Trinerve*. Drie-Zenuwagtig of Drie-aderig blad.
- Tripartitum*. In drieën gedeelt blad; dat tot beneden in drieën gedeelt is.
- Tri-pinnatum*, zie *Pinnatum*.
- Triplicato-pinnatum*, zie *Pinnatum*.
- Triplicato-ternatum*, zie *Tri-ternatum*.
- Tri-ternatum*, vel *Triplicato-ternatum*. Drie-maal by drieën staand blad.
- Truncatum*. Afgekort blad; dat boven in een rechte Linie afgekort is.
- Tubulosum*. *Fistulosum*, vel *cavum*. Pypagtig blad.
- V.**
- Vaginans*. Scheed-formig blad; dat de Steng beneden als een Schede omvat.
- Variatum*. Bont blad.
- Venosum*. Geadert blad.
- Verticaliter*. Na bovenwaarts,

waarts, B. V. *Verticilliter ovatum*. *Umbilicatum*. Genaveelt blad; komt over een met *Peltatum*.
Verticillata, zie *Stellata folia*. *Undulatum*. Gegolft blad;
Villosum. *Hirsutum*. Hairig of Ruig blad. wiens rand op- en neder-waarts draait.

Folliculus. Lugt-vaatje; zyn de met Lugt aangevulde Blaasjes op de uitwendige deelen der Planten. Ook betekent het by sommige een *Blaasje* of Blaasagtige Koker, die een Vrugt of Saden bevat, gelyk B. V. 't *Halicacabum*.

Fons. Een Bron of Wel, waar in 't zoete Water uit de grond opwelt, en die dikwils den oorsprong van een *Beek* uitmaakt.

Fossa. Een Gragt of wyde Sloot van stilstaand Water.

Fragifer, *a*, *um*. Aardbesien dragend, of de Vruchten daar naa lykend, B. V. *Spinachia fragifera*. *Spinagie met Vruchten die naar Aardbesien sweemen*.

Frequens Planta, zie *Vulgaris Planta*.

Frigidarium. Koude Kas. Stoof. Oranje-huis; is zodanige, waar in des Winters niet gestookt word, dan alleen om 'er de Vorst uit te keeren, dienende om de uitlandsche Planten te overwinteren die tamelyk hard zyn; en alleen voor de Vorst dienen bewaart, als B. V. de *Italiaansche*, *Languedoksche*, *Portugalsche*, *Grieksche*, *Kandische*, &c. &c. Zie ook *Hybernaculum*.

Frondescencia. Spruit-tyd; betekent de tyd wanneer de Planten in 't Voorjaar de eerste Bladen uitspruiten.

Fron-

Frondosus, *a*, *um*. Mèt veel Bladen begroeit.

Blad-ryk.

Frons. Blad-Plant; betekent by de nieuwste Botanisten een Plant die veel Bladen voortbrengt, of met geen merkelyke, Steng zontbrengt; dog word in 't bezonder toegepast op de Palm- of Dadel-bomen en Varen-Kruiden.

Fruitescentia. Vrucht-rypings-tyd; is de tyd wanneer de Planten ryp Saad verkrygen.

Fructificatio. Vrucht-Voort-teeling; is dat deel der Planten waar door haar Voort-teeling geschied, dat is, waar door een jonge nieuwe Plant in 't Saad geteelt en vrugtbbaar gemaakt word; bestaande dezelve uit twee Hooft-deelen, als uit de *Bloem* (*Flos*), en de *Vrucht* (*Fructus*): van yders bezonder deelen ziet verder onder dese Latynsche Benamingen.

Fructiflora Planta. Op de Vrucht bloejende Planten; zyn zodanige, die de Bloem op 't Vrucht-beginsel voortbrengen, gelyk B. V. de *Meloenen*, *Concommers*, &c.

Fructus. Vrucht; is dat Jaarlyksche deel der Plant, dat op de Bloem volgt, en de Saden, tot voortbrenging van een nieuwe Plant, bevat, en tot de tyd van haar rypheid roe voed en volmaakt doet worden; zynde van veelerley gedaante: Haar Hooft-deelen bestaan 1. uit 't *Saad-huis* (*Pericarpium*). 2. 't *Saad* (*Semen* vel *Ovum*). En 3. de *Bewaar-plaats* (*Receptaculum*).

Fruenta. Koorn- of Graan-gewassen; daar door worden verstaan de Halm gewassen,

wiers Saden zo wel voor de Dieren als Menschen hoofzakelyk tot Spysse dienen; B. V. *Tarwe*, *Rogge*, *Garst*, &c.

Frutescens, *Fruticosus*, *a*, *um*; vel *Fruticans*. Heesteragtig groeiend.

Frutex. Heester; is een Plant die met verscheidene houtagtige Stengen uit de Wortel, en doorgaans veel lager als een kleine Boom, groeit. Hoewel andere in 't bezondere daar door verstaan zodanige Heesters die geen Blad-knoppen (*Gemmæ*) voortbrengen.

Fructulus. Een klein Heester.

Fulcra. Steunfels; worden genoemd die Behulpfels, waar door sommige Planten in haar groeiende geholpen en ondersteunt worden: Men telt'er VII Soorten, als 1. *Steel-bladjes of Schubbetjes* (*Stipula*). 2. *Bloei-blad* (*Bractea*). 3. *Doorn* (*Spina*). 4. *Stikkel* (*Aculea*). 5. *Klauwiertje* (*Cirrhus*). 6. *Kliertje* (*Glandula*). en 7. *Hair* (*Pilus*).

Fulcratus caulis. Nederwaarts ondersteunde Steng; dat is, die nederwaarts tot de Aarde Takken maakt, daar in begroeiende.

Fulvus, *a*, *um*. Bruin-geel, of roodagtig-geel.

Fungosus, *a*, *um*. Sponsagtig. Schwammig.

Fungus. Kampernoelje. Padde-stoel. Spons.

Funiculus umbilicalis. Navel-streng; word genoemd 't Draatje waar met 't Saad-spruitje in het Saad aan de Saad-lobben (*Cotyledones*) vast gehegt is, en waar door 't gemelde Spruitje syn voedsel ontfangt.

Fur-

Furca. Drie-puntige Stikkel of Doorn.

Fusca, *a*, *um*. Donker-bruin-rood.

Fusiformis, *e*. Spil-formig.

G.

G*alea*. Helm; is het bovenste deel der gelipte Bloemen.

Galeata Planta. Helm- of Gelipte Bloemen; zie *Ringentas*.

Gallacus, *a*, *um*. Fransch; dat uit Frankryk van daan is.

Gazophyllaceum. Schat- of Bewaar-Kamer van Planten, namelyk wel gedroogde.

Geminus, *a*, *um*. Twee-dubbeld, of Twee.

Gemma. Knop. Bot; zyn de Knoppen der Bomen &c., waar in de nieuwe toekomende Bladen, Takken, en Bloemen der Bomen, of ook dese laatste alleen, geformeert worden, en opgesloten leggen tot de tyd der uitspruiting toe: Wordende dus onderscheiden in *Blad-knoppen* en *Bloei-knoppen*. Hier in meer begerende onderregt te wesen, zo kan men nazien *LOEFLINGII Dissert. de Gemmis Arborum*.

Gemma Seminis, zie *Corculum*.

Gemmatio. Knop-forming; is de Constructie der Knoppen uit Bladen (*ex foliis*), *Blad-schubbetjes* (*stipalis*), *Stelen*, of *Schubben* (*petiolis*, aut *squamis*).

Gemmparus, *a*, *um*. Knoppen of Botten voortbrengend.

Generatio. Voort-teeling; is een nieuw begin der dingen, en geschied in de Planten

door middel der Bloem en haare deelen; op eene feer veel over een komende wyse met die der Dieren: Wordende het Vrugt-beginsel (Germen) bevrugt door het Stuijsaad (Pollen) dat op de Helmtjes zit: Hoewel men nog niet feker seggen kan op wat wyse sulks gefchied. Zie ook *Flos*.

Geniculatus vel *Nodosus*, *a*, *um*. Knopig. Lid-formig.

Geniculum Nodus. Knoop. Steng-knoop; worden genoemt de Knopen der Lid-formige Planten, als B. V. van Rogge, &c.; zie *Articulus*.

Genitura. Semen masculinum. Voort-teelings-Saad; is het fyne Stof op de Helmtjes der Bloemen; zie ook *Pollen*.

Genitalia. Teel-deelen; zyn in de Bloemen de Helmtjes (*Antheræ*) en het Merk (*Stigma*); het eerste het Mannelyke en 't tweede het Vrouwelyke deel zynde.

Genus. Geslacht; daar onder worden bevat alle die Planten, die in de Vrugt-voort-brenning (*Fructificatio*) na overeenkomen, en de ligte veranderingen in desen maken de Soorten (*Species*) uit.

Genus subalturnum vel *medium*. zie *Ordo*.

Genus summum, zie *Classis*.

Geoponicus. Veld- of Tuin-bouwer; die zig met de Queeking der Planten bemoeit.

Germanicus, *a*, *um*. Duitfch; uit Duitfch-land van daan.

Germen. Ovarium. Vrugt-beginsel. Eyer-ftok; is het eerste kleine beginfel der Vrugt en Saden in de Bloemen: Anders betekent

Germen

Botanische Konst-woorden. 57

Germen ook een jonge Spruit uit 't Saad of Blad-knop.

Germinatio. Saad-spruitings-tyd; betekent de tyd binnen welke de Saden opkomen.

Gibbus, a, um. Gebult. Gebogchelt.

Gilvus, a, um. Geelagtig. Vaal.

Glaber, a, um. Glad.

Glandifera Planta vel **Arbores.** Ekel-dragende Planten, of Bomen.

Glandula. Klier; betekent een klieragtige Knop aan de Stelen of Bladen van sommige Planten, B. V. aan de Amandel-boomsbladen; dienende seer waarfchynlyk tot zuivering en afvoering van een onnut of overvloedig vogt.

Glandulatio. Klier-forming.

Glandulosus, a, um. Klier-agtig.

Glaucus, a, um. Zee-groen. Blauwagtig groen.

Glomeratus, zie **Conglomeratus.**

Gluma, Locusta. Duist. Kaf; is de Kelk der Koorn-Airen, waar in 't Saad zit.

Glumosa Planta. Duist- of Kaf-Planten; zyn zodanige die Koorn-Airen voortbrengen.

Glumosus Flos. Duist- of Kaf-Bloem. Koorn- of Gras-Air.

Gracus, a, um. Grieksch; uit Griekenland van daan.

Gramen. **Gramina.** Gras-Planten; zyn zodanige die Grasagtig groejen.

Gramineus, a, um. Grasagtig; 't zy van aanzien of van koleur.

Graminifolia Planta. Grasagtige Planten; die met grasagtige Bladen groejen.

- Granulosus*, *a*, *um*. Korlig.
- Graveolens*. Swaar ruikend.
- Grumosus*, *a*, *um*. Korl-, of Brok-agtig.
- Grumosa Radix*. Ranunkel-wortel, gelyk de *Turksche Ranunkels* hebben.
- Guineensis*, *e*. Uit Guinea (in Africa) van daan.
- Gymno-disperma Planta*. Planten welkers Bloemen twee naakte Saden voortbrengen.
- Gymno-monosperma*. Planten welkers Bloemen een naakt Saad voortbrengen.
- Gymno-Polysperma*. Planten welkers Bloemen veel naakte Saden voortbrengen.
- Gymno-sperma*. Planten welkers Bloemen naakt Saad dragen.
- Gymno-tetrasperma*. Planten welkers Bloemen vier naakte Saden voortbrengen.
- Gynandria*. Planten welkers Bloemen de Helmstytjes op 't Stampertje hebben, of daas aan vast gegroeit zynde.

H.

H*abitatio Plantarum*. Groei-plaats der Planten; betekent de Plaats of het Landschap waar in de Planten Natuurlyk in het wild van zelfs groejen.

Habitus, vel *Facies externa Plantarum*. 't Uitterlyk wesen of aanzien der Planten; hier door verstaat men de uitterlyke overeenkomst of gelykenisse van de Soorten der Planten met malkander.

Hamus. *Hami*. Haakje. Haakjes; worden genoemd die styve Haakjes van sommige Planten

ten of Vrugten, waar door se haar aan de voorby gaande Dieren vast hegten, gelyk B. V. de Kliffen, &c.

Hesperis, *a*, *nm.* Speer- of Spies-formig.

Hedera, *a*, *nm.* Naar Boom-veil (*Hedera*) gelykend; of als Boom-veil klimmend.

Helveticus, *a*, *nm.* Switserfch; uit Switserland van daan.

Hepagomus, *a*, *nm.* Seven-kantig.

Heptandria. Planten welkers Bloemen seven Helm-styltjes hebben.

Hepifolius, *a*, *nm.* Seven-bladig.

Herba. *Planta herbacea*. Kruid, of Kruidagtige Plant; worden genoemt die Planten welke met weeke Stengen groejen, en meest jaarlyks tot aan de Wortel toe, of ook geheel verfterven; dog in 't algemeen verftaat men door *Kruid* (*Herba*) ook elke Plant, 't zy kruid- of houtagtige. In de Pharmacie worden daar door verftaan de Bladen met de jonge Takken der Kruidgewaffen, die men tot 't gebruik bewaart.

Herbacea Sapor. Groene Kruidagtige fmaak.

Herbaceus, *a*, *nm.* Kruidagtig; dat met fagte Stengen groeit.

Herbaceus (color). Gras-groen.

Herbarium. Kruid-boek; is zodanig een waar in de Planten afgebeeld en befchreven zyn.

Herbarium vivum. *Hortus ficcus*. Een Natuurlyk Kruid-boek; is zodanig een, waar in de Natuurlyke Planten, findelyk gedroogt en op 't Papier geplakt zynde, bewaart worden; zodanige *Hortus* is feer nuttig
VOOR

voor een Botanicus, en dienstig dat een jonge Beginnaar der Botanie zodanig een zelfs aanlegge.

De *Hortus ficcus* van de vermaarde Botanicus *C. Baubinnus* is, onder andere volstandige, vermaard; wordende tegenwoordig bewaart te *Upsaal* in Sweden.

Herbarius. Kruid-foeker; ook Kruid-kenner.

Herbatio. *Herbarisatio*. Kruid-foeking; als men Kruiden in 't wild gaat foeken.

Herborista. Kruid-foeker. Kruid-kenner.

Hermaphroditus, *a*, *um*. Twee-slachtig. Man-wyvig.

Hermaphrodita Planta. Twee-slachtige Plant; is zodanige die Manlyke en Vrouwelyke Bloemen te gelyk voortbrengt.

Hermaphroditus Flos. Twee-slachtige Bloem; is zodanige die te gelyk Helm-styltjes en Stampertjes (of Merken) voortbrengt, gelyk de meeste Geslagten doen.

Hesperides. Word genoemd een plaats die de volgende Hesperische Planten bevat: Ook een Boek dat de Hesperische Planten beschryft en afbeeld.

Hesperidea Planta. Hesperische Planten; worden in 't besondere genoemd de *Oranje*-, *Citroen*-, *Limoen*-, en *Laurier-boomen*, met eenige andere diergelyke.

Heteroclytus, *a*, *um*. Anders gebogen. Anders omgebogen.

Heterodoxus, *a*, *um*. Niet regt-grondig; die iets niet naar de regte of waare grond bevat.

Heterogeneus, *a*, *um*. Ongelyk-soortig. Ongelyk-slachtig.

Hete-

- Heteronymia*, Andere of verkeerde Benaming.
Heteronymus, *a*, *um*. Ander- of verkeert naamig.
Hexagonus, *a*, *um*. Ses-hoekig. Ses-kantig.
Hexagynia. Bevat de Classe der Planten, welkers Bloemen 6 Stampertjes hebben.
Hexandria. Bevat de Classe der Planten, welkers Bloemen 6 Helm-styltjes hebben.
Hexapetalus, *a*, *um*. Ses-bloem-bladig.
Hexapetalus Flos. Ses-bladige Bloem.
Hexaphyllus, *a*, *um*. Ses-bladig.
Hexaphyllus Calyx. Ses-bladige Kelk.
Hexastylus, *a*, *um*. Ses-stylig.
Hibernus, *a*, *um*. Yrlandsch; uit Yrland van daan.
Hilum. Saad-vlek; is het uitwendige Lid-teken aan een Saad, 't welk door de yasthegting in de Vrugt ontstaat, B. V. aan de Erten, Bonen, &c.
Hirsutus, *a*, *um*. Ruig.
Hirtus, *a*, *um*. Ruig.
Hispidus, *a*, *um*. Borstelyk; B. V. als Varkensborstels van gedaante.
Hollandicus, *a*, *um*. Hollandsch; uit Holland van daan.
Holoracea Planta. Moes-Planten. Moes-kruiden.
Holosericus, *a*, *um*. Zydagtig; dat als rouwe Zyde uitziet, of dus zagt is.
Homomallus Flos. Bloem die naar een syde gekeert staat, of ziet.
Homonymia. Gelyk-naming. Twee- of dubbeltinnigheid.
Horai Fructus. Vroege Vruchten. Somer-Vruchten;

ten; worden genoemd die welke vroeg, of voor andere van haar Geslagt, ryp worden, B. V. *vroege Kerfen, Peeren, Appels, &c.*

Hortensis, e. Tam; of dat in de Tuinen groeit.

Horticultura. Tuin-oeffening. Tuin-bouwerij.

De gronden hier van vind men in myn *Beschouwende en Werkdadige Hoveniers-konst.*

Hortulanus. Hovenier. Tuinier. Tuinman, of Gardenier; is een Man die syn werk maakt van de Cultuur der Planten in de Tuinen, en hier van goede kennisse heeft; dog deselve zyn weer van verscheide Soorten, naar dat se dese of gene Gewassen in 't besondere cultiveren, als *Bloem-, Keuken-, Boom-, Medicynaal-gewassen, &c.*

Hortus. Tuin, of Hof; waar in men allerley Planten cultiveert; en dese kan men weer onderscheiden in differente Soorten, namentlyk naar dat'er verschillende Planten, naar 't verschillende oogmerk, daar in gecultiveert worden, gelyk we zo even van de Hovenier gezegt hebben; als mede naar dat het *publyke* of *private* Tuinen zyn, &c. Men kan hier over inzien myn *Beschouwende en Werkdadige Hoveniers-konst.*

Hortus focus, zie *Herbarium.*

Humifusus, a, um. Op de Aarde verspreid.

Humus. Aarde; betekent in 't algemeen allerley Aarde waar in de Planten groejen; dog in het besondere word daar door verstaan de fynste elementaire Aarde, waar door de Planten voor het grootste gedeelte, benevens Water en Lugt, gevoed worden.

worden en aangroejen. Ziet hier over de fraaje *Dissertatio* van KYLBEL, waar door hy den gestelden prys by de Academie te Bourdeaux weggedragen heeft: Als mede HALES *Groejende Weegkunde*; en LUDWIG *Hist.-Natuurk. Onderwys.* &c. door my vertaalt.

Hyalinus, a, um. Water- of Glas-Verwig.

Hybernaculum. Een Winter-Vertrek. Oranjerhuis. Oranjerey. Stoof; is een Huis of Vertrek waar in men allerley buitenlandse Planten, uit warmer Gewesten, overwintert, en voor de Koude en Vorst bewaart; moettende op 't Zuiden staan, en van die kant met veel Vensters voorzien wesen; en anders overal wel dicht, voor de Indrang van Vorst. Zie ook *Frigidarium.*

Hybernaculum. Winter-bewaar-plaats (der Planten); dus word van LINNÆUS ook genoemd dat deel der Plant, waar in de geheele Plant of de toekomstige nieuwe Telgen en Bloemen opgesloten en in de Winter voor koude aandoening bewaart leggen, tot de tyt van de uitspruiting toe: Dese is tweeërley als *Bol* of *Klyster* (Bulbus), en *Knop* (Gemma), gelyk B. V. de Klysters der *Hyacynthen*, *Tulpen*, de Knoppen der *Bomen*, &c.

Hybernus, a, um. Dat in de Winter groelt.

Hybrida, vel *Polygama Planta*, Vermengt-slachtige Plant; is zodanige die twee-slachtige en te gelyk Manlyke of Vrouwelyke Bloemen voortbrengt.

Hygrometer. Vogt-meter; is een instrument dat

de

de minder of meerder vogtigheid der Lugt
aantoot.

Hypocrateriformis, *e.* Beeker-formig, en boven
plat uitgebreid.

I. J.

Japonicus, *a, um.* Japonsch; uit Japon van
daan.

Ichtiologia. Visch-kunde, Visch-beschryving.

Icon. Afbeelding, B. V. van een Plant.

Icosandria. Bevat de Classe der Planten welkers
Bloemen veel Helm-styltjes hebben, en die
aan de Kelk vast zyn.

Igneus, *a, um.* Vuur-rood.

Illyricus, *a, um.* Illyrisch; uit Illyrien (nu
Dalmatiën) van daan.

Imbricatus, *a, um.* Over malkander leggend,
op de wyse als de Dak-pannen. Geschalied.

Imperfectus, *a, um.* Onvolmaakt.

Imperfectus, vel *incompletus Fls.* Onvolmaakte
Bloem; word genoemd die welke geen
Bloem-bladen heeft; ziet ook *Apetalus*.

Impletio. Vulling; word genoemd, wanneer een
Bloem meer bladen verkrygt als ordinaris,
gelyk als de dubbelde Bloemen, dog
geschied op veelerley wyse; zie *duplica-
tus, triplicatus, & plenus Fls.*

Incanus, Canus, *a, um.* Grys. Witagtig.

Incarnatus, *a, um.* Vleesch-of bleek-Rose-koleurig.

Indicus, *a, um.* Indiaansch. Indisch; uit Indi-
en van daan.

Inconspicua Planta. Planten met onzichtbaar, of
niet ligt zienbaar, Saad.

In-

Incrassatus, a, um. Verdikt.

Incrassatus Pedunculus. Verdikte Bloem-steel; is zodanige die naar boven tegen de Bloem dikker word.

Incumbens. Ergens op leunend, of op malkander leunend.

Inermis, e. Doorn-loos. Zonder Doorns.

Incurvus, a, um. Opwaarts omgekromt.

Indigenus, a, um. Inlandsch.

Inflatus, a, um. Opgeblazen, als een Blaas.

Inflexus, a, um. Zie *Incurvus*.

Inflorescentia. Modus florendi. Bloey-wyfe; is de wyfe hoedanig de Bloemen aan de Steel voortkomen, B. V. Enkeld; Tros-wyfe; Air-wyfe; Wervels-wyfe, &c.

Infundibuli-formis, e. Tregter-formig.

Inimus, vel *Imus*, a, um. 't Benedenste.

Inoculatio. Emplastratio. Oculeering. Enting door Oculatie, of door insetting van een Blad-bot tusschen de Schorfe.

Inspidus, a, um. Smakeloos.

Institio. Enting, door insetting van een Telg in een Spleet der plat afgesneden Steng.

Instrumenta Horticulturae. Tuin-gereedschappen; deselve zyn in een grote Tuin hoofdsake-lyk 1. *Ligo* (een Spade). 2. *Sarculum* (Wied-mes). 3. *Rutrum* (Hak). 4. *Tri-dens* (Vork). 5. *Rastrum* (Klauw). 6. *Ve-elis* (Ysere Koe-voet). 7. *Vector* (Draag-berrie). 8. *Vehiculum* (Krui-wagen). 9. *Carrus* (Karre). 10. *Trulla* (Truffel). 11. *Culter* (Snoei-mes). 12. *Securis* (Byl). 13. *Serra* (Saag). 14. *Forfex* (Haag-scheer). 15. *Guttur-nium* (Gieter). 16. *Crater* (Water-Emmer).

E

17.

17 *Campana solaris* (Glasen Klok). 18. *Olla* (Bloem-potten). 19. *Funes* (Touwen). &c.

Integer, a, um. Heel.

Internodium, zie *Articulus*.

Inserfoliaceus Flos. Tuffchen-bladige Bloem; die aan de Steng of Tak tuffchen de Bladen geplaatst is.

Inorso Omdraaiing; is de draaiing der deelen van een Plant, B. V. der *Stengen*, *Klauw-wiertjes*, *Bloem-kransen*, *Stampertjes*, &c., na dese of gene syde: Dus draajen de *Stengen* der *Turksche Bonen*, *Klokjes-winde*, &c. regts om, en die van de *Hoppe*, &c. links om.

Involucrum. Inwindfel. Kroontjes-Kelk; word van LINNÆUS genoemd de Bladjes die aan de oorsprong der Bloem-steelen van de Kroontjes-bloemen (*Umbellæ*) voortkomen; deselve is tweëerley, als 1. die welke aan de algemene Kroon, en 2. die aan de gedeeldelyke Kroon voortkomt; en deselve kan een-, twee-, drie-, vier-, vyf-, of Ses-bladig zyn. Andere verstaan daar door in het algemeen, de Vliesen die het *Stampertje* (*Pistillum*) en de *Helm-styltjes* (*Stamina*) omvatten, 't zy Bloem- of Kelk-bladen, gelyk LUDWIG, &c.

Inundatus, a, um. Overstroomt. Onderwater staand.

Inundata Planta Planten welke in plaats en groejen die 's Winters onder water staan, en by de Zomer droog worden.

Irregularis, e. Irregulier. Onformig, of onregel.

Irregularis Flos. Difformis, vel *Anomalus Flos.* Irreguliere of onformige Bloem; is zodanige

nige die onformig is, en tot geen zekere gedaante gebragt kan worden.

Italicus, *a*, *um*. Italiaansch; uit Italien van daan

Jaba. Riet-Air. Riet-pluim; dewelke los groeit, als de Airen van Riet. Zie ook *Panicula*.

Julifera Planta, zie *Amentacea*.

Julus, zie *Amentum*.

Juncifolius, *a*, *um*. Dat Bladen als de *Biesfen* (*Juncus*) heeft.

K.

Keratophyta. Hoornagtige Zee-planten.

L.

Labium. *Labia*. Lip. Lippen; worden genoemd 't bovenste en benedenste deel der gelipte Bloemen (*Ringentes* vel *Labiati Flores*), dewyl se naar Lippen gelyken.

Labiatus, *a*, *um*. Gelipt, of Lip-formig.

Labiatus Flos, zie *Ringens*.

Lacerus, *a*, *um*. Gescheurt; dat met veele ongelyke Snippels als verscheurt is.

Laciniatus, *a*, *um*. Gesnippelt. Gekerft.

Lacryma. Traan-sap; is het Sap dat uit een Plant vloeit, 't zy van zelfs of door in-snyding. Welk Sap meest wateragtig blyft, of in Olie, Hars, &c. stolt, naar den aart der Plant.

Lactescens. *Lactifer*, *a*, *um*. Melk gevend; gelyk sommige Planten doen als se gewond worden, B V. de Wolfs-melk (*Esula*).

- Lacteus*, *a*, *um* Melk-verwig.
- Lacustris*, *e*. Dat in de Poelen of stilstaande Waters voortkomt.
- Lavis*. Glad; of zonder ruigte.
- Lamellosus*, *a*, *um*. Dun plaat-formig; of dat dunne plaatjes heeft.
- Lamellosi Fungi* Kampernoeljen die onder dunne plaatjes hebben.
- Lamina* (*corolle*). Plaatjes der Bloem-bladen; is het bovenste deel der Bloem-bladen, zonder de Nagels (*Ungues*).
- Lana*. *Lanugo*. Wol; is de Wollige Stoffe die men op sommige Planten ziet, B. V. op 't *Wol-kruid* (*Verbascum*).
- Lanatus*, *a*, *um*. Wollig; dat Wol heeft, of een Stoffe die daar na gelykt.
- Lanceolatus*, *a*, *um* Lanzen-formig.
- Lanugo*, zie *Pappus*, en *Lana*.
- Lappaceus*, *a*, *um* Klisagtig. Naar Kliffen gelykend.
- Lateralis*, *e*. Dat aan de Steng of Steel ter syden zit.
- Laterifolius Flos* Bloem die ter syden aan 't voet-eind van het Blad zit.
- Latifolius*, *a*, *um*. Breed-bladig.
- Laurinus*, *a*, *um*. Dat van de Laurier-boom is; of dat daar na gelykt.
- Laxus*, *a*, *um*. Wyd. Breed. Ruim.
- Laxus*. vel *Flaccidus*, *a*, *um*. Slap.
- Legumen* Peul; is de twee-schillige Vrucht, of het Saad-huis van sommige Planten, waar in de Saden alle aan de eene naad vast zyn; B. V. van *Ertten*, *Bonen*, &c.
- Leguminosus*, *a*, *um*. Peulen dragend.
- Leguminosa Planta*. Peulen dragende Planten.

Le-

Levis, *e.* Ligt. of gering, of slegt.

Leviter. Gering, of maar weinig; *B. V. leviter pilosus*, weinig hairig; &c.

Liber. De Binnen-bast. Binnen-schor; is het binnenste tedere deel der Schorfe dat 't digst aan 't hout is, en dat jaarlyks langfamer hand in de Substantie van het hout verandert; waar door de Hout-gewaffen aangroejen en dikker worden, en waar door de kringen ontstaan die men in het hout ontdekt, als men een Stam dwars door zaagt; infonderheid seer duidelyk in de *Denneboom* (*Abies*). Zie verder *Cortex*.

Lignosus, *a*, *um*. Houtig, of hard als Hout.

Lignum. Hout; is de harde, uit seer digt r'samen geplaatste draatjes en pypjes bestaande, inwendige Substantie der Bomen en Heesters.

Ligulatus. *Lingulatus*, *a*, *um*. Plat en dun als een Schuim-spaan, of Tong-formig.

Ligulatus Flos. *Planipetalus*, *Semistofuculosus*, vel *Cichoraceus Flos*. Bloem met halve Pypbloemtjes, of met platte Bloem-blaadjes, gelyk die van de *Latouw*, *Cichorey*, &c.

Liliaceus, *a*, *um*. Van Lelien; of dat naar Lelien gelykt. Lelien-formig.

Limbus. *Margo*. Rand. Boordfel; word genoemd de uiterste Rand der Bladen en Bloem-bladen.

Linearis, *e.* Lyn-regt; of dat smal en over al nagenoeg even breed is.

Linguiformis, *e.* Tong-formig.

Lingulatus, *a*, *um*. zie *Ligulatus*.

Lithologia. Steen-kunde.

Lithophyllaceum, Bewaar-plaats van allerley Steenen en steenagtige dingen.

Lividus, *a*, *um*. Lood-verwig. Lood-koleur.

Litophyta. Steenagtige Planten; die van een harde steenagtige Stoffe zyn, en meest in de Zee groejen: Men is het nog niet eens of men sommige van defelve in der daar by de Planten, dan by de Steenen of ook by de Dieren moet brengen.

Littora. Strand. Oever van de Zee.

Littoralis, *e*, vel *Maritimus*, *a*, *um*. Dat zig op de Strand of 't Oever van de Zee onthoud.

Lobatus, *a*, *um*. Gelobt; dat Lobben heeft.

Lobus. Lobbe. Zie *Folium*.

Loculamentum. *Cellula*. Vakje. Celletje. Kasje; worden genoemd de inwendige holligheden of Vakjes der Saad-kapfels.

Locularis, *e*. Dat in Vakjes, of Kasjes bewaart word; of dat uit Vakjes bestaat.

Loculus Kasje. Vakje; komt over een met *Loculamentum*.

Locusta, zie *Gluma*.

Lomentacea Planta.

Lunulatus. *Lunatus*, *a*, *um*. Halve Maansformig.

Luridus, *a*, *um*. Bleek. Donker; dat een vaal of donker onbevallig aanzien heeft.

Lusitanicus, *a*, *um*. Portugalsch. Portugeesch; uit Portugal van daan.

Luteolus, *a*, *um*. *Lutescens*. Geelagtig.

Luxurians. Weeldrig; dat weeldrig groeit.

Luxurians Flos Weeldrige Bloemen; worden genoemd de verdubbelde (*Multiplicati*),
ge-

gevulde (Pleni), en de Kinderkens voortbrengende (Proliferi), 't welk meest ontstaat door een te overvloedig voedend Sap; en dese Bloemen worden gerekent onder de *Wanſchepfels* (Monſtra) der Planten.

M.

Macrorhizon. Groot-wortelig.

Macula. Vlek.

Maculosus, *a*, *um*. Vlekkig; dat vlekken heeft.

Malleolus. Stek. Kolfje; zynde een jonge Tak met een geleding van overjarig hout, om te ſteeken tot voortgroeying.

Mansucta Planta. Tamme Planten, noemt LINNÆUS die welke onſe Winter-koude niet kunnen verduuren, dog die gedekt of in de Oranjerie gezet wordende, buiten Vorſt, ligtelyk overblyven.

Mapalia. Huiſjes of Kabinetten van Heggen en Bomen geplant.

Marceſcens. Verwilkend. Verdorrend. Opdrogend.

Marceſcens Flos. Opdrogende Bloem; is zodanige die aan de Steel verdroogt, zonder af te vallen.

Margaritifera, *a*, *um*. Paarl-dragend, of dat daar na gelykt, B. V. *Aloe Margaritifera*.

Marginatus, *a*, *um*. Gefoomt; dat een Soom of Naad heeft.

Margo, zie *Limbus*.

Marinus, *a*, *um*. Dat in de Zee voortkomt.

E 4

Ma-

Maritimus, a, um. Zie *Littoralis*.

Mas (Planta). *Planta masculina.* Manlyke Plant of 't Mannetje; is zodanige die louter Manlyke Bloemen (*Masculi flores*) voortbrengt.

Masculus Flos. Sterilis, vel paleaceus, vel abortivus Flos. Mannelyke Bloemen. Lofe Bloemen; worden genoemd die alleen Helmtes hebben, welke met 't Stuiſ-meel bezet zyn, waar door se de Vrouwelyke Bloemen bevrugten, brengende zelfs geen Vrugt voort.

Matrix, zie Medulla.

Medulla. Matrix. Cor. Merg. Pit; is de binnenste losse poreuse Stoffe die men in de meeste weeke Stengen of jeugdige Takken (*Telgen*) vind, en 't welk in de houtige Planten met de ouderdom weg gaat

Membrana. Een Vlies, als heel dun Perkament.

Membranaceus, a, um. Vliesagrig.

Menstruus, a, um. Maandelyks; dat alle Maanden geschied, B. V. *Rosa menstrua*, Maand-Roos, dewyl se alle Maanden bloeit, of bloejen kan.

Meteoricus Flos, zie Vigilia.

Methodus Plantarum. Methode, of Leer-wyſe; is een schikking der Planten in Classen, Orders, Geslagten, Soorten, en Veranderingen, naar de Grond-beginsels der Botanie. Zie ook *Dispositio*.

Modus florendi, zie Inflorescentia.

Moldavicus, a, um. Moldavisch; dat uit Moldavien van daan is.

Me-

Moluccanus, *a*, *um*. Moluccifch; uit de Moluccifche Eilanden van daan.

Monadelphia. Claffe der Planten welkers Bloemen de Styltjes in een Lichaam t'samen gegroeit hebben.

Monandria. Claffe der Planten welkers Bloemen maar een Helm-styltje hebben.

Monangia Planta. Claffe der Planten met een-vakkige Saad-huifen.

Monococcus. Een-korlig. Een-fadig.

Monocoryledones. Een-lobbige Planten; welkers Saad maar uit een Lobbe (Coryledon) bestaat, gelyk de Graan-gewaffen, &c.

Monœcia. Bloemen die de Helm-styltjes en Stampertjes in verschillende Bloemen op dezelfde Plant hebben.

Monogamia. Een-huwelykheid.

Monographus. Een Schryver die maar van een zaak fchryft, B. V. van een Geflagt van Planten, of van een Plant alleen.

Monogynia. Planten met een-stylige Bloemen.

Monopetaloides vel *monopetalus Flos*. Een-bladige Bloem; die uit een Bloem-blad bestaat: Dus worden alle Bloemen genoemd die beneden te famen gegroeit zyn, schoon fe dikwils van boven diepe Snippels hebben en dus uit verscheide Bloem-bladen fchynen te bestaan.

Monophyllus, *a*, *um*. Een-bladig.

Monophyllus Calyx. Een-bladige Kelk.

Monophytus Flos. Ludw. Een-plantige Bloem; is zodanige die aan dezelfde Plant of alleen Helm-styltjes, of alleen Stampertjes heeft; komt dus overeen met *Monœcia*.

Monospermus, *a*, *um* Een-sadig.

Monosperma Planta. Een-sadige Planten; die maar een Saad in elke Bloem of Vrucht voortbrengen, gelyk 't *Polygonum*, &c.

Monostylus, *a*, *um*. Een-stylig.

Monostylus Flos. Een-stylige Bloem.

Monstrosus, *a*, *um*. Wanschapen.

Monstrum. Wanschepfel. Mis-gedrogt.

Montanus, *a*, *um*. Dat op de Bergen voortkomt, of groeit.

Moschatus, *a*, *um*. Dat als Muscus ruikt.

Mucilaginosus, *a*, *um*. Slymagtig. Slymig.

Mucro. Scherpe punt.

Mucronatus, *a*, *um*. Scherp-puntig. Gescherpt.

Multicapularis, *e*. Veel-kapselig.

Multicapulares Planta. Veel-kapselige Planten; welkers Bloemen veel Saad-kapsels by malkander hebben.

Multicaulis, *e*. Veel-stengig.

Multifidus, *a*, *um*. Veel gespleten of gesnip-pelt, zie ook *Laciniatus*.

Multiflorus, *a*, *um*. Veel-bloemig; dat veel Bloemen heeft.

Multilocularis, vel *multivascularis*, *e*. Veel-vakkig.

Multiloculare Pericarpium. Veel-vakkig Saad-huis; dat in veel vakjes gedeelt is.

Multipartitus, *a*, *um*. Veel gedeelt.

Multiplicatus, *a*, *um*. Vermenigvuldigt.

Multiplicatus Flos. Vermenigvuldigde Bloem; is zodanige die meer Bloem-bladen voortbrengt als naar gewoonte, gelyk de dubbelde Bloemen, dog de vermenigvuldiging kaa-minder of meer zyn.

Multi-

- Multisetus*, a, um. Veel-borstelyk.
- Multifiliqua Planta*. Planten die veel Hauwen of Peulen by malkander hebben.
- Multifiliquosus*, a, um. Veel-peulig; dat veel Peulen draagt.
- Multivascularis*, Zie *Multilocularis*.
- Muscosa Planta*. Mosagtige Planten.
- Museum*. Studeer-kamer; ook Rariteits-kamer, daar men allerley Seldsaamheden uit de drie Ryken of Familien der Natuur in ver-gadert en bewaart.
- Muticus*, a, um. Ongebaard.
- Mutica Gluma* vel *Spica*. Duist of Air zonder baard. Ongebaarde Air.
- Mutilus*, a, um. Verminkt.
- Mutilus Flos*. Verminkte Bloem; is zodanige die somwylen geen Bloem-bladen voort-brengt, schoon sy het op andere tyden doet; verhindert wordende door gebrek van Warmte, of door een ruwe Lugt, &c.

N.

- Nanus*. *Pumilus*, a, um. Dwergagtig; dat klein of laag groeit als een Dwerg.
- Narbonensis*, e. Narbonnisch; dat van omtrent Narbonne (in Frankryk) van daan is.
- Nasans* Zwemmend. Op 't Water dryvend.
- Natura*. Natuur; word doorgaans tweefints verstaan, als 1. *Opper-Natuur* (*Natura Naturifans*), 't welk de Schepper en Re-geerder van het Geheel-Al is. 2. *De gescha-*

geschapene Natuur (Natura Naturifata); waar door alle geschapene dingen, in de drie Ryken der Natuur, volbrengen het geen hoe, en tot wat einde se van de Opper-Natuur geschapen zyn.

Naturalis Scientia. Natuurlyke Wetenschap; is een goede kennisse van alle, of een gedeelte der Natuurlyke dingen uit de drie Ryken der Natuur.

Neapolitanus, *a*, *um*. Napelsch; uit Napels (in Italiën) van daan.

Nectarium. Honig-kas. Honig-blad. Nectar-kas; is een besonder Bloem blad, of een deel daar van, in de Bloemen van sommige Planten, dat een soet Sap als Honig uitlevert, zynde op verscheiderhande wyse geformeert en geplaatst: Men vind se B. V. in de *Ranuncels*, *Ridderspoor*, *Narcisse*, &c. Dit Honig-blad is een vinding van onse later Eeuwe, en schynt te dienen tot afvoering van een overvloedig of onnut vogt; behalven dat mogelyk de Byen daar uit meest de Honig vergaderen.

Nemora. Beemden. Boffchagien, insonderheid aan de voet van een Berg.

Nemorensis, *s*. *Nemorofus*, *a*, *um*. Dat in de Boffchen of Wouden groeit.

Nervofus. *a*, *um*. Zenuweagtig. Peesagtig; dat Zenuwen of Peesen heeft.

Nervus. Zenuwe of Pees.

Neuter Flos, Ludw. Geenerley Bloem; die geen Helm-styltjes nog Stampertje heeft.

Nidulans. Ergens in Nestelend.

Nidu-

Nidulantia Semina. Nestelende Saden; worden genoemd die in de sappige besien verstrooit zyn.

Nitidus, *a*, *um*. Glad-blinkend.

Niveus, *a*, *um*. Sneeuw-wit.

Noctiflorus, *a*, *um*. By nacht bloejend.

Nodosus, *a*, *um*. Knopig. Knobbelig. Knoop-agtig.

Nodus. Knoop. Knobbel.

Nostras. Inlandsch; dat by ons in 't wild groeit.

Nota. *Nota Characteristica*. Kenmerk. Kenteiken; waar aan men de Planten kent en van malkander in haar Geslagten en Soorten onderscheid. Ziet *Caracter*.

Notatus, *a*, *um*. Bemerkt. Beteikent.

Nothus, zie *Spurius*.

Nova Anglia. Nieuw Engeland, in America.

Novum Belgium. Nieuw Holland; nu Nieuw Jork, in America.

Nucamentacea Planta. Katjes-dragende Planten.

Nucamentum, zie *Amentum*.

Nucifer, *a*, *um*. Nooten dragend.

Nucleus. Kern, of Pit; is het Saad dat in de Steen der Steen-vrugten en in de Nooten opgesloten is.

Nudus, *a*, *um*. Naakt; ook Bladeloos.

Nudus Caulis. Bladelose Steng.

Nudus Flos. Naakte Bloem; die geen Kelk heeft, gelyk de *Tulp*.

Nudum Semen. Naakt Saad, dat in geen Saadhuis opgesloten is.

Nutans Flos. Slingerende Bloem; is zodanige, die wegens de swakheid des Steels, geduurig heen en weer slingert, te weten

met

met de minste beweging der Lugt, &c.

Nutrimētum. *Succus nutritius.* 't Voedsel. Voedend Sap, namelyk der Planten, bestaat meest uit de fynste of elementaire Aarde, gevoegt by Water- en Lugt-deelen, en de Warmte schynt ontwyffelbaar het bewegende middel te zyn, waar door 't voetsel of 't voedend Sap in de Planten bewogen en opgevoert word. Hier over kan een Liefhebber met vermaak leesen 't fraaje Werk, HALE'S *Groejende Weegkonde*; en KYLBEL *Dissertatio*; als mede LUDWIG *Historisch-Natuurkundige Onderwijzingen*, &c. Zie ook *Humus*.

Nux. Noot; daar door verstaat men zodanige Vrugt die in een harde steenagtige Schors een Kern of Pit bevat, B. V. een *Hafsnoot*, &c.

O.

Ob. Zie *Obversé*.

Obliquus, a, um. Scheef. Tegenstrydig.

Oblongus, a, um. Lang-werpig. Langagtig.

Obscures, a, um. Verbleekt. Verfchoten, B. V. *Color obscurus* verbleekte koleur.

Obtusus, a, um. Stomp.

Obversé. Ob. Omgekeert. Averegts. B. V. *Obversé* yet *Ob-ovatum*, omgekeert Ey-rond, als 't breedste eind van de Steel &c. 't verft is.

Obvolutus, a, um. Omwonden.

Occidentalis, e. Westers. Westlyk; uit de Westlyke Landen van daan.

Ochroleucus, a, um. Bleek-geel.

Obambria. Bevat de Classe der Planten welkers Bloemen agt Helm-styltjes hebben.

Ob-

- Obsofidus*, *a*, *um*. In agt deelen gesplift, of gefnippelt.
- Obolocularis*, vel *obovascularis*, *e*. Agt-vakkig.
- Oculus*. Oog. Knop, of Bot der Bomen; en betekent zo veel als *Gemma*.
- Oeconomica*. Huishouding, of de order en schikking van een Huishouding, zo wel in de Familie der Dieren als Planten.
- Oeconomus*. Huishouder, namelijk die de Huishouding verstaat.
- Officina*. Winkel. Werk-plaats; en word, aangaande de Pharmacie, in 't besonder verstaan van een Apotheek.
- Officinalis*, *e*. Dat in de Apotheek gebruikt word.
- Officinales Planta*. Winkel-planten; zyn zodanige, die men in de Apotheek tot 't gebruik vergadert en bewaart.
- Oleraceus*, *a*, *um*. Van Moes-kruiden.
- Oleracea Planta*. Moes kruiden.
- Oliganthera Planta*. Planten welkers Bloemen even zo veel Helm-styltjes als Bloembladen, of ook minder maar niet meer, hebben.
- Oppositus*, *a*, *um*. Tegen malkander over gestelt.
- Oppositifolia Flores*. Bloemen die aan de Steng of Tak tegen over 't Blad staan.
- Orbicularis*, *a*, *um*. Rond, als een Bord. Bord-rond. Kring-rond.
- Orchidea Planta*. Planten die Bloemen dragen als de Stendel-wortel (Orchie).
- Ordo. Sectio. T. Genus. Subalternum vel medium*. Onderdeeling. Snyding; is in de Botanie een Onder-

Onder-deeling der Classen, en t'samenvoeging der Geslagten die nader in de Kenmerken met elkander overeenkomen, op dat'er niet te veel Geslagten, om deselve te onderzoeken, te gelyk by samen zyn: *Zie Classis.*

Organismus. t'Samen-stelling uit werk-tuiglyke deelen, insonderheid uit pypen of buisen.

Organum. Werk-tuig dat uit Pypen of Buisen t'samen gestelt is; wordende, benevens 't voorgaande Woord, toegepast op de Lichamen der Dieren en Planten, dewyl die uit Pypen en Buisen bestaan, waar door 't voetsel door het geheele Lichaam, tot voeding, leven, en aangroei, gevoerd word.

Orientalis, e. Oosters. Oostlyk; dat uit de Oostlyke Landen van daan is.

Orthodoxus, a, um. Regtzinnig. Regtgrondig; die iets naar de regte of waare grond bevat.

Offa. Steenen; worden genoemd de steenagtige Schorfen die een Kern of Pit van binnen bevatten, dat 't Saad is, B. V. van *Kerfen*, *Pruimen*, *Noten*, &c. Ook betekent 't anders de Beenen der Dierlyke Lichamen; en in een *Metaphorische* zin, of byvergelyking, kan men de Tronk en Takken der Planten, als se hard zyn, aldus noemen.

Ovalis, e. Elliptisch- of lang-rond.

Ovarium. Eyer-stok; word by gelykenisse genoemd het Vrugt-beginsel (*Germen*), dewyl 't zelve de eerste beginfels der Saden bevat.

Ovarium

Ovarium fecundatum. Bevrugte Eyer-stok; word genoemd 't Saad-huis of *Pericarpium*, (dat is, de Vrugt waar in 't Saad groeit) als 't zelve door 't Mannelyke Stuif-saad der Helmtjes (*Anthera*) in de Bloei-tyt bevrugt is, zonder dat brengt 't zelve geen, of tot de Voort-teling onbequaam, Saad voort, eveneens gelyk men zulks aan de Eyers der Dieren bevind, die zonder bykoming van 't Mannerje gelegd wordende, onvrugtbaar zyn. Zie *Anthera* en *Pericarpium*.

Ovatus, a. um. Ey-rond.

Ovum. Ey; aldus word by vergelyking het Saad der Planten genoemd, dewyl zulks de eerste Beginsels (*Rudimenta*) van een nieuwe Productie, of jonge Plant, bevat, eveneens gelyk de Eyers der Eyer-leggende Dieren tot Productie of Voort-teling dienen, waar met de Saden veel overeenkomst hebben; en zelfs *Harvans* is de eerste geweest welke gesteld heeft, dat al wat leeft door Eyers voort-geseld word.

P.

P. latum (corolla). Mond-verhemelte; is de verheventheit in de Keel (*Faux*) der gelyple Bloemen (*Labiati*).

Palea Kaf; betekent de dunne strooagtige Bladjes van de Duist (*Gluma*) der Airbloemen. Ook betekent 't by de nieuwe Botanisten de dunne vliesjes op de Be-

F

waar-

waarplaats (Receptaculum) der t'famen-
gestelde Bloemen, welke de Bloemtjes
van een scheiden.

Palaceus Flos, zie *Masculus Flos*.

Pallidè Bleek; B. V. *Pallidè rubens*. Bleek-
rood.

Palmaris, a, um. Hand-formig; dat naar een
Hand gelykt.

Palmaria Radix. Hand-wortel; gelyk B. V. 't
Satyrinum heeft.

Palma. Palm-planten; zyn zodanige die een
enkelde Steng hebben, boven met Bladen
voorzien, zonder Takken, gelyk B. V. de
Dadel-boom, &c.

Paludes. Moerassige, Moerige, of Vogte Gron-
den, die in de Somer op drogen.

Palustris, e. Dat in Moerassige of Moerige
Gronden voortkomt.

Pampiniformis, e. Wyngaard-ranks-formig.

Panduriformis, e. Fioels-formig; in 't midden
ingebogen zynde als een Fioel.

Panicula. Juba. Riet-Air. Riet-Pluim; is een
Bloom-tros die naar een Riet-Pluim gelyk-
t, namelyk waar aan de Bloemen ver-
strooit, op onderdeelde Steelen, staan.
Dezelve kan zyn *ungepreit* (*diffusa*), of
in een gedrongen (*coarctata*).

Paniculatus, a, um. Dat een Riet-Air heeft,
of een Air die daar na gelykt.

Papilionaceus, a, um. Dat naar een Vlinder,
of Uiltje gelykt.

Papilionaceus Flos. Vlinder-bloem; die naar een
Vlinder gelykt.

Papilionacea Planta. Planten die Vlinder-bloemen
dra-

dragen. Vlinder-bloem-planten.

Papposa Planta. Stuiſf-wollige Planten; welkers Saden met Stuiſf-wol bezet zyn.

Papposus, a, um. Stuiſf-wollig.

Pappus. Lanugo. Stuiſf-wol; is de hairig-wolligheid die op de Saden van sommige Planten groeit, en waar door dezelve met de Wind ver kunnen weg gevoerd worden, gelyk B. V. 't Saad van het *Taraxicum, &c. Scorzonere, &c.*

Papilloſus, a, um. Dat Tepels heeft, of daar na gelykt.

Parabolicus, a, um. Parabolisch; dat de gedaante van een Parabel heeft, namelyk Ey-formig maar beneden aan de breeder kante regt.

Paradysus. Een Luſt-hof; ook noemt men zodanig, een Hof waar in allerley in- en buitenlandsche Planten, inſonderheid die fraaje Bloemen voortbrengen, gecultiveert worden.

Parastiſticus, a, um. Dat op een Plant groeit, of eigentlyk, dat zig van iets anders ſynes gelyken voed.

Parastiſtica Planta. Gewas-Planten. Zuig-Planten; zyn zodanige die Natuurlyk op een ander Plant, en niet in de Aarde groejen, gelyk B. V. de *Maren-takken (Vilcum)*. Hoewel sommige eerst door haar Saad uit de Aarde opkomen, gelyk de *Schorſie (Epythymum)*.

Parenchyma. Sap-ſtremſel; is het verdikte voedende Sap waar door de aangroey der Schors &c. geſchied.

- Partialis Umbella. Umbellula.* Kroontje, of gedeeltelyke Kroon; is die waar in de Hoofkroon der Kroontjes-Planten (*Umbelliferæ*) onderdeel is.
- Pascuum. Pasua.* Mager Weidland; verschildende daar in van goed Weidland (*Prata*).
- Patens* Schuins uitgespreit; zodanig dat het met iets anders waar aan 't vast is benedenwaarts een scherpe hoek maakt.
- Patulus, a, um* Uitgespreit. Wijd van een staand; in tegenstelling van in een gedrongen (*Coarctatus*).
- Pedatus, a, um* Gerakt. Gedeelt.
- Pedicellus.* Bloem-steeltje, of gedeeltelyke Bloem-steel; is een der Steeltjes waar in een veel-bloemige Bloem-steel gedeelt is.
- Pediculus*, zie *Pedunculus*.
- Pedunculatus, a, um.* Gesteeft; dat een Bloem-steel heeft.
- Pedunculus. Pediculus.* Bloem-steel; tot onderscheiding van Blad-steel (*Petiulus*).
- Pelta.* Klein Schild. LINNÆUS benoemt in 't bezondere daar met de kleine Schildformige verheventheden op de rand van sommige *Steen-Lever-Kruiden*, (*Lichenes*), welke de Vruchtvoortbrenging uit maken.
- Peltatus, a, um.* Schild-formig.
- Pentaformis, a, um.* Vyf-voudig.
- Pendulus, a, um.* Hangend.
- Pennatus, a, um.* Gevleugelt; dat Vleugels heeft, of daar na gelykt.
- Pentacoccus, a, um.* Vyf-korlig.
- Pentafidus, a, um.* In vyf deelen gesplitst.

Pen-

- Pentagonus a um* Vyf-hoekig. Vyf-kantig.
- Pentandria*. Classe der Planten welkers Bloemen 5 Helm-styltjes hebben.
- Pentagynia Planta*. Planten welkers Bloemen vyf Stampertjes hebben.
- Pentangia*. Planten met een-vakkige Saad-huizen.
- Pentapetaloides Corolla*, vel *Flos*. Bloemkrans die in 5 Snippels gedeelt is.
- Pentapetalus Flos*. Vyf-bladige Bloem.
- Pentaphyllus a, um*. Vyf-bladig.
- Pentastylus Flos* Vyf-stylige Bloem.
- Perennis, e*. Langduurend. Lang-lévend; dat langer als twee en meer jaaren leeft.
- Perfectus Flos. Petalodes Flos*. Volkomene Bloem; word genoemd die Bloem-bladen heeft.
- Perfoliatus, a, um* Doorgroeit; als de Steng schynt als door de Bladen gegroeit te zyn.
- Perforata Planta* Planten welkers Bladen als met een Nadel doortoken zyn, of schynen te zyn.
- Pergula*. Prieel, of Luif van Groente.
- Persianthium. Calyx*. Bloem-Vlies. Kelk; is 't Vlies- of Bladagtige deel dat de Vruchtvoortbrenging (Fructificatio) bevat; is van verschillige gedaante, in verschillige Planten. Zie ook *Calyx*.
- Pericarpium*. Saad-Vlies. Saad-huis. Saad-deksel; is een Vaatje waar in de Saden groejen en haar volmaaktheid verkrygen. Daar zyn 8 Soorten van, als *Saad-Kapsel* (*Cap-sula*). *Hauw* (*Siliqua*). *Peul* (*Legumen*). *Hulse* (*Conceptaculum*). *Steen-vrugt* (*Drupa*).

- Appel* (Pomum). *Besje* (Bacca). en *Kegel* (Strobilus); alle welke wederom van zeer verschillende gedaante zyn in verschillende Planten: Ziet yder op syn Naam.
- Persicus*, *a*, *nm.* Perſiaansch; uit Perſien van daan.
- Persifens*. Verblyvend.
- Persifens Corolla*. Blyvende Bloem-krans; is zodanige die niet afvalt maar aan de Steel blyft tot dat de Vrucht ryp is, gelyk B. V. aan de *Plompen*
- Personatus*, *a*, *nm.* Vermomt. Getronyd. Ziet *Ringens*.
- Personatus Flos* Vermomde of Getronyde Bloem; dat is, die naar een Mom-aanzigt gelykt, komt anders veel over een met een gelipte Bloem; Zie *Ringens*
- Peruvianus*, *a*, *nm.* Peruaansch; uit Peru van daan.
- Petaloides Flos*, zie *Perfeltus Flos*.
- Petalum*. Bloem-blad; is een gedeelte van de Bloem-krans (Corolla), in tegenstelling van een gesnippelede heele Bloem-krans. Het Bloem-blad bestaat, 1. uit het *Plaatje* (Lamina). 2. *Nagel* (Unguis). 3. *Rand* (Limbus). 4. *Pyp*, in sommige (Tubus), en 5. *Honing-kas*, ook in sommige (Nectarium); alle welke deelen weer van verscheide gedaante zyn in verschillende Soorten van Planten.
- Petiolaris Flos* Steel-bloem; is zodanige die uit de Blad steel voortkomt.
- Petiolaris*, *a*, *nm.* Gesteelt; dat een Steel heeft.

Petio-

Petiolus. Blad-steel; waar aan de Bladen, en niet de Bloemen, vast gehegt zyn, en moet derhalven, om de goede order, onderscheiden worden van *Bloem-steel* (*Pedunculus*).

Pharmacopœa. *Apotheca*. Apotheek-Winkel; daar men allerley Artzenyen of Geneesmiddels uit de drie Ryken der Natuur bewaart en tot 't gebruik gereed houd, ook op allerley wyse toebereid.

Pharmacopœus. *Apothecarius*. Apotheeker. Artzeny-bereider; zynde een Man die Artzenyen of Geneesmiddels bewaart, en goede kennisse heeft om dezelve toe te bereiden: Zynde by gelykenisse, de regterhand van een *Medicus*, gelyk een Chirurgus de linker hand daar van verbeeld.

Philosophia. Wysgeerte. Weereld-wysheid; is een kennisse, of liever een grote agting en begeerte naar de kennisse van alle de Weereldsche, geschapene Dingen.

Philosophus. Wysgeër; is een Man die goede kennisse van de geschapene Dingen heeft.

Phœnicus, *a*, *um*. Tichel-rood; gelyk roode Tichels; B. V. als de Bloem van 't *Leonurus*.

Phœus, *a*, *um*. Donker- of Bruin-rood.

Physica. Natuur-kennisse. Natuur kunde; betekent de kennisse van de Natuurlyke dingen in de drie Ryken der Natuur, insonderheid van de Eygenschappen en Hoedanigheden der *Beginfel-deelen* (*Elementa*) der Natuurlyke dingen.

Physicus, *a*, *um*. Natuur-kundig.

Physicus. Natuur-kenner. Natuur-kundige; die goede kennisse van de Natuurlyke dingen heeft, even te voren gemeld; zie *Physica*.

Physiognomia. Aanzigts-kunde. Aanzigts-beoordeeling, of aanziens-beoordeeling.

Physiognomus. Aanzigts-kenner. Aanzigts-beoordeelder, die iets uit 't Aangezigt of aanzien wil besluiten, om den aart te kennen; 't zy van Planten, Dieren, of Mineralien. Dat deeze kennisse, ten opzigte der Menschen, valsch is, of op geen vaste gronden steunt, hebben reeds de Ouden aangemerkt, en blykt in onse dagen.

Physiologia. Natuur-onderzoeking. Onderzoeking en beredeneering van Natuurlyke dingen.

Physiologus. Onderzoeker en Beredeneerder der Natuurlyke dingen.

Phytographia. Plant-Afbeelding. Afbeelding der Planten.

Phytographus. Afbeelder der Planten.

Phytologia. Plant-beschryving. Kruid-beschryving.

Phytologus. Plant-Beschryver; word genoemd een Man die goede kennisse van de Planten en haar verdeeling heeft; en komt genoegzaam over een met *Botanicus*, behalven dat deeze veeltyts meer een Grond-systeem beoogt.

Pileus Hoed; word 't bovenste ronde deksel der Kampernoeljen genoemd, dat van onderen de Vrucht-voortbrenging (*Fructificatio*) bevat.

Pila-

- Pilosus**, *a*, *um*. Hairig.
- Pilus**. Hair; worden genoemd de fyne Hairen die op de Planten groejen.
- Pinna**. *Pinnula*. Grote Veer, of kleine Veer; of dat daar na gelykt.
- Pinnatifidus**, *a*, *um*. Veerwyse gedeelt.
- Pinnatus**, *a*; *um*. Geveert. Veerwyse groeiend.
- Piperitus**, *a*, *um*. Dat een scherpe Peperagtige, bytende smaak heeft, *B. V. Arum*, &c.
- Pistillatus Flos**. Ludw. Bloem die alleen Stampertjes heeft, zonder Helm-styltjes.
- Pistillum**. 't Stampertje; is 't middelste dikke Pylaarsje in de Bloemen; bevattende drie Deelen, als 1. 't *Vrucht-beginsel* (Germen). 2. De *Styl* (Stylus), en 3. 't *Merk* (Stigma); welke in haar gedaante in verschillige Planten zeer verschillen.
- Placenta**. Moeder-koek; is de Bewaarplaats (Receptaculum) der t'samengestelde Bloemen, waar op de Bloemtjes vast zitten. Zie *Receptaculum*. Ook worden de Saad-lobben aldus van sommige genoemd: Zie *Coryledon*.
- Placentatio**. Lob-forming; is de wyse hoedanig de Lobben der Saden geschikt zyn, als 1. *Zonder Lobben* (Acoryledones). 2. *Eenlobbig* (Monocoryledones). 3. *Tweellobbig* (Dicoryledones). en 4. *Veellobbig* (Polycoryledones).
- Planipetalus Flos**, zie *Ligulatus Flos*.
- Planipetala Planta** Planten welkers Bloemen platte Bloem-bladjes hebben, gelyk de *Latomw*, *Cichorey*, &c.
- Plama**. *Vegetabile*. Plant. Kruid-gewas; is een

chaam uit veele Buisjes, Pypjes, en Klierjes te samen gestelt; 't welk Leven heeft en aangroeit, maar van 't gevoel en zelfsverplaatsing ontbloot is, zynde voorts altyt aan een ander Lichaam, en hoofzakelyk in de Aarde, vast, van waar het zelve de stoffe tot voedsel, aangroey, en leven ontvangt! Hoedanig de Planten 't voedend Sap ontvangen, of door insuijing of anders, daar in is men het nog niet eens; men kan hier over nazien 't meergemelde fraaje Werk, HALE'S *Groeyende Weeg-kunde*, en LUDWIG *Historisch-Natuurkundige Onderw.* Voorts worden de Planten onderscheiden in VII. Hooft soorten of Familien, als 1. *Campernoeljen* (Fungi). 2. *Wieren* (Algæ). 3. *Mossen* (Musci). 4. *Varen-kruiden* (Filices). 5. *Gras-planten* (Gramina). 6. *Palm-planten* (Palmæ). en 7. *Eigentlyke Planten* (Plantæ).

Planta annua. Jaarlyksche Plant; die maar een Jaar duurt.

Planta biennis Twee-jaarige Plant; die twee Jaaren duurt, en na haar Saad gegeven hebbende versterft.

Planta perennis. Langlevende Plant. Vaste Plant; die veele Jaaren duurt.

Planus, a, um. Plat. Vlak.

Plenus Flos Dubbelde of gevulde Bloem; is zodanige die meer Bloem-bladen heeft als gewoonlyk. De meeste dubbelde Bloemen brengen geen Helm-styltjes nog Stampertjes voort, en zyn derhalven onvrugtbaar; dog sommige brengen zo-

da-

danige voort en geven Vruchten en Saad; gelyk B. V. de *Ridder-spoor* (*Consolida regalis*) &c.

Plicatus, a, um. **Gevouden.**

Plicatus, a, um. **Verwert gegroeit.**

Plicata Planta. Plant met vlegten; word genoemd zodanige, als aan een Tak veel kleine Takjes verwert door malkander gegroeit zyn, van gedaante byna als een Exters-nest, of Poolse Hair-vlegel (*Plica polonica*), gelyk men somtyts aan de Boomen ontmoet, infonderheid aan de *Tpen*, *Berken*, *Haag-boeken*; en dat uit een kwade gestekheid des Booms ontstaat.

Plumosus, a, um. **Veeragtig. Pluimagtig.**

Plumula. **Pluimtje**; is 't Blad- of Schubagtige deel van het Saad-spruitje (*Corculum*) in 't Saad, dat opwaarts groeit

Pollen. Genitura. Farina fecundans. **Stuif-meel. Stuif-Saad**; is het zeer fyne poejer of meel, dat op de Helm-tjes der Bloemen zit; 't welk tot bevrugting van 't Vrucht-baginsel (*Germen*) dient. Zie *Germen*, *Genitura*, en *Ovarium*. Dit Stof, doot een Microscop beschouwt, heeft men bevonden van verschillige gedaante op verschillige Soorten van Planten te zyn.

Polyadelphia. **Classe der Planten in welkers Bloemen de Draatjes in verscheide Lichamen t'famen gegroeit zyn.**

Polyandria. **Classe der Planten welkers Bloemen veel Helm-styltjes hebben, die niet aan de Kelk vast gehegt zyn.**

Poliangia Planta. **Planten met veel-vakkige Saadhuisen.** *Poly.*

- Polyanthera*. Planten, welkers Bloemen veel Helm-styltjes hebben.
- Polyanthos*. *Polyanthes*, *a*, *um*. Veel-bloemig; dat veel Bloemen by samen heeft.
- Polycephalos*. Veel-hoofdig.
- Polycoccus*. Veel-sadig. Veel-korlig.
- Polyceratus*, *a*, *um*. Veel-korlig.
- Polycosyloides* *Planta*. Veel-lobbige Planten, welkers Saden veel Lobben hebben; zie *Coryledon*.
- Polygama* *Planta*. zie *Hybrida*.
- Polyginia*. Planten welkers Bloemen veel Stampertjes hebben.
- Polyginus*, *a*, *um*. Met veel Stampertjes voorzien.
- Polygonus*, *a*, *um*. Veel-hoekig. Veel-kantig.
- Polypetalus*, *a*, *um*. Veel-bloem-bladig.
- Polypetalus* *Flos*. Veel-bladige Bloem.
- Polyrrhizos*. Veel-wortelig.
- Poly spermus*, *a*, *um*. Veel-sadig.
- Poly sperma* *Planta*. Planten welkers Saad-huizen veel Saden bevatten.
- Pomacea* *Planta*. Appel-dragende Planten.
- Pomifer*, *a*, *um*. Appel-dragend.
- Pomifera* *Planta*. Planten die Kalbasagtige Vrugten dragen; als *Meloenen*, *Kalbassen*, &c. Ook die Appelagtige Vrugten dragen; als *Appels*, *Peeren*, *Oranje-appels*, &c.
- Pomum*. Appel; is een vleeschig Saad-huis (Pericarpium), dat van binnen een Saad-kapsel met verscheiden Saden heeft, geelyk de *Appels*, *Peeren*, *Kalbassen*, &c.
- Ponticus*, *a*, *um*. Pontisch; dat uit Pontus (in klein

klein Afien of Natolien) van daan is.

Porosus, *a*, *um* Poreus. Door-gaat.

Porus Zweet-gaatje der Huid. Porië.

Portugalicus, *a*, *um* Portugalsch; uit Portugal van daan.

Practica Oeffening. Werkdadigheid.

Practicus, *a*, *um*. Werkdadig.

Practicus Een Oeffenaar van een Saak.

Prasinus, *a*, *um*. Groen. Look-groen.

Pratenses Plantae. Wey planten; die in Weiden groejen.

Pratum. *Prata*. Weyland; dat niet mager is, in tegenstelling van *Pascua*.

Præcox. Vroeg ryp. Vroeg aankomend.

Premorsus, *a*, *um*. Afgebeten, of dus uitzien-de.

Precia Plantae. Vroeg-bloejende Planten.

Prismaticus, *a*, *um*. Kantige Pylaars-formig.

Procumbens. Leggend. Op de Aarde neder leggend.

Productus, *a*, *um* Verlengt. Uitgerekt.

Prolifer, *a*, *um*. Kinderkens of Krooft voortbrengend. Een uit 't ander groeijend.

Prolifer caulis. Steng die zig boven uit een punt in Takken verdeelt, gelyk B. V. de *Pynboom*, &c.

Prolifer Flos Bloem met Kinderkens; is zodanige, die uit haar Bloem weer andere kleinere Bloemen op Steelen voortbrengt, gelyk B. V. de *Goudjes-Bloem* (*Calendula*). *Maagdelliefjes* (*Bellis*) &c., en zodanige Bloemen zyn meestyds dubbeld.

Propagatio Voortzetting. Vermeerdering, namerlyk der Planten; dezelve is tweeerley, als

als 1. Natuurlyk, en 2. Konstig; de eerste geschied door het Saad; de tweede door Steking, of inlegging der jonge Takken, en door scheuring of verdeeling der Wortels en Wortel-spruiten; voorts door Enting, Suiging, Oculering, &c. Ziet myn *Beschouwende en Werkdadige Hoveniers-konst*, &c.

Propago. (Mos-saad). Dus noemt de *Professor LINNÆUS*, het Saad der Mossen, 't welk in het Jaar 1750 't eerst van hem ontdekt is.

runus, zie *Drupa*.

Pubescens. Fyn-hairig. Zagt-hairig; dat maar weinige en zachte hairen heeft.

Pubescensia. Wapening der Planten: Dus noemt *LINNÆUS* sommige Deelen der Planten, waar door dezelve van de uitwendige aandoeningen eenigzints als beschermt worden, B. V. De Doorns, Stikkels, Wol, Hairen, &c.

Pugioniformis, e. Dolk-formig.

Pullus, a. *um.* Donker-grauw. Byna Swart.

Rubro Plantarum. Long der Planten: Zie *Folium*.

Pulpa, zie *Caro*.

Pulvillus Klein Bloem-bed, waar in een groter verdeelt is.

Pumilus, a. *um.* Laag- of Dwergagtig groeiend. Zie ook *Nanus*.

Punctum vegetans, zie *Corculum*.

Punicus a. *um.* Scharlaken rood, of als 't vleesch van de Granaat-Appel.

Purpurascens (color). Purperagtig van koleur.

Purp.

- Purpurens*, *a*, *um*. Purper-rood.
Pusillus, *a*, *um*. Heel klein.
Putamen. Schil. Dop.
Putaminea Planta. Schil-planten. Planten welkers Saad-huifen uit Schillen of Doppen bestaan, gelyk B. V. Erten. &c.
Pyramidalis, *a*, *um*. Pyramidaal. Pyramydsformig; dat als een Pyramyde of kantige Naald (onder breed en naar boven puntig) groeit.
Pyxidatus, *a*, *um*. Doos- of Bus-formig.
Pyxis. Doos. Bus.

Q.

- Quadrangularis*, *e*. Vierhoekig. Vierkantig.
Quadricapsulares Planta. Vier-kapselige Planten, welkers Bloemen vier Saad-kapsels by malkander voortbrengen.
Quadrifidus, *a*, *um*. In vieren gespleten.
Quadrifolius, *a*, *um*. Vier-bladig.
Quadrilobus, *a*, *um*. Vier-lobbig.
Quadrilocularis, vel *Quadrivascularis*, *e*. Vier-vakkig.
Quadriloculare Pericarpium. Vier-vakkig Saadhuis; dat in vier Vakjes gedeelt is.
Quadrifolius, *a*, *um*. In vieren gedeelt.
Quadrivalvis, *e*. Vierschillig.
Quadrivalve Pericarpium. Vier-schillig Saadhuis; dat 4 Schillen van buiten heeft, of daar uit bestaat.
Quadrivascularis; zie *Quadrilocularis*.
Quaterna Folia. Vier Bladen by samen om de Steng.

Quercus

Quernus, *a*, *um*. Dat van de Eik-boom is; ook dat na Eiken-bladen gelykt; B. V. *Folia querna*, Bladen als Eiken-bladen.

Quina Folia. Vyf Bladen by samén om de Steng.

Quinatus, *a*, *um*. Vyf by samén. Zie *Folium*.

Quinquangularis, *e*. Vyf-hoekig. Vyf-kantig.

Quinquecapsulares Planta. Vyf-kapselige Planten; welkers Bloemen vyf Saad-kapsels by mal-kander hebben.

Quinquesidus, *a*, *um*. In vyven gesplift.

Quinquesolius. *Quinquesolatus*, *a*, *um*. Vyf-bladig; zie ook *Pentaphyllus*.

Quinquelobus, *a*, *um*. Vyf-lobbig.

Quinquelocularis, *e*. Vyf-vakkig.

Quinqueloculare vel *Quinquevasculare Pericarpium*. Vyf-vakkig Saad-huis; dat in vyf Vakjes gedeelt is.

Quinquepartitus, *a*, *um*. In vyven gedeelt.

Quinquevalvis, *e*. Vyf-schillig.

Quinquevalve Pericarpium. Vyf-schillig Saad-huis; dat vyf Schillen of Klap-vliesen van buiten heeft.

Quinquevascularis, *e*. Zie *Quinqueloculare*.

R.

R *acemosus*, *a*, *um*. Druif-trossig; dat Tros-wyse groeit als de Wyn-Druiven.

Racemus Druif-tros; is een Tros die een Hoofsteeft heeft met veel kleine Syd-steeltjes rondom, gelyk B. V. de *Wyn-druiven*; *Aalbesien*, &c.

Rachis. *Rachus*. De Rug-graat. Rugge.

Ra-

Radiatus, a, um. Gestraald; dat stralen heeft, of daar na gelykt.

Radiatus Flos. Gestraalde Bloem. Straal-Bloem; is zodanige die rondom de Schyf (Discus) platte Straals-wyfe staande Bloem-bladen heeft, gelyk B. V. 't *Aster*, *Sonne-bloem*, &c.

Radicalis, e. Dat uit de Wortel voortkomt.

Radicans. Wortel-makend. Wortels-voortbrengend of uitschietend.

Radicalio. Wortel-forming; betekent de groeiwyfe der Wortels; en is hoofzakelyk Sederley; als 1. *Klyfteragtig* (Bulbosa). 2. *Knobbelagtig* (Tuberosa). 3. *Lid-formig* (Articulata). 4. *Spil-formig* (Fusiformis). 5. *Bolagtig* (Globosa). en 6. *Veselagtig* (Fibrosa).

Radicans, a, um. Bewortelt; met Wortels in de Aarde, &c. begroeit.

Radicula. Worteltje. Vesel-Wortel. Hair-Wortel; zyn de kleine Worteltjes, die uit de groter Wortels voortkomen en het uiteinde uitmaken, van wat Soort de Hoofwortel zyn mag.

Radix. Wortel; is 't benedenste deel der Plant, dat van de meeste nederwaarts in de Aarde gaat, dog op verschillige wyfe, en word dus ook verschillig genoemd, als *regt nederwaarts gaande; horizontaal; enkel; gekakt, spil-formig, knobbelagtig, kruipend, veselagtig, afgebeten, &c.* Dog sommige Planten hebben geen merkelyke Wortels, en deeze zyn maar met een plaatje aan 't geen vast gehegt waar uit se haar voetsel trekken: De Wortel, te weten van de eerst-gemelde Soorten, bestaat uit 4 deelen,

G

als

als 1. uit't *Merg* (Medulla). *Hout* of *Hout-agtige Stoffe* (Lignum). 3. *Binnen-schors* (Liber). en 4. uit *Buiten-schors* (Cortex). De dienst die de Wortel aan de Plant doet, is van veel belang, want se suigt het voetsel, door middel van de uitterste Vessel-wortels; in, præpareert 't zelve in de eerste wegen, en voert het zelve vervolgens aan alle deelen der Plant toe, daar het dan verder bereid word tot haar leven en aangroey; waarom dezelve by de *Chylvaten* (Vasa chylifera) der Dieren vergeleken word. Daar en boven zo doet dezelve de Plant ook vast en onbeweeglyk staan.

Ramens, *α*, *um*. Dat aan een Tak vast is; of uit de Tak voort komt.

Ramifer, *α*, *um*. Takken voortbrengend.

Ramificatio. Tak-forming; is de groey-wyfe der Takken, die verschillig in de voortkoming, verspreiding, &c. is.

Ramosissimus, *α*, *um*. Zeer veel getakt.

Ramosus, *α*, *um*. Getakt; dat Takken heeft.

Ramus. Tak; is een deel der Plant, waar in de Steng onderdeelt is; wordende by gelijkenisse ook de *Arm* (Brachium) genoemd.

Rapacea Radix. Knol-Wortel. Raap-Wortel.

Rarus, *α*, *um*. Yl. Yl of dun staand.

Receptaculum. *Placenta*. *Sedes*. Bewaar-plaats; is het bovenste deel des Steels, of de Voet-steun (Basis) waar op de Vruchtvoortbrengings-deelen, als de *Kelk* (Calyx), de *Bloem-krans* (Corolla), de *Helm-*

Helm-styltjes (Stamina), 't *Stampertje* (Stylus), 't *Saad-huis* (Pericarpium), en 't *Saad* (Semen), vast gehegt zyn. Dog dezelve word weer onderscheiden in 5 Soorten, als 1. *Eigene* (Proprium), die maar een Vrucht-voortbrenging, of Bloem bevat. 2. *Gemeensame* (Commune), die veel Bloemen bevat, gelyk de r'samen-gestelde (Composita); B. V. de *Scabiosa*. 3. *Kroon* (Umbella). 4. *Bloey-tros* (Cyma); en 5. *Hoos-eldem* (Spadix). Ziet deeze op haar plaats.

Reclinatus, *a*, *nm*. Nederwaarts omgebogen.

Rectus, *a*, *nm*. Regt, namelyk dat niet Krom is.

Recurvus, *a*, *nm*. Krom om of te rug gebogen.

Reflexus, *a*, *nm*. Om- en te rug gebogen.

Regnum Naturae. 't Ryk of de Familie der Natuur, dat is, der Natuurlyke dingen in de Waareld, die door geen Konst maar door de Natuur zelfs voortgekomen zyn, en word in drieën verdeelt, als 1. in 't *Ryk der Dieren* (Regnum animale), waar onder alle Dieren begrepen worden. 2. 't *Ryk der Planten* (Regnum vegetabile), 't welk alle Planten bevat; en 3. 't *Ryk der Steenen of Mineralien* (Regnum Lapidum vel Minerale), dat alle Steenen en Mineralien inhoud.

Regularis, *e*. Regulier. Regelmatig.

Regularis corolla vel *Flos*. Reguliere Bloem-krans of Bloem; is zódanige, welkers deelen van een zelfde gedaante, grootte, en proportie zyn.

- Remotus*, a, um. Ver of wyd van malkander staand.
- Reniformis*, e. Nier-formig.
- Repandus*, a, um. Hoekig; met in- en uitgebogen hoeken.
- Repens*. Kruipend.
- Repens caulis*. Kruipende Steng; die op de Aarde voortkruipt, en hier en daar Wortels spruit, gelyk B. V. de *Aard-besje* (*Fragaria*).
- Repens Radix*. Kruipende Wortel; die ver, even onder de Aarde, voort kruipt, en hier en daar Vefel-wortels maakt, gelyk B. V. de *Lelie van Dalen* (*Convallaria*).
- Restans*. Dat verblyft of overblyft.
- Resupinatio Florum*. Overbuiging der Bloem; noemt LINNÆUS, als de bovenfte Lip nederwaarts en de benedenfte opwaarts ziet.
- Reticulatus*, a, um. Ge-net; dat als een Net uitziet; B. V. *Melo reticulatus*, Ge-nette Meloen.
- Retroflexus*, a, um. Te rug gebogen.
- Retusus*, a, um. Stomp. Bot. Ingebogen.
- Rhœades Planta*. Heul-Planten; die Bloemen als de kleine Maan-kop voortbrengen.
- Rhodius*, a, um. Uit 't Eiland Rhodus (by Natolien) van daan.
- Rictus corolla*. Gaping der Bloem; is de wyde opening der lippert van de gelipte Bloemen.
- Rigescens*. Styf wordend. Verftyvend. Styfagtig.
- Rigidus*, a, um. Styf. Verftyft.

Ringens

Ribgens Flos. *Flos labiatus*, vel *personatus*, vel *barbatus*. Gelipte Bloem. Lip-Bloem; is een een-bladige irreguliere Bloem, welkers gedeelde rand naar twee (of een) Lippen gelykt, gelyk B. V. van de *Salie*; *Munre*, &c. De bovenste Lip word de *Helm* (*Galea*), en de onderste *Baard* (*Barba*) genoemt.

Ripa. Oever; van een Rivier of Meer, tot onderscheid van *Litus*, Oever van de Zee.

Romanus, *a*, *um*. Roomsche; van Rome, of daar omstreeks, van daan.

Rosaceus, *a*, *um*. Van Rosen; of dat naar Rosen gelykt.

Rosaceus Flos. Rosen-formige Bloem; die de gedaante van een (enkelde) Roos heeft.

Rosens, *a*, *um*. Rosen-rood. Rosen-verwig.

Rostellum. Bekje; als van een kleine Vogel.

Rostellum (seminis). Saad-worteltje. Saad-bekje; is het enkele deel van 't Saad-spruitje (*Corculum*), dat nederwaarts groeit en 't beginsel der Wortel uitmaakt.

Rostratus, *a*, *um*. Gebekt; dat een Bek heeft op de wyse als een Vogel.

Rostrum. Bek. Vogels-bek, of dat daar na gelykt.

Rotacea Planta. Planten die Rad-formige Bloemen geeven.

Rotatus, *a*, *um*. Rad-formig.

Ruber, *rubra*, *rubrum*. Rood; maar wat voor rood? dewyl 't rood seer verscheiden is.

Rubescens. Roodagtig. Rood wordend.

Rubens, *a*, *um*. Rood. Zie *Ruber*.

Rubidus, *a*, *um*. Roodagtig. Of Bruin-rood.

Ruderata Loca. Puinagtige Plaatsen; zyn de Plaatsen omtrent de Huifen, Muuren, Straten, Wegen, &c., die onbebouwt en dikwils steenagtig zyn.

Rugosus, a, um. Rimpelig.

Rupes. Rots. Steen-Rots; bestaat uit steilstaande stukken Steen, met geen of zeer weinig Aarde gedekt.

S.

Sagittatus, a, um. Pyl-formig.

Sanguineus, a, um. Bloed-rood.

Sarmentacea Planta Ranken-makende Planten.

Sarmentosus, a, um. Rankagtig.

Sarmentosus caulis Rankagtige Steng; die dun en kruipend is, en geen of weinig Bladen heeft.

Sarmentum. Een dunne Rank, gelyk B. V. een Wyngaards-rank.

Sativa Planta. Tamme Plant. Saai-Plant; die in de Hoven gequeekt worden, en niet (by ons) in 't wild voortkomen.

Sativus, a, um. Tam; dat gesaait of geplant moet worden, en niet van zelfs (by ons) voortkomt.

Saturat. Donker; B. V. *Saturat.* *purpureus,* Donker-purper-rood.

Saxatilis, e. Omtrent de Rotsen voortkomend.

Scaber, a, um. Rouw.

Scabrida Planta. Rouwe Planten.

Scandens. Klimmend, door middel van Klauwierjes (*Cirrhii*), of zig om iets anders omwindend.

Scam-

Scandentes Planta. Klimmende Planten; gelyk B. V. Hoppe (Lupulus); *Winde* (Convolvulus), &c.

Scapus. Bloei-styl, of Bloem-styl; word genoemd de enkele Steng van sommige Planten die uit de Wortel opklimt en alleen de Bloemen en Vruchten voortbrengt, zonder Bladen; gelyk B. V. van Tulpen, Hyacinten, Narcissen, Daal-Lelien, &c.

Scientia Naturalis Natuur-kennisse; is een goede kennisse van de eigenschappen der Natuurlyke dingen in de drie Ryken der Natuur. Ziet ook *Physica*.

Scitamina. Aangename Gewassen, namelyk aangaande de reuk of smaak.

Scutellum. Schildje; noemt LINNÆUS de kleine ronde holle verheventheden op de randen der Steen-Lever-kruiden (Lichenes), welke de Vrucht-voort-brenging (Fructificatio) uitmaken.

Sectio, zie *Ordo*.

Secundus, a, um Eensydig.

Secunda Spica. Eensydige Air; waar aan de Bloemen naar een syde gekeert zyn.

Sedes. Komt over een met *Receptaculum*.

Semen, Ovum Plania. 't Saad; is dat deel der Plant 't welk de Beginfels van een nieuwe Plant bevat, en door 't Stuij-meel (Pollen) levendig gemaakt is; zynde van zeer veelerley gedaantens: Ziet ook *Ovum*. 't Saad is van drieërley Soort, als 1. 't Saad (Semen), eigentlyk dus genoemd. 2. *Noot* (Nux), en 3. *Mos-saad* (Propago).

- De deelen des Saads zyn, 1. 't *Saad-spruitje* (Corculum). 2. de *Lobben* (Coryledones). 3. 't *Saad-Vlek* (Hilum). 4. *Saad-schil* (Arillus). 5. *Saad-kroontje* (Coronula). 6. *Stuif-wol* (Pappus). 7. *Vleugel* (Ala). De twee laatste hebben maar sommige; Ziet elk onder syn naam.
- Semestris*, e. Half-jaartig; dat maar een half jaar duurt.
- Semiamplexicaulis*, e. Halve Steng-omvattend. Zie *Folium*.
- Semibifidus*, a, um. Half in tweeën gesplift.
- Semiflosculosus Flos*, zie *Ligulatus*.
- Semiflosculus*. Half Pyp-Bloemtje. Zie *Flosculus*.
- Semiplenus*, a, um. Half-vol. Half gevult.
- Semiplenus Flos* Half gevulde Bloem; zie *Duplicatus*, en *Triplicatus*.
- Sempervirens*. Altyt groenend.
- Sempervirens Planta*. Altyt groenende Plant, gelyk de *Denne-* en *Pyn-boom*, &c.
- Sena folia* Ses Bladen by samen om de Steng.
- Senticosa Planta*. Doornige Planten.
- Sepes*. Heggen van Boomen of Heesters geplant.
- Sepiaria Planta*. Heining- of Heg-Planten.
- Septentrionalis*, e. Dat uit de Noordlyke Landen van daan is.
- Septinerviis*, a, um. Seven-aderig; dat seven Aderen of Zenuwen heeft.
- Septum*. Middel-schor, Affcheidsel. Middel-rift.
- Sericus*, a, um. Van Zyde; of dat als rouwe Zyde uitziet, of zagt als Zyde is.
- Serratus*, a, um. Gezaagt; dat tanden heeft als een Zaag.

Sessilis, *e.* Zonder-Steelig.
Sesquipedalis, *e.* Anderhalve voer lang.
Sesquipedalia Nomina Lange of Langdradige
 Woorden van veel Letters; deeze dienen
 tot Geslachts- en Soort-Namen en Termen
 of Konst-woorden gemyd te worden, zo
 veel mogelyk is, dewyl se niet alleen be-
 fwaarlyk om uit te spreken, maar ook
 dikwils walgagrig zyn.

Seta. Borstel. Stryve Hair.

Setaceus, *a*, *um*. Borstelig. Styf-hairig.

Sexangularis, *e.* Ses-hoekig. Ses-kantig.

Sexfidus, *a*, *um*. In ses deelen gesplift.

Sexlocularis, vel *Sexvascularis*, *e.* Ses-vakkig.

Sexlocularis Pericarpium. Ses-vakkig Saad-huis.

Sexus. Geslacht. Kunne, namentlyk der Planten.

Dat de Planten van tweeërley Geslacht zyn,
 als de Dieren, en op een diergelyke wyse
 de Voort-teeling of Bevrugting volbren-
 gen, dit is aan de Ouden, zo 't schynt,
 onbekent geweest, en eerst in deeze Eeu-
 we van VAILLANT ontdekt, en daar na
 van de vermaarde *Philosooph* LINNÆUS
Professor te Upsal zeer naaukeurig onder-
 zocht en bevestigt: Ziet ook *Generatio*.
 Begeert jemand hier over nader berigt,
 die kan te regte komen in VAILLANT
Sermo de Struct. Flor. in 't Latyn en Fransch.
 En in 't besondere in WAHLBOM *Spon-*
salia Plantar. Als mede in LUDWIG *Hi-*
storisch-Natuurkundige Onderwysingen &c.,
 door my vertaalt.

Silicula. Hauwtje. Kleine Hauw.

Siliculosus, *a*, *um*. Hauwtjes, of kleine Hauwen dragend.

Siligna. Hauw; is een twee-schillig Saad-huis (Pericarpium), waar in de Saden aan beide de Naden vast zyn, en doorgaans een om 't ander, in tegenstelling van een *Pent* (Legumen).

Siliquosa Planta. Hauw-dragende Planten.

Simplex. Enkeld.

Simplex Caulis. Enkelde Steng; is zodanige, die in eens, tot in de top regt op klimt, gelyk B. V. de *Denneboom*, &c.

Simplex Flos. Enkelde Bloem; die haar gewoonlyke Bladen heeft, in tegenstelling van een vermenigvuldigde of gevulde Bloem (*Flos multiplicatus* vel *plenus*) van dezelfde Soort.

LINNÆUS verstaat onder enkelde Bloem in 't bezondere ook zodanige die alleen in een Kelk (*Perianthium*) bevat is, in tegenstelling van een vergaderde Bloem (*Aggregatus*).

Simplex Folium, zie *Folium*.

Simplex Radix. Enkelde Wortel; die niet weer onderdeeld word, gelyk van de *Peen* (*Daucus*) &c.

Simplex Umbella. Enkelde Kroon; die niet weer in Kroontjes onderdeeld word.

Simplicia. Enkelde dingen: Hier door worden in de Pharmacie verstaan die dingen welke enkeld, dat is, zonder geprapareert, gebruikt worden: Dog insonderheid verstaat men daar onder de *Kruiden* (*Herbæ*), *Wortels*, *Homien*, &c. Ziet dezelve hier agter.

Simp-

Stuploissimus Caullis. Geheel enkelde Steng; is zodanige die recht op groeit zonder eenige Takken.

Sinuatus, a, um. Bogtig, of met Inhammen.

Soboles. Uitloopfel. Uitspruitfel; is een jonge bewortelde Spruit die uit de Wortel van een Plant spruit, en een nieuwe Plant word.

Sobolifer, a, um. Uitloopfels makend.

Solarium. Sonne-bak, of Sonne-kas. Trek-kas; is een zodanig Broei-bak of Broei-kas, van min of meerder grootte, die alleen door de Zon verwarmt word, en dus alleen in de Zomer dient, namelijk van 't voorjaar af als de Vorst over is, tot in de Herfst als dezelve weer begint, om daar in allerley Buitenlandsche Gewassen, die by ons in de open lugt geen Warmte genoeg kunnen ontfangen, nog de aandoening van scherpe Winden, &c. kunnen verdragen, te koefferen en te cultiveeren: Als mede allerley jonge en andere Gewassen, schoon niet zo teder als de vorige, te fleuriger en voorspoediger te doen groejen, en haare Saden te doen ryp worden, &c. Ziet myn Besch. en Werkg. Hovenier-konst.

Solidus, a, um. Vast. Digt; dat een digt Li chaam heeft.

Solitarius, a, um. Alleen; dat alleen staat.

Solum. Terra. De Grond of Aarde waarin de Planten groejen, en meer andere Natuurlyke dingen voortkomen.

Spadicens Flores. Hoos-bloem; is een vergaderde Bloem

- Bloem (Aggregatus)** welkers Bewaarplaats (Receptaculum) in een Hoos, en aan veel Bloemtjes gemeen is.
- Spadix.** Hoos-bloem; is zodaanige, die uit een Bloei-Hoos (Spatha) voortkomt, en is tweeërley, als 1. Gerakt, gelyk aan de Dadel-boom. 2. Enkeld, en overal met Bloemtjes gedekt, gelyk 't *Arum*.
- Sparfus, a, um.** Verstroot; dat hier en daar zonder order voortkomt.
- Spatha.** Bloei-Hoos; Is de Kelk der Hoos-bloem (Spadix), bestaande uit een vliesagtige Hoos, welke ten laasten naar de lengte opbarst, en 'er de Hoos-bloem uit voortkomt; gelyk B. V. de Dadel-boom, *Narcisse*, &c.
- Spathacea Planta.** Planten die Bloemen met Bloei-hoos voortbrengen.
- Spatulatus, a, um.** Spatel-formig.
- Species.** Soort, namelyk der Planten; betekent een Plant die in haar Vrucht-voorbrenghingsdeelen een nauwe Verwandschap of, veel overeenkomst met andere Soorten van 't zelfde Geslacht heeft, egter daar van in veele andere deelen verscheiden is.
- Specificus, a, um.** Soortelyk.
- Specificum Nomen.** Soortelyke Naam, die men aan een bijzondere Soort van een Geslacht, benevens haar Geslagts-naam geeft, om dezelve van alle andere Meede-Soorten te onderscheiden.
- Specimina (Plantarum).** Gedroogde Planten; die tusschen Papiere Bladen zindelyk in de Schaduwe gedroogt zyn, en dus lange Jaaren kunnen bewaart worden, tot Voorbeelden. Spi.

Spica. Airt; is een lange smalle Bloem-tros, op 't eind van de Steng of Steel, waar aan de Bloemen, zonder of aan heel korte Steelen, een om 't ander, vast zitten; gelyk aan de Graan-gewassen, Lavendel, &c. Dezelve word onderscheiden in tweeërley, als 1. *Eensydig*. (*Secunda*). 2. *Tweesydig*. (*Disticha*). Zie deze Woorden onder haar Naam.

Spicatus, *a*, *um*. Ge-airt; dat Airen voortbrengt, of daar na gelykt.

Spicula. Airtje. Kleine Air. Betekent ook de Sydairtjes naast de grote of Hooft-air.

Sphericus, *a*, *um*. Kloot-rond. Bol-rond.

Spherocephalus, *a*, *um*. Rond-hoofdig; dat een rond Hooft heeft als een Bol, B. V. *Carduus Spherocephalus*.

Spina. Doorn; worden genoemd de scherpe stekende punten van sommige Planten, welke direct uit 't Hout voortkomen, waar door se van de Stikkels (*Aculeus*) onderscheiden zyn, als welke alleen op de Schors der Planten als vast gehegt zyn. De Doorns kunnen wyders zyn, een- of meer-puntig.

Spinosus, *a*, *um*. Doornig; dat Doorns heeft.

Spithama. Een Span; is zo veel als men tusschen het uiterste van de duim en middelvinger bespannen kan.

Splendens. Glansend.

Spongalia Plantarum, zie *Sexus*.

Spontaneus, *a*, *um*. Van zelfs. Vrywillig.

Spontanea Planta. Wilde Planten; zyn zodanige, die van zelfs in 't wild voortkomen.

Spn;

Spinus. Nohus, *a*, *um*. Valfch. Bafterd, of On-egt.

Squama. Schubbe, B. V. van Vifchen, of daar na gelykend.

Squamofus, vel *Squamens*, *a*, *um*. Schubbigt. Vo! Schubben.

Squartofus, *a*, *um* Ruig-fchubbigt; dat veel irreguliere openftaande Schubben heeft, en daar door heel rouw in 't aanraffen is.

Stagnum. Een ftitftaand Water, of Meer; en wel zodanigs, die een ftykerige grond hebben.

Stamen Helm-ftyltje; zyn de Scylytjes met de daar op zittende Helmtjes (*Anthera*) in de Bloemen; dog welke wederom van verfchillige gedaante, en verfchillig in de Bloem geplaatft zyn. Het zelve beftaat uit drie deelen, als 1. 't Draatje (*Filamentum*), 2. 't Helmtje (*Anthera*). 3. 't Stief-faad (Poller). Zie elk op zyn plaats.

Staminis Flos; zie *Apetalus*. By LUDWIG betekent *Flas Staminis* een Bloem die alleen Helm-ftyltjes en geen Stampertjes heeft.

Staminata Planta?

Stellatus, *a*, *um*. Ge-ftert; naar een Ster gelykend.

Stellata Planta. Ster-Planten; zyn zodanige, welkers Bladen rondom de Steng Sterswyfe staan, B. V. aan 't Kleef-kruid (*Asarine*) &c.

Stercoratio. Mesting der Gronden.

Sterilis, *s*. Onvrugbaat.

Ster-

Sterilis Flos, zie *Masculus Flos*.

Stigma. 't Merk. Bloem-Merk; word van de Moderne Botanisten genoemd het uit- of bovenste eind van het Stampertje (*Pistillum*); zynde van verscheiderhande gedaante in verschillige Planten, en word vergeleken by 't uitwendige Vrouwelyke Voort-telings-deel der Dieren (*Vulva*).

Stimuli. Prikfels; worden van LINNÆUS genoemd de fyne hairige Prikfels van sommige Planten, dewelke aangeraakt wordende, wel haast 't aanraken beletten, vermits se een branding en pyn veroorfaaken aan 't aanrakende nakende Lichaam, gelyk B. V. de *Netels* (*Urtica*).

Stipes. Steng of Stam van een Boom; dog in de hedendaagfche Botanik word daar door verstaan de Steng of Steel van een Blad-Plant (*Frons*). Ook word het dunne Styltje, waar aan de Stuif-wol der Saden van sommige Planten vast is, aldus genoemd. Als mede de Styl der Kampernoeljen.

Stipula. Steel-schubbetjes; worden genoemd de kleine Vliesjes of Schubbetjes die men aan de oorsprong der Blad- of Bloem-steelen, van sommige Planten, vind; B. V. aan de *Persike-boom* (*Persica*), *Roos* (*Rosa*), en de meeste *Vlinter-bloemen dragende Planten*, &c.

Stipulario. Schub-forming; is de wyse van voortkoming der voorgeselde Steel-schubben, die verschillig in gedaante, &c. is.

Stirps. Betekent zo veel als een Plant (*Planta*). Anderzints ook wel de Stam, of Geslags-Afkomst van voorgaande Planten. *Stolo*.

Stolo. Stolones. Uitloper; is een jonge Spruit uit de Wortel van een Plant.

Stria. Groeven. Voren; zyn lange smalle sleuven in de deelen van sommige Planten.

Striatus, vel *Canaliculatus*, *a*, *um*. Gestreept. Gegroeft. Gevoort; dat Vooren of Repen, naar de lengte, heeft.

Strictus, *a*, *um*. Regt- en Styf uitgestrekt, in tegenstelling van Slap (*Laxus*).

Striga. Fyne stekende Borsteltjes, gelyk van de *Indiaansche Fyg* (*Opuntia*).

Strigosus, vel *Hispidus*, *a*, *um*. Fyn-Borstelig.

Strobilus. Conus. Kegel. Schub-Vrugt; word genoemd het Saad-huis (*Pericarpium*) van sommige Planten, uit een Katje aangegroeit zynde, als B. V. van de *Pyn- en Denne-boom*, &c.

Structura. 't Maakfel. 't Samenstel.

Strumosus, *a*, *um*. Klieragtig.

Stylus. Tuba. Vagina. Antenna. Styl. Bloem-styl; is het middelste deel van 't Stamperkje (*Pistillum*) in de Bloemen, waar op 't Bloem-merk (*Stigma*) rust, en die 't zelve met 't Vrugt-beginsel (*Germen*) vereenigt; hoewel alle Bloemen geen Styl hebben, en dan 't Merk op het Vrugt-beginsel vast is. De Styl word vergeleken by de *Vagina* der Dieren, waar door heen de vrugtbaarmaking tot de Eyer-stok (*Ovarium* vel *Germen*) gebragt word; dog de wyse hoe? is nog onbekent.

Suaue. Suauiter. Aangenaam. Lieflyk; B. V. *Suaue-rubens*. Lieflyk of aangenaam rood, &c.

Sub.

Sub. Dit By-woord betekent dikwils een vermindering van 't geen 't Woord anders aantoonst, waar voor 't zelve staat; B. V. *Sub hirsutus*, Ruigagtig. *Subrotundus*, Rondagtig, &c.

Subdivisus, *a. um.* Onderdeeld.

Subdivisus Caulis. Onderdeelde Steng; is zodanige, die, zonder order, in Takken onderdeelt is.

Suberosus, *a. um.* Kurkagtig; los van Substantie als Kurk zynde.

Submarinus, *a. um.* Dat op de grond van de Zee groeit.

Submersio Inlegging van een Tak, omi dezelve te doen Wortelspruiten, en daar door de Plant te vermeerderen.

Subrotundus, *a. um.* Rondagtig; dat naar een ronde gedaante sweemt. Of kort-rond.

Subulatus, *a. um.* Els-formig. Toegespiest als een Els.

Succulentus, *a. um.* Vleeschig. Sappig.

Succulente Planta. Planten die vleeschige of sappige Bladen hebben.

Succus. Sap; namelyk der Planten, is of Natuurlyk, dat van zelfs uit de Planten vloeit, als *Gom*, *Hars*, &c. of dat door uitpersing'er uit verkregen word.

Succus Nutrivus Voedend Sap, zie *Nutrivimentum*.

Suffrutex. Onder-Heester. Klein Heester. Kruidagtig Heester; is zodanige Plant die kruidagtig en laag groeit, dog hare Stengen houtagtiger zyn als van andere Planten, en over de Winter duuren; B. V. *Thym*, *Lavendel*, &c.

H

Sul-

Sulphureus, a, um. Swavel-geel.

Sulcatus, a, um. Breed-gevoort. Zie ook *Striatus*.

Supra decompositus, zie *Folium*.

Surculus. Telg of Spruit; die hier of daar t' de Wortel, Steng, of Tak der Bomen uitspruit.

Sutura. Naaden; worden genoemd de Kantten der Peul- en Houtvrugten, waar de Schillen of Klap-vlieden (*Valvæ*) t'famen gevoegt zyn, en een Naad vertonen.

Sylvæ. Bosch. Woud. Boffchagie.

Syngenesia. Classe der Planten, welkers Helmtjes der Bloemen Cylinders- of Rol-wyfte te famen gegroeit zyn.

Synonyma. Meer-namen; zyn de verschillige Namen die men aan een zelfde zaak, B. V. aan de Planten, gegeven heeft.

Synopsis. Ontwerp. Schets van een Saake; bestaat in een willekeurige verdeling der Saake, in korter of langer deelen.

Systema. t'Samenstel. Welgeschikt t'Samenstel van een Saake. Dus bestaat het Botanisch Systema in 5 deelen, als 1. in *Classe* (*Classis*). 2. *Order* (*Ordo*). 3. *Geslacht* (*Genus*). 4. *Soort* (*Species*). en 5. *Verandering* (*Varietas*).

Systematicus. Die zig van een Systema bedient.

T.

T*alea*. Stek. Poot; is een aan beide einden gekorte Tak, welke, in de aarde gestoken zynde, Wortels spruit.

Tem-

Temperata Planta. Gematigde Planten; zyn zodanige, die in een gematigde Lugt-streek groejen, als in 't Zuidelyke deel van Frankryk, in Italiën, Spanjen, Portugal, en Syrien, &c.

Tenuifolius, vel **Angustifolius**, *a, um.* Smalbladig; Ook dun-bladig.

Tepidarium Getemperde of gematigde Kas; is zodanige, die niet zo warm, in de Winter, als de heete Kas (**Caldarium**), en maar heel matig, gestookt word, dienende voor de Caapsche, Æthiopische, en andere Planten uit diergelyke Climaten; zie **Caldarium**.

Teres Rol- of ronde Pylaars-formig. Zie ook **Cylindraceus**

Terminalis, *e.* Eindigend; dat 't einde uitmaakt.

Terminalis Pedunculus. Bloem-steel die de Steng of Tak eindigt.

Terminatrix Dat op 't eind der Takken of Stengen zit; komt over een met **Terminalis**.

Terminatus, *a, um.* Ge eindigt.

Terminus (Artis). Konst-woord; is zodanig een, dat de betekenis van een Saake in deeze of geene Konst of Wetenschap in 't kort uitdrukt: De Konst-woorden zyn derhalven van zeer groote nuttigheid in allerley Wetenschappen, mits dat se klaar en duidelyk, maar niet duister en ongevoeglyk zyn; dog hoe duidelyk dezelve ook zyn mogen, zo is 't nogtans nodig dat den Auteurs derzelve een nader verklaring en bepaling daar van geeft. Een Leerling die eenige Wetenschap bestudeeren

wil, moet zig dus eerst de Kunst-woorden wel eigen maken, zonder 't welk hy niet vorderen kan.

Terna Folia. Drie Bladen by samē rond om de Steng.

Ternatus, a, um. By dricēn, zie *Folium*

Terrestris, e. Dat op 't Land (niet in 't Water) groeit.

Terra. Aarde; betekent in 't algemeen allerley Soort van Aarde, waar in de Planten groejen: Men onderscheid se hooftsake-lyk in 4 Hooft-Soorten, als 1. in *Eye Aarde* (Humus). 2. *Zand* (Arena). 3. *Kley* of *Leem* (Argilla). 4. *Kryt* (Creta); waar van elk weer zeer verschillig van Natuur en hoedanigheid syn kan, naar dat se verschillig met andere ongelyk- slagtige deelen vermengt is.

Terra mortua. Dode Aarde; is zodanige, die onbequaam is eenige Plant te voeden, en dus te doen groejen, om dat haar de voedende deelen ontbreken; gelyk B. V. de Aarde waar uit het Zout by de uitloping getrokken is, &c.

Tessellatus, a, um Ruits-wyfe geteikent.

Testes. Testiculi (Vegetabilium). Saad-ballen. Dus worden by vergelyking genoemd de *Helmjes* (Antheræ) der Bloemen, dewyl se naar alle waarfchyndykheid dezelfde dienst verrigten als de Saad-ballen der Dieren, namelyk 't Voort-teelings-Saad (Genitura) word daar door bereid.

Testicularis, a, um Bal-agtig. Kloot-agtig.

Testiculata radix. Bal-wortel; gelyk de Stendel-krui-

kruiden (Orchides) hebben.

Tetraforus, *a*, *um*. Vier-voudig.

Tetragonus, *a*, *um*. Vierkantig.

Tetragnyia. Classe der Planten welkers Bloemen
4 Stampertjes hebben.

Tetrandria. Classe der Planten welkers Bloemen
4 Helm-styltjes hebben.

Tetrangia Planta. Planten met vier-vakkige Saad-
kapsels.

Tetrapetaloides Corolla. In vieren gesplifte Bloem-
krans.

Tetrapetalus Flos. Vier-bladige Bloem.

Tetraphyllus, *a*, *um*. Vier-bladig.

Tetraphyllus calyx. Vier-bladige Kelk.

Tetraspermus, *a*, *um*. Vier-sadig; dat vier Sa-
den voortbrengt.

Tetrasperma Planta. Planten welke vier naakte
Saden by elkander voortbrengen, gelyk
B. V. De Salie.

Tetrastylus Flos. Vier-stylige Bloem.

Thalamus. Saad-bed; word van LINNÆUS by
gelykenisse de Bloem-kelk (Calyx) ge-
noemt, dewyl dezelve de Voort-telings
deelen der Bloem opsluit. VAILLANT
heeft daar door verstaan de Bewaar-plaats
(Receptaculum).

Theoreticus, *a*, *um*. Beschouwend. Bespiege-
lend.

Theoreticus. Beschouwer. Bespiegelaar van een
Saake.

Theoria. Beschouwing. Bespiegeling van een
Saak.

Thermometer. Warmte-meeter; is een bekend
H 3 Werk-

Werk-tuig waar door men de minder of meerder Warmte der Lugt gewaar worden kan. Het zelve is om die reden van veel nuttigheid by het cultiveeren van vreemde Gewassen uit warme Gewesten; in Stook- en andere Kassen, om de Warmte daar door te kennen en daar na te schikken, naar den eisch der Planten.

Trochus. Tros-Bloem. Air-Tros; is een in eengedrongen Bloem-Tros van veele Bloemen aan irregulier voortkomende Steeltes, en van een ovale of langwerpige Air-formige gedaante.

Tingitannus, *a*, *um*. Tingitaansch; uit 't Koninkryk Tingitania (nu Fez, in Africa) van daan.

Tomentosus, *a*, *um*. Scheer-wollig.

Tomentum. Scheer-wol; is de sagte witte wolligheid of ruigte op sommige Planten. Ziet ook *Lanugo*.

Tonfo. Scheering of Knipping der Planten; B. V. van *Palm*.

Topia. Bloem-perken van Palm geplant tot cleeraad.

Topiarius, *a*, *um*. Tot Bloem-perken behorende.

Topographia. Plaats-Beschryving.

Topographicus, *a*, *um*. Plaats-Beschryvend.

Torosus vel *Torulofus*, *a*, *um*. Knoopagtig; dat hier en daar verheven Knoopen heeft.

Tortilis, *e*. Gedrait. Omgedrait.

Tortilis Arista. Gedraide Air.

Trachæa Vasa aërea. Lugt-vaatje. Lugt-pyp. Lugt-buis; worden genoemd de Pypjes in de

de Planten die alleen Lugt bevatten. Hoewel sommige nieuwe Philosophien zodanige niet toestaan.

Transplantatio Verplanting der Gewassen.

Triandria. Classe der Planten, welkers Bloemen drie Helm-styltjes hebben.

Triangia Planta. Planten met drie-vakkige Saadhuifen.

Triangularis, *e.* vel *Triangulus*, *a*, *um*. Driehoekig.

Tricapularis, *e.* Drie-kapselig; dat drie Saadkapsels heeft: Hoewel andere daar door zo veel verstaan als *Trilocularis*.

Tricapulares Planta. Drie-kapselige Planten; welkers Bloemen drie Saadkapsels voortbrengen.

Tricoccus, *a*, *um* Drie-sadig; dat drie Saden bysamen heeft.

Tricolor. Drie-koleurig.

Tricuspidatus, *a*, *um*. Drie-puntig.

Trifidus, *a*, *um*. In drieën gespleten, of gedeelt.

Triflorus, *a*, *um*. Dat drie Bloemen draagt.

Triflorus Pedunculus. Bloem-steel met drie Bloemen.

Trifoliatius, *a*, *um*; Of

Trifolius, *a*, *um*. Drie-bladig; gelyk de Klaver, &c.

Triforus, *a*, *um*. Drie voudig.

Trigonus, *a*, *um* Drie-kantig.

Trihilata Planta. Planten welkers Saad drie Saadvlekken (*Hilum*) heeft.

Trilobatus, *a*, *um*. Drie-lobbig.

Trilocularis, vel *Trivascularis*, *e.* Drie-vakkig.

Triloculare Pericarpium Drie-vakkig Saad-huis; dat in drieën gedeelt is.

Trimestris, *e.* Drie-Maandig; dat maar drie Maanden duurt.

Tripetaloides Corolla. Bloem-krans met drie Snip-pels; gelykende dus naar een drie bladige Bloem, schoon se maar een-bladig is.

Tripetalus Flos. Drie-bladige Bloem.

Triphyllus, *a*, *um* Drie-bladig.

Triplacatus Flos. *Triplicata Corolla* Drie-dubbelde Bloem; wiers Bloem-krans of Bloem-bladen drie-dubbeld zyn, en als in mak-ander gezet schynen; B. V. *Campanula folia Urtica*, *stare dupliis triplicivae*. Tourn. &c.

Tripyrenus, *a*, *um*. Drie-korlig; dat drie Korls heeft, insonderheid van Besien sprekende.

Triquetus, *a*, *um* Drie-hoekig. Drie-kantig.

Trispermus, *a*, *um*. Drie-fadig; dat drie Saden heeft.

Trisperma Planta. Planten welke drie Saden (namelyk by elkander) voortbrengen.

Tristylus, *a*, *um*. Drie-stylig.

Tristylus Flos. Drie-stylige Bloem; die drie Stylen heeft.

Trivalvis, *e.* Drie-schillig; dat drie Schillen of Klap-vliesen heeft.

Trivalve Pericarpium. Drie-schillig Saad-huis; dat uit drie Schillen of Klap-vliesen bestaat.

Trivascularis, zie *Trilocularis*.

Trivialis, *e.* Gemeen. Gering.

Trivialia Nomina. Gemene Namen; zyn zodanige,

nige, die aan de Soorten der Planten, yder in 't besonder, wilkeurig gegeven zyn of worden, naar dese of gene gedaante &c. der Plant of Bloem, &c. of iets anders daar buiten; alleen om se op een korte wyse van andere Mede-Soorten, in het gemeene en dagelyksche gebruik, te onderscheiden.

Tropici Flores, zie *Vigilia*.

Truncatus, vel *Truncus*, *a*, *um*. Afgekort. Ge-knot.

Truncus Stam. Tronk, of Stronk; betekent gewoonlyk de Stam van een Boom: Edog in de hedendaagsche Botanie betekent *Truncus* de Steng of Steel van allerley Planten, die de Bladen, Bloemen, en Vruchten voortbrengt; en dezelve word, volgens LINNÆUS, weer onderscheiden in 7. Soorten, als 1. *Steng* (*Caulis*). 2. *Halm* (*Culmus*). 3. *Bloei-styl* (*Scapus*). 4. *Bloem-staël* (*Pedunculus*). 5. *Blad-steel* (*Petiolus*). 6. *Blad-Plant* (*Frons*). 7. *Grond-steel* (*Stipes*). Dog dezelve zyn weer van verschillige gedaante, &c. naar de verschillige Soorten der Planten. Zie verder elk onder syn Benaming.

Tuba. Vaill. Zie *Stylus*.

Tuberculatus, *a*, *um*. Dat Bultjes heeft.

Tuberculum. Bultje; noemt LINNÆUS de rouwe verhevene Stipjes op sommige Soorten van Steen-Lever-Kruiden (*Lichenes*), welke de Vrucht voortbrenging (*Fructificatio*) uitmaken.

Tuberosus, *a*, *um*. Knobbelig.

- Tuberosa Radix.* Knobbelige Wortel.
- Tubulosa Planta.* Pypagtige of hol-stengige Planten.
- Tubulosus, a, um.* Pypagtig; naar een holle pyp gelykend.
- Tubulosus, vel Flosculosus Fls.* Bloem met Pypbloemtjes, in een algemeene Kelk; gelyk in de t' Samengestelde Bloemen.
- Tubus.* Holle Pyp. Buis. word in 't besoondere genoemt 't benedenste pypagtige deel der een-bladige Bloemen.
- Tumidus, a, um.* Opgezwollen.
- Tunica.* Schilfer; die iets dekt.
- Tunicatus, a, um.* Schilferagtig.
- Tunicatus Bulbus.* Schilferagtige Bol of Klyster; gelyk B. V. de *Ajain* (Cepa).
- Turbinatus, a, um.* Tol- of Peer-formig; dat benedenwaarts dunner als boven is.
- Turcicus, a, um.* Turksch; uit Turkyen van daer.
- Turgidas, a, um.* Opgezwollen. Opgeblazen, als een Blaas; zie ook *Inflatus*.
- Turris.* Zie *Asparagus*. Ook verstaat men daar door, insonderheid in de Pharmacye, de tedere bladige Toppen der Takken, die jaarlyks groejen.

U.

- U***liginosus, a, um.* Moerassig en Sponcieus.
- Umbella.* Kroon. Kroon-bloem. Kroontjes-bloem; is een Bloem-tros, waar aan de Bloem-steelen uit een punt voortkomen, en zig Kroons-wyse verspreiden; gelyk

gelyk B. V. de Dille (*Anethum*). *Venkel* (*Feniculum*) &c. Dezelve is tweefley, als 1. *Enkeld* (*Simplex*), en 2. *Samen-gestelt* (*Compositum*), in dese worden de *Hofst-Bloem-staelen* weer onderdeelt, maar in de eerste niet.

Umbellatus. *Umbellifer*, *a*, *um*. Kroonjes dragend.

Umbellata Planta. Kroonjes dragende Planten.

Umbellata. Kleine Kroonjes-bloem; betekent in 't bysondere de gedeeltelyke kleine Kroon der Kroonjes-Bloemen.

Umbilicatus, *a*, *um*. Ge-naveld; dat als een Navel uitziet.

Umbilicatus fructus. Ge-navelde Vrucht; is zodanige, die aan 't eene of aan beide einden Navels-wyfe ingedrukt is; gelyk B. V. de *Peeren*, *Appels*, &c.

Umbo, zie *Difens*.

Uncinatus, *a*, *um*. Gehaakt; dat haaken heeft.

Undulatus, *a*, *um*. Gegolft; dat zig op en neer draait, als Golven.

Unguis. Nagel; is 't benedenste deel van een Bloem-blad, waar met zulks aan de Bloem vast is.

Unicapularis, *e*. Een-kapselig.

Unicapulares Planta. Een-kapselige Planten; welkers Bloemen maar een Kapsel voortbrengen, gelyk de meeste Planten doen.

Uniflorus, *a*, *um*. Maar een Bloem dragend.

Unifolius, *a*, *um*. Een-bladig.

Uniformis, *e*. Een-formig. Regulier.

Unilateralis, *e*. Een-zydig, zie ook *Secundus*.

Und

- Unilocularis*, vel *Univasularis*, *c.* Een-vakkig.
Uniloculare Pericarpium. Een-vakkig Saad-huis;
 dat in geen vakken verdeelt is.
- Univalvis*, *c.* Een-schillig.
Univalve Pericarpium. Een-schillig Saad-huis;
 dat maar uit een Schil bestaat.
- Univasularis*, *c.* Zie *Unilocularis*. Berekent by
 andere ook zo veel als *Unicapsularis*.
- Urceolatus*, *a, um.* Kruik-formig.
Urceolata Corolla. Kruik-formige Bloem-krans;
 die op de wyse als een Kruik buikig en
 bultig is.
- Utriculus*. Sap-Vaatje der Planten.

V.

- V***agina*. Scheede; word, by vergelyking met
 de Dieren, de Bloem-styl (*Stylus*) van
 LINNÆUS genoemt. Berekent by som-
 mige ook 't Rokje van een Bot.
- Vaginatae Plantae*. Scheed-Planten.
- Vaginans*. Scheed-formend. Zie *Folium*.
- Valentinus*, *a, um.* Valentynsch; dat uit Va-
 lentia (In Spanjen) van daarn is.
- Validissimus*, *a, um.* Boven maten sterk. B. V.
Spina validissima, Boven maten sterke
 Doorns.
- Valvula*. Klap-vlies.
- Valvula Pericarpii*. Kapsel-Schil; is de uit-
 wendige Schil der Saad-kapsels; dewelke
 kan bestaan uit eene Schil (*Pericarpium*
univalve); twee t'samengevoegde Schillen
 (*bivalve*); drie Schillen (*trivalve*), &c.
- Va-

Vaporarium. Rund-bak. Rund-kas; is een met glazen overdekte Broei-Bak, of kleine Broei-kas, die met versche Rund of Kijf toegestelt is, welke aan 't broejen geraakt zynde, de Kas of Bak, en de Aarde der Potten, die daar in geset zyn, verwarmt: Zynde seer dienstig om allerley vreemde Saden te doen spruiten, en de tedere jonge en andere Gewassen te koesteren en voort te zetten. Ziet myn *Besch. en Werkd. Houw- niers-kunst.*

Variogatus, a, um. Verscheiden-koleurig. Verscheiden-verwig. Bont.

Varietas Plantarum. Verandering van een Plant; is zodanige, die by toeval in dese of gene deelen van een Soort verschilt, maar geen besondere Soort uit maakt; komende voort uit 't Saad, door een Speling der Natuur, of door de Grond, Climaat, &c. B. V. die met dubbelde Bloemen, of die andere Koleur, Reuk, &c. hebben als gewoonlyk.

Vasa. Vaten; der Planten, zyn hooftsakelyk drieërley, als 1. *Sap-vaten*, *Sap-buisen* (*Vasa succosa*). 2. *Sap-bakje* (*Alveolus*). 3. *Lugt-vaten*, *Lugt-buisen* (*Tracheæ*): Men kan hier over nazien GESNERUS *Dissert. de Vegetabilibus*, en LUDWIG *Historisch-Naturkundige Onderw.*

Vasa aërea, zie *Trachea*.

Vasa chyliifera. Chyl-vaten; der Planten, worden, by vergelyking met de Dieren, genoemd de Wortels, om dat se seer waar-schynlyk 't voedend Sap in de eerste wegen
toe-

toebereiden, gelyk de *Chyl-vaten* der Dieren doen.

Vasa spermatica. Saad-Vaten, der Planten; worden, by vergelyking met de Dieren, genoemd de Helm-styltjes der Bloemen, welke 't voedend Sap naar de Helmtjes voeren, waar in sulks seer waarschyndlyk verder tot de voeding van 't Stuij-faad (Pollen) en tot de Voort-teling toebereid word.

Vasa succosa. Sap-Vaten. Sap-buiften; zyn de Vaten, of Pypjes en Buisjes, waar in 't voedend Sap naar alle deelen der Plant gevoert word.

Vegetabile Groeijend Lichaam; is zodanig een, dat leeft en groeit, dog zonder gevoel en 't vermogen van eigen verplaatfing is, en dat zig door syn Saad vernieuwt en vermeedert: Het zelve bestaat 1. uit *Merg* (Medulla). 2. uit *Hout* of *Houtagtige Stoffe* (Lignum). 3. *Binnen-bast* (Liber). 4. *Buiten-bast* (Correx). 5. *Huidje* (Epidermis). Zie *Planta*.

Vegetatio Groeijing. Vernieuwing der Planten; berekent zo veel als voort-teling of vermeedering en groeijing der Planten.

Vena. Ader; dus worden genoemd de Aderen of Zenuwen die men in de Bladen waarneemt.

Veneus. a. *um.* Veneetsch. Venetiaansch; van Venetien van daan.

Venosus, a, *um.* Aderagtig; met Aderen voorzien.

Ventricosus, a, *um.* Ge-buikt; dat een Buik, of

of zdanige gedaante heeft:

Ventriculus. De Maag der Planten; dus word by vergelyking de Aarde (Terra) genoemd.

Veprecula Planta. Fyn-doornige Planten.

Vermicularis. Vermiformis, e. Wormagtig. Wormvormig.

Vernaculus, a, um. Land-eigen.

Vernalis, e, vel Vernus, a, um. Dat in 't Voorjaar voortkomt.

Vernales Planta. Voorjaars- of Lente-Planten; die in 't Voorjaar bloejen, 't welk alle Berg-Planten zyn, die Natuurlyk in de Gebergten groejen.

Verrucosus, a, um. Wrattig; dat Wratten heeft.

Versura, vel Margines agrorum. De kanten van de Akkers.

Verticillatus, a, um. Wervels-wyfe van gedaante, of dus groeiend.

Verticillata Planta. Planten die Wervel-bloemen dragen.

Verticillus. Wervel-bloem; is zdanige, waar van de Bloemen Wervels-wyfe, by beurten, rondom de Steng staan, gelyk B. V. aan de *Salie* (*Salvia*), &c.

Vesicularius, a, um. Blaasagtig; dat Blasen heeft, of daar na gelykt.

Vexillum. Vaandel. Vaandel-blad. Vaan-blad; is 't bovenste Bloem-blad van de Vlietbloemen (*Flores papilionacei*), boven de Vleugel-bladen en de Kiel.

Vigendi Tempus. Groei-tyt. Levens-tyt; name-lyk hoe lang of hoe veel Jaaren een Plant groejen kan. Dat sommige Planten seer lange

lange jaaren groejen en heel oud worden kunnen, als 'er geen hinderpalen tuffchen komen, daar is geen twyffel aan, en men kan de jaaren der Boomen tellen aan de Ringen in het Hout van een dwars doorsneden Stam.

Dus heeft LINNÆUS bevonden dat een Eiken-boom in 't Eiland Oëland 260 jaaren oud was; insgelyks een Pyn-boom in Wermeland 409 jaar; zie LINN. *Phil Bot.* pag. 276. en buiten twyffel kan een Boom van die Soorten nog seerveel ouder worden; zie *Liber*. Men kan ook aan de Takken den ouderdom der Bomen aftellen, hoewel onzekerder.

Vigilia Waakzaamheid, namelyk der Planten; betekent by LINNÆUS de tyt of uuren wanneer haar de Bloemen van veele Planten over dag openen en weer sluiten. Hy verdeelt deselve in drie Soorten, als 1. *Flores Meteorici*, die geen zeeker-uur in 't openen houden, maar vroeger of later open gaan, naar mate dat de Lugt helder of donker, droger of vogt, en min of meer parfende is. 2. *Tropici*, deese gaan 's morgens op en 's avonds weer toe, maar de uure der opening klimt of daalt, naar mate de Dag langer of korter word. 3. *Æquinoctiales*, deese openen haar op een zekere en vastgestelde uur, sluiten haar ook meest weer op een bepaalde uur. Als derhalven jemand zodanige Planten kent, zo kan hy, in 't Veld zynde, door haar opening en sluiting ten naaften by de uur van de Dag weten: Ook zyn 'er Bloemen welke

welke door haar agterlating van opening, onveelbaar aanstaande Regen voorspellen.

Villosus, *a*, *um*. Hairig. Ruig.

Villus. Hair.

Vimen. Teen, of Rysje; zynde een dun eenjaarg Takje (Telg) bequaam om met te binden, B. V. van de *Wilgeboom*,

Violaceus Violet-koleur.

Virescens, *a*, *um*. Groenagtig. Ook groejend.

Viridis, *e* Groen.

Viridarium. Kruid-Tuin.

Virgultum. Jonge lange Spruit of Scheut.

Viscidus, vel *viscosus*, *a*, *um*. Lymig.

Vita Vegetabilium, vel *Plantarum*. 't Leven der Planten; zulks bestaat in een werktuigelyk t'Samenstel van Pypjes, Buisjes en Klier-tjes, waar in 't voedend Sap opgevoert en geprepareert word, op verschillige wyse in elk Soort van Plant, naar het verschillig t'samenstel der Werktuigen. Dat de Planten een leven hebben, blykt klaar aan haar oorsprong, voeding, onderdom, beweging, voort-stuiving der Sappen, saken, versterking, ontleding, en pypagtig t'samenstel; zie LINN. en LUDWIG.

Viticulus, zie *Cirrus*. Betekent ook de Ranken of Lopers van sommige Planten, als van Aard-besien, &c. Zie ook *Flagellum*.

Vitreus, *a*, *um*. Glas- of Water-koleur.

Volva. Steng-vlies; is de vliesagtige Kelk der Kampernoeljen, die aan haar Steng zit en overal gefcheurt is; hoewel alle die niet hebben.

Volubilis. Draaibaar; dat zig omdraait of omwind.

I

Volu-

Volubilis Caulis. Omwindende Steng.

Vulgaris, e. Gemeen.

Vulgares Planta. Gemene Planten; zyn die welke by ons van zelfs in menigte in 't wild groejen, of anders zeer gemeen zyn.

Vulva Baar-moeder. Dus noemt LINNAEUS, by vergelyking met de Dieren, het Bloemmerk der Bloemen (Stigma).

Z.

Zoographia. Dier-Afbeelding.

Zoologia. Dier-kunde. Dier-beschryving.

Zoologicus, a, um. Dier-kennelyk.

Zoologus. Dier-kenner. Dier-beschryver.

Zoophyta. Plant-dieren. Dier-planten.

Meer andere bekender Woorden en Namen vind men tot genoeg in elk gemeen *Dictionarium*: Edog eenige noodige Botanische Konst-woorden, die ons hier in 't opstellen ontslipt zyn, zal men gelieven na te zien in een *Appendix*, tot dien einde onder 't Werk vergadert en opgesteld.

TWEE.

TWEEDE HOOFDDEEL.
HANDELENDE VAN DE
PHARMACEUTISCHE
KONST-WOORDEN
EN SAKEN.

I. L I D.
VERKLARING DER NAMEN
VAN DE DEELLEN DER
S I M P L I C I A
O F
WINKEL-KRUIDEN, HAAR
TYT VAN INSAMELING,
EN DUURING, &c.

Adices. Wortels; deese moeten in het Voor-jaar, eer de Bladen spruiten, of in 't Na-jaar, als de Bladen vergaan zyn, uitgegraven en vervolgens, gesluisvert zynde, op een droge lugtige plaats, buiten, of in

matige Zon gedroogt worden.

De sterk-ruikende Wortels van fyne deelen dunren niet veel langer als een jaar, of zo lang als se kunnen reuk behouden; andere die dik of barsagtig van Substantie zyn, 2, 3, en meer Jaaren.

Ligna. Houten; worden het best in de Winter of in 't Voor-jaar vergadert, en moeten danvoorts geklooften op een warme plaats gedroogt worden.

I 2

Haare

Haare duuring komt over een met de Wortels

Cortices. Schorsfen; deefe worden in 't Voorjaar vergadert, als wanneer dezelve niet alleen van de meeste kragt zyn, maar ook 't gemaklykft van 't hout af gaan. *Derzelver duuring komt over een met de Wortels*

Stipites Boom-Takjes; worden in het Voorjaar vergadert als de Bladen beginnen uit te spruiten en nog jong zyn. *Duuren zo lang als de Bladen*

Turiones. Wortel- of Tak-spruiten; zyn jonge Sengen of Takken die nog geen Bladen gemaakt hebben, als B. V. van *Aspargie, Hoppe*; deefe moeten ingesamelt worden terwyl se nog week zyn.

Herba. Kruiden; worden om te drogen vergadert als se beginnen te bloejen, of van zodanige die niet zienbaar bloejen, B. V. van de *Muur-ruit* (*Ruta muraria*) &c., als de Bladen op 't grootft en fleurigft zyn, moerende vervolgens schielyk op een drooge plaats in matige Zon gedroogt worden. *Dezelve duuren niet veel langer als een jaar, of zo lang als se haaren Reuk behouden, wanneer se Reuk hebben in 't begin.*

Folia Bladen; worden best vergadert wanneer de Plant uitgebloeit heeft, dog eer 't Saad ryp is; en vervolgens gedroogt als de Kruiden. *Haar duuring komt over een met de Kruiden*

Flores Bloemen; deefe worden versamelt zo ras se open gegaan zyn, en gedroogt als de

Pharmaceutische Konst-woorden. 133

de Kruiden. Sommige Bloemen worden van haar Kelken en Stampertjes gesuivert.

Deselve duuren als de Kruiden.

Fruetus. Vruchten; worden vergadert en gedroogt zo ras als se volkomen ryp zyn, behalven eenige weinige die onryp gedroogt worden. Haare droging geschied in de Zon of by een warme Kagchel; en se duuren, wel gedroogt en bewaart wordende, verscheide jaren.

Semina. Saden; deese worden uit de Vruchten of Saad-huisen vergadert, als de zelve wel ryp zyn, als mede ook de overige die in geen Saad-huis maar naakt groejen, gelyk *B. V. Fenkel, Anys, &c.* Sommige kunnen *2* en meer jaren duuren; dog 't zekerste ken- teken dat se tot 't gebruik nog goed zyn, is, wan- neer deselve in 't water gedaan wordende te gronde sunken, behalven eenige weinige.

Succus. Sappen; die of van zelfs; of door In- snyding uit een Plant vloejen, en sommige stollen tot een dikke materie; andere vloejende blyven; zyn viererley, als

Gummi. Gom; dit kan alleen in Water en niet in Olie gesmolten worden.

Resina. Hars; dit smelt of word ontbonden in Olie, over een sagt yuter, maar niet in Water.

Gummi-Resina. Gomachtig Hars; hier van smelten sommige in Afyn, andere in Wa- ter; en sommige in Olie. *Dese gemelde Sappen kunnen verscheide jaren goed blyven.*

Succus expressi & inspissati. Uitgeperste en ver- dikte Sappen; dese worden op een matig vuur

vuur verdikt, alvorens deselve bewaart worden. *Kunnen 1 a 2 jaren goed blyven.*

Lachryma. Traan-Sap; is het waterige Sap dat uit de Bomen, B. V. uit de *Wyngeaarden, Birke-boom, &c.* door insnyding of inboring, in 't Voor-jaar, vloeit. *Men kan dit een heel jaar lang goed bewaren door middel van 't zelve in een Fleesch gedaan hebbende, daar beste witte Boom-olie, of beter, soete Amandel-olie, boven op te gieten en de Fleesch dan wel te sluiten.*

Voorts dient aangemerkt, dat alle de *Simplicia* en ook de *Composita*, waar van hier na, op een droge plaats, buiten de Zon, behoren bewaart te worden; want de vogtigheid is niet alleen oorzaak van haar bederf of muf-wording, dat een begin van Rotting is, maar veele *Composita* worden daar door ook vloeibaar, ondeugend, verliezen haar kragt, &c.

NOTA. Het zoude nu niet ongevoeglyk zyn, en waar toe ik ook wel genegenheid hadde, om de *Simplicia* der Pharmaceey of Winkels, zo wel wat aangaat de Planten, als uit de overige 2 Ryken der Natuur, hier te beschryven, maar dit zoude voor een beknopt Werk, als dit is, te wydropig zyn: Edog wy agten het nuttig voor de Jonge Leerlingen, om dit stuk hier niet geheel voor by te gaan, ten minsten de *Simplicia* der Pharmaceey uit alle de drie Ryken der Natuur, benevens de deelen welke van dese of gene in 't besondere gebruikt worden, hier aan te rei-

teikenen, om deselve met een opslag van 't oog te kunnen zien; hebbende wy onderusschen een ander Werk onder handen tot een vervolg of derde deel, van onse uitgegeven *Beknopte Hovenier*, waar in we alle de *Simplicia*, der Pharmacy, te weten de Planten die we hier na vermelden, beknoptelyk verhandelen, namelyk der zelve verschillende Namen, Groei-plaats, Cultuur, &c.

NB. Waar een Sterretje voor staat zyn *Simplicia* uit 't Ryk of de Familie der Dieren, en waar twee Sterretjes voorgezet zyn, zyn *Mineralien*: De overige zyn uit de Familie der Planten. En schoon men dese *Simplicia* in veele andere Pharmacyen vind, zo neemt zulks niet weg, dat de Leeuwaarder Pharmacy zoude minder zyn. Het is geoorlooft, 't geen dat een Kennaar oordeelt nodig te zyn er by te voegen. Het is niet de overvloed van Genees-middels, die den Sieken kunnen helpen!

S I M P L I C I A

Of enkele

GENEES - MIDDELS,

die in de Pharmaceutische
Winkels by de hand en
gereed gehouden worden.

A

- Abelmosch. Semen Moschi.* Grote Sui-
ring; de wortel; 't kruid,
't Saad.
Alvotanum; Aver-ruit, of
Averone; de Bladen en
Toppen.
Abinthium vulgare; ge-
mene Alfien.
Abinthium ponticum, vel
romanum. Roomsche Al-
fien; van beide de bladen
en toppen.
Acacia vera. Opregte A-
cacie; 't verdikte Sap.
Acacia Germanica, vel
nostras, feu *Prunus syl-*
vestris. Duitfche Aca-
cie; 't verdikte Sap der
vrugten.
Acanthus vulgaris, vel
Branca ursina. Beeren-
kiau; de bladen.
Acajou, zie *Anacardium*.
- Acetosa major*. Grote Sui-
ring; de wortel; 't kruid,
en saad.
Acetosella. Lujula. Klaver-
Suijing; 't kruid.
Acemella. 't kruid en saad.
Aconitum salutarium, zie
Anthora.
Acorus verus, vel *Calam-*
mus aromaticus. Opreg-
te Calmus; de wortel.
Acorus vel *Calamus vul-*
garis. Gemeene Cal-
mus; de wortel.
Acorus palustris. Water-
Lifch; de wortels.
Adiantum album, zie
Ruta muraria.
Adiantum nigrum, zie
Capillus veneris.
** *Ærugo* vel *Viride Æ-*
ris. Spaans-groen, of
de

Pharmaceutische Konst-woorden. 137

- de groene Roest van Koper.
- Agallochum* (*Lignum*), zie *Aloës* (*Lignum*).
- Agaricus*. Lorken-boom; de Kampernoeije daar van.
- Ageratum*. *Balsamita minor*. Lever-balfem; 't kruid en de bloemen.
- Agnus castus*, vel *Vitex*. Kuifch-boom; 't saad.
- Agresta*. Verjuis; of ook 't Syroop van onrype Druiven.
- Agrimonia*. Agrimonie; de bladen en toppen.
- Ajuga*, zie *Chamaepytis*.
- * *Album gracum*. Witte Hondsdrek.
- Alcanna vera*. Opregte Alkanet-wortel.
- Alcanna spuria*, vel *Anchusa*. Bastert Alkanet-Wortel.
- * *Alces*. Elands-dier; de klawwen (*Ungula*).
- Alchimilla*. Zinnauw. Leeuwen-klanw; of onser Vrouwen Mantel; de bladen.
- Alkekenki*, vel *Halicacabus*. *Alkekenki*. Jodenkerfen, of Krieken over Zee; de vrugten.
- Alliaria*. Knofflookskruid; 't kruid.
- Allium*. Knofflook; de wortel-bollen.
- Aloës* (*Lignum*). *Xylo*
- Aloës*. *Agallochum*. *Aloës*-hout. *Paradys*-hout.
- Aloës*. *Aloë*; 't Sap, van fyner en grover soorten.
- Alibaa*, vel *Bismalva*. Heemst; de wortel en bladen.
- ** *Alumen*. *Aluin*; van verscheide Soorten.
- Amara dulcis*, zie *Dulcamara*.
- ** *Ambra grisea* vel *cineritia*. Amber-grys, of grauwe Amber.
- ** *Ambra liquida*. *Liquid*-*Ambra*. Vogtige Bernsteen.
- Ammi*, vel *Anmeos*. *Ammi* of *Konings-Cumyn*; 't saad.
- Ammoniacum*. *Ammo*-*niak*; 't gom.
- Anomum*. *Pimenta*. *Ronde Nagels*; 't saad.
- Amygdalus*. *Amandel*-boom; de vrugt, soets en bittere.
- Amylum*. *Ameldonk*; fyn Tarwe-meel, of *Styffel*.
- Anacardium orientale*. de vrugt.
- Anacardium occidentale*, vel *Acajou*. de noot.
- * *Anas*. *Einde*; 't *Vet* (*Adeps*) daar van.
- Anethum*. *Dille*; de bla-den, toppen, en 't saad.

- Angelica*. Angelike of
Engel-wortel; de wortel.
- Anguria*, zie *Citrullus*.
- Anima*. 't gom.
- Anisum vulgare*. Gemeene Anys; 't saad.
- Anisum stellatum*, vel *Chinense*. Semen Badian. Ster-Anys; 't saad.
- * *Anser*. Gans; 't Vet (*Adeps*) daar van.
- Anthora*, vel *Aconitum salutariferum*. Heilsame Wolfs-wortel; de wortel.
- Anthos*. Rosenmaryn-bloemen.
- * *Antimonium* vel *Sibiricum*. Spies-glas; of Antimonie.
- Apiastrum*, zie *Melissa*.
- Apium*. Juffrouw-Merk; of wilde Selderey; de wortel en 't saad.
- Apium Macedonicum*, zie *Petroselinum Macedon*.
- * *Apri* (*Dentes*). Tandenvan een wild Zwyn.
- Aquilegia*. Akeley; 't saad.
- Argentina*, vel *Potentilla*. Ganferyk of Zilver-schoon; 't kruid.
- * *Argentum*. Zilver; de geslagene bladen.
- * *Argentum vivum*, vel *Hydrargyrum*, seu *Mercurius*. Quik. Quik-Zilver.
- Aristolochia*
Cava. holle
fabacea. boontjes
longa. lange
rotunda. ronde
tenuis. dunne
* *Armenius lapis*. Armenien-steen.
- Armoracia*, seu *Raphanus Rusticanus*, vel *major*. Peper-wortel. Mierikswortel; de wortel.
- * *Arsenicum album*. Wit Rotte-kruid.
- * *Arsenicum luteum*, vel *Auripigmentum*. Geel Rotte-kruid; Operment.
- * *Arsenicum rubrum*. Sandaraca *Græcorum*. Rood Rotte-kruid, of Grieksch Sandarac.
- Artemisia* Byvoet; 't kruid en toppen.
- Arthanita*, zie *Cyclamen*.
- Arum*. Kalfs-voet; de wortel.
- Asarum*. Mans-ooren, of Hasel-wortel; de wortel en bladen.
- Asclepias*, zie *Hirundinaria*.
- * *Aselli*, vel *Millepedes*. Steen-krobben. Pissebedden.
- Asphalatum* (*Lignum*). Aspalatum-hout.
- Asperula odorata*, zie *Matrisylva*.
- Asparagus*. Aspergies; de wortel.

- Bezoar-steen.
Bismalva, zie *Althea*.
Bistorta. Natter of Adderwortel; de wortel.
Bitumen judaicum, zie *Asphaltum*.
 ** *Bolus armenius*. Armenische Bolus.
 ** *Bolus vulgaris*. Gemeene Bolus.
Bombax, vel *Xylon*. Boom-wolle; 't saad en de wolle.
 ** *Borax Auricolla*, vel *ChrysoColla*. Borax of Goud-lym.
Borrago. Bernagie; de bladen en bloemen.
Botrys. Druif-kruid; 't kruid.
Bovista, zie *Crepitus Lupi*.
Branca Ursina, zie *Acanthus*.
Brasilianum Lignum. Brasilijsche hout.
Brassicarubra. Rode Kool.
Britannica Herba. Britten-kruid; de wortel en 't kruid? an MUNT?
Brunella. Brunelle; 't kruid.
Bruscus, zie *Ruscus*.
Bryonia. Wilde Wyn-gaard, of Bryonie; de wortel.
Buglossa. Buglossie, of Osse-tong; 't kruid.
Bugula, vel *Consolida media*. Sene-groen, of In-groen; 't kruid.
Bumias, vel *Napus*. Steek-rapen; 't saad.
Bursa pastoris. Harders-tafchje; 't kruid.
Buxus. Bos-boom; 't hout.
- C.
- C**acao. Cacauw; de vrugt.
Cassia vel *Coffea*. Koffeé; de vrugt.
 ** *Calaminaris (Lapis)*. *Cadmia*. Calamint-steen, of Calmey.
Calamintha montana. Berg-Calaminthe; 't kruid.
Calamus, zie *Acorus*.
Calcatrippa, zie *Consolida*.
Calendula. Goud-bloem; de bloemen.
 ** *Calx viva*. Ongeblufchte Kalk.
Camphora. Camfer; een bars zynde.
 * *Cancer*. Kreeft; de scbeeren (*Chela*), en oogen (*Lapides*, vel *Oculi*).
Canella, zie *Cinnamomum*.
Canella alba, sive *Cortex Winteranus*. Witte Caneel, of Schors van Winter.
 * *Canis (Adeps)*. Hondsvet.
Cannabis. Hennip, of Hemp; 't saad.

* Can-

Pharmaceutische Konst-woorden. 141

- * *Cantharides*. Spaanfche Vliegen. *Carlina*. Ever-wortel; de wortel.
- Capillus veneris*, vel *A-diantum nigrum*. Venus-of Vrouwen-hair; 't kruid. *Carneolus*, zie *Sardonix*.
- Capparis*. Cappers; de fchor's der wortel, en de vrugt. *Carpo-balsamum*. Balsem-vrugt.
- Capra*, zie *Hircus*. *Carthamus*. Bastert-, of wilde Saffran; 't saad.
- Caprifolium*. Kaperfolie, of Kamperfolie. Geitenblad; de bladen en bloemen. *Carum*, vel *Carvi*. Carwey of Kimmel; 't saad.
- Capsicum*, zie *Piper bra-silianum*. *Caryophyllata*. Nagel-wortel; de wortel.
- Carabe*, zie *Succinum*. *Caryophyllus aromaticus*. Kruid-nagels.
- Caranna*: 't Gom. *Caryophyllus flos*. Anjelier-bloem.
- Carbunculus*, zie *Rubinus*. *Cascarilla*. Cascarille; de fchor'se.
- Cardamomum majus*, vel *Granum Paradisi*. Grote Cardamom, of Paradys-korls. *Cassia caryophyllata*. Nagel-hout; 't hout.
- Cardamomum medium* vel *longum*. Lange Cardamom. *Cassia fistula*. Pyp-Cassie; de vrugt.
- Cardamomum minus*, five *Malaguetta*. Kleine Cardamom. *Cassia lignea*, vel *Xylocassia*. Klein Canneel.
- Cardiaca*. Hert-gespan; 't kruid. * *Castor*. Bever-fwyn; de kullen.
- Carduus benedictus*. Gezegende Distel, of Cardebenedicte; 't kruid en saad. *Cataputia major*, vel *Ricinus*. Wonder-boom; Molle- of groot Springkruid; 't saad.
- Carduus Mariae*. Marien-of Vrouwen-distel; 't kruid en saad. *Cataputia minor*, vel *Labyrinthis*. Klein Springkruid; 't saad.
- Carica*. Droge vette Fygen. *Catechu*, vel *Terra japonica*. Catechu, of Japansche Aarde.
- Centaurium minus*. Kleine Santorey; de toppen met de bloemtyes.
- Centumnodia*, five *Polygonum*. Duifent-knoop; het

- het kruid.
- Cepa alba* & *rubra*. Witte en rode Uijen; de wortel.
- Cera alba* & *flava*. Wit en geel Was.
- Cerasus*. Kers-boom; de vrugt, saad-korls, en 't gom.
- Cerofolium*. Kervel; 't kruid.
- ** *Ceruffa*. Loot-wit, of Ceruis.
- * *Cervus*. Hert; de hoorns, 't vet (*Sevum*), 't bloed, en 't beentje uit 't bert (*Os de corde cervi*).
- Ceterach*, vel *Asplenium*. Milt-kruid, of Steenvaren; 't kruid.
- ** *Chalcitis*. Gebrant Vitriool.
- ** *Chalybs*, vel *Mars*. Stral.
- Chamaedris*. Gamander; 't kruid.
- Chamaepytis*, vel *Iva arthetica*. Veld-Cypres; 't kruid.
- Chamomilla vulgaris*, vel *nostras*. Gemeene Camille; de bloemen.
- Chamomilla romana*. Roomfche Camille; de bloemen.
- Cheiri*. Muurbloemen.
- Chelidonium majus*. Grote of stinkende Gouwe; de wortel en 't kruid.
- Chelidonium minus*. Kleine Gouwe of Speen-kruid; de wortel en 't kruid.
- China*. Pok-wortel.
- China China*. Kina-Kine; de schorse.
- Chryfocolla*, zie Borax.
- ** *Chrysolithus*, vel *Topafus*. Topaas-steen.
- ** *Chryftallus montana*. Berg-Cryftal.
- Ciceres albi* & *rubri*. Witte en rode Cicers; zynde de vrugten.
- Cichorium*. Cichorey; de wortel.
- Cicuta*. Scheerling; 't kruid.
- Cicuta palustris*, vel *Cicutaria*; sive *Pbellandrium*. Water-Eppe; 't kruid.
- Cina*, zie *Santonicum*.
- Cinnamomum*, vel *Canella*. Kanneel; zynde de fchors.
- ** *Cinnabaris nativa*. Natuurlyke of Berg-Vermilioen.
- ** *Cinnabaris factitia*. Gemaakte Vermilioen.
- Citria*, vel *Limones*. Citroenen of Limoenen; zynde de vrugten.
- Citrullus*, vel *Anguria*. Citrullen. Water-Meloenen. 't saad.
- * *Coccenilla*. Cochenillie.
- Cocculi Indici*. Kokkelskorls.
- Coccus baphica*, zie *Grana Kermes*.
- Cochlearia*. Lepelblad; de bladern.

Pharmaceutische Kunst-woorden. 143

- bladen.
- ** Colcothar Vitrioli.** Dode kop van 't Vitriool.
- Colocynthis.** Coloquint-Appel.
- Colopbonium,** zie *Pix græca.*
- Colubrinum,** vel *Serpentinum Lignum.* Slangen-hout.
- Consolida major,** vel *Symphitum.* Wal- of Smeerwortel; *de wortel.*
- Consolida media,** zie *Bugula.*
- Consolida Regalis,** vel *Calcatrippa.* Ridder- spoor; *de bladen en bloemen.*
- Contragerya,** vel *Drakena Radix.* Tegen-giftwortel.
- Copava (Balsamus).** Balsam Copaive, of Wond-Balsam.
- Copal (Gummi).** Copaal-Gom.
- Coralliarubra & alba.** Rode en witte Coraal.
- Corallina.** Coraal- of Zee-Mos.
- Coriandrum.** Koriander; *'t saad.*
- * Cornu Cervi.** Herts-hoorn.
- Cortex winteranus,** zie *Canella alba.*
- Costus uterque,** Scilicet *dulcis & amarus.* Beyde Soorten van Kost of Balsam-kruid, namelyk soete en bittere; *de wortels.*
- * Cranium Hominis.** Menschen Herfen-pan.
- Crassula,** zie *Telephium.*
- Crepitus Lupi.** Bovista. Wolfs-veest. Bovist.
- ** Creta.** Kryt.
- Crocus.** Saffraan; *zynde de draatjes uit de bloem.*
- Cristalli,** vel *Cremor Tartari.* De Crystalen van Wyn-steen.
- Cubeba.** Cubeben of Steert-Peper.
- Cucumis.** Concommer; *'t saad.*
- Cucumis Asininus.** Ezels- of wilde Concommer; *de wortels, en 't verdikte sap (Elaterium).*
- Cucurbita.** Kauworde; *'t saad.*
- Cuminum,** vel *Cuminum.* Cumyn; *'t saad.*
- ** Cuprum,** zie *Æstium.*
- Curcuma.** Curcuma, of Indiaansche Saffraan; *de wortel.*
- Cuscuta.** Schurffte, of Wrange; *'t kruid.*
- Cuscuta minor,** vel *Epi-thymum.* Kleine Schurffte; *'t kruid.*
- Cyanus.** Koorn- of Rogge-bloem; *de bloemen.*
- Cyclamen.** Arthanita. Varkens-brood; *de wortel.*
- Cy.**

Cydonia. Queën; de vrugt en 't saad.

Cuminum, zie *Cuminum*.

Cynoglossum. Hondstong; de wortel.

Cyperus longus. Lange wilde Galigan; de wortel.

Cyperus Rotundus. De ronde wilde Galigan; de wortel.

D.

Dactylus. Dadel-boom; de noot.

Daucus creticus. Kandische Peen; 't saad.

Daucus vulgaris. Gemeene Peen; 't saad.

Daucus sylvestris. Wilde Peen, of Vogel-nest; 't saad.

Dens Leonis, zie *Taraxicum*.

Diapensia; zie *Sanicula*.

Dictamnus albus, vel *Frasinella*. Efsche-kruid; de wortel.

Dictamnus creticus. Kandische Diptam, of Kraam-kruid; de bladen.

Doronicum vulgare. Gemb-sen wortel; de wortel.

Draconis Sanguis. Drakenbloed; zynde 't bars of sap.

Drakena Radix, zie *Constrayerva*.

Dulcamara, live *Amaro*

dulcis. Alfsranke. Bitter-soet; de toppen.

E.

Ebulus. Sambucus humilis. Lage Vlier-befien; de bladen en bloemen.

* *Ebur*. Elpen-been, of Yvoir.

** *Ebur fossile. Unicornu fossile*. Gegraven Elpen-been of Een-hoorn; is

eene weeke; witte, beenagtige, vette Materie, gelykende naar vermolmden beenders, maar vetter of smeertagtig zynde, dat hier of daar in Duitschland niet seer diep onder de boven-grond gevonden word: Ik spreek hier zo veel te liever van dese Aardagtige of Minerale Stoffe, vermits ik, met myn Vader, by geval 't geluk of vergenoegen, in het doen nasoeken naar andere onderaardsche Dingen, op hoge ordre, gehad heb, om dit niet seer veel bekende Mineraal te ontdekken; en zulks gebeurde, om de plaats aan te wyzen, op een Heuvel, digt by een Dorp *Dembausen* genoemd, dat aan de Rivier de Fulda, ongeveer een uur

tuur van de Stad *Cassel*, in *Hessen*, gelegen is. De doemalige Regeerende Land - Graaff *CARL*, wiens goedigheid; Hoog-agting, en Bescherming der Konsten en Wetenschappen de Eeuwen niet zullen vergeten te vertellen; gaf grote blyken van vergenoeging over dese vinding.

Waar dit *Mineraal* uit ontstaat, is een onsekerere saake, en hier de plaats niet om daar over te differeren of verder te spreken; ik sal alleen nog maar seggen, dat de Beschryving, welke *J. SCHROEDERUS M. D.* in syne *Pharmacopœa medico-chymica* daar van geeft, volkomen, ten opsigte der gedaante, met de voorgemelde ondervinding van my over een komt. Na dese tuschen-treed vervolgen we weder ons voorgenomen draat. *Elaterium*, zie *Cucumis*. *Elemi (Gummi)*. Gom *Elemi*.
 ** *Emeraudus*. Smaragdsteen.
Endivia. Endivie; de bladen en 't saad.

Emula campana, vel *He-*

lenium. Alants-wortel; de wortel.

Epithymum, zie *Cuscuta*.

Equisetum. Paarde-steel; 't kruid.

Eruca. Rakkette; 't saad.

Eryngium. Kruis-distel.

Duivels Naay-gaarn; de wortel.

Erysanum. Heesch-kruid; 't kruid.

Esula. Wolfs-melk; de wortel.

Eupatorium cannabinum.

Hemp-boelkens-kruid; 't kruid.

Euphorbium. Sap van de Peruaanfche Toortse.

F.

Faba major. Grote Boon; 't saad.

Farfara, vel *Tussilago*.

Hoef-blad; de bladen.

* *Felis (Adeps)*. Katte-vet.

Ficus. Fyge; de vrugt.

Filix. Varen; de wortel.

Faniculum. Fenkel; de wortel, 't kruid, en insonderheid 't saad.

Faniculum porcinum, zie *Peucedanum*.

Fenu-gracum. Fenegriek;

't saad.

Fragaria. Aard - besien;

de plant.

Fraxinella, zie *Dictamnus*.

Fraxinus. Esch-boom; de scherfse.

K *Enlige*.

Fuligo. Roet uit de Schoorsteen.

Fumaria. Duive-kervel; t kruid, en saad.

Fungus sambucinus, zie *Auricula Judæ*.

Fungus Laricus, zie *Agaricus*.

G.

Galanga major & minor. Grote en kleine Galigan; de wortel.

Galbanum (*Gummi*). Gom Galbanum.

Galega, vel *Ruta capraria*. Galege, of Geiten-Ruite; t kruid.

Galla Gal-noten.

* *Gallina* (*Adeps*). Hoender-vet.

Genista. Brem; t saad.

Gentiana rubra. Gentiane, of kruis-wortel; de wortel.

Geranium robertianum. St. Roberts-kruid; t kruid.

Ginseng; de wortel.

Gutta (*Gummi*), vel *Gutta Gamanara*, sive *Gutta Gamba*. Gutte-Gom.

Glycyrrhiza, zie *Liquiritia*.

Gramen caninum. Hondsgras; de wortels.

Grana Ales. Vlier-besien.

Grana Kermes, vel *Coccus baphica*. kermes-kerls.

Grana Paraisi, zie *Car-*

damonium majus.

Granatus. Granaat-boom:

De Bloemen (*Flores Balauftiorum*); de schors der vrugt (*Cortex Malacorii*), en de saden (*Semina Granatorum*).

** *Granatus* (*Lapis*). Granaat-steen.

Guajacum vel *Sanctum* (*Lignum*). Pok-hout;

t hout en de schorse.

Gummi arabicum. Arabische Gom.

De overige Gommen vind men elk onder syn Bynaam aangetekent.

H.

** *Hematites* (*Lapis*). Bloed-steen.

Hedera arborefcens. Boomveil; de besien.

Hedera terrestris. Hondjes-draf. Onderhave, of Aard-veil; t kruid.

Halicacabus, zie *Alkeken-gi*.

Helenium, zie *Enula campana*.

Helleborus albus. Witte Nies-wortel; de wortel.

Helleborus niger. Swarte Nies-wortel; de wortel.

Hepatica nobilis. Edel Lever-kruid; de bladen.

Herniadaftylus. Hermo-dactile, of Hertjes-wortel; de wortel.

* *Hirci* (*Sanguis*). Bok-

ke

- ke-bloed.
- Hirundinaria*, vel *Asclepias*, sive *Vincetoxicum*. Swaluwe-wortel; de wortel.
- Hirundinum* (*Nidus*). Swaluwe Nest.
- * *Hominis* (*Adeps*). Menschen-vet.
- * *Hominis* (*Cranium*). Menschen-Hersfen-pan.
- Hordeum integrum*. Heele Garst.
- Hordeum mundatum*. Gefchilde Garst.
- Hordeum peltatum*, vel *Perlatum*. Gepelde Garst. Verschildt van de vorige alleen dat se fynder van Soort en ronder gepeerlt is.
- Horminum Sativum*, vel *Syriacum*. Sharley; de bladen.
- ** *Hyacinthus* (*Lapis*). Hyacinth-steen.
- Hydrargyrum*, zie *Argentum vivum*.
- Hydropyter*, zie *Persicaria*.
- Hyoscyamus albus*. Wit Bilsen-kruid; de wortel, bladen, en insonderheid 't saad.
- Hypericum*. St. Jans-kruid; de toppen met de bloemen.
- Hyssopus*. Hyfop, of Yfop; 's kruid.
- I. J.
- Jalappa*. Jalappe; 'de wortel.
- Ibiscus*, zie *Althaa*.
- * *Ichtiocolla*. Vifch-Lym.
- * *Jecinora* & *Fella Anguillarum*. De Levers en Gallen van Aalen; opgedroogt.
- Imperatoria*, sive *Ostrutium*. Meefer-wortel, of Negen-kraay; de wortel.
- Indigo*. Indig; zynde 't fap uit die plant.
- Ipecacuanba*. Rode-loop-wortel; de wortel.
- Iris florentina*. Florentynsche wel ruikende Lifch; de wortels.
- Iris nostras*, vel *vulgaris*. Gemeene Lifch; de wortel.
- Iva arthritica*, zie *Chamaepytis*; 't kruid.
- Jujuba*. Borst-pruimtjes; zynde de vrugten.
- Juniperus*. Jenever-boom; 't hout, bast, en de befsien.
- ** *Jupiter*, Hoc est, *Stannum*. Tin.

K.

- Kermes*, zie *Grana Kermes*.
- Keiri*, zie *Cheiri*.
- Kina Kina*, zie *China China*.

- L.
Lacca (*Gummi*). Gom-
 Lac.
Lacmus. Lacmoes. Tor-
 nesol; zynde een ver-
 dikt droog blauw sap.
Laſuca. Latouw; de
 bladen en 't ſaad.
Ladanum (*Gummi*). Gom
 Ladanum.
Lamium album, vel *Arti-*
ca mortua Dove Netel;
 de bladen.
Lapathum acutum. Scher-
 pe Patich, of wilde
 Patientie; de wortels.
Lapathum aquaticum, vel
Hydro-lapathum, five
Herba Britannica? Wa-
 ter-patich; de wortels.
 ** **Lapis-calaminaris**, vel
Cadmia. Calament-
 ſteen, of Calmey.
 Meer andere differente
 Steenen zoekt men onder
 haar Bynaam.
Lappa major, zie *Bardana*.
Lathyrus, zie *Cataputia*.
Lavendula, vel *Spica*.
 Lavendel of Spyke;
 't kruid en de bloemen.
Laurus. Laurier-boom;
 de bladen en beſien.
Lentiscus, vel *Masti-*
chium (*Lignum*). Ma-
 ſtyk-hout.
Lecyſticum. Lavas, of
 Lubbeſtok; de wortel,
 't kruid, en 't ſaad.
Lignum Aloës, zie *Aloës*.
 Meer andere Soorten van
 Hout zoekt men onder
 haar Bynaam.
Lilium album. Witte Le-
 lie; de bollen en bloe-
 men.
Lilium corvalliium. Daal-
 Lelie; de bloemen.
 Limones, zie *Citria*.
Lingua cervina, zie *Scolo-*
pendrium.
Linum. Vlas; 't ſaad.
Liquid-Ambra, zie *Am-*
bra liquida.
Liquiritia, vel *Glycyrrhi-*
za. Soet Hout; de wor-
 tel.
 ** **Lithargyrum Auri &**
Argenti. Goud- en Zil-
 ver-ghit.
Litboſpermum, five *Mili-*
um Solis. Paarl-Saad;
 't ſaad.
 * **Lumbrici**. Aard-wor-
 men; gedroogt.
Lupinus. Lupyne; 't ſaad.
Lupulus. Hoppe; de bloey-
 hoofjes.
- M.
- Macis**. Muscate-bloem,
 of Foelie.
 ** **Magnes**. Magneet- of
 Zeil-ſteen.
Majorana nobilis. Fyne
 Marjoleine; 't kruid.
Mala aulcia. Geurige Ap-
 pels.
Malacathrum, Indiaanſch
 Blad,

Pharmaceutische Konst-woorden. 149

- Blad.**
Malacorium, zie *Granatus*.
Malaguetta, zie *Cardamomum minus*.
Malva. Maluwe, of Kaasjes-kruid; de bladen en 't saad.
Manna. Manne; zynde de korls die uit de bladen van een Soort van Eschboom, in de warme Landen, sweeten.
**** Marcasita aurea & argentea**. Goudich, en Zilverich Marcasyt, of Bismuth.
*** Margarita**, five *Uniones*. Kleine Paalen.
Marrubium, vel *Prassium*. Malrouw; 't kruid.
Mars, zie *Chalybs*.
Marum verum, vel *Syriacum*. Syrisch Marum; 't kruid.
Mastichinum (Lignum), zie *Lentiscus*.
Mastix. Mastix; 't gom.
Matricaria. Moeder-kruid. Meter; de bladen en bloemen.
Matrisylvia, vel *Asperula odorata*. Wald-meister; 't kruid met de bloemen.
Mechoacanna. Witte Purgeer-wortel; de wortel.
*** Mel**. Honig.
Melanthium, zie *Nigella*.
*** Melis**, vel *Taxi (Adeps)*. Dasse-voet.
Melilotus. Melilote; de bloemen.
Melissa. *Apiastrum*. Melisse. Citroen-kruid. Confilie de grein; 't kruid.
Melo. Meloon; 't saad.
Mentha crispata. Kruise Munte; 't kruid.
**** Mercurius vivus**. *Argentum vivum*. Quik, of Quik-Zilver.
Mespilus. Mespel; de gedroogde onrype vrugten, en saad-korls.
Meum. Beer-wortel; de wortel, en 't kruid.
Milium solis, zie *Lithospermum*.
Millefolium. Duifendblad. Gerwe; 't kruid.
*** Mille pedæ**, zie *Aselli*.
**** Minium**. Menie. Rode Menie.
Morsus Diaboli, vel *Succisa*. Duivels af-beet; 't kruid.
Morus nigra. Swarte Moer-belle; de gedroogde onrype vrugten.
Moschata (Nux), vel *Nux Myristica*. Muscate-noot.
Moschi (Semen), zie *Abelmosch*.
*** Moschus**. Muscus. Musc.
*** Mumia**. Mumie.
Myrabolana bellirica; chebula; emblica; indica. Zynde verscheide Soorten van

van Indiaanfche Myra-
bolanen, dog weinig
meer in gebruik.
Myrrha. Myrrhe; een
Gom zynde.
Myrtillus. Heidel-beer;
de vrugt.
Myrtus. Myrte-boom;
de befjen.

N.

Napba. Oranje-bloefel.
Napus, zie *Bunias*.
Nardus, zie *Nigella*.
Nardus Indica, vel *Spica
nardi*. Spyke-narde, of
Indiaanfche Narde.
Nasturtium aquaticum.
Water-kerfe; 't kruid.
Nasturtium bortenfe. Tuin-
kerfe; 't kruid en faad.
Nasturtium byemale. Win-
ter-kerfe; 't kruid, en
faad.
Nasturtium indicum. Indi-
aanfche Kerfe; 't kruid
en faad.
Neuphar, zie *Nymphæa*.
Nepeta. Nip. Katte-kruid;
't kruid.
Nephriticum (Lignum).
Graveel-hout; 't hout.
Nicotiana, vel *Tabacum*.
Tabak; de bladen.
Nigella, vel *McLanthium*,
five *Nardus*. Nardus
of Nigelle; 't faad.
Nihil album, zie *Pompho-
lix*.
Ninff; de wortel.

Nitrum, zie *Sal Nitri*.
Nux Mofchata, vel *Nux
Myriftica*, zie *Mofcha-
ta*.
Nux vomica. Kraan-
oogen.
Andere Noten ziet onder
ydere Bynaam.
Nymphæa alba, vel *Nenu-
phar*. Water - Roos.
Plompe; de plant met
de bloemen.

O.

Oculi vel *Lapides Can-
cri*, zie *Cancer*.
Ocimum, zie *Bafilicum*.
Olea. Olyf-boom; de Olie,
Boom-olie genoemd, en
de Olyven of ingelegde
vrugten (*Olivæ*).
Oleum Petra, zie *Petro-
leum*.
** *Oleum Terræ*. Olie
uit de Aarde. Aard-olie.
Olibanum vel *Thus*. Witte
Wierook; zynde 't hars.
Ononis, vel *Refta Bovis*.
Stal-kruid, of Prang-
wortel; de wortel.
Opium. Heul-fap.
Oppopanax (Gummi).
Gom Oppopanax.
Orchis. Satyrium. Sten-
del-kruid; de wortels.
Origanum Creticum. Kan-
difche Orego; 't kruid.
Origanum vulgare. Ge-
meen Orego, of grove
Marjoleine; 't kruid.
Oro-

Orobus. Krok; 't saad.
Ostrutium, zie *Imperatoria*.

P.

Paeonia. Pione; de wortel en 't saad.

Papaver. Maan-kop. Heul; de saad-hoofden en 't saad.

Papaver erraticum, vel *Rhaas*. Koorn- of Klapper-rosen; de bloemen.

Pareira brava; de wortel.

Paradisi Grana, zie *Cardamomum*.

Parietaria. Glas-kruid; 't kruid.

Passula majores. Grote Rosynen; zynde van verscheiden soorten.

Passula minores. Kleine Rosynen, gewoonlyk Corentben genoemd.

Pastinaca. Pattinake; de wortel.

Pedro del porco, zie *Bezoar*.

Pentaphyllum. Vyf-vinger-kruid; de wortel.

Peragua; de bladen.

Perfica. Persike-boom; de bladen, bloemen, en saad-pitten.

Perficaria acris, vel *Hydropiper*. Persik-kruid; de bladen.

Peruvianus Balsamus. Balsam van Peru.

Petasites. Pest-wortel; de wortel.

** **Petroleum**, five *Oleum Petrae*. Steen-olie.

Petroselinum vulgare, vel *nostras*. Peterlelie; de wortels, 't kruid, en 't saad.

Petroscelinum vel *Apium Macedonicum*. Macedonische Peterlelie; 't saad.

Petum, five *Tabacum*. Tabak; zie ook *Nicotiana*.

Peucedanum, five *Feniculum porcinum*. Verkensvenkel; 't saad.

Pbellandrium, zie *Cicuta palustris*.

Pbu, zie *Valeriana*.

Pimenta, zie *Amomum*.

Pimpinella. Pimpinelle, of Pimpernelle; de wortel, en 't kruid.

Pinus. Pyn-boom; de saad-korts.

Piper album. Witte }
 - - *brasiliense*, vel }
capsicum. Brasilsche }
 - - *longum.* Lange }
 - - *nigrum.* Swarte }

Peper.

Pistacia. Pistacie- of Pimpernoot; de noten.

Pix graca, seu *Colophonium* Grieksch of Spiegel-Hars, of Colophonie.

Pix liquida, vel *navalis*. Teer.

- Plantago*. Weg-breed; de bladen en 't saad.
 ** *Plumbum*, vel *Saturnus*. Lood.
 ** *Plumbum ustum*. Gebrand Lood.
Rolium montanum. Berg-Polium; 't kruid.
Polygonum, zie *Centumnodia*.
Polyodium quercinum. Eiken-varen; de wortel.
Polytrichum, vel *Trichomanes*. Weder-dood; 't kruid.
Poma, seu *Mala*. Appels.
 ** *Pomphalix*, vel *Nihil album*. Niet. Oog-niet.
Populus. Populier; de blad-botten of oogen.
 * *Porci* (*Axungia*). Verkens-Reufel.
Portulaca. Porceleyn; 't kruid en saad.
Potentilla, zie *Argentina*.
Prassium, zie *Marrubium*.
Prassinus (*Lapis*), zie *Smargadus*.
Primula veris. Sleutelbloem; 't kruid en de bloemen.
Profuria (*Lignum*). Rode loops-hout; de schorse.
Prunus. Pruim-boom; de vrugten, van de beste soorten.
Psyllium, Vlooy-kruid; 't saad.
Pulegium. Poley; 't kruid.
- Pulmonaria maculosa*. Gevlekt Longe-kruid; 't kruid.
Pulmonaria arborea. Boom-Longe-kruid.
 ** *Pumex* (*Lapis*), Puim-steen.
Pyrethrum. Bertram; de wortel.
Pyrola. Zee- of Wintergroen; 't kruid.
- Q.
- Q** *Quercus*. Eike; de schorse, bladen, en vrugt, &c.
Quinquifolium. Vyf-vinger-kruid; 't kruid.
- R.
- R** *Rapa*. Rape; de wortel.
Raphanus. Radys of Rammelats; *niger* & *albus*, swarte en witte.
Regina Prati, zie *Ulmaria*.
Resina flava, vel *Abietis*. Denne booms- of geel Hars.
Resina Pini. Pyn-booms-Hars.
Resia bovis, zie *Ononis*.
Rhabarbarum, vel *Rheum*. Rhabarber of Rode loop-wortel; de wortel.
Rhaas, zie *Papaver Rhaas*.
Rhamnus catharticus, zie *Spina cervina*.

Rha

Rhaponticum. Rhapontik; de wortel.

Rhodium (*Lignum*). Rosen-hout.

Ribes rubra & nigra. Rode en swarte Aalbesien; de vrugten.

Ricinus, zie *Cataputia*.

Rosa rubra. Ro-
de } Rosen.
- *pallida*. Ble- } De bloe-
- ke of Provin- } men.
- cie. }

Rosa canina, vel *sylvestris*. Wilde Roos; de vrugten.

Rosmarinus. Rosemaryn; de bladen, en bloemen (*Anthos*).

Rubia tinctorum. Krappe, of Mee-krappe; de wortel.

** *Rubinus* vel *Carbunculus* (*Lapis*). Rubyn. Carbunkel-steen.

Rubus idaeus. Frambose; de vrugt.

Rubus vulgaris. Brommelbesie; de vrugt.

Ruscus, vel *Bruscus*. Stekende Palm, of Muifedoor; de wortel.

Ruta. Ruit, of Wynruit; 't kruid en 't saad.

Ruta capraria, zie *Galega*.

Ruta muraria, vel *Adiantum album*. Muurruit; 't kruid.

S.

Sabina. Seven-boom; 't kruid.

Sacharum album. Wit-
te ————— } Zuker.

- - *candum*. Candy-
- - *rubrum*. Rode } }

Sagapenum (*Gummi*).
Gom Sagapenum.

** *Sal armoniacum*. Armoniac-fout.

** *Sal Gemma*. Steen-
of gegtaven Sout.

** *Sal Marinum*. Zee-
Sout.

** *Sal mirabilis* feu *Ebs-*
hamensis. Ebfons-fout.

** *Sal nitri*, feu *Petra*,
vel *Nitrum*. Salpeter.

** *Sal vitri*. Glas-fout,
of Glas-smout.

Salix. Wilge-boom; de
bladen.

Salvia. Salie; de bladen
en bloemen.

Sambucus. Vlier; de bast
van de wortel; de groene

biinnen-bast der takken;
de bloemen, en de besien.

Sambucus bumilis, zie
Ebulus.

Santum Lignum, zie
Guajacum.

Sandaraca (*Gummi*).
Sandarac-gom.

Sandaraca græcorum, zie
Arsenicum.

Sanguis Draconis. Draken-
bloed; zynde een gom.

- *Sanguis Hirci*. Bokkebloed.
Sanicula, vel *Diapensia*. Sanikel; 't kruid.
Santalum album. Wit ————— } San-
 - *lucum*. Geel } del-
 - *rubrum*. Rood } hout.
Santonicum, vel *Zedariae* (Semen). Zewer-saad, of Worm-kruid; 't saad.
 •• *Saphirus (Lapis)*. Saphyr-steen.
Saponaria. Seep-kruid; 't kruid.
Sarcocolla. Vleesch-Lym.
 •• *Sardonix*, vel *Carneolum (Lapis)*. Sardonix-steen.
Sarsaparilla. Sarsaparille, of vreemde stekende Winde; de wortel
Sassafras. Sweet-hout; 't hout en de schorfe.
Satureja. Saturey, of Bone-kruid.
 •• *Saturnus*, feu *Plumbum*. Lood.
Satyrium. Stendel kruid; de bol wortels.
Saxifraga. Steen-brek; de wortel.
Scabiosa. Scabiose of A-posteem-kruid; 't kruid.
Scammonium. Scammonie; het hars.
Scalaria. Scharley; het kruid: Zie ook *Horminum*.
Scbæanthum. Kemels- of Arabisch Hooy; de blusmen
Scilla, vel *Squilla*. Zee-Ajuin; de bol-wortel
Scolopendrium, vel *Lingua cervina*. Herts tong; 't kruid
Scordium. Water-look; 't kruid
 • *Scorpiones*. Scorpioenen.
Scorzonera. Scorzoneere, of Adders-kruid; de wortel
Scrophularia. GrootSpeenkruid; de wortel.
Sebestena. Sebesten, of Hoest-besien.
Sedum majus, vel *Sempervivum*. Huis look; de bladen.
Senna. Sene-bladen; de bladen.
 • *Sepia (Os)*, vel *Spuma maris*. Zee schuim.
Serpentaria virginiana. Slangen wortel; de wortel.
Serpentinum Lignum, zie *Colubrinum Lignum*.
Serpillum. Quendel, of wilde Thym; 't kruid.
Seseli massiliense. Gekronkelde Venke; 't saad.
 • *Sevum Hircinum*. Bokke vet.
 • *Sevum Ooillum*. Schape-Ongel.
Sigillum Salomonis. Salomons-Zegel; 't kruid.
 Siler

Pharmaceutische Konst-woorden. 255

- Siler montanum*. Silermontain, of Ezels-Cumyn: 's saad.
- Siliqua dulcis*. St. Jansbrood: de vrugten.
- Simaruba*: de schors.
- Sinapi*. Mostert: 's saad.
- ** *Smaragdus*, vel *Prasius* (*Lapis*). Smaragdsteen.
- Solanum*. Nagt-schay: 's kruid.
- Soldanella*. Zee-kool: 's kruid.
- Solidago saracenic*. Heidenfch Wond-kruid: 's kruid.
- Sophia*. Sophey-kruid: 's saad.
- * *Sperma Ceti*. Wal-schot.
- Spica*; zie *Lavendula*.
- Spica celtica*. Celtische Spyke: de wortel.
- Spica nardi*, zie *Nardus indica*
- Spina cervina*, vel *Rhamnus catharticus*. Weegdoorn: de besien.
- Spodium*, zie *Tutia*.
- Spongia* Sponfie.
- Spuma Maris*, zie *Sepia Os*.
- Squilla*, zie *Scilla*.
- Stachas arabica* Arabische of vreemde Lavendel; of *Stachas-kruid*: de bloemen.
- Stannum*, seu *Jupiter*. Tin.
- Staphilogria*. Luis-kruid: 's saad.
- Stibium*, zie *Antimonium*
- Styrax*, vel *Storax catalanica*. *Styrax*: zynde een gom.
- Styrax liquida*. Durno *Styrax*.
- Suber* Kork-boom: de schorfe.
- ** *Succinum album & flavum*. Carabe Witte en geele Brand-steen.
- Succiso*, zie *Morsus Diaboli*.
- ** *Sulphur* Swavel.
- Sumach*. Smak: 's saad.
- Symphysium*, zie *Consolidamajor*.

T.

- T***abacum*. Tabak: Zie ook *Nicotiana*, en *Petum*: de bladen.
- Tacamabaca* (*Gummi*). Gom Tacamahaaik.
- Tamarindus* Tamarinde: de vruchten.
- Tamariscus*. Tamarisfchboom: de schorfe.
- Tanacetum*. Rynvaar, of Worm kruid: 's kruid en bloemen.
- Taraxicum*, vel *Dens Leonis*. Leuwen-tand. Paarde-bloem: de wortel en bladen.
- Tartarus albus & ruber*. Witte en rode Wynsteen.
- * *Taxi* (*Adeps*). Dasse vet.
- To-**

- Telophium.* *Crassula.* *cbum.*
Smeer-wortel. *Trifolium album.* Witte
Terebinthina communis. klaver of drie blad:
Gemeene Terpentyn. 't kruid en bloemen
Terebinthina cyprica Cy- *Trifolium aquaticum* seu
perfche Terpentyn. *fibrinum* Water-klaver:
Terebinthina veneta. Ve- 't kruid
neetfch Terpentyn. *Tunica* Anjelier: de bloe-
Terra japonica, zie *Cate-* men: Zie ook *Caryo-*
chu *phyllanus* Flos
* *Terra Lemnia.* Aarde *Turpesbum* vel *Turbith.*
uit 't Eiland Lemnos. Vreemde purgerende
* *Terra fissilata alba &* Heemft: de wortel.
rubra. Witte en rode *Tussilago,* zie *Farfara.*
gezegelde Aarde. * *Tucia officinarum* *Spon-*
* *Teste ovorum calcinata.* Gebrande Eyer-fcha- *dium graecorum.* Tutie.
len. Oog niet: Ziet ook
* *Testiculi caballini, in fur-* *Pompholyx.*
no exsiccati Hengfte-
ballen, in de Oven ge-
droogt. **V.**
Tblaspi. Boere kerfe. *Valeriana,* five *Phu.*
Viffchel kruid: 't jaad. *Speer - kruid.* St.
Thus, zie *Olibanum.* *Joris-kruid:* de wortel.
Tbymus. Thym: 's kruid *Vanilla* Vanilles: zynde
met de bloemen. *de hauwen der plant*
Tilia, Linde-boom: de *Verbascum.* Wolle-kruid:
bloefels. *de bladen en bloemen.*
Tolu (Balsamus de), zie *Verbena.* Yfer-kruid: de
Balsamum *bladen.*
* *Topafius (Lapis),* zie *Vernix,* seu *Gummi juni-*
Chryfolithus *perinam.* Vernis of Ge-
Tormentilla Tormentille, neverbooms gom
of Seven-blad: de wor- *Veronica* Eerenprys: 't
zel. *kruid*
Tornesol. zie *Lacmus.* *Vinca per Vinca.* Maagde-
Tragacantha (Gummi). *palm: de bladen*
Gom dragant. *Vincetoxicum,* zie *Hirun-*
Trichomanes, zie *Polytri-* *dinaria*
vinum Wyn: van de beste
wifte foort. *Viola*

Pharmaceutische Konst-woorden. 157

Viola Maart-Viole: de bloemen en bladen.

* *Vipera*: Adders. Slangen: gedroogs.

Virga aurea, Gulden Roede: 't kruid.

Viride Aëris zie *Aërogo*.

Viscum quercinum Eiken-Mistel, of Maren takken.

Vitex, zie *Agnus castus*

** *Vitriolum album* Witte Calmey, of Vitriool.

** *Vitriolum viride* Groen Vitriool, of Koper-rood

** *Vitriolum romanum*. Roomsche Vitriool, of Koper-rood.

** *Vitriolum ungaricum*, vel *Cyprium* Ongarisch blauw Vitriool, of Koper-rood.

U.

Ulmaria, vel *Regina prae-si*, seu *Barba Caprae*. Geiten-baard: 't kruid.

Ungula Alcis. Elants-klauwen.

Unicornu fossile, zie *Ebur fossile*.

Unioes, zie *Margarita*.

* *Urvi* (*Adeps*). Beeren-vet.

Ursica major Grote Brand-netel: de wortel en 's saad.

Ursica minor. Kleine Brand- of Heete Netel: de bladen.

Ursica mortua, zie *Lami-um album*.

Ufnea, vel *Muscus arbo-reus* Boom-mos; insonderheid van Eiken-bomen.

Uva passa majores & mi-nores. Grote en kleine Rosynen: Zie *Passula*.

W.

Winteranus (*Cortex*), zie *Canelle alba*.

X.

Xylo-aloes, zie *Aloes* (*Lig-num*).

Xylo-cassia, zie *Cassia lig-nea*.

Xylon, zie *Bombar*.

Z.

Zedoaria. Zever-wortel: de wortel.

Zedoaria (*Semen*), zie *Santonicum*.

* *Zibethum*. Zivet.

Zingiber. Gember: de wortel.

Deese gemelde *Simplicia* zyn de voornaamste en meest gebruikelykste; dog in sommige Land-schappen, insonderheid in Hoog-duitschland,

bewaart men meer *Simplicia* in de Winkels, hoofzakelyk uit de Familie der Dieren en Mineralien: In andere Landen daar in tegen nog minder; als oordeelende veele Genees-Heeren de overvloed der *Simplicia* (gelyk ook *Composita*) onnut en onnodig te wesen, en dat alleen de deugtsaamste en beproefte te verkiefen zyn, waar door een *Pharmacopœus* of Apotheker ook beter in staat is, het kleiner getal van *Simplicia* (en *Composita*) zo veel te volmaakter en deugtsamer te bezorgen en gereed te houden.

Dewyl de Genees-Heeren zedert ouds verscheidene Planten onder eenerley Titels, aangaande haar kragten, beyatten, zo zal 't ook niet ondienstig zyn, om dezelve hier aan te tonen.

III. L I D.

VAN DE

S I M P L I C I A,

Welkers Kragten onder eenerley Titel begrepen zyn, en bysamen voorgeschreven worden.

I.

Radices V. aperientes majores.

De V. openende Wortels, de groote, *Opti Officinar. Epe-wortel*, of als die ontbreken

Pharmaceutische Konst-woorden. 159

ken *Kruis-Distel* of *Honds-gras-wortel* (*Eryngii*, *vel Graminis*).

Asparagi. *Aspergie-wortel*.

Feniculi. *Fenkel-wortel*.

Petrofelini. *Peterfelie wortel*.

Rufci. *Stekende Palm wortel*: of als die ontbreekt, wortels van *Taraxicum*, of van *Cichorey* (*Taraxici*, *vel Cichorei*).

II.

Radices V. aperientes minores.

De V. kleine openende Wortels.

Rubiz. *Mee krap-wortel*.

Graminis. *Honds-gras wortel*.

Ononidis. *Stalkruid-wortel*.

Eryngii. *Kruisdistel-wortel*.

Capparidis. *Kapper-wortel*.

III.

Herbæ V. emollientes.

De V. week-makende Kruiden.

Althæa, feu *Bismalva*. *Witte Heemst*.

Malva. *Maluwe*

Mercurialis. *Bingel-kruid*.

Parietaria. *Glas-kruid*.

Violaria. *Blauw Violens-kruid*; of in plaats van de twee laatste, *Bete* en *Melde* (*Beta* en *Atriplex*).

IV.

Herbæ V. Capillares.

De V. Hair-kruiden.

Capillus Veneris, feu *Adiantum nigrum officin.*

Gemeen Venus- of Vrouwen-hair.

Ruta muraria, vel **Adiantum album offic.**
Steen- of Muur-Ruit.

Trichomanes Diofc., seu **Polytrichum.** *Wederdood.*

Ceterach, vel **Asplenium.** *Steen-Varen.*

Lingua cervina, seu **Scolopendrium.** *Hartsongt.*

V.

Flores IV. Cordiales.**De IV. Hert-versterkende Bloemen.**

Borraginis. *Bernagio-bloemen.*

Buglossæ. *Bugloss- of Osse-tongs-bloemen.*

Rosæ. *Rose-bloemen.*

Violæ. *Blauwe Viool-bloemen.*

VI.

Semina IV. Calida majora.**De IV. grote verwarmende Saden.**

Anisi. *Anys-saad.*

Carvi. *Carwey- of Kimmel-saad.*

Coriandri. *Coriander-saad*; of in de plaats *Cumyri-saad (Cumini).*

Feniculi. *Fenkel saad.*

VII.

Semina IV. Calida minor.**De IV. kleine verwarmende Saden.**

Ammeos. *Ammi-saad.*

Amomi veri. *Ronde Nagels*, of zo die ontbreken *kleine Cardamom (Cardamomi minoris).*

Apil

Apii offic *Eppe-saad*

Dauci. *Peen- of geele Wortel-saad.*

V I I I.

Semina IV. frigida majora.

De IV. grote verkoelende Saden.

Cucumeris. *Concommer saad.*

Melonis. *Meloen saad.*

Cucurbitæ. *Calbasse-saad.*

Citrulli. *Citrullen-saad, of in dese plaats meer*

Meloen- of Concommer-saad.

I X.

Semina IV. frigida minora.

De IV. kleine verkoelende Saden.

Lactucæ. *Latouw-saad.*

Cichorei. *Cichorey-saad.*

Endiviæ. *Endivie saad.*

Portulacæ. *Porceleyn saad.*

X.

Myrabolanorum V. Genera.

De V. Soorten van Mirabolanen.

Bellerici. *zyn rond.*

Chebuli. *zyn lang, by na vyfkantig, en de groot-
ste.*

Citrini. *zyn lang, en bruin-geel.*

Emblici. *zyn in stukken, zonder Steenen.*

Indi. *zyn langwerpig, by na agtkantig, swart,
en de kleinste.*

II. Hoofd. Van de

X I.

Piperum III. Genera.

Drie Soorten van Peper.

Piper nigrum, seu Melano Piper. Gemeene
swarte Peper.*Piper album*, seu Leuco-Piper. Witte Peper.*Piper longum*, seu Macro-Piper. Lange Peper.

X I I.

Santalorum III. Genera.

Drie Soorten van Sandel-hout.

Santalum album. Wit Sandel-hout.*Santalum citrinum*. Geel Sandel-hout.*Santalum rubrum*. Rood Sandel-hout.

X I I I.

Aqua IV. cordiales majores.

De IV. cordiale Waters, de grote.

Cinnamomi. Kanneel-water.*Rosarum*. Rosen-water*Caryophyllorum hortensium*, seu Tunicæ. An-
gelier water.*Meissa*. Melisse-water.

X I V.

Aque IV. cordiales minores.

De IV. kleine cordiale Waters.

Borraginis. Bernagie-water.*Cichorei*. Cichorey water.*Endiviæ*. Endivie-water.*Hyssopi*. Hyssop-water.

IV. LID.

HO E M E N E E N
HERBARIUS VIVUS,
O F
HORTUM SICCUM
kan aanleggen en maaken.

Nademaal het zeer nuttig is voor de jonge Apothekers, en in 't befondere hoofdfake-lyk ook voor jonge Genees-meesters, om een *Hortum siccum* of *Natuurlyk Kruid boek* te hebben, en zodanige zelfs behoorlyk te weten toe te stellen; om daar door de Planten niet alleen te leeren kennen, maar waar door men ook in alle tyden van het jaar zodanige Planten kan nazien en beschouwen die alleen in de Zomer groejen of Bladen hebben, ende bloejen, of die men andersints niet altyt by der hand en-gereed heeft; zo zal het geensints buiten de order zyn, om hier, daar we van de *Simplicia* der Planten spreekē, de manier aan te wyfen, hoedanig een zodanige *Hortus siccus* best kan en behoort toegeftelt te worden. Hier by nu heeft men de volgende dingen in agt te neemen.

1. De regie tyd van het vergaderen der Planten, &c.
2. De manier van de Planten te drogen.
3. De manier om de gedroogde Planten op 't Papier vast te lymen.

L 2

4. De

4. *De Planten volgens een aangenomen Systema in behorige order te schikken.*

1. Wat het eerste aangaat, namelyk de tyt van de vergadering, zulks kan men aanmerken als algemeen of besonder: In 't algemeen, zo moet men de Planten vergaderen in de tyt wanneer dezelve op 't best in de Bloem staan, of verscheide open Bloemen met Bloem-knoppen hebben, en, kan het geschieden, ook met 't Saad: Waar uit volgt, dat de tyt van de algemeene vergadering het geheele jaar door is, vermits de differente Geslagten of Soorten van Planten op verschillige ryden bloeien. Aangaande de besondere tyt, die is des voormiddags van 2 uren na de Zons-opgang, tot 4 uren na de middag; en zulks op een heldere drooge dag, op dat de Planten niet van Dauw, &c. zouden bevoigt wesen; het welk anders dezelve in 't drogen zoude verhinderen en doen swart worden.

Hier by staat nog aan te merken, dat als men een Plant van verre, 't zy uit 't wild of van elders, gaat halen, men zorg dragen moet dat dezelve niet verwelken en te samen drogen, en dus onbequaam worden; weshalven men deselve, wat bevoigt zynde, in een digte bequaam groote Doos of Bus moet plaatsen; als waar door deselve een geheele dag en langer zal kunnen tot dit oogmerk goed blyven; en dit staat insonderheid zorgvuldig in agt genomen by sterke Zonne-schyn of broejende Lugt, en met tedere Planten.

2. Het drogen aangaande, zo neemt de geheele Plant, als se klein is, anders een bequame

quame Tak, legt die, wel van de onsuivere Bladen, &c. gezuivert zynde, op een goed Vloey papier en spreit de Takken, Bladen, en Bloemen netjes en in een Natuurlyke gedaante uir; op elk Blad, Bloem, &c., een stukje dun plat Orgel-Lood leggende, op dat alles in de uitgespreide gedaante blyve; laat dan de Tak eenige uren dus leggen te drogen of wilk te worden, als wanneer de Tak, 't Lood weg genomen zynde, in haar uitgebreide gedaante zal blyven; legt dan voorts een Vloey-papier daar op, en dan dese papieren met de Tak tusschen dik Baay of Laaken, of in plaats van dien legt onder en boven 12 a 15 dubbeld Vloey-papier; vervolgens dit dus op een vlakke Tafel gelegd hebbende, zo legt'er een vlak effen plankje boven op, en beswaart het zelve met iets, dog in 't begin niet al te sterk, maar over een paar uren wat meer, en zo voorts; of men persf het onder een persje, in 't eerst zagfjes: Daar na moet men dit toefstel ten minsten dagelyks openen, en de Plant of Tak eenige uren laten verlugtigen, ook van Papier en Laken of Baay veranderen, en dan weer onder de Pers zetten; zulks waarnemende tot dat de Plant droog is; al 't welk de ondervinding niet beswaarlyk verder leeren zal.

Als men verscheide Kruiden te gelyk onder een Pers persen wil, zo moet men tusschen beiden, te weten de Papieren daar de Kruiden in zyn, telkens een dik Baay of Laaken leggen, of veel-dubbeld Vloey-papier, en dan persen en handelen als voren.

L 3

't Staat

't Staat ook aan te merken, dat wanneer de Kruiden fomryts dikke Stelen, Bloey-hoofden, of andere diktens hebben dat men die van agteren plat affnyden kan, om beter op het Papier te kunnen leggen.

3. Na dat men dus een geral Kruiden zindelyk gedroogt heeft, dan plakt men deselve op het Papier vast. Hier toe nu word een goede Lym vereischt, welke van verschillige Liefhebbers op verschillige wyse van verscheiderhande Stoffe bereid word, als van *Gemeene (witte) Lym*; *Visch-Lym*; *Pergament-Lym*; *Arabische Gom*, of *Gom Traganth*, &c. Ik zal maar twee manieren aanwysen die my toe schynen de beste of ten minsten zeer goed te wesen, als

a. Neemt beste *witte Lym*, (of ook *Visch-Lym*) breekt die in stukjes, laat die in genoegsaam water een Nagt weeken; daar na smelt en kookt dezelve op een zagt Kool-vuur, tot dat die een bequame dikte heeft; vervolgens strooit daar in een weinig gepoejerde beste *Aloes*, en roert het om, neemt 't dan voorts van 't vuur, en bewaart 't tot 't gebruik; Dese Lym moet t'elkens by 't gebruik warm gemaakt worden, een weinig water 'er by voegende.

b. Neemt de droge Toppen van *Alsem* (*Asymbii*), dezelve in een Flesch gedaan zynde, giet daar op beste *witte Wyn-geest* of *Brandewyn*, zo veel dat die drie vinger breed daar over heen staat; laat dit in de Zon of by het Vuur 8 a 10 dagen trekken, het zelve nu en dan eens omschuddende; daar na drukt het wel uit

mit en filtreert het door een Vloey-papier.

Dan neemt tot een Scrupel van dit *Extract* een halve Once beste *wijte Arabische Gom*, in stukjes gestoten zynde; voegt'er by zo veel goed klaar Bier als het nodig is, en laat 't dan smelten; moetende, gesmolten zynde, de consistens van een dikagrige Olie hebben, derhalven indien het te dik was, kan men'er nog wat Bier by voegen, of te dun zynde wat meer Gom.

Dese Lym heeft dat voor de voorgaande voor uit, dat hy altyt gereed is, en niet nodig heeft t'elkens by 't gebruik over 't vuur gesmolten te worden, egter niet minder zindelyk, vast-houdende, en lang-duurend is; behalven nog dat hy, door middel van de geest die daar met vermengt is, de Kruiden in haare groenigheid en kragt onderhoud. De *Aloë* en *Alsem* dienen om de gedroogde Kruiden voor Verrotting en de Wormen of Myten te bewaren; dog tegen dese laatste is het NB. seer dienstig dat men in de Kas, waar in men de gedroogde Kruiden bewaart, wat *Kamfer* nederlegt, wiens Uitwafeming of Reuk een antipathie der Insecten is, en deselve verhindert.

Als men nu met een van dese Lymen een Kruid opplakken wil, zo overstrykt men 't zelve op de eene zyde daar met (de eerstgemelde warm gemaakt zynde) door middel van een bequaame groote en niet al te slappe Penceel, of zagt Borsteltje (moetende men met verscheide Penselen, van verscheide grote, voorzien zyn) zodanig, dat men over al wel raa-

ke en ook niet al te dik ftryke; vervolgens 't Kruid op de bepaalde plaats des Papiers gelegd zynde; legt men'er een zuiver Papier over heen, waar over men met de hand zagjes wryft, op dat het Kruid over al wel zoude vast kleven.

Men plakt doorgaans maar een Kruid op een Folio-pagina goed wit Papier, dat wat ftyf is; edog als de Kruiden of Takjes klein zyn kan men 2, 3, en meer op een pagina plaatsfen, mits dat het Mede-Soorten van een zelfde Geflagt, of veranderingen van een Soort zyn.

De Kruiden dus geplakt zynde, fchryft men de Geflags- en Soort-Naam netjes daar boven of daar onder, volgens zeker welbekent en vermaard *Botanicus*; wordende hedendaags van de meeste Kruid-kenners opgevolgt de Benamingen van de vermaarde *Profeflor* LINNÆUS. Vervolgens kan men op de volgende ledige Pagina de *synonyma* of Meer-namen van andere Autheurs, als mede de *Duitfche*, *Frantfche*, &c. Namen in een goede order fchryven; en wyders hier onder, het geen de *Historie* der Plant, en haar *OEconomifch* en *Medicinaal* gebruik, aangaat, &c.

4. Vorders is het nodig dat men defe op gemelde wyfe vergaderde Planten naar een *Methode* in *Classen* en *Orders*. op een *Botanifche* wyfe, fchikt en in order by famen voegt. Maar vermits de *Methoden* der *Botaniften* verfehilling zyn, volgens yders aangenomen *Syftema*, of *Grond-beginfels*, zo moet men zig in defen aan gene *Methode* van een der zelve bepalen, ten ware een nieuwe *Botanicus* een eige

eige Methode, volgens syn Systema, aangenomen hadde. Een jong Apotheker, geen Botanicus zynde, maar alleen een *Herbarius* willende toestellen van de Winkel planten, zoude dezelve kunnen schicken na de order der Pharmacey van de plaats daar hy woont.

De Planten dan in Classen en Orders geschikt zynde, worden deselve in een houten smalle en hoge Kas of Kabinetje, het welk met een dubbelde Rey van vakken van boven nederwaarts onderscheiden is, bewaart, namentlyk vobr yder Classe een vakje, het welk min of meer hoog zyn kan, naar mate dat elk Classe min of meer Geslagten en Soorten van Planten bevat; in welke vakken men de losse bladen, naar de order geschikt zynde, legt, en de Nommer der Classe, die het vakje bevat, op de kant van het tusschen-plankje schryft, &c. Dat nu wyders niet swaar te bevatten is.

Wil men dese Bladen met de Kruiden, te weten, als men een grote quantiteit vergadert heeft (naar gemelde order) in Boeken doen binden, zo moet zulks zodanig geschieden dat het Boek van agter niet dunner door de Kruiden worde als van voren: Dog agte beter de Bladen los te bewaren, waar door men altyt meer andere gedroogde Kruiden beter op syn plaats tusschen voegen kan, &c.

V E R K L A R I N G
 DER NAMEN VAN DE
C O M P O S I T A,
 E N
C H Y M I C A, &c.
 der Winkels, &c.

A.

A *acetum*. Azyn. Edik. Wat Azyn is weet genoegzaam yder een; dog zynde van drie Soorten, als *Wyn-Azyn*. *Bier-Azyn* die van Granen gemaakt word, en *Cider-Azyn* die van Appel-Sap in Frankryk, Engeland, en elders gemaakt word, waar van de goede *Wyn-Azyn* zekerlyk de beste is. Dog in de Pharmacey verstaat men door Azyn veelyts zodanige, die mer de kragt en geur van een Plant (Wortel, Bladen, Bloemen, Vrugten, &c.), door Infusie, beswangert is, als B. V. *Rosen-azyn* *Vlier-azyn*. *Ruit-azyn*, &c. *Dezelve duuren een a twee jaren*

Acetum destillatum. Gedistilleerde Azyn.

Alcali Word allerley Zout genoemd dat uit Asch, of Kalk, geloogt is, en komt over een met *sal fixum*

Alcohol *Alcool* Betekent een zeer fyn ontaftbaar toebereid Poejer. Ook word de allerzui-

Pharmaceutische Konst-woorden. 191

zuiverste Wyn-geest (Spiritus vini rectificatissimus), daar geen de minste Phlegma in is, aldus genoemd. *Dese kan heel lang duuren in een wel besloten glas, de eerste komt over een met de Poeyers (Pulveres).*

Alkabeft. Is een algemeen Menstruum, dat de Lichamen in haar eerste Stoffe of Beginfels ontbind; als 'er zo een is?

Amalgama Is een mengsel van Metsal mer Quikzilver.

Amma. Bracherium Breuk-band.

Amuletum. Periamma. Periapton Amulet; is een Genees-middel dat aan de hals of op de borst gehangen wordende een Siekte wegneemt, of verhindert.

Amygdalatum Amandel melk, zie *Emulsio*.

Anacollema. Is een nat of droog middel dat op 't voorhoofd of neus gelegd word om 't bloeden te stremmen.

Apozema, zie *Decoctio*.

Apophlegmatismus vel *Apophlegmatifans,* zie *Masticatorium*.

Aqua destillata vel *Stillata.* Gedistilleert Water; dat uit de Planten of haar deelen, en uit andere dingen, door middel van distillatie, zonder voorafgaande fermentatie, getrokken is: Het zelve bestaat ten grootsten deele uit Phlegma of Water, en ten deele uit de geestige deelen en kragten der Planten, &c. waar uit het gehaalt is.

Dezelve duuren maar een jaar, en moeten alle jaaren vernieuwt worden; 't welk ook geschieden kan door het oude over-
ge

gebleven Water weer met nieuwe Planten van die Soort daar het eerst uitgetrokken was over te haalen.

Aqua spiritiosa, zie *Spiritus*.

Arcanum. Bezonder middel. Geheim. Hier door verstonden de Ouden een Middel wiens kragten op 't allerfynste of verhevste geëxalteert was, en dus veelerhande deugden bezat: Dog hedendaags word daar door ook verstaan een Geneesmiddel dat tot een bijzondere of meer Siktrens zeer dienstig en heilsaam, maar by de meeste een geheim is: Komt dus veel over een met *Specificum*.

Axungia. Pirquedo. Reufel. Vet. Ongel.

Azymus. Ongefuurt Brood.

B.

Bicilli Stokjes; worden genoemd de Composita welke de gedaante van dunne Stokjes hebben, gelyk sommige Reukwerken.

Duuren 1 a 2 jaren

Balanus, zie *Suppositorium*.

Balneum Labrum, vel *Lavacrum aqua calida*.

Bad; word genoemd een Bading of Wassing van 't geheele Lichaam, of maar van een groot gedeelte deszelfs, en zulks, of alleen met warm Water, of met een warme Infusie of Decoctie uit Kruiden toebereid; dienvolgens is het zelve drieërley, als

Semicupium, vel *Infusus. Encathisma* Half-Bad; is een wassing van 't geheele Onder-

Pharmaceutische Konst-woorden. 173

Onder-Lyf tot aan de Navel of 't Hart toe, waar in de Sicke zit, &c.

Vaporarium Ineffus vaporarius Damp-Bad; waar door de warme Damp van een heete *Decoctie*, 't zy door de opening van een nagt-stoel, of 't Lichaam rondom omdekt zynde, naar de aart der Siekte, aan 't Lichaam ontfangen worden.

Pediluvium. Voet Bad; is een wassching der voeten met eenige *Decoctie* of *Infusie*, &c.

Lotio. Wassching; geschiedende door een *Decoctie*, waar mede eenig deel des Lichaams gewasschen word.

Laconicum; seu *Sudatorium aëreum*. *Caldarium Stupha* Bad-Stove; is een heel warm gemaakt Vertrek om den Sieken te doen sweeten, gelyk men in Hoog-duitschland veel in gebruik heeft, waar by ook wel de Voet baden en het Schröppen in 't werk gestelt worden.

Balsamus, vel *Balsamum*. Balsam; word door-gaans genoemt een welriekend veragtig Reukwerk, dat de consistens van een dikke Salf heeft; en is tweërley, als Natuurlyk, gelyk B. V. *Balsamus peruvianus*, of door Konst, uit Balsamyke *Simplicia* t'samengestelt, en toebereid, als *Balsamus apoplecticus*. Ook worden sommige *Præparata* dus genoemt; B. V. *Balsamus sulphuris*. *Balsamus nervinus* &c.

Bamma. Indoopsel. Doopsel; is een Vogt daar men iets indoopt om 't nat te maken, of te verwen.

Basilicum Koninglyk middel, dat kostelyke kragten heeft.

Basil.

Basis. Grond- of Hoofd-fake; betekent in de Recepten 't voornaamste *Ingredient.*

Bellaria, zie *Tragea.*

Bracherium, zie *Amma.*

Bolus. Brok. Beer; is een Genees-middel dat dikker als een Electuarium of Honig is, wordende r'samen gestelt uit Poejers en Syroop of Rob. *Word op voorschryving be-reid.*

Buccellatum, zie *Panis biscoctus.*

C.

Caldarium, zie *Balneum.*

Calx. Kalk; word in de Pharmacey ge-noemt 't geen dat door 't vuur, in een heel fyn Poejer (Alcohol), of wryfbare **Stoffe,** verandert is, als B. V. *Calx solis. Cornu cervi. &c.*

Candela. Keersjes; noemt men de Keers-wyfe geformde Reuk-werken.

Caput mortuum. *Calcothar.* Dode Kop. Dode Klomp; is de dikke droge Stoffe welke na de distillatie, insonder van Mineralien, overblyft; dog in 't besonder word 't meest verstaan van 't overblyffel des *Vitriools.*

Caro, zie *Marmelada.*

Cataplasma. *Malagma.* Papsel. Omflag; is een Genees-middel dat de dikte van een Pap heeft, en van buiten opgelegd word; wordende gekookt van klein gesneden kruiden, wortels, poejers, &c. in Water of Wyn, dog meest in Water; en

Pharmaceutische Konst-Woorden. 175

word op voorschryving bereid

Carpia. Motos. Charpie. Plukfel, of gesraapt Linnen, tot wieden in wonden en gesweeren.

Casterium. Causiticum. Corrosum. Ruptorium. Pyroticum Brand-middel. Ets-middel; is een uitwendig middel dat de huid en vleesch weg brand; en kan geschieden door wesentlyk Vuur, B. V. door een gloejend Yser, of door scherp-bytende middels, die een dikke roef op 't deel maken. *Worden op voorschryving bereid.* Zie ook *Escharotica*, en *Sinapismus*.

Cementum Cement; is een seeker bereid poejer waar door de Calcinatie der Metalen geschied.

Ceratium. Was-Pleister. Ceroen; is wat weeker als een ordinaris Pleister en iets vaster als een Salf. *Duurt een jaar, of iets langer.*

Cerevisia medicata Kruid-bier. Genees-bier; waar in Kruiden, Wortels, &c. geweekt zyn.

Chymica. Chymicalia. Chymische middels; zyn zodanige die door de konst der Chymie of Stof-scheiding bereid zyn.

Cinis. Cineres Asch; is de grauwigte Stoffe die na de verbranding der brand-bare dingen overblyft, bestaande uit *Sont* en *doode Aarde*.

Clareum. Vinum Hippocraticum. Nectar Claret, Hippocras; is een Wyn die met Specerien door Inweeking beswangert en met Suiker versoet, vervolgens door een Hippocras-kous gesygt is om klaar te worden.

Cly

Clyster, Clysmā. Ennema. Lavamen. Ablatio. Lotorium. Klysteer. Lavement. Darms-
 affpoeling; is een vogtig Genees-middel
 dat in de agter-darm door middel van een
 Spuit ingespuut word, om loslyvigheid te
 maken. *Word op voorschryving bereid.*

Codia Maan-koppen. Maan-bollen.

Colcothar zie *Caput Morinum*

Collutio Oris. Mond-water, zie *Gargarismus* en
Diachysma.

Collyrium. Oog-middel; is een Medicyn die in
 de Oogen gedaan word, en kan vogt of
 droog zyn; dog door dit woord worden
 meest de vogten verstaan, 't zy waters of
 smeersels; *deese worden op voorschryving
 bereid, zie*

Composita. 't Samengestelde Genees-middels;
 zyn zodanige, die uit verscheiderhande
 dingen, naar de konst der Pharmacey,
 't samengesteld en toebereid zyn.

Conditum Conditā. Confituuren. Consytsels. In-
 legfels; worden genoemt allerley in Zuiker
 of Honig nar geconsyte dingen, als Wor-
 tels, Schillen, Vrugten, Noten, &c.;
 B. V. *geconsyte Alam-wortel; geconsyte O-
 range-schil; geconsyte Kersen of Pruimen;
 geconsyte Oker-noten. &c* Dit consyten is
 meer 't werk van een Confiturier of Zui-
 ker-bakker dan van een Apothecarius.
Deselve kunnen 2 jaren en langer duuren.

Ook noemt men Confituuren zodanige Sim-
 plicia die in Afyn, of in beste Spiritus
 vini (Brandewyn), ingelegt en geconfer-
 veert worden.

Conse

Confectio. Confectum, vel *Confecta*. Confect; zyn allerley dingen (als voren) die met Suiker overtrokken worden en droog zyn; zynde mede hoofsfakelyk 't werk der *Confituriers*; en deselve duuren niet veel langer als een jaar.

Conserva. Conserv. Suiker; is een droge Medicyne, die uit versche (gekookte) Wortels, Kruiden, en Bloemen, toebereid word, dezelve met 't dubbeld van beste witte Poejer- of Canarie-Zuiker in een Steenen Mortier (de Zuiker allengskens daar onder mengende) onder malkander stampende. Dog worden van de Confituriers of Zuiker-bakkers ook op andere wyse, door gesmolten Zuiker of Zuiker-Syroop, bereid, en komt dan veel over een met *Confectio. Duuren 1 jaar.*

Corrosivum, zie *Canterium*.

Crama. Crona Een Mengsel, van allerley dingen.

Crocus. Saffraan; worden genoemd naar de konst gecalcineerde Poejers van Mineralien en Metalen, en die naar de koleur van Saffraan hellen; B. V. *Crocus* &is. *Crocus* &is., &c.

Cryalli. Kristallen; worden de Souten genoemd, welke door CrySTALLISATIE of Kristal-schieting uit eenige Stoffe getrokken zyn, B. V. *Cryalli Tartari*, &c. Zie ook *Sal Essentiale. Duuren 2 jaren.*

Cucupha. Cucullus. Pilcolus intersusus. Hoofsfakje. Kruid-mutze; is een fakje of muts die met Genees-middels, insonderheid

M

met

met Kruiden en Speceryen, behoorlyk aangevult word, dienende om 't Hooft en de Hersenen te versterken; en op dat de Species in zodanig fakje of muts niet zouden by malkanderen vergaderen, word 't zelve met wyde steken doornaait. *Word op voorschryving bereid.*

D.

D*ecoctum. Decoctio. Apozema. Decoctie. Af-*
siedsel. Af-kooksel; is een Vogt, (Water of Wyn, &c. dog meestryds Water) dat met de kragten der Planten, of haare deelen, die daar in (wel toegeloten) gekookt zynde, beswangert is, en meest tot 't inwendig gebruik dient; dog ook uitwendig gebruikt word, als tot uitwassching van vuile wonden en gesweeren, wasschingen, Mond- en Keel-spoelingen, &c. *Dezelze duuren niet lang, of worden fuur en onnut, insonderheid de met wazer toehereide, en moeten derhalven, by lang nodig zynde gebruik, dikwils op nieuws toe bereid worden. Worden op voorschryving bereid.*

Dentifricium Tand-poejer. Tand- of Tand-vleesch middel; is een Genees middel dat tot de Tand en 't Tand-vleesch gebruikt word, en kan fyn droog of nat. *De duuring der droge komen over een met de Poejers, dog worden beyde meest op voorschryving bereid.*

Diaclysmata. Collutio oris. Mond-spoeling; zie *Gargarismus.*

Diapasma, vel Sympasma. Welruikend Strooi-poe-

poeger, dat op 't Lichaam of in de Klederen hier of daar word gestroot, om de goede Reuks halven.

Diaplasma. Zalving. Smeering. Stoving.

Diploma. Plagella. Compres; tot verbinding der Wonden.

Dispensatorium. Apothekers Winkel-boek; kan men aanmerken als tweeërley. 1. Waar in alle de *Simplicia* en *Preparata* na de order beschreven zyn. 2. Waar in de Genees-heeren de Recepten of Ordinantiën schryven die den Apotheker voor den Sieke bereiden zal.

Dropax. Picatio. Pik-pleister; is een zodanig Pleister, van Pik, &c. toebereid zynde, dat seer vast aan de huid kleeft, en daar door 't Seer (voornamelyk van seerè Hoofden) superficialiter en ook wel radicalter, als het met goede uittrekkende ingrediënten toebereid is, weg neemt; moetende de hairige plaatsen seer naukeurig of kort van 't hair, door afknipping, gezuivert wesen eer 't Pleister gebruikt word, om dat 't anders geen uitwerkingdoen kan. *Word op voorschryving bereid.*

E.

E*legma. Loch. Lohoch. Linctus.* Likfel; is een Medicynale vogte compositie, insonderheid voor de Borst dienende, die wat dikker als een Syroop is, en wat in de Mond gehouden word, om allengskens neder te stikken. *Word op voorschryving*

bereid; dog sommige, die met bequame proportie van Zuiker of Honing toebereid zyn, kunnen ook een jaar en langer duuren.

Electuarium Slik-pot. Slikking; is een gemengde Medicyn, uit kragtige Poejers en Syropen of Honing toebereid; die dikker als een Syroop en Likking (*Elegma*) is. Duuren een à twee jaaren; en veele worden op voorschryving, *ex tempore*, toebereid.

Eleo-Sacharum. Olie-Zuiker; is Zuiker die met eenig gedistileert Olie vermengt is, wordende insonderheid van de kostelyke Oliën, tot verder gebruik of vermenging, toebereid, en zulks hoofzakelyk om niers daar van te verspillen; mengende B. V. Olie Zi onder beste Zuiker Zi , en word by 't gebruik toebereid.

Elixir. Is een Tinctuur of geestig Uit-treksel dat een heel donkere koleur heeft, en uit verscheide vermengde dingen getrokken is; als B. V. *Elixir proprietatis*. *Elixir vite*. &c. Kan verscheide jaren duuren.

Embrocha. *Irrigatio*. *Instillatio*. *Stillicidium* *Impluvium*. *Ductio* Drup-stoving; is een Soort van Stovinge die Druppels-of Regenswyse met eenig vogt of Decoctie op 't lydende deel geschied.

Empaim. Sweet regenstand Poejer; dat op 't Lichaam gestrooit, de overvloedige of ongeregelde Sweet verbetert, of stremt.

Emplastrum. *Ceratum solidum*. Pleister. Plaaster; is een harde Massa die uit Was, Harfen, Oliën, Gommen, &c. te samen gestelt en in rol-ronde stukken (*Magdaleones*) ge-

geformeert is; dat, warm gemaakt zynde, op een zuiver Linnen doekje gestreken en op de seere plaats, insonderheid op Wonden en Gesweeren tot genezing, gelegd word, klevende zeer vast op de huid; waar by aan te merken, dat 't doorgaans nuttig en nodig is dat 't Pleister boven de wonde of 't geswel doorgeknipt zy, op dat dezelve Lugt hebben, zo wegens het Etter als anders, &c. *De Pleisters kunnen 1² a 2 jaaren duuren.*

Emulsio. Emulsie of Genees-Melk; is een Melk-agtig wit vogt, dat uit gestampte melk-agtige Saden, B. V. van *Amandels, Meloenen, Concommers, Kalbassen,* &c. met eenig gedistileert of gemeen Water, of ook eenige dunne Decoctie, allengskens in 't stampen daar by voegende, toebereid, en ten laatsten, na dat 't door een fyne Teems gedaan is, met Zuiker of Syroop, naar begeeren of 't oogmerk der Siekte, verfoet word. Zodanige Emulsien zyn zeer verkoelende, gesond, en voetsaam voor heete Natuuren, en voor Hectici; *en worden ex tempore bereid.*

Ennema, zie *Clyster*

Epicarpium. Pols-pleister.

Epispasticum. zie *Vesicatorium.*

Episthema. Oplegsel; is een vogt Genees-middel, uit gedistileerde Waters of uit een Decoctie en daar onder vermengde Poejers &c. bestaande, waar in Linnen Doeken, Sponsien, of rood Scharlake Lappen nat gemaakt worden, om dezelve warm op 't Herte,

Lèver, Borst, &c. te leggen, en dezelve te versterken, &c.; verschillende van *Forus*, dat dese algemeener voor allerley deelen des Lichaams is. De Oplegfels worden op voorschryving bereid.

Errhinum. Nasale. Neus-middel. Nies-poejer. Snot-middel; is zodanig een middel, dat de Neus, of liever 't Hooft, zuivert van overvloedig en belemmerend taay vogt, *alias* snot; 't zy dat 't zelve droog (gelyk Snuif-poejer) of vogt is; niesen verwekt of niet: De *Majorana* en *Marum verum* zyn in desen deftige Errhina, dat ik hier maar in passant aanmerke, als tot dit Tractaatje anders niet behorende. De Nies-poejers duuren een jaar; of worden op voorschryving toebereid: Zie ook *Ptarmicum.*

Escharotica Brand- of Ets-middels; zie *Cauterium.*
Essentia. Essentz. 't Weesen; is een geestige Tinctuur, of uittreksel door een geestig Menstruum, die meer geverft en minder doorschynend als een *Tinctura* is; zie *Tinctura.* De Essentzen kunnen verscheide jaaren duuren.

Expressio, zie *Suctus.*

Extractum. Extract. Aftreksel; is in 't algemeen een vloejende Tinctuur of Afverffel van eenig Simplex; dog word hedendaags meest verstaan van een Tinctuur die tot een zekere bequame dikte over 't Vuur uitgedampt is, en is drieërley, als

Extractum aquosum Waterig Extract, dat door heet water eerst uitgetrokken en daar na tot behoorlyke dikte uitgedampt is.

Ex-

Extractum spirituosum Geestige Extract; dat door een geestig *Menstruum* uitgetrokken en daar na op de vorige wyse verdikt word.

Extractum aquoso-spiritosum. Water-geestig Extract; Dit bestaat uit de geestige voorgemelde Extract, dat met het waterige Tinctuur, uit 't overblyffel na de geestige Extractie getrokken zynde, vermengt en tot behorige dikte ge-evaporert is. *Deze Extracta kunnen verscheide jaren goed blyven.* insonderheid de geestige, zo wel vloejende als verdikte.

F.

F*arina.* Meel; is een Poejer of Meel dat uit verscheiderhande. meelige Saden toebereid word: *Duurende niet lang, en word meest op voorschryving gemalen.*

Fecula. Slym-poejer; is het poejer dat van sommige Planten (Wortels, Saden, &c.), na dat se fyn gestampt en uigeparst zyn, in 't water naar de grond zinkt, 't welk daar na vergadert en opgedroogt word; B. V. *Fecula Iridis; Aronis, &c. Blyven een jaar goed.*

Flores Bloemen; dese worden gedroogt, be-waart (zie Lid I en II.) en ook Conserven, Syropen, &c. van gemaakt. Ook noemt men in de Chymie *Flores* of Bloemen, de fynste deelen die door Sublimatie van de groffte deelen gescheiden en opgeheven worden in de gedaante van een seer fyn poejer; B. V. *Flores Sulphuris, Fl. Benzoin, &c.*

Fotus. Fomentum. Thermasma. Stoving; is een verzachtend uitwendig middel uit natte (Decoctien, &c.) of droge Geneesmiddels bestaande, dat in een sakje of anders op 't seere deel warm geapliceert word. Zie ook *Sacculus; Cucupha; Epithema; &c.*

Frontale. Voorhoofds-oplegsel; is een *Epithema* of Oplegsel dat op 't Voorhoofd geapliceert word.

G.

G*alreda. Gelatina ex carne.* Geley. Vleesch-Geley. Galrede; is een klaar verdikt lymmerig en bevend vogt, dat uit 't krakebeenig en ander vleesch der Dieren gekookt word. *Word op ordonnantie bereid.*

Gelatina. Gelatina ex succis. Succus congelatus. Zap-Geley. Vrugt-Geley; is een verdikte bevend of drillend soet Sap, dat uit 't gesuiverde Sap der Vruchten, B. V. *Qucen, Aal besien, Kersen, Frambosen, &c.*, met Zuiker tot de dikte van een Vleesch-Geley, of dunne Syroop, gekookt word, welke koud geworden zynde stolt tot een bevende substantie; komende anders veel over een met *Rob.* *Duurt een jaar.*

Gargarismus. Diaclysmata, vel Collutio Oris. Gorgel-water. Mond-spoelsel; is een Decoctie, of een van gedestilleerde waters en andere Simplicia gemengt Vogt dat tot Gorgeling van de Keel of alleen tot Mondspoeling dient. *Word op voorschryving bereid.*
Glans.

Glans, zie *Suppositorium*.

Globuli, *Pastilli globulari*, Ronde Zuiker-koekjes, komen genoegzaam over een met de Morfellen, behalven dat se kloot-ronde geformeert worden.

Guttula, Droppen; noemt men een geestig vogt dat Droppels-wyfe gebruikt word, B. V. de *Tincturen*, *Elixirs*, &c.

H.

H*anſtus*, Teug; is een Drankje of Mixtuur uit verscheide Waters en Poejers &c. t'samen-gemengt, die doorgaans op eenmaal genomen word. Word op *verschryving* bereid.

Ebera picra, Is een *Eloctuarium* uit Aloë en andere ingredienten toebereid, en in de *Officyn* seer bekend.

Holippe, Meel-koekjes; zyn Koekjes die uit fyn Meel met eenige Decoctie en Zuiker bereid zyn.

Hordeatum, Gersten-drink. Gersten-water.

Hydromel (vinosum), *Vinum Mellis*, Meede-Honig-wyn; is een Wynagrige drank die van een Pond goede Honig en 6 à 8 Pond Water gekookt word, tot dat 't niet meer schuimt. Kan lang duren, en word hoe ouder hoe smakelyker.

Hydromel aquosum, zie *Mulsa*.

Hydro-sacharum, Zuiker-water; word bereid uit gekookt water, waar by 't tiende of twaalfde deel goede Zuiker en een weinig gepoejert Kanneel gevoegt word.

Hypocras, zie *Claretum*.

Impatiens; zie *Embrocha*.

Infusum, *Infusio* Infusie. Aftrekfel. Afweckfel. Uytweckfel; is een vogt dat met de kragt van 't Ingredient door uytweking beswangerd is; geschiedende in koud, of meest in heet, Water, of in Wyn, Bier, Brandewyn, Azyn, &c. Dezelve worden op voorschryving bereid; dog zodanige die uit geestige vogten, Azyn, &c. bestaan, kunnen een jaar en langer duren; maar de waterige fermenteeën en bederven haastelyk.

Ingredientis, *Ingredientia* Ingredienten; worden geneemt de *Simplicia* of enkelvoudige Genees-middels, die tot de bereiding van 't samen gestelde gebruikt worden en nodig en zyn.

Injectio Insputing; is een vogt Genees-middel dat door middel van een Spuit in eene holte, of in 't Natuurlyke of buiten-Natuurlyke, als Ooren, Neus, Keel, Moeke, Wonden, Eijelen, &c. tot geneesing ingespuut word.

Infusio; zie *Balneum*.

Infusio, zie *Embrocha*.

Infusio, zie *Embrocha*.

Julepum, *Julepas* Julep; is een aangename Drank, die uit gedestilleerde Waters, of dunne en klare Decoctien, Syropen of Zuiker en eenig aangenaam Suur, vermengt en 't samen gesteld is, dienende tot verquicking der Sieken, insonderheid by Koort-

Pharmaceutische Kunst-woorden.

Koornfen en andere heere Siekens. *Word op voorschryving bereid: Dog sommig, als Julan, Rosar, Violar, word in de Winkels bewaart, en kan een jaar duuren.*

Jusculum Sopje. Vleesch-Sopje; is een kragtig waterig Sap, Sop, of Afziedsel van voedsaam Vleesch, B. V. van jonge *Kieken, Heenen, Hanen, Capoenen, Poularden, Lammen, Kalven, &c.* dienende om de Siken of van een Siekte te herstellen, of te versterken, en weer nieuwe kragten te doen hebben.

Jusculum medicatum Medicynaal Vleesch-Sopje; is een diergelyk Sopje als voorgaande, maar waar in teffens eenige Medicynale Kruiden, of Wortels, &c. B. V. *Malva of Althaa, &c. Scorzoner, Panselie-wortel, &c.* of eenige andere *Simplicia*; naar den aart der Siekte of des Lyders, gekookt zyn; Welke Sopjes (om zulks her in passant, uit eigen ondervinding, te zeggen) dikwils meer uirwerken op den Lyderte genesen als andere Genees-middels.

Lac virginale. Maagde-Melk; is een soetheid vogt, zo vloeuybaar en wit als Melk, dienende tot zuivering des Aanzigts en handen, &c. van vuurige rode en andere puistjes en vlekken; wordende gemaakt van Goud-glid (*Lythargirum aureum*) in Azyn eenige tyd gekookt, daar na gesikreert zynde, doet men 'er allengskens ge-

gemeen of eenig gedistilleert Water, B. V. van *L. ben* of *Raen*, by, waar in een weinig Aluin gesmolten is, als wanneer het wit als Melk word. *Word ex tempore bereid.*

Caenicum, zie *Bilneum*

Lapis. Steen; wat een Steen is weet byna yder een, maar in de Pharmacey word daar door verstaan een door de konst bereid Genees-middel, dat de gedaante of hardigheid van een Steen heeft; B. V. *Lapis medicamentosus*, &c.

Lapis Philosophorum. Tinctura universalis Steen der Wyfen; word van de *Alchymisten* genoemd een zeker toebereid Poesje of Tinctuur waar door 't eene Metaal in het andere, en infonderheik in Goud, kan transmuteert worden, en die alle geneesbare Slekten, daar de onvermydelyke dood niet met vermengt is, zoude genesen: En schoon aan de mogelykheid hier van by veele getwyffelt word, zo tonen egter de klaar-blykelyke egre proeven van dus veranderde geringer Metalen in Goud, die men hier en daar in Koninglyke en Vorstelyke Konst-Cabinetten bewaart, de mogelykheid aan; schoon 't zeker is, dat onder in alle tyden gerekent maar zeer weinige Menschen geweest zyn die dese Wetenenschap bezeten hebben; en wie weet of onder tegenwoordig wel een zodanige in de Waereld is?

Lavacrum, zie *Balneum*.

Lavamen, zie *Clyster*.

Laudanum, vel *Laudanum opiatum*. *Nepenthes*.

Is een Genees-middel dat van Opium, met eenige

Pharmaceutische Konst-woorden. 189

eenige andere Ingredienten, toebereid is, dienende zeer om Slaap te verwekken en de Pynen te stillen, &c. *Kan lang duuren.*

Linctus, zie *Eclegma*.

Linimentum Smeering. Smeerfel; is wat dikker als Olie en dunner als een Salf. *Duurt een jaar; of word op voorschryving bereid*

Liquor. Vogt; schoon hier door in 't algemeen allerley vogt kan verstaan worden, zo word 't in de Pharmacy in 't besonder verstaan van een Oliagtig vogt dat door smelting en afdrupping (per deliquium) voortkomt, als B. V. *Liquor Myrrha*; *Salis Tariari*, &c.

Lixivium. Loog; is een vermenging van Asch met een gedeelte Water.

Loboeh, vel *Loch*, zie *Eclegma*.

Lotio, zie *Balneum*

Lozanga, zie *Morsulus*.

M.

M*agdaleo. Cylindrus*. Word genoemd de ronde gedaante der Pleysters, zo als die in de Winkels gewoonlyk geformt en tot 't gebruik bewaart worden.

Magisterium. Magisterie; betekent een syn Genees-poejer dat door solutie en precipitatie bereid is; B. V. *Magist. Cornu Cervi*; *Corallorum*. Ook worden de uitgetrokkene Harfen dus genoemd, B. V. *Magist.* vel *Resina Scammonis Jalappa*, &c. *De eerste kunnen verscheide jaren duuren; de tweede soort 1 a 2 jaren.*

Mla

Malagma, zie *Caraplasma*.

Manus Christi, vel

Marcipanis. Pasta regia. Morfelli Regii. Diamygdalatum. Marcepaan of Marspeeyn; zyn (langwerpig vierkante) Koekjes die van soete Amandels, Zuiker, en wat Rosewater bereid en gebakken zyn; waar by somtyts wat Pingels, Pistacien, geconfyte Oranjeschil, Speceryen, &c. gevoegt worden; dog dit is eer t werk der Zuiker-bakkers als Apothekers. *Dezelve worden ex tempore bereid, en duuren niet lang.* De *Macharonia*, *Macronen* der Franschen, verschillen niet of weinig van de gemelde Marspeeyn.

Marmelada Caro sacherata Marmelade. Geconfyt Vleesch der Vrugten; is een met Zuiker toebereid Geley van Appelagtrige Vrugten, als van *Appels. Queen*, &c. B. V. *Marmelada vel Caro Cydoniorum.* Duurt een jaar en langer: Worden ook in de Keukens voor de Tafel *ex tempore bereid*.

Massa. Masse. Klomp; betekent in de Pharmacey de vermengde en toebereide Stoffe, waar uit de Pillen of andere Dingen geformeert worden. *De Massa der Pillen kan 2. of 3. jaren duuren, insonderheid die Aloë, of Opium bevat.*

Masticatorium Apoplegmatismus. Kauw-middel. Zeever-middel; is zodanig middel dat gekauwt en in de Mond gehouden word, om de quade vogten uit t Hoofd te trekken; zodanige zyn B. V. *Mastic Rad. Pyrethri; Mirtel-saad* &c.

Medicamentum. Medicina. Genees-middel. Hulp-mid-

middel; betekent een Middel dat de verlorene gezondheid herstellen kan, of ten minsten verbetert; 't ondeugende afdrывende of andersins verbeterende, &c.

Mel. Honig; daar door word in de Pharmacy in 't besondere verstaan, de Honig die met eenig Ingredient toebereid is; B. V. *Mel Rosarum* (Rosen-Honig), &c.

Menstruum. Uittrekkings-vogt; word genoemd het vogt 't welk tot uittrekking der Tincturen en Essentien &c. dient. Het zelve kan veelerley zyn, als *Water*, *gedestilleerd Water*, *Wyn-geest* (*Spiritus vini*). *Jenever* of *Koorn-Brandewyn* (*Spir. Frumenti*), *Wyn*, *Bier*, *Wey*, &c. welke verschillig gebruikt worden, naar 't oogmerk en de omstandigheden.

Miva. Komt genoegzaam over een met *Marmelada*.

Mixtura. Mixtuur. Mengsel, betekent in 't algemeen een vermenging van verscheiderhande Dingen; dog word hedendaags in 't besondere meest verstaan van een *Drankje* dat uit gedistilleerde Waters, Poejers, en Syroop of Zuiker t'samen gemengt is; hoewel sommige daar door ook een vermengt *Electuarium* verstaan. Word op voorschryving bereid.

Morvus. Vrouwen-Julep; welke de bevrugte Vrouwen in sommige Landschappen gebruiken tot versterking der Vrucht en behoeding van een Mis- of beswaarlyk Kraam.

Morsulus. *Morsellus.* *Tabula.* *Lozanga.* *Morsellen.*

len. Tabletten; zyn Zuiker-Koekjes, uit grove Poejers van aangename Speceryen en andere Dingen, met gekookte Zuiker gemengt, bestaande, wordende de Zuiker op een Blik, of Steen, die met wat soete Amandel-olie bestreken, of met wat fytt Bloem-meel overstroot is, gegoten, en vervolgens gestolt zynde, 'er kleine vierkantige of ruit-formige Koekjes van gesneden, &c. *Dezelve kunnen een jaar of wat langer duuren*, hoewel de versche de beste zyn.

Motos, zie *Carpia*.

Mucago, zie *Mucilago*.

Mucilago Mucago. Slym; is de Slymagtige Stoffe die uit soppige slymige Saden, Wortels, en Vruchten door inweeking in eenig warm vogt getrokken word, B. V. *Mucilago seminis Cydoniorum*; *Lini*, &c. *Radici Althaeae*; *Symphiti*, &c. *Fruktus Ficus*, &c.

Mulsa Hydromel aquosum. Honig-water; is een soort van Meede, maar die met meerder water dunner gekookt is, en zo voorts gebruikt word: *Kunnende niet lang duuren*.

Mulsum (Vinum) Oinomel. Honing-Wyn; is Wyn met Honig vermengt en versoet.

N.

Nasale, zie *Errhinum*.

Nasale, zie *Pessus*.

Nepenthes, zie *Laudanum*.

Nepenthes. Popje. Knobbeltje; berekent een zuiver

zuiver Linnen doekje waar in een of meer Genees-middels gedaan zyn, en boven toegebonden is, om in eenig Vogt, *Wyn*, *Bier*, &c. te hangen en daar door de kragt te doen uit trekken.

Nodulus intestinalis. Peniculus. Tomentum. Steek-Popje of Knobbeltje; is een Popje voorzien met weeke middels, om in plaats van een hard *Suppositorium* in sommige aangelegentheden te gebruiken; zynde aan een draat vast gemaakt om het op syn tyt te kunnen te rug haalen.

Nodulus uterinus. Ponicillus. Vrouwen Set-popje of Knobbeltje, komt in de gedaante over een met het vorige, behalven dat 't uit andere Medicamenta bestaat, en in de Baar-moeders-hals geapliceert word. *Worden op ordinantie bereid.*

O.

O*doramenta.* Reuk-werken; zyn Medicynen of Stoffen welke dienen om een aangename Reuk te maken, zynde van veelerley soort en gedaante, als *grove Poejers*, *Koekjes*, *Stokjes*, *Keersjes*, &c. welke op kolen geworpen of in brand gestoken worden, &c. *Duuren 1 à 2 jaren, of ook langer, naar yders aart of kragt.*

Oinomeel, zie *Mulsam*.

Oleum. Olie; is een veragtig, min of meer dik, brandbaar vogt van vyferley soort, als:

1. *Oleum destillatum* vel *Stillatum.* Gedestilleert **O-**
lie; dat by de Distillatie der Waters met 't Water

N

over

over klimt en daar boven op dryft; en daar na daar van, volgens de Konst gefepareert word.

2. *Oleum empyreumaticum*. Olie door Branding; word uit Harsagtige Planten, door de Retorte of per descensum, gedistilleert, en zinkt in de Waters naar beneden.
3. *Oleum expressum*. Uitgeperft Olie; dat uit sommige vette Saden, na dat se gestampt, vervolgens warm gemaakt en in een hairen Sakje gedaan zyn, door middel van een Pars uitgeparft word.
4. *Oleum coctum*. Gekookt Olie; is zodanige, waar in eenige Plant (Wortel, Kruid, Bloem, Vrugt, Saad,) of ander Simplex gekookt word, tot dat 't Phlegma vervlogen is, wordende vervolgens uitgeperft en door gefygen. Hier toe word meest beste witte Boom-olie gebruikt.
5. *Oleum Infusum*. Geweekt Olie; word gemaakt door infusie der Ingredienten in beste Boom-olie, latende het te samen eenige tyt in de Zon of by een Vuur trekken, en als 't uitgetrokken is, doet men dikwils andere versche Ingredienten in de Olie, om dezelve kragtiger te doen worden.

De uitgeperfte Olien kunnen 1 à 2 jaren duuren, behalven sommige, als van Amandels, Sesamum, &c. De gedistilleerde duuren nog langer, en komen veel over een met de Geesten. De gekookte en geweekte Olien duuren zo lang als de uitgeperfte, en langer.

Oleum compositum. 't Samengestelde Olie; is zodanige,

Pharmaceutische Konst-woorden. 195

danige, die uit verscheiderhande Ingrediënten door Koking of Inweiking bereid word.

Opiatum. Opiaat; was by ouds een Soort van Electuarium waar onder *Opium* gemengt was; dog nu worden ook sommige Electuaria, door een gewoonte, dus genoemd schoon 'er geen *Opium* by komt.

Orbiculi, zie *Rotula.*

Oxycratum. Pasca. Azyn-water; is een vermen-
ging van 1 deel beste Wyn-Azyn met 6
à 8 deelen gekookt water, waar by Zui-
ker gemengt worden kan; dienstig voor
de Dorst zynde.

Oximel. Honig-Azyn; is een vermen-
ging van Honig met Wyn-Azyn en Water.

Oxi-Rhodinum. Rosen-Eck.

P.

P*anacea.* Algemeen Genees-middel; dat alle
Siekten geneest: Of 'er zodanig een in de
Natuur is, daar aan word met grote Re-
den van veele getwyffelt?

Pandaleum. Verschildt meest alleen van Morfel-
len, in de rol-formige gedaante, waar in
se geformeert worden.

Panis biscoctus sacharatus. Bucellatum dulciarium;
vel *Sacharites.* Zuiker-Biscuit; word van
Zuiker, wat fyn Tarwe-Meel, en Eyers
bereid of gebakken; en by 't gebruik be-
reid.

Pasta Regia, zie *Marcipanis.*

Pastilli-Globulati, zie *Globuli.*

Pastillus, zie *Trochiscus*.

Pediluvium, zie *Balneum*.

Peniculus, zie *Nodulus*.

Penicillus, zie *Ibidem*.

Periamma, zie *Amuletum*.

Periapton, zie *Ibid*.

Pessus. *Pessarium*. *Suppositorium uterinum*. *Talus*.

Nascale. Moeder-Pille. Vrouwen Zet- of Steek-Pille; is een duims-dikke en vingers lange wat puntige Steek-pille (*Suppositorium*), die in de Lyf-Moeder-hals gestoken word, tegens de gebreeken der Moeder. Word op voorschryving bereid.

Phenigmus, zie *Sinapismus*.

Pblegma. Water. Vogt; betekent wel allerley Water of waterig Vogt, dog in de Pharmacey verstaat men daar door 't waterige on-sterke vogt dat by of na de Distillatie de Geesten overklimt.

Picatio, zie *Dropax*.

Pila odorata. Reuk-bal.

Pileolus intersusus, zie *Cucupha*.

Pillula. Pillen. Schlik-pillen; zyn kleine ronde Kogeltjes of Ballepjes, van grote als een gemeene Ert, die uit dikke bereide *Massa* geformeert worden, welke *Massa* op vee-lerley wyse uit Poejers en andere *Ingredienten* met *Water*, *Zap*, *Honig*, *Syroop*, of *Gommen*, &c. te samen gestelt word. Worden op voorschryving bereid; dog sommige ook in *Massa* gereed gehouden: Zie *Massa*.

Pineatum, vel *Pinealatum*. Verschilt niet van *Marcipanis*, dan dat meest alleen *Pingels* in plaats van *Amandels* daar toe genomen worden.

Pin-

Pinguedo, zie *Axungia*.

Plagella, zie *Diploma*.

Pofca, zie *Oxycratum*.

Potio. Een Drank; betekent wel in 't algemeen een toebereid drinkbaar Vagt, maar word meest verftaan van een Mixtuur, dog by veele betekent 't alleen een Drank die uit Genees-middels gekookt is; zie *Deco-ctum*.

Praparata. Geprepareerde of toebereide Genees-middels; zyn in 't algemeen zodanige die naar de Konst der Pharmacey toe bereid worden: Dog in 't befondere worden ook *Praparata* genoemd eenige Genees-middels die op een befondere wyfe toebereid zyn, als B. V. *Cornu Cervi prapar.* &c. Deze kunnen 2 à 3 jaren duuren.

Pflothrum. Hair aftrekkend of wegnemend Middel.

Ptarmicum. Sternutatorium. Nies-middel; komt over een met *Errhinum*, behalven dat dit veelyts niet tot oogmerk heeft om daar door Niefen te verwekken; maar alleen het Hooft of de Hersenen te zuiveren, zonder Niefing. *De Nies-poejers duuren een jaar, of worden op voorfchryving bereid.*

Ptifana. Tifane. Gerften-water. Gerften-drank; is een drank die van heele of gepelde Gerft met Soet-hout en fomtyts ook met Rosy-nen en meer andere dingen, in min of meer Water, gekookt word, tot 4 oncen Gerft, omtrent 8 à 12 Ponden Water nemende, moerende 't Soet-hout (5 à 6 lood) daar by gedaan worden als de Gerft

omtrent 1½ uur gekookt hebbende, van 't vuur genomen is, om dat de drank anders slymagtig word.

Puls. Pulmentum. Pap. Bry; word van Meel gekookt, dienende hoofzakelyk tot voetsel, en verschilt derhalven van *Cataplasma*.

Pulvis. Poejer; betekent in 't algemeen de seer fyn gemaakte Poejers van allerley droge dingen, 't zy enkeld of t'samengesteld; Maar sommige t'samengestelde Poejers worden in de Pharmacey in 't besondere *Species* genoemd. *De Poejers worden best op voorschryving bereid, dog sommige t'samengestelde Species worden bewaart en kunnen een jaar en langer duren.*

Purgans. Purgeer- of Buik-zuiverend Middel. *Pyroticum*, zie *Cauterium*.

Q.

Quinta Essentia. Quint-Essentz; is het fynste weefen dat uit eenig *Simplex* door fermentatie en vervolgens distillatie getrokken word. *De duurring komt over een met de Geesten.*

R.

Rob. Robob. Succus inspissatus vel *Congelatus.* Rööb; is het gezuiverde Sap van Vruchten dat tot de dikte van Honig, met of zonder Zuiker, gekookt is: de Proportie des Zuikers is omtrent de gelyke swaarte van

Pharmaceutische Konst-woorden. 199

van 't Sap of iets minder. *Duurt een jaar.*

Zie ook *Gelatina*.

Rotula. Orbiculi. Ronde Zuiker-Koekjes; komen genoegzaam over een met de Morfellen, behalven dat se rond zyn.

Ruptorium, zie *Cauterium*.

S.

S*acculus.* Sakje; bestaat uit droge Kruiden en welruikende Poejers &c., die in een Sakje gedaan zynde op de seere plaats gelegd worden. *Word op voorschryving bereid.*

Sacharum. Zuiker; wat Zuiker is weet tegenwoordig yder een, maar men bereid uit de Zuiker in de Pharmacey geprepareerde Zuikers, als *Sacharum penidum*, Zuikerpenye. *Sacharum penidum hordeadum*, Gerstpenye-Zuiker, &c.

Sal, Sout; is in 't algemeen een Substantie die in 't Water smeltbaar is, en weer in Krystallen, naar de Konst behandelt zynde, te samen schiet; dog word weer onderscheiden in drie Soorten, als

1. *Sal fixum. Alkali.* Vast Sout, dat uit de Afch van verbrande Planten geloogt, en daar na door uitkoking van de Loog verkregen word; 't welk vervolgens door weer smelting in genoegzaam Water en uitdamping, tot dat 'er een velkje boven op komt, gezuivert worden kan, want dit vogt dus op een koele plaats zettende, schieten 'er Krystallen in, die men vergaert en droogt, &c. Hier met komt ook

- over een 't gemeene Keuken-Sout dat uit Zee- of sout Fontein-water gekookt word.
2. *Sal essentielle*. Essentieel of wesentlyk Sout; word uit 't gezuiverde Sap, of ook uit de Decqstie der Planten, na dat zulke ontrent tot een derde ingesoden, en dan in een koele plaats gezet zyn, door Krystallifatie verkregen.
3. *Sal volatile*. Vlug Sout; is een heel vlugtig Sout, van sommige Stoffen, dat by het distilleren van de Spiritus verkregen word; zettende het zelve zig in de Pyp van de Helm vast, en het welk daar na gewoonlyk gerectificeert word, door middel van zulks weer by de Geest te mengen en de distillatie op 't nieuw te herhalen, als B. V. *Sal vol. Cornu cervi. &c.*
- Sal clavellatum. Cinis clavellatus*. Pot-Asch; is de Asch uit de verbande Droefem der Druiven, die na de uitgeperste Wyn overblyft; en als 't Sout hier uit geloogt word, zo als boven van het vaste Sout aangemerkt is, zo verkrygt men 't zuivere Sout.
- Sal catinum. Cinis vel Alumen catinum*. Weed-Asch; is de Asch of 't Sout van verbrande Bomen, insonderheid van Boeken en Eiken, wordende 't Sout op de vorige wyse 'er uit geloogt. *De Vaste en Essentiele Souten kunnen verscheide jaren dunren, gelyk ook de vlugge, als se wel gesloten bewaart worden*
- Sapa*. Verdikte Wyn-Most; is het Sap uit rype soete Druiven, dat tot de Consistentie van dikke Honing gekookt is.

Sapa,

Sapo, zie *Smegma*.

Saponea. Amandel-likfel; word van gepelde en fyn gestampde soete Amandels en drie à viermaal zo swaar geclarificeerde Zuiker-Syrop tot de dikte van Honig gekookt, waar by op 't laaste een vierde of sesde Ameldonk, een weinig Rose-water, Kruidnagels, of Canneel, &c. gevoegt word. *Word ex tempore bereid*; insonderheid voor de Tafels, of tot versterking der Zieken.

Semicupium, zie *Balneum*.

Scrum: Wey. Hui; is in de Pharmacy 't vogt dat door de warmte en fermentatie van zelfs, of door eenig Stremfel, van de soete Melk afgescheiden word.

Sief. Oog-Poejer; is een droog Oogmiddel in de gedaante van een fyn Poejer. *Deszelfs duuring is gelyk de Poejers; of word op voorschryving bereid*

Simplicia. Enkelde Genees-middels; zyn zodanige die enkel, zonder toebereiding, gebruikt, en uit alle drie Ryken der Natuure genomen worden, als *Planten*, *Dieren* en *Mineralien*, of de besondere deelen daar van.

Sinapismus. *Phanigmus*. Rood-bytend Middel; is een Papsel of Pleister dat door syn scherpte de huid rood maakt en de vogtheid uit 't Lichaam aantrekt.

Smegma. *Sapo*. Seep.

Smegma, vel *Sapo odoratum*. Welruikende of geparfumeerde Seep. *Duurt 1 à 2 jaren*.

Sparadrapus Tela Emplastica. Sparadraap; zyn-
de

de een op beide zyden bestreken, of in gesmolten Pleister gedompelt, Linnen, dat in sommige gebreken dient.

Species. Kruiden; hier door verstaat men meest de Kruiden (Wortels, Bladen, Saden, &c.) welke tot een Infusie of Decoctie geordineert worden. Ook worden eenige Specerey-agtige en Purgerende Poejers dus genoemd, B. V. *Species cordiales. Species diatribis* &c.

Specificum. Overeenkomend Middel; is zodanig een dat tot de genezing van een zekere Siekte een besondere kragt heeft.

Spiritus Geest; is een geestig vogt dat uit de Planten, &c. door distillatie getrokken word, en met derselver kragt beswangert is: Is drieërley, als

1. *Spiritus fermentatus* Geest door Fermentatie of Gesting; welke uit de Planten (of haar deelen) gedistilleert word, na dat se gestampt en met wat warmwater en gest of Suidsem vermengt zynde, op een warme plaats gegift hebben, tot dat se een Suur- of Wyn-agtige reuk verkrygen.
2. *Spiritus vinosus. Aqua Spirituosa.* Wynagtige Geest, of geestig Water, word gedistilleert uit de Planten na dat dezelve in beste witte Wyn wat geweekt hebben, zonder Fermentatie.
3. *Spiritus spirituosus.* Geest met Wyn geest; verschilt niet van de vorige distillatie dan dat in plaats van Wyn, Wyn-geest of beste Brandewyn (*Spiritus vini*) gebruikt word, en dient infonderheid tot distillatie van Spe-

Speceryen en Speceryagtige Planten.

Sommige dunne Olien worden ook Spiritus, dog t'onregte, genoemd, B. V. *Spiritus Terebinthinae*, &c.

Sternutatorum, zie *Piarmicum*.

Stillicidium, zie *Embrocha*.

Stupha, zie *Balneum*.

Stymma. Suffimentum. Dikfel. Zetsel; is 't dikke grond-sop 't welk in de Olie nedersinkt na dat de daar in geweekte *Simplicia* uitgeperst zyn.

Succus. Sap; zie

Succus inspissatus. Verdikt Sap; is een uitgeperst Sap dat over 't Vuur verdikt is, B. V. *Succ. insp. Liquiritia*; &c. Deze kunnen 2 en meer jaren duuren.

Suffimentum, zie *Stymma*.

Suffins. Suffimigium. Reukwerk. Parfum; is zodanig een Stoffe, 't zy droog of nat, die door middel van 't vuur een aangename Reuk verspreid, en de onzuivere Lucht verbetert, en kan uit veelerley Stoffen bestaan; men gebruikt se meest in grove Poejers, zie *Bacilli. Candela*.

Suppositorium. Balanus. Glans. Zet- of Steek-pil; is een vingers dikke en kleine vingers lange iets puntige harde Massa, van Honig en wat Sout hard gekookt, en dan geformt, die, met wat Olie bestreken zynde, in de After-darm gestoken word, om open lyf te maken. Word op voorschryving bereid.

Sympasma, zie *Diapasma*.

Syrupus. Syroop; is in de Pharmacey een Medicyn die uit 't Sap of de Infusie van Planten,

ten, &c. met even swaar Zuiker (of Honig), tot de dikte van Honig gekookt word. De enkele duuren een jaar, maar de t'samengefelde, insonderheid de Speceryagtige, 2 à 3 jaren,

T.

Tabula, zie *Morsulus*.

Terra mortua. Dode Aarde; word in de Pharmacey genoemt de Aarde of Stoffe die na de uitloging van 't Sout overblyft, en geen kragt heeft eenige Plant te voeden, ten zy dezelve op 't nieuw met geestige Sout-delen beswangert is.

Tinctura. Tinctuur. Afverffel; word in 't algemeen genoemt 't vogte Afverffel en Uittreksel van eenige Stoffe, dat door middel van een *Menstruum* daar uit getrokken, en met deszelfs kragt beswangert is: Zie *Extractum*. *Essentia*; en *Elyxir*.

Tinctura universalis, zie *Lapis Philosophorum*.

Tragea Tragemata. *Bellaría*. Gezuikert of verzuikerde Kruid-stoffe of Saad; zyn verscheiderhande dingen, als, Wortels, Saden, Schillen, grove Poejers, &c. die van buiten met Zuiker als een Korst, naar de Konst overtrokken zyn, en hooftsake-lyk smaakelykheids halven bereid worden. Kunnen een jaar duuren.

Trochisci. *Pastilli*. Trochisken. Kleine Geneeskoekjes; worden uit Poejers, met eenig Slymagtig vogt gemengt tot een deeg, in ronde of andere gedaante geformt, en vervolgens in de Schaduwe gedroogt, ook som-

fontyds met een Zegel gezegelt. *Duuren*
een jaar

Tarundo. Wiek. Plukfel; is het uitplukfel van
fchoon Linnen om in Wonden en gefwee-
ren te gebruiken. Zie ook *Charpia.*

V.

Vaporarium, zie *Balneum.*

Vescatorium Epipasticum. Blaar- of Blei-
trekkend middel; dat op de Huit geap-
pliceert wordende, blafen trekt. *Word*
op voorschryving toegemaakt.

Vinum Hippocraticum, zie *Claretum.*

Vinum Majale. May-drink. May-wyn; is een
Wyn waar in men Kruiden en andere Mid-
dels in de May-tyt heeft laten trekken,
tot zuivering en verversching van 't Bloed.
Word op voorschryving bereid.

Vinum Medicatum. Kruid-wyn; is Wyn (beste
witte), waar in men Kruiden en andere
Ingredienten heeft laten trekken, tot ge-
nesing. *Word op ordonnantie bereid.*

Vinum Mellis, zie *Hydromel.*

Vomitorium. Emeticum. Braak-middel.

U.

Unguentum. Salf; is een veragtig uitwendig
Genees-middel om met te smoeren, van
dikte als Honig.

VERKLARING
DER KONST-WOORDEN AAN-
GAANDE DE EIGENSCHAP-
PEN DER
SIMPLICIA
PREPARATA

Ten opzichte van de Reuk, Smaak
en Oppervlakte (Odor, Sapor, &
Superficies); mitsgaders het
vermogen van Werking (Po-
tentia agendi) in 't Dier-
lyke Lichaam.

De Reuk (Odor), kan zyn

<i>Inodorus.</i> Reuke-loos.	<i>Graveolens.</i> Grauw.	<i>Suaavis.</i> Swaar-ruikend.
<i>Fragrans.</i> Geurig.	<i>Gratus.</i> Geurig.	
<i>Suaue olens.</i> Aangenaam ruikend.	<i>Fetidus.</i> Stinkend.	<i>Tetrus.</i> Wreed-ruikend.
<i>Ambrosinus.</i> Seer aange- naam van Reuk.	<i>Suspectus.</i> Verdagt, na- melyk dat de reuk- geende Stoffe een quade hoedanigheid beziit.	

2.

De Smaak (Sapor), kan zyn

<i>Asperus.</i> Laff.	<i>Insipidus.</i> Smakeloos.
-----------------------	------------------------------

Aquosus.

Pharmaceutische Konst-woorden. 207

<i>Aquosus.</i> Waterig.	<i>Fervidus.</i> Heet.
<i>Herbaceus.</i> Groen Kruid- agtig.	<i>Igneus.</i> Vuurig.
<i>Oleracens.</i> Moes-kruid- agtig.	<i>Urens.</i> Brandend.
<i>Mucilaginosus.</i> Slymagtig.	<i>Salsus.</i> Soutagtig.
<i>Pinguis.</i> Vet.	<i>Acidus.</i> <i>Acidulus.</i> Suur.
<i>Dulcis.</i> Soet.	<i>Austerus.</i> <i>Acerbus.</i> Straf- kend, of Worgend.
<i>Aromaticus.</i> Speceryagtig.	<i>Stipticus.</i> t Samentrek- kend, of Worgend.
<i>Acris.</i> Scherp.	<i>Amarus.</i> Bitter.
<i>Pungens.</i> Prikkelend.	<i>Nauseosus.</i> Walgend.
<i>Calidus.</i> Warm.	Walagtig.

3.

De Oppervlakte (Superficies), kan zyn

<i>Colorata.</i> Gekoleurt, van veelerley koleuren.	<i>Tenax.</i> Taag.
<i>Tinctoria.</i> Verwent.	<i>Glutinosa.</i> Lymagtig.
<i>Ossea.</i> Been-hard.	<i>Spumescens.</i> Schuimend.
<i>Friabilis.</i> Vryfbaar.	<i>Gummosa.</i> Gomagtig.
<i>Porosus.</i> Doorgaat, of po- reus.	<i>Resinosa.</i> Harsagtig.
<i>Lactescens.</i> Melk-gevend.	<i>Gummosa-Resinosa.</i> Gom- agtig-Harsig.

4.

't Vermogen (Potentia), kan zyn

<i>Dubia.</i> Twyffelagtig.	<i>Heroica.</i> Met veel kragt werkend.
<i>Infida.</i> Onzeker.	<i>Debilis.</i> Swak.
<i>Prestans.</i> Deftig. Seer nuttig.	<i>Cauta.</i> Voorzigtig te ge- bruiken.
<i>Eximia.</i> Uitmuntend.	

VII

VERKLARING

VAN DE

T E R M E N

O F

KONST-WOORDEN

D E R

P H A R M A C E Y,

Aangaande de Bereyding

der Genees-middelen, &c.

A.

Acuere, vel *Acuere*. *Acuatio*. Scherping. Versterking, of Aanzetting; betekent een zake sterker of kragtiger te maken; Dus worden B. V. de Pillen met 1 of 2 grein *Dyagrydi* of *Gutta Gamba* aangezet, &c.

Amalgamare. *Amalgamatio*. Zie't vorige V. Lid.

Aromatisare. *Aromatisatio*. Aromatificatie; is een kunstige byvoeging van aangename welriekende zaken by Genees-middelen of andere dingen, om de zelve aangenamer voor den Sieke te maken, en de afkeer voor 't Middel te weeren.

Affatio. Brading; is een droge Brading of Koking der dingen, zonder of met zeer weinig bygevoegde vogtigheid in een wel

ge-

'gesloten' vaat, om haar eigen Natuurlyk Sap te verkrygen, B. V. van *Kiekenz*, *Kaapnoten*, &c.

C.

Calcinare. *Calcinatio.* Verkalking. Kalkmaking; is een zake in Kalk of vryfbare Stoffe te veranderen, het welk geschiedt 1. Door 't *Vuur* of *verbranding*, of door *weerftuiting* (*Reverberatio*). 2. Door *corrosive* of *inbytende* dingen, en zulks: 1. door *Amalgamatie*. 2. Door *Neer-storting* (*Precipitando*). 3. Door *Beroking* (*Fumigando*). 4. Door *warme Dampen* (*Vaporando*). 5. Door *Cement* (*Cementando*).

Calefacere. *Calefactio.* Warm-making; heeft syn opsight in de Pharmacey om daar door de *Kragten* der *Dingen*, die door *inweeking* geschieden, beter uit te trekken, als mede om *sommige Vogten* gemakelyker door te zygen.

Candifare. *Candisatio.* Candelisering. Verzuikering; berekent eigentlyk de *Krystalliseering* van de *Zuiker* in *Candy-Zuiker*. Ook betekent 't veelyts de *overtrekking* van *sommige dingen*, als *Wortels*, *Saden*, &c. met *droge Zuiker*, of die na 't werk *droog* word. Zie ook *Conficere*.

Cementare. *Cementatio*, zie *Stratificare*.

Circulare. *Circulatio.* Circulatie; betekent een *Vogt* in een *Circuleer-glas* (*Circulatorium*) te doen, waar in de *Vogten* even als een

geduurige omloop doen, en 't Vogt daar door geestiger en kragtiger word.

Clarificare. Clarificatio. Klaar- of Helder-making; betekent een zuivering der Vogten en Sappen, en is viererley, als 1. door middel van Sinking, gelyk B. V. 't Sap van *Citroenen, Suring, &c.* 2. Door middel van de hitte der Zonne of des Vuurs, waar door 't dikke na de staning in de Zon, of koking; allengskens na de grond zinkt. 3. Door middel van geklopt Ey-wit of Afyn, dat by de koking by 't vogt gevoegt word, waar door het schuimt; en de Schuim het onsuivere (sulks afschuimende) afvoert, gelyk in de *Syropen, Decoctien, &c.* 4. Door middel van doorfyging, door de Hipocras-kous, of door Vloei-papier, 't welk aan de dunne Wynagtige of geestige vogten convenieert.

Coagulare. Coagulatio. Stremming; is de dik-koking der Vogten door uitdamping; Ook de stremming en dikwording van *Melk, &c.*

Cohobare. Cohobatio. Cohobeering; is een herhaalde Distillatie van een Vogt, dat wederom op de in 't distilleer-vat te rug geblevene Stoffe gegoten is.

Colare. Colatio. Colatura. Doorfyging; is de Doorgieting door een Wollen of Linnen Doek.

Colorare. Coloratio. Verwing; bestaat in een hoger of aangenamer Koleur-geving aan eenig Medicament, &c.

Candire. Canditura. Confyting. *Confy;* is de in-

Pharmaceutische Konst-woorden. 111

inmaking van verscheiderhande enkele dingen, als *Wortels, Kruiden, Bloemen, Vruchten, Saden, Schorsen, &c.* in Zuiker-Syrop of Honig, om dezelve te conserveren, zo voor Sieke, als om de aangename smaak voor Gefonde.

Conficere. Confectio. Verzuikering; is een overtrekking der dingen met droge Zuiker. Zie ook *Candisare.*

Confricare. Confricatio. Vryving; betekent de Vryving der Kruiden van een Decoctie eer men dezelve doorgiet, om dus alle haar kragten'er uit te halen.

Conquassare. Conquassatio. Breking. Stotting; betekent de in stukken kneusing der Dingen tot een grof poejer of losse Pap.

Conservare. Conservatio. Bewaring; namelyk der Genees-middels, betekent om dezelve behoorlyk, elk in syn Soort, te bewaren, zo wel voor 't bederf als verliesing van kragten, &c.

Conservare. Conservisare. Conservisatio. Conserf-making.

Coquere. Cottio. Koking; is by yder genoeg bekend, geschiedende met eenig vogt over 't vuur: Zie ook *Elixare.*

Cribare. Cribatio. Sifting; betekent de zuivering of sifting door middel van een Seef of Teems.

Crystallisare. Crystallisatio. Krystal-forming. Krystal-schieting: Deese is hoofdsakelyk aan de Souten eigen.

D.

D*ecantare*, zie *Incantare*.

Decantare. Decantatio. Afgieting; betekent de afgieting van eenig Vogt van 't dikke neder-zetsel, door sagte overbuiging van 't vaat.

Decoctio, zie *Elixare*.

Decrepsare Decrepitatio Afkraking; word in 't besondere van de vaste Souten gesegt, als dezelve in een Smelt-kroes of ander Vaat op 't Vuur zonder smelting gebrand worden, die dan een gekraak of gedruis maken.

Decupelare. Decupelatio. Komt over een met *Decantare*.

Deliquium (per) solvere, vel *Solutio per deliquium.* Smelting van zelfs; geschied wanneer men een smeltbaare Stoffe in een vogte plaats (Kelder &c.) hangt, om van zelfs te smelten en in een daar onder gezet vaat af te druppen, B. V. *Liquor Tartari*.

Dephlegmare. Dephlegmatio. Zuivering van het waterige Vogt; geschied door distillatie, of door uitwaseming over 't Vuur.

Depurare. Depuratio, zie *Refinare*.

Despumare. Despumatio. Affschuiming; namelyk als men 't Schuim van eenig kokend vogt afneemt.

Destillare. Destillatio Distillering. Neder-drupping; is een soort van koking in bequame vaten waar door de Vogten dampswyfe uit de Ingrediënten opgeheven, of ook wel zydelinks gedreven worden; die door

door de koelte omtrent de Helm en Pyp verdikken en in druppels allengskens in het Ontvang-glas (Recipient) vergaderen; bevattende min of meer de kracht der dingen daar se uit voortgekomen zyn. Dog de manier van Distillatie is verschillig, als geschiedende voornamelyk 1. ten opsigte der Vaten, of door de Blaas (*Vesica*), of door de Retorte (*Retorta*), of door de Alembic (*Alembicus*). En 2. ten opsigte der Warmte, of op 't Vuur, of in 't Marien-bad (*in Balneo Maria*), of in 't Dampbad (*in Balneo Roris seu Vaporis*), of in Sand of Asch (*in Arena vel Cinere*).

Detonare. Detonatio. Opploffing; geschied wanneer iets in een Smelt-kroes gebrant wordende met ligte vlammen en een gedruis opbruist.

Digerere. Digestio. Weeking in matige hitte: Ook in Order schikking der dingen.

Dispensare. Dispensatio. Besorging. Gereedmaking; betekent in de Pharmacee, de enkele Genees-middelen tot de samengestelde uit te kiezen en tot 't gebruik behoorlyk gereed te maken.

Dissolvere. Dissolutio. Ontbinding. Oploffing; is een soort van smelting of ontbinding van eenige Stoffe in een Vogt.

Dulcorare, vel Edulcorare. Dulcoratio, vel Edulcoratio. Versoeting. Soetmaking; betekent 1. om de Drankjes met Zuiker of Syroop soet te maken. 2. om de calcineerde dingen met Water te mengen, en daar door 't Sout 'er uit te wasschen. en
O 3 dus

dus te versoeten.

Durare. Duratio, vel *Induratio*. Hartmaking; geschied of door vermenging met droge Poejers &c., of 2. door lange koking, of 3. door de koude.

E.

E*ffervescere. Effervescentia*. Op-bruising. Op-sieding, van twee dingen met elkander, B. V. Ongeleschte Kalk met Water.

Electuarizare. Electuarisatio. Slikking-making.

Elixare. Elixatio, vel *Decoctio*, seu *Ebullitio*. Sieding of Koking; geschied in eenig vogt, en zulks min of meer sterk, en met min of meer Vogt, dat ook verschillig zyn kan, naar vereisch der sake.

Emollire. Emollitio. Sagt- of week-making, van enige Stoffe, geschied 1. door weking in Water of Olie. 2. door 't Vuur, B. V. Hoorns, en Klauwen der Dieren, Pleisters, &c.

Evaporare. Evaporatio. Uitdamping; geschied als men eenig Vogt door de warmte over 't Vuur uitdampt, waar door 't vermindert en in de Lugt vervliegt.

Exacinare. Exaciniatio. Uitkorling; als men de Korls uit een Vrugt neemt.

Excipere. Exceptio vel *Mixtio pulverum*. Poejermenging; is een doormenging der Poejers met eenig vogt of vogte Stoffe.

Exhalare. Exhalatio. Komt over een met *Evaporare*; behalven dat de Exhalatie ook wel door de Zon of Lugt geschied.

Exprimere. Expressio. Uitpersing; is een scheiding

ding der dikke of droge Stoffe van 't vogt, geschiedende of met de handen of door middel van een Pars.

Exsiccare. Exsiccatio. Droging; B. V. van *Wortels, Kruiden, &c.*, geschied in de Schaduw, of Wind, dog van grover dingen by 't Vuur of in de Zon: Zie Lid I.

Exstirpare. Exstirpatio. Extirpatie. Wegneming in 't geheel; word genoemd de wegneming van het dode Lid by het Vuur of Kanker, 't zy in 't geheel of ten deele.

Extinguere. Exinctio. Uitblussching; van een gloejende Stoffe in eenig Vogt. Men noemt, 't ook een uitblussching of doding, als B. V. 't *Quiksilver* in *Terpenzyn* of eenig *Vet* word gemengt, en daar door als onzienbaar word.

Extrahere. Extractio. Uittrekking; hier door verstaat men 1. De uitperping der Sappen uit versche Kruiden, &c. na dat se voor af wat gestampt zyn. 2. De uittrekking der kracht door een bequaam *Menstruum*: Zie *Extractum*, Lid V.

F.

Farcire. Farcitura. Vulling; berekent niet alleen als men Hennen, Hanen, Kapoenen, Duiven, &c. met Kruiden en Speceryen &c., voor de Koking of Brading, op vult; maar ook de opvulling van Sakjes, Popjes, &c., 't zy tot Spys of tot Geneesmiddels.

Fermentare. Fermentatio. Gesting. Opryng. Verhef-

heffing; is een soort of begin van verrotting, beweging, dun- en warm-wording der gestbare Stoffen; welke door de warmte en byvoeging van eenig Gest of Suidesem kan bevordert worden.

Filtrare. Filtratio. Doorfyging, om daar door een vogt zuiver en klaar te maken; geschied 1. door middel van een wollen Lap die men in 't vogt legt en het vaat wat schuinszet, zodanig, dat een scherpe punt van de Lap buiten, en boven een ander vaat hangt, waar uit de vogtigheid drupt. Of 2. door middel van een Hypocras-fak van wollen Laken of Baay, die benedenwaarts puntig is. Of 3. door middel van Vloey-papier, 't welk op de wyse als een Peper-huisje t'samen gerolt en in een Tregter-formig toestel, van witté Wilge Tienen Korfs-wyse gemaakt, gezet is: Welke laatste manier insonderheid voor waterige en geestige Vogten dient.

Fingere. Fissio. Kloving; als men de dingen in 't lang van malkander Klooft of Splyt.

Fixare. Fixatio. Vastmaking; van iets dat vlug is, en volgens de Konst vast gemaakt word.

Formare. Formatio. Forming. Fatsoeneering; als men iets een gedaante geeft, B. V. de rol-ronde gedaante aan de Pleisters, &c.

Frangere. Fractio. Breking; daar door verstaat men een verdeeling der dingen met de hand in kleine stukken.

Frigere. Frixio. Fruiting; is een gaar-koking der dingen met weinig of geen vogtigheid; gelyk B. V. *Visch met Boter, &c.*

Fu-

Pharmaceutische Konst-woorden. 217

Fumare. Fumatio. Roking; betekent een Calcinatie der Metalen door de rook van Quikzilver of Lood. Anders betekent 't ook het roken met Reuk-werken.

Funders. Fundatio. Smelting; word meest alleen verstaan van 't smelten der Metalen, en Souten; maar *Liquidare*, van 't smelten van Was, Harfen, &c.

G.

Granulare. Granulatio. Korl-forming; iets tot kleine Korls maken.

H.

Humectare. Humectatio. Vogtmaking; met 't een of andere Vogt, naar vereisch.

I. J.

Imbibere. Imbibitio. Indrinking; als men iets eenig vogt doet inzuigen, en vogt worden.

Impastare. Impastatio. Deeg-making.

Impregnare. Impragnatio. Komt meest over een met *Imbibere*.

Inaurare. Inauratio. Deaurare. Deauratio. Vergulding; als men iets met Goud-bladen vergult, gelyk men de Pillen, &c. somtyts doet.

Incidere. Inciso. Klein-snyding; geschied of met de Scheer of met een besonder Mes.

Incinerare. Incineratio. Tot Asch branding.

Incorporare. Incorporatio. 't Samenmenging van natte

natte en droge dingen, ex tempore.

Infundere. Infusio Weking; als men iets in genoegzaam koud of heet vogt te weken stelt, en op een warme plaats trekken laat.

Insolare. Insolatio. In de Zon stelling; namelyk om iets te drogen of te doen uittrekken.

Interpassare. Interpassio Doornaaiing; als men een Kruid-sakje of Kruid-muts met wyde steeken doornaait, op dat de daar in gedane Stoffen niet zouden by malkander vergaderen.

2191

L.

Lavigare. Lavigatio. Vryving tot een seer fyn Poejer (Alcohol) op een gladde Marmor- of Porphyr-steen.

Lavare. Lavatio. Lotio. Wassching; als men iets door Afwassching met Water zuivert.

Ligare. Ligatura. Vyling; geschied aan de Metalen; ook harde houten en Beenen, om te in Poejer te verkrygen.

Liquare. Liguatio. Smelting. Vloejend making; namelyk over een Vuur, en word meest van de Vettigheden, Harfen en Was verstaan: Zie ook *Fundere*.

M.

Macerare. Maceratio. Maceratie; verschilt niet van *Digestio*, ten zy dat men tot daese meer vogt gebruikt.

2192

2193

Ma.

Pharmaceutische Kunst-woorden. 219

Malaxare. Malaxatio. Malaxeren; word genoemd de menging der Massa tot Pleisters, &c.

Mixtio. Komt over een met *Excipere. Exceptio.* Betekent anders in 't algemeen een vermenging der Dingen, 't zy droog of nat.

Mundare; zie *Purgare.*

P.

Precipitare. Precipitatio. Neerstorting; word genoemd, als iets dat in eenig vogt gesmolten of ontbonden is, door de Kunst gemaakt word naar de grond te zinken, geschiedende door by gieting van veel Water, of van een tegenstrydig Vogt, &c.

Preparare. Preparatio. Bereiding; betekent iets tot een heel fyn Poejer vryven: Ook iets op een besondere wyse te bereiden of te verbeteren; B. V. *Cornu cervi philosophice prep.*

Pulverisare. Pulverare. Pulverisatio. Tot Poejer making, 't zy fyn of grover; geschiedende door Stamping in de Mortier, of door vryving op de Vryf-steen.

Purgare, vel *Mundare. Purgatio,* vel *Mundatio.* Zuivering; namelyk door wegneming van de vuiligheden of het ondeugende, &c.

Purificare. Purificatio. Komt over een met *Purgare.*

Putrefacere. Putrefactio. Rouwing. Verrotting; is een verandering der Stoffe tot ontbinding der t'samenstellende deelen, en tot bedarf of scheiding van 't t'Samenstel, door een uit;

uitwendige aandoening van vogt, warmte, en daar uit spruitende fermentatie, onstaande,

R.

Radere. *Rasio*. Rasping; geschied door middel van een ysere, of ook wit-blikkene Rasp, naar mate dat de Stoffe harder of zagter is.

Rectificare. *Rectificatio*. Rectificatie; is een herhaalde Distillering van een gedistilleert vogt, om het zelve daar door meer van 't Phlegma te zuiveren en geestiger te maken.

Refinare. *Refinatio*. Raffinering. Zuiver-making; dus word hoofzakelyk genoemd het zuiveren des Zùikers, komende anders over een met *Depurato*, *Depuratio*.

Refrigerare. *Refrigeratio*. Verkoeling. Koudwording; is een verkoeling die allengskens geschied, in tegenstelling van schielijke blussching in, of door byvoeging van, koude dingen.

Reponere. *Repositio*. Wegstelling. Weglegging; betekent niet anders als de bewaring van allerley dingen in een behoorlyke order en plaats, elk naar syn Natuur, als sommige in Potten, Buffen, Dosen; andere in Glasen, Vaten, &c.

Reverberare. *Reverberatio*. Weerom stuiting; betekent de verbranding van een ding door de Vlam; die 't zelve rondom omringt.

Rotulare. *Rotulatio*. Ronde Koekjes-forming.

Salificare, *Salificatio*. Sour-making.
Secare, Sectio. Komt over een met *Insiders*,
vel *Incisio*.

Separare. *Separatio*. Scheiding; betekent de ver-
mengde ongelijkflagrige dingen van mak-
kander te scheiden; als Olie van 't Wa-
ter, &c.

Sigillare. *Sigillatio*. Zegeling. Opdrukking van
een Zegel; gelyk op sommige Koekjes
gedaan word, als mede op de *gezegelde*
Aarde (Terra Sigillata) &c.

Sigillare (*Hermetico*). Hermetisch zegelen of
sluiten; berekent de Pyp van een Vleesch
&c., door middel van een sterk aange-
blasene Lamp-vlam toe te smelten.

Sratificare. *Stratificatio*. Berekent een beurt-
wyse op malkander legging van dunne
blikken, of gevylt Poejer van eenig Metaal
en een zeker scherp Poejer (Cement), om
daar door het Metaal te calcineeren.

Sublimare. *Sublimatio*. Opheffing; is een ver-
heffing van een vlugge Stoffe, die zig tot
boven in 't Sublimeer-gereedschap door
de warmte opheft en aan de kanten an-
zet, en word *Sublimaat* genoemd, inson-
derheid van het Quikzilver, anders *Bloo-
men* (*Flores*), gelyk B. V. *Flores Salis ar-
moniaci*, &c.

Tabulare. *Tabulatio*. Tabletten-making.

Tercere. Conterere. Tritura. Stamping; geschiedt of in een Metalen Mortier met een metalen of yseren Stamper, of in een steenen Mortier met een houten Stamper, of ook wel in een Glasen Mortiertje met een glasen Stamper.

Tincturare. Tincturatio. Tinctuur-making, komt over een met *Extrahere*.

Torrere. Tostio. Torrefacere. Torrefactio. Roosten. Brading; geschiedt in een yseren Pan over een Kool-vuur, de Stoffe geduurig omroerende. Of ook op een Rooster.

Trochiscare. Trochiscatio. Trochisken-, of Genees-Koekjes-making.

U.

Utere. Ustio. Branding, of Verbranding; is een sterker Trap van Roosting of Brading (*Tostio* vel *Ustulatio*), waar door de Stoffe meer geroost en byna als verbrand word. Ook betekent het de geheele verbranding der Kruiden &c. tot Asch, in een yseren Pot met een yser-blikken deksel gedekt.

Ustulare. Ustulatio. Komt over een met *Torrere*, *Tostio*.

V.

Vaporare. Vaporatio. Beroking door warme Dampen van Vogten.

VIII LID.

VERKLARING
DER
T E R M E N
O F
KONST-WOORDEN

die gewoonlyk niet Abbrevi-
atie of Verkorting in Phar-
maceutische zaken ge-
schreven worden.

Het is een over oud gebruik dat men ge-
woonlyk veele dingen door verkort-
ing schryft; weshalven het niet onnut
zal zyn, om ook dese verkortingen,
tot dienst der Leerlingen en Jongmans, hier
naar de Alphabetische Order, aan te tonen.

ā of **āā**. Betekent om van yder der gemelde
Stoffen evenveel te nemen.

Aq. Betekent *Aqua* of *Water*.

B. Betekent meest, te weten in de Pharmacy,
Balneum (Bad),

B. M. Betekent *Balneum Mariae*, of het Marien-
bad.

B. V. Betekent 't *Balneum Vaporis* of Damp-
bad. Ziet hier over Lid V. en VII.

C. C.

C. C. Betekent doorgaans *Cornu cervi* (Hertshoorn).

Cbl. *Cochlear.* Een Lepel vol.

C. V. Betekent doorgaans *Calx viva* (levendige Kalk).

D. Betekent in de Voorschriften, Recepten, of Ordinantien, *Detur*, dat is dat het door den Verkoper of Bereider over gegeven worde.

Dof. *Dosis* De Gifte, namelijk hoe veel men op een maal neemt.

F. Betekent in de Voorschriften *Fac*, dat is dat men daar van maké, naar de Konst.

Ffc. *Fusculus*. Een Betsch, zynde 12 hand vol; van Kruiden of diergelyke sprekende.

Fl. *Flores*. Bloemen.

Fol. *Folia*. Bladeren.

Fruct. *Fructus*. Vruchten.

G. of **Gr.** Betekent *Granum* (Grein).

G. Gt. Betekent ook *Gutta* (Druppel).

G. m. Maar duidelyker *Gr. mod.*, betekent iets, **B. V.** een Poejer, grof gestoten, of iets anders grof toebereid.

H. H. *Hermetice claudere*. Hermetisch toefluiten of zegelen.

H. sig. *Hermetice Sigillare*, komt over een met voorgaande.

Hyßer. *Hyßericum*. Moeder-middel.

L. a. *Legg artis*. Betekent iets naar de Konst behoorlyk bereiden of maken.

M. of **Mp.** Betekent een hand- of vuist vol; **Mij.**, twee hand vol; **Mv.** vyf hand vol, &c.

M. Betekent by de Voorschryving *Misce*, dat

't beoorlyk gemengt worde.

M. B., zie *B. M.*

M. D. Misce detur, dat is, mengt het beoorlyk en geeft het over.

M. f. Betekent *Misce fiat*, dat is, dat men de Stoffen menge en daar uit maake zo als geordineert is, of zo als 't behoort, naar de Konst.

Ma. Massa. Klomp of Masse, van een Stoffe.

Mxa. Mixtura Mixtuur of Mengsel.

No. Numero. In getal.

Ol. Oleum. Olie.

P. aq. Partes aequales. Gelyke deelen.

P. cp. per campanam. Door de Klok; namelyk gedistilleert.

P. dq. Per deliquium. Door afdrupping, op een vogte koele plaats.

P. amn. Pendus omnium. 't Gewigt van alle, namelyk van de voorgemelde dingen.

Par. Paria. Paar. By tweeën, of gelyk.

Ppt. Preparata. Geprépareert.

P. of Pug. Pugillus. Een vinger greep; is zo veel men met 3 vingers bevatten kan.

Pulv. Pulvis. Poejer.

Q. E. Quinta Essentia. 't Fynste Wesen uit een Stoffe.

Q. f. Quantum sufficit. Zo veel genoeg is.

Q. p. Quantum placet. Zo veel 't u belieft.

Q. v. Quantum vis. Zo veel gy wilt.

R. of R. Recipe. Neemt; of Recept.

f. of β. Semis. Half, of half zo veel.

S. Betekent in de Recepten of Voorschriften *Signetur*; dat is, hoe men 't ordinerde bereiden of gebruiken zal.

S. a. Secundum artem. Volgens de Konst.

P

Sem.

Sem. Semen. Saad.

Spir. Spiritus. Geest.

S. q. Sufficiens quantitate. In genoegsame of nodige hoeveelheid.

S. f. f. Stratum super stratum. Beurtwylc over malkander gelegd of gestroit.

S. ff. sine spiritibus. Zonder Stelen.

Stillat. Stillarius, a. um. Gedistilleerd.

Succr. Succus. Sap.

Summ. Summisates. De Toppen.

TR, of Tinct. Tinctura. Tinctuur.

Troch. Trochisci. Trochisken of Koekjes.

Ung. Unguentum. Salf.

U. f. U. supra. Als voren.

V. B., zie *B. V.*

Vin. Vinum. Wyn.

Vin. adust. Vinum adustum. Gebrande-, dat is gedistilleerde Wyn, of Wyn-geest; dog berekent 't meest Koorn-Brandewyn, of zo genaamde Jenever.

V. Spiritus Vini. Wyn-geest.

Meer andere Abbreviatien worden in de Voorchriften zelden gebruikt, dog als se voorkomen, moet men haar betekening uit de woorden verstaan; en een Schryver behoord dezelve niet te kort te schryven en daar door onverstaanbaar te maken; of'er een Explicatie voor af van te geven.

VERKLARING

DER

T E R M E N

EN GEBRUIKELYKE

C A R A C T E R S

Aangaande het Gewigt.

Gr. Berekenet *Gravum*, Grein, en word gerekent op de swaarte van een Gerste- of Peper-Kootn.

9, of *Scr. Scrupulus*. Scrupel, is 20 grein.

5, of *Dr. Drachma*. Quentje, is drie Scrupel.

3, of *Unc. Uncia*. Ounce, is twee Load of 3 Drachma's.

16. *Lib. Libra*. Een Pond, is 12 Ouncen Medicinaal, en 16 Ouncen Borger-Koopmans Gewigt: Of anderhalf vierendeel van een Mengel; of 2 vierendeel van een Mengel Borger-Koopmans natte maat.

β. Als dit teken agter een der vorige staat, betekent het half; B. V. 16β. Een half Pond; 31β. twee en een halve Ounce. Mjβ. een en een halve hand vol, &c.

Een *Varndelije*, is circa 6 Ouncen.

En dus een zo genaamt *Stuivers-kantje*, 1½ Ounc.

Een *Wijn-maer vol*, 1½ Ouncen.

Een *Thees-kopje*, 6 Drachma.

Een *Coffi-kopje*, 9 Drachma.

Een *Lopet vol*, 4 Drachma.

Een *Hand vol*, 12 Drachma.

De volgende Tafel wyft met een opflag van 't oog de proportië der deelen van de Medicinale gewigten aan, zo als fe nu in de meeste Nederganden gebruikt worden.

Gewigt	Gr.	ʒ	ʒ	ʒ	ʒ	ʒ
ʒ	5760	288	96	12	2	1
ʒ	2880	144	48	6	1	
ʒ	480	24	8	1		
ʒ	60	3	1			
ʒ	20	1				

NOTA. Wegens de Gewigten heeft men vorders aan te merken, dat dezelve niet over al gelyk of van gelyke fwaarte en verdeeling zyn; wy zullen derhalven nog eenige andere Gewigten hier by voegen.

1. 2

1. 't Oude Romeinsche Medici- naal-Gewigt

Een <i>Pond</i> is XII. Oncen, of	6912	Greinen.
Elk <i>Once</i> VIII. Drachma, of	576	Gr.
Elk <i>Drachma</i> III. Scrup., of	72	Gr.
Elk <i>Scrup.</i> II. Oboli, of	24	Gr.
Elk <i>Obolus</i> IV. Siliqua, of	12	Gr.
Elk <i>Siliqua</i> of <i>Carath</i>	3	Gr.

Welk Gewigt opgevolgt is in de Schriften van sommige moderne geleerde Geneesmeesters; en in sommige Pharmacopœen, als in die van *Ryssel*, *Utrecht*, den *Haag*, &c., en 't is juist een vyfde swaarder als het vorige gemeene Medicinaal Gewigt.

2. Het Borger-Koopmans-Gewigt.

Een <i>Pond</i> is XVI Oncen, of	9600	Greinen.
Elk <i>Once</i> is 2 Lood, of VIII Drach. of	600	Gr.
Elk <i>Drachma</i> is II Quartjes. of 3		
Scrupel, of	75	Gr.
Elk <i>Quartje</i> is	37½	Gr.
Elk <i>Scrupel</i> is	25	Gr.

3. Het Munt- of Goudsmids- Gewigt, anders Troys-Gewigt genaamt.

Een <i>Pond</i> is II Mark, of	10240	Greinen.
Elk <i>Mark</i> VIII Oncen, of	5120	Gr.

II. Hoofd. Van de

Elk Onze Engels of VIII Drach. 640	Greinen,
Elk Drachma III Scrupel, of	80 Gr.
Elk Engels IV Vierlinge, of	32 Gr.
Elk Scruple of Penniny	20 Gr.
Elk Vierling II Troytjes of Car	8 Gr.
Elk Car	4 Gr.

Als men nu de Greinen van alle de gemelde Gewigten gelyk stelt, gelyk te in der maat zyn of behoorden te zyn (zynde de swaartse van een Aasje Troisgewigt) zo vind men listelyk de Proportie sbruidorge-melde Gewigten en maat deslechts

Nota. By deze gelegenheid moet ik in passant aanmerken, dat t wenschelyk wyls, dat men overal, of ten minsten in elk Koningryk, Vorstendom, of Republyk, eenerley Gewigt en Maat gebruikte; dit zoude veel Constancie en Kneveltych verhoederen ten beste van elk; en ik zien niet dat in dezen zwaarigheid is, als de Souvereinen des Lands haar wetlige Autoriteit, ten beste der Ingezetenen, doen gelden. Anderzins, zo die zwaarigheid, door dit of dat Privilegie, ontmoeten mogte, zo zoude het niet minder nuttig zyn, om een vast geauthoriseerde proportie te stellen tuschen de Gewigten en Maaten van Steden, Plaatsen, &c. dat niet zeer zwaar te doen was, als de Souvereinen haare toestemming daar toe maar gelieven te geven.

X. L I D.

VERKLARING

VAN DE

C A R A C T E R S,

O F

T E I K E N S

die in de

Medicynsche, Pharmaceutische,
en Chymische Schriften ge-
bruikt worden, tot ver-
korting der Benamingen.

A <i>Acetum.</i> Afyn	X	<i>Aqua fortis.</i> Sterk-	VF
<i>Acetum destilla-</i>		<i>Aqua pluvialis.</i> Ren-	
<i>tum.</i> Gedest: Afyn	X	gen-water	VP
<i>Alembicus.</i> Destilleer-		<i>Aquaregia.</i> Strygia	
Hefm	XX	Koninglyk water	VR
<i>Alumen.</i> Alofn	O	<i>Aqua vna.</i> Brande-	
<i>Amdgama.</i>	aaa	wyn	VV of 99
<i>Ampbora.</i> Wyn-kan	m	<i>Arena.</i> Sand	
<i>Annus.</i> Een Jaar	⊙	<i>Argentum.</i> Zilver	
<i>Antimonium.</i> Anti-		<i>Aries.</i> Ram, of	V
monie of Spies-		<i>Arsenicum.</i> Rophe-	
glas	8	kruid	oo
<i>Aqua.</i> Water	▽	<i>Auripigmentum.</i> Geel	
	p)		Oper-

Operment, of Rotte-kruid	—	♁	<i>Crucibulum.</i> Smelt-krbes	—	✠
<i>Aurum.</i> Goud		♁	<i>Cuprum.</i> Koper		♁
B.			D.		
<i>Balneum.</i> Bad		♁	<i>Destillare</i> Destillieren		♁
<i>Balneum Maria,</i> seu <i>Maria.</i> Marien- of kokend Waterbad			<i>Dies.</i> Dag.		♁
			F.		
			<i>Ferrum.</i> Yser		♁
		MB	I	G.	
	of B. M.		<i>Gemini.</i> Tweeling		♁
<i>Balneum vaporis,</i> seu <i>vaporis.</i> Damp- of Water- of V.			H.		ook ♁
		B. V.	<i>Horæ.</i> Uur		8
		of V.	I. J.		
		C.	<i>Ignis.</i> Vuur		Δ
<i>Calx.</i> Kalk		Cx	<i>Jupiter,</i> of Tin		♁
<i>Calx viva</i> Levendige, of onuitgebluschte Kalk		ω	L.		
		+	<i>Leo.</i> Leuwe		♁
<i>Cancer.</i> Kreeft		♁	<i>Libra.</i> Weeg-schaal,		
<i>Caper.</i> Steenbok, of Tin			of Pond		ook ♁
<i>Caput mortuum.</i> Dode Kop of Klomp,		♁	<i>Luna.</i> de Maan, of Zilver		♁
<small>wordt verbeeld door een Doodshoof.</small>			M.		
<i>Chalybs.</i> Staal		♁	<i>Mars.</i> Yser of Staal		♁
<i>Cineres.</i> Asch		E.	<i>Mensis.</i> Een Maand		♁
<i>Cineres clavellati.</i>			<i>Mercurius,</i> Quik, of Quik-zilver		♁
Pot-asch		♁	<i>Mercurius precipitatus.</i>		
<i>Cinnabaris.</i> Vermiliegen			Precipitaat		♁
		♁	of ♁		
		of ♁	<i>Mercurius sublimatus.</i>		
<i>Cornu Cervi.</i> Herts- hoorn		C. C.	Sublimaar		♁
			of ♁		
			N. Ni-		

Pharmaceutische Kunst-woorden. 233

N.	R.
Nitrum. Salpeter	Retorta. Retorte
Nox. Een Nagt	S.
O.	Sal armoniacum. Armoniak-sout
Oleum destillatum. Gedestilleerde Olie.	Sal commune, vel culinare. Gemeen- of Keuken-sout
Betekent by sommige der Ouden ook Olie van allerley soort, sonder onderscheid	Sal nitrum, sive Petra. Salpeter
Oleum colatum. Gekookte Olie	Sal gemma. Gegraven- of Steen-sout
Oleum expressum. Uitgeperst Olie	Saturnus. of Lood
Oleum empyreumaticum. Olie door Neder-sinking	Scorpius. Scorpioen
Opposito. Tegen-schyn	Sexilis. Seste-schyn, ook Armoniak-sout
P.	Sol. De Zon, of Goud
Pisces. Vissche	Spirital Geest
Plumbum. Loot	Spiritus Vini. Wyn-geest of Brandewyn
Precipitare. Nederstorten	S. Vini. of S. Vini.
Pulvis. Poeljar	Spiritus Vini rectificatus. Gesuiverde Wyn-geest
Q.	S. V. rectif. of S. V. rectif.
Quadrans. Vierdeschyn	Stannum. Tin
Quinta Essentia. Quintessens; of 't beste uitgetrokkene Wesen uit iets	Sublimare. Doen opstygen. Ophieven
Q. E.	Sulphur. Swavel
	T.
	Tartarus. Wynsteen

<i>Yalcum.</i> Talk	X	V. U.
<i>Taurus.</i> Stiea	8	<i>Kenus.</i> of Koper
<i>Terra.</i> Aarde	V	<i>Vinum.</i> Wyn
<i>Tinctura.</i> Tinctuur	TRa,	<i>Virgo.</i> Maagd
	of TR.	<i>Viride Axis.</i> Spaans-
<i>Trigonus.</i> Derde schyn	Δ	groen
		<i>Vitriolum.</i> Vitriool
		<i>Urina.</i> Pisse

XLI D.

VERKLARING
VAN DE
NOODIGSTE
GEREEDSCHAPPEN
DER
PHARMACYE.

- A** *bacus.* Toon-bank.
- Agitaculum.* Een Omroer-stok, of Roer-stamper.
- Alentem,* vel *Carvama,* Een Koperen Ketel.
- Alombicus.* *Galva,* Distilleer-helm.
- Ampora.* Grote Wyn-kanne.
- Ampulla.* *Simpulum.* Ampulet. Glasen Vlesje met een enge hals.
- Arca.* Kist.

Ar-

Arcula. Kistje. Laadje.
Armazium. Bewaar-plaats.
Atramentarium. Blikke vierkante Inkt-afstander
 Koker.

B.

B*icela*, zie *Cucurbita*.
Cacabus. *Lebes*. Kopse Zind-pot.
Calix vitreus. Drink-glas.
Campana destillatoria. Klot. Destilleer-Klot.
Cantharus. Kanne.
Caprunculus. *Barren*. Syrop-pot met een wijde
Capsella. *Capsula*. Doos; ook Beper-Duisje.
Catinus. *Catillus*. Kom. Kommetje of Bekken.
Circulatorium. *Vas hermeticum*. Circulier-glas.
 Pelicaan.

Cistula. Laadje.
Cochleare. Lepel.
Colatorium Colum. Syg-deek. Kleinsf. Doorslag.
Concha. Glas-schaal. Tasse.
Cornuta. Lange Retort, tot scheiding van Goud
 en Zilver, &c.
Crater. Grote Drink-schaal.
Craticula. Rooster.
Cribrum. *Internisulium*. Zeef. Teems.
Crucibulum. Smelt-kroes.
Cucurbita. *Bocia*. Kolf. Destilleer-kolf.
Cucurbitula. Scröp-kop. Laat-kop; tog tScröp-
 pen dienende, zynde van Glas of Tin.
Culter. Mes.
Cyathus. Beeker, of kleine kroes.

D.

D*iploma*. *Balneum Mariae*. Marien-bad.

E.

E.

Excipiens. *Receptaculum*. Ontfanger. Receptaculum.

F.

Fistula (*Vas*), vel *Vas Figulinum* seu *Testaceum*. Nieuwe Aarden Pot.

Filtrum. Wollen Kleins-Lap; of van Vloey-papier.

Forceps. Tang; van veelerley gedaante en gebruik.

Furca. Scheer; ook Tand-trekter.

Fornax. Fornuis.

Fornax Destillatorium. Distilleer-Oven.

Fuscina. Gaffel of Vork.

H.

Hydria. *Situla*. Emmer.

I.

Infundibulum. *Trisorium*. Tregter.

L.

Laboratorium. Werk plaats.

Lagena. Vlesch. Kruik.

Laguncula. Kleine Vlesch. Vleschje.

Lamina. Plaat.

Locybus. Olie-kruik.

Lima. Vyl.

M.

Malleus. Hammer.

Manica Hippocratis. Wollen Hypocras-kous, of puntige Lek-fak. *Man*

Pharmaceutische Konst-woorden. 137

Matratium. Excipulus vitreus. Lek-vat, of Re-
cipient van de Cornuta.

Mortarium, vel *Pila.* Mortier. Vysel.

Myrobecium. Busje met welriekende Salven.

N.

Narthecium. Salf-bus.

O.

Olla. Pot. Zied-pot.

Ollula. Kleine Pot. Potje.

Oenophorum. Cantharus. Wyn-pôt. Wyn-kanne,
of Wyn-Vleffche.

Operculum. Dekfel.

P.

Patella. Koper en van binnen vertint Pannetje,
Cafferolle.

Patina Pan, of Schotel.

Patina cuprea ansata. Koper Bekken of vlakke
Pan met twee hand-vatfels.

Patina fissilis vitreata. Verglaasde Aarden Pan.

Pelicanus, zie *Circulatorium*.

Phiala; Nimbus vitreus. Glasen Phiool.

Pila. Vysel, of Stamper van de Vysel.

Pistillum. Pilum. Stamper.

Porphyrites. Vryf-Steen van Porphyr- of Marmes-
steen.

Pralum. Torcular. Pers.

Pyramis inversa. Cucullus chartaceus colatorius.
Papieren Syg-hoorn, zynde van Vloey-
papier te samen gerolt in de gedaante van
een omgekeerde Pyramide.

Pyxis. Bus, of rol-ronde Doos.

R.

Radula. *Tromasit*. Rasp.
Receptaculum. Ontfanger. Ontfang-glas. Re-
 cipient.

Reconditorium. Begryp-plaats. Weg-fer-plaats.

Retorta. Retort. Omgedraaide Kolf.

Rudicula. Roer-stok.

Rotabulum. Roer-haak, om in 't vuur te ge-
 bruiken.

S.

Saccus *lucinus*, *Calsium*, *Stramyn*- of *Hairen*-
 Zak.

Sacculus. Een Zakje.

Scatula. Spanen Doos, of een diep Laadje.

Scyphus. Kop, of Drink-schaal.

Separatorium. Schei-glas. Schei-treger.

Setaceum. Hairen Seef.

Sipho. Pyp. Suig-pyp. Suiger.

Siphunculus. Pypje. Suigerje.

Situla. Een Emmer.

Spatha. Schuim-spaan.

Spatula, *Ligula*, Spatel.

Sporta. Geÿlogten Korf.

Stamineum Textum, vel *Tubulum fibrile*. *Stramyn*; van fyn geweven Wolle-werk.

Subcervicula clausa. Gesloten Seeften.

Syringa ad Clysteres. Klysteer-Spuit.

T.

Tabula. Tafel. Tafereel.

Tota finissima, *Carbofys*. Fyn Kameryks-
 Doek.

Thesa. Koker.

Pharmaceutische Kunst-woorden. 389

Truina, vel *Blank*. Weeg-schaal.

Tudicula. Pol-Lepel.

Vas, zie *Aëtile Vas*; dog dit woord (*Vas*) bevat veelley Sorten, van Vazen, die men elk onder zyn bezonder eigenaardige Naam vind.

Vesica vitrea. Koperen van binnen vertinde Blaas, tot 't Distilleren.

Visum. Een Glas.

Urcens. Kruik. Kroes.
Urculus, vel *stibitis* *Eyasbus*. Een Aardig Kruik, of Kroesje.

Daar zyn nog wel meer Instrumenten en Gereedschappen, welke tot de Pharmacie kunnen dienen, dog de voorgemelde zyn de nodige tot een welgereguleerde PHARMACOPŒA, en de overige hebben meest haar gebruik in de Chymie, als men dezelve verder tot in de Top uitzoeren wil.

DERDE HOOFDDEEL.

HANDELENDE VAN DE

MEDICYNAALE
KONST-WOORDEN

EN SAAKEN.

I. L I D.

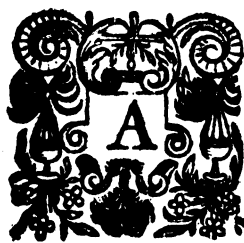
VERKLARING
VAN DE

KONST-WOORDEN

D E R

SEK T E N S,
OF STAAT VAN
GESONDHEID.

A.

Abortus. Abortio. Mis-kraam.

Mis-dragt.

Abscessus. Apostema. Supp-

ratio. Geswel. Etter-

geswel; is een Rypend

Geswel daar Etter in

is. Zie ook Apostema.

Acher. Dikke stinkende

Schurft op 't Hoofd der Kinders.

Medicynfche Koofst-woorden. 241

Estus (febrilis). Hitte der Koorts, die door-
gaans met Dorft vergezelschapt is.

Agonia, zie *Sterilitas*.

Agrypnia. Slapeloosheid; zie ook *Vigilia*.

Algema, zie *Dolor*.

Allogorrophia. Ongelyke voeding der Lichaams-
deelen.

Alopecia. Hair-uitvalling.

Alphus. Morphaa. Quaad Zeer. Witagtige La-
zerey.

Amaurofis Oog-duifterheid. Donkerheid der
Oogen, of des Gefigts.

Amblyophia. Oogen-fchemering.

Ambufio. Uftio. Brand. Branding; als een uit-
terlyk gedeelte des Lichaams door Vuur
of heet Water &c. gebrandt is.

Amentia, zie *Infania*.

Amputatio. Afzetting van een Lid.

Amygdala, zie *Tonfilla*.

Anabrofis. Diabrofis. Door-eting, van fcherpe
Vogten.

Anaa. Verftandeloosheid. Sinneloosheid.

Anemia. Bloedeloosheid.

Anaesthesia. Gevoel-loosheid.

Analgesia. Smerteloosheid.

Anafarca, zie *Hydrops*.

Aneurifma. Slag-ader-breuk.

Angina. Keel-zeer. Keel-gefewel. Bruine, Keel-
ontfteking met Koorts. Squinantie.

Ani Procidencia. Arfch-darms buiten wyking.

Anorexia. Spys-walging. Honger-loosheid.

Anthrax, zie *Carbunculus*.

Antias, zie *Tonfilla*.

Apofia. Maags-verteereloosheid.

Q

Apfo

Aphonia. Sprakeloosheid.

Aphta. Sprouw Mond-gefwear, uit kleine vuurige puistjes bestaande, welke aan 't Mond-verhemelte (*Palatum*) voortkomen.

Apophysis. Ecphysis. Processus. Proctuberantia Productio. Uytwas.

Apoplexia. Sideratio. Geraaktheid. Beroerte. Beroertheid. Popelsfey.

Apostema. Apostasis. Etter-gefwel. Aposteem; word meest verstaan van zodanig een binnen 't Lichaam; zie ook *Abcessus*.

Apoximeron. Zwakheid der Mannen, in 't byslapen.

Appetitus. Etens-lust.

Appetitus imminutus. Weinig of verzwakte Etens-lust.

Appetitus prostratus. Inappotentia Honger-loosheid. Geheel geen Etens-lust; zie ook *Anorexia* en *Dysorexia*.

Aptystus. Spuwfels-gebrek.

Apraxia. Tuffehen-tyd der Koortfen.

Ardor Ventriculi. De Sood.

Area. Hair-uitvalling; zie *Alopecia*.

Arthritis. Morbus articularis. Jigt. Fleresyn. Leden-pyn.

Arthritis vaga, vel *scorbatica.* Vliegende Jigt; die zig dan hier dan daar in de Leden doet gevoelen.

Articularis morbus. Leden-pyn; zie ook *Arthritis*.

Arythmus. Pols zonder order.

Asaphia. Duistere Stem.

Ascarides. Aarsch-maaitfen.

Ascis

- Ascites.* Buik-waterzigt; zie *Hydrops.*
Asitia. Spys-walging.
Asthma. Aamborstigheid. Engborstigheid. Naarborstigheid; kan uit veelërley oorzaken ontstaan.
Atecnia. Onvrugtbaarheid der Vrouwen; zie *Sterilitas.*
Atheroma. Een Pap- of Brei-geswel.
Abymia. Qualykheid. Qualykte.
Atocia. Baren-loosheid; die niet baren kan, zie ook *Dyslocia.*
Atonia. Magtelootheid, of Slapheid der Leden.
Atrophia. Teering. Voedens-gebrek; alleen van een Lid des Lichaams, of ook van 't geheele Lichaam; door gebrek van voeding des Voedsels onstaande.
Aurigo. Beteekent 't zelfde als *Icterus.*

B.

- B** *albutus.* Stamering, in 't spreken.
Barycoja. Hardhorigheid. Doofagtigheid.
Baryedmia. Reuks-swakheid. Swakke Reuk.
Baryphonia. Spreekings-swarigheid. Swaarsprakigheid. Sware Spreking.
Batrachus. Kickversch-geswel, onder de tong, zie ook *Hypoglossus.*
Blasias. Lisping, in 't spreken.
Boa. Roode Vond, ook wel Rode Hond genoemd, bestaande in een uitslag van rode puistjes, over het geheele Lyf.
Brachypnia. Kort-staperigheid.
Bradypsia. Trage Vertaering. Verteerings-traag.

traagheid, namelyk des Maags.

Branchus, zie *Raucedo*.

Bronchocele. Keel scheurfel. Keel-geswel.

Bubo. Buil. Klier-ontsteking; is een ontsteking der Klieren in de Liefchen of onder buik, of ook wel onder de Oxels en in de Borsten; en is drierley, als

1. *Bubo simplex*. Gemeene Buil, of Klier-ontsteking die geen quaadaardigheid bevat. Bloed-Vin.
2. *Bubo Venerens*. Klap-oor. Poulain; die meest door de Spaanse Pokken ontstaat, en quaadaardig is.
3. *Bubo pestilentialis*. Pest-buil. Pest-kool; die door de Pest ontstaat, en de gevaarlykste van alle is.

Bubonocèle. Liefch-breuk. Liefch swelling.

Bulymia, vel *Bulymus*. Koe-honger. Rasende Honger. Zie ook *Cynorexia*.

C.

C*acatoria Febris*. Kak-koorts. Buik-loop met koorts.

Cachexia. Quyn-siekte. Quaad-vogtigheid. Quaad-bloedigheid; als de Sappen en 't Bloed onzuiver zyn of niet deugen; waar uit een bleek of leelyk aangezigt, oppofing der Huit, en Waterzugt of Teering veelyts ontstaat.

Cachymia. Quaad-vogtigheid.

Cacoëthes, vel *Cachœthes*. Quadaardige Siekte, of quaadaardig Gesweer; dat beswaarlyk te genesen is, zie ook *Chironia*.

Caeophonia. Quade Uit-spraak der woorden.

- Cacotrophia.* Wan-voeding. Quade voeding.
Calculus (Renum). Nieren-steen. Graveel, zie
Nephritis.
Calculus (Vesica). Blafen-steen.
Callus. Eelt. Weer.
Calva. Calvaria. Kale Kruin of Bles des Hoofst,
door siekte of ouderdom.
Cancer. De Kanker. Kreeft; zie ook *Carcinoma.*
Cavities. Grysheid.
Carbunculus. Carbo. Anthrax. Vuurige puist of
kool; is tweërley, als
1. *Carbo simplex.* Bloed-Vin. Bloed-sweer;
zie ook *Furunculus.*
2. *Carbo pestilentialis.* Pest-kool, zie ook
Bubo.
Carcinodes. Kanker-geswel. De Wolf. De Vret.
Carcinoma. Cancer. Kanker. Kreeft. Kanker-
of kreeftagtig Gesweer.
Cardialgia. Harte-pyn. Hart-gespan; is een
drukkende en spannende Pyn om 't Hart
en Maag.
Caries. Been-vreter. Been-vreting; geschied in
quaadaardige Gesweeren en Wonden door
een scherp quaadaardig Vogt, dat 't Been-
vlies en Been aantast.
Carnus. Slaap-siekte, zonder Koorts.
Catalepsis. Catachus. Leden-verstyving. Zia-
vang.
Catamania. De Stonden. Maand-stonden; zie
ook *Menstrua.*
Cataracta. De Staar, der Oogen.
Catarrhus. Fluxio. Sinking. Vloejing des Hoofst,
gelyk by verkoudheid veelyts gebeurt,
en dat dikwils na de Borst sinkt, en dan

de Hoest veroorzaakt.

Anasarca. Is 't zelve als *Anasarca*.

Catochus, zie *Catalepsis*.

Cenobrias. Dauw-worm; zie ook *Herpes*.

Cephalalgia. *Cephalaa*. Hoofst-pyn Hoofst-feet.

Cephalalgia oropala. Hoofst-pyn van Dronkenschap.

Cephalophonsa. Swaarhoofdigheid.

Ceraa. Is 't zelve als *Achor*.

Chiragra. Hand-envel. Hand jig. Hand-Flersyn.

Chironia. Quaadaardig Gesweër; zie ook *Cachocites*.

Chlorosis. *Icterus albus*. Maagde-siekte. Vrystersiekte; bestaat in een ongesond Bloed en Bleeke koleur, waar by ook veelyts de Stonden verstopt of irregulier zyn: haren oorsprong hebbende nit gebrek van Huwelyk, weinig Gezelschap, &c.

Cholera. *Cholerica passio*. Gal-braking. Braaksiekte. 't Bort.

Chronici (Morbi). Langduurige Siektens. Quynsiekten; gelyk Teering, Geelsugt, &c.

Chylus. Chyl. Gyl. Maag-sap; is 't witte Sap dat in de Maag en Darmen uit de genotene Spysen gemaaft word

Chymosis, of *Ghemosis*. Oog- of Oog-lids ontfeking.

Cicatrix. Lid-teeken.

Cion, zie *Uvula*.

Cirroccele. Kloot-ader-geswel.

Cirsus, zie *Varix*.

Cista, zie *Pica*.

Clavus. *Helos*. Lyk-doorn. Exter oog-

- Coëlio*, zie *Concoëlio*.
Cœcitas. Blindheid.
Cœliaca Passio vel *Affectio*. Grauwe Loop.
 Rouwe Chyl-vloed. Afgang der half ver-
 teerde Spysen
Colica. *Colici Passio*. Kolyk. Krönkel-darm-pyn.
Colatiella, zie *Uvula*.
Coma. Slaap-sugt, zonder koorts.
Comitialis (Morbus). Vallende Siekte; zie ook
Epilepsia.
Conceptio. Ontfanging.
Concoëlio. *Coëlio*. Vertceering of Verdouwing,
 der Spysen.
Condylomata. Fyg-warten.
Consensus, zie *Sympathia*.
Contagium. *Contagio*. Smet-siekte. Aanstekende
 siekte.
Contractura. Lammigheid van een Lid.
Contusio. Kneusing. Quetsing. Contusie.
Convulsio. Stuipen. Stuip-trekking. Convulsie;
 waar door de Zenuwen tegen wille t'sa-
 men getrokken worden.
Cophosis. Doofheid.
Copos. Vermoeidheid. Traagheid; zie ook *Lasi-
 sindo*.
Coprophoria. Gedwongene Vuilmaking, tegen
 wille.
Coprostasia. Hardlyvigheid.
Corpulentia. Vettigheid des Lichaams, en daar
 uit ontstaande dikte.
Coryza. *Gravedo*. Verkoudheid Snuf. *Coryza sicca*.
 Droge Verkoudheid, zonder vloeijing,
 namelyk uit de Neus.
Coxarins Dolor vel *Morbus*. *Coxendix* Heup-jigt;
 zie

zie ook *Ishias*.

Crapula. Beduiftheid of Bedwelmtheid na Dronkenschap, of ook de Dronkenschap zelfs.

Crisis. Is de staat en tyt der verandering van een siekte, 't zy tot beterschap of tot de dood; als mede het oordeel daar over.

Crithe, zie *Hordeolum*.

Cynanche, zie *Synanche*.

Cynantropia. Dolle honds-beet, namelyk Raserney daar van.

Cynorexia. Hondshonger. Koe-honger; zie ook *Bulymia*.

Cyrtoma. *Cyrtosis*. Bult, of Bultig Gewel.

D.

D*arvis*. Af-velling der Huid.

Debilitas. Swakheid van kragten.

Deliquium Animi, zie *Eclipsis*.

Delirium. Basing. Ylhoofdigheid. Raaskalling, in Siektens.

Demensia. Mymering. Gekwording.

Dentitio. *Odontiasis*. Tand making der Kinders.

Dentium Dolor. Tand pyn, zie *Odontalgia*.

Destillatio. Neus-vloeying. Sinking; gelyk by verkoudheid geschied; zie ook *Catarrhus*.

Deuteropathia. Siekte die van een andere afhangt.

Diabetes. *Dipsacus*. Pis-loop. Pis-vloed.

Diabrosis. zie *Anabrosis*.

Diaeresis. Van een scheiding der deelen door een manuaale Operatie.

Diatæ. Erens-Regel Erens-Wet. Levens wet (goede) in Eten en Drinken.

Diaphoresis. *Diapnoë*. Ongevoelige en Natuurlyke doorwaseming. Di-

- Diaria Febris.* Koorts van een dag.
Diarrhœa. Fluxus ~~vætris~~ vel *Alvi.* Buik-loop.
 Buik-vloed. De Loop.
Digestio. Concoctio. Verteering of Koking der
 Spysen, in de Maag.
Dipsacus, zie *Diabetes.*
Dislocatio, zie *Luxatio.*
Dolor. Algema. Pyn. Smert. Wee. Zeer.
Dyscrasia. Ongematigheid. Wan-menging, B. V.
 in de Sappen.
Dysenteria Rode loop. Rode Buik-loop. Rood
 melisoen. Bloed-loop. Bloed-gang.
Dysodmia. Wan-ruiking. Quade Ruiking.
Dysorexia. Verminderde Honger. Honger-loos-
 heid.
Dyspepsia. Wan-teering. Moeyelyke verteering
 of verdouwing der Maag.
Dyspnaa. Wan-Afeming. Ademhalings-befwaar-
 lykheid. Befwaarlyke of moeyelyke Aafe-
 ming.
Dystocia. Barends-befwaarlykheid. Moeyelyke
 Baaring; zie ook *Atocia.*
Dysuria. Brandende Pisse. Pissens- of Waterens-
 moeyelykheid, met Branding; dat door
 Graveel of slymige vogten en verstoptheid
 ontstaat.
Dysypnia. Swaar-slaferigheid.

E.

E*cchymosis. Ecchymoma.* Blauwe Vlekken, van
 storen, vallen, of slagen, ontstaande door
 't gestolte Bloed onder de Huit; zie ook
Sugillatio.

- Ecclampsia*. Schitterend Bloed in de Aderen.
Eclipsis. Deliquium Animi. Flauwte. Onmägt, die de Mensch schielyk overkomt, dog ook haast weer over gaat.
Echphysis, zie *Apophysis*.
Ecfarcoma. Ecfarcosis. Vleeschig Uytwas; zie ook *Sarcoma*.
Eczemaia. Vurige Puiften.
Elephantiasis. Elephas. Melaatsheid. Lazerey, zie *Lepa*.
Embryon. Onvolwassene Vrugt.
Emphysema. Wind-geswel. Opblasing.
Empyema. Ecpyema Euter-borst Borst-verswering; welke somtyts op een qualyk genesen Pleuris of Long-ontsteking volgt.
Encanthis. Oog-hoeks Uytwas.
Enchymoma, Echymosis. Blauwe Bloed-vlekken.
Engyopia. Byssenigheid.
Enterocoele Darm-breuk. Darm-scheursel.
Enuresis. Water- of Pis-ontloping, als men 't zelve niet ophouden kan; zie ook *Diabetes*.
Ephelis. Zon-verbranding. Sproet-vlekken.
Ephialtes. Inebus. Nagt-Merrie. Alp.
Epilepsia. Morbus caducus. Vallende Siekte; zie ook *Comitialis morbus*.
Epiphora. Oog-syping Leep-oogen.
Epiplocele. Net-breuk Net-scheursel.
Eporoxia. Grote, of bülten gemeene Honger.
Epulis. Sponseus uitwas aan 't Tand-vleesch.
Erysipelas. Ignis sacer. Roos. S. Anthonis-vuur; is een breed, roodagtig, en pynlyk geswel of ontsteking der Huit; zynde tweeterley, als
 1. *Erysipelas Phlegmonodes*. Gemeene Roos.

2. *Erysipelas Oedematosodes*. Bel-Roos; welke alleen sterker is.

Eschara. Korst of Roof, op een Wonde of Gesweer.

Ecthiomenos. Koude Vuur. Koude Brand; zynde een geheele versterking van een gewond lid of deel des Lichaams, en de hoogste trap van 't Vuur (*Gangræna*). Betekent by andere ook de Dauw-worm; zie *Herpes*.

Exanthema. Uytflaging. Puisten of Vlekken, over 't Lichaam.

Exarthrema. *Exarthrosis*. Uit-leding. Uit 't lid wyking; zie ook *Luxatio*.

Excoriatio. Ont-velling. Vel-afbyting.

Excrementum. *Excrementa*. *Fæces*. Uytwerpsel, des Buiks. Afgang. Uytdygtsel.

Exomphalia. Navels-uytgang, infonderheid der Kinders.

Exormesis. Bloed-drift.

Exostosis. Been-knobbel. Ook Beens-uitwyking.

Exstasis. Sinnen-verwarring, gelyk by zwaar Melankolyke, en Rasende.

Exulceratio. Verzwering; in de vleeschige deelen, door scherpe bytende vogten ontstaande.

F.

F *aces*, zie *Excrementa*.

Fames. Honger of Eetlust; is een lust of trek naar Spyse; tot het nodige onderhoud des dierlyken Lichaams; dog kan onderscheiden worden in *Natuurlyke* en *Boven-*
na-

natuurlyke, zie *Appetitus. Pica. Malacia. Anorexia. Cynorexia. &c.*

Fames canina, zie *Cynorexia.*

Fascinatio. Berovering (dus genoemd).

Febris Koorts. Daar zyn veelerley Soorten van Koorts; wy zullen de voornaamste opnoemen, als

Intermittens (*Scil. Febvis*), Tusschen-
posige

Quotidiana. Ephemera. Dagelyksche

Tertiana. Anderdaagsche

Semitertiana. Half anderdaagsche

Quartana. Derdendaagsche

Continua. Geduurige

Critica. Afscheidende

Exacerbans. Verslimmerende

Synochus. Veeldaagsche, of aanhou-
dende

Maligna. Quaadaardige

Exanthematica. Vlek-

Lipyrta. Inwendige heet en koude

Hungarica. Ongarische

Phlogistica. Vliegend-hitsige

Putrida. Rottige

Haetica. Langzaam uitterende

Ficus Ani, zie *Marisca.*

Fistula. Fistel. Etter-pyp. Etter-holte, welke op verscheiden plaatsen des Lichaams kan komen, dog meest in de boven-arm en in 't agterste (Anus).

Flatus. Flatulentia. Winden.

Fluxus albus, vel *uterinus.* Witte vloed; zie ook *Leucorrhœa.*

Fluxio, zie *Casaribus.*

Fluxus

Fluxus alvi. Buik-loop, is verscheiderhande, zie *Diarrhaa*, *Licentria*, *Dysenteria*, *Calicapa passio*, &c.

Foetor Oris. Adems-stinkendheid.

Fonticulus. Fontanella. Fontanel. Etter-Gat.

Fractura (Sc. Ossis). Been-breuk.

Fungus. Wild Vleesch, zie ook *Hyperfarcosis*.
Berèkent ook een Fungeus Uitwas of Geswel.

Furfures (capitis). Furfuratio. Porrigo. Hooft-schubben. Hooft-schilfers. Semeligheid.

Furor. Komt over een met *Mania*.

Furunculus. Bloed-vin. Bloed-sweer; zie ook *Carbo* en *Bubo*.

G.

G*alea.* Hooft-pyn, over het geheele Boven-Hooft.

Ganglion. Hard Zenuwe-geswel, of Zenuwe-knoop. Pees-knoop, zie ook *Nodus*.

Sangrana. 't Vuur, of de heete Brand, zynde 't begin der versterfing van een gewond lid, 't welk aan de verandering der inflammatie van rood in blauw en geel &c; te bespeuren is.

Gastritis. Dik-buikigheid.

Glandula. Klier.

Gonorrhœa. Druipert. Zaad-loop. Zaad-vloed; is tweeërley, als

1. *Gonorrhœa simplex*, vel *benigna*. Gemeens Druipert, of Zaad-loop.

2. *Gonorrhœa virulenta*. Vergiftige of quaad-aardige Druipert.

Gravado, zie *Coryza*.

Gumma. Been-geswel.

H. He

H.

- H**amaturia. Bloed-piffing. Bloed-watering.
Hamodia. Tanden-dooftheid. Eggering.
Hamopyfis. Bloed-fpuwing.
Hamorrhagia. Bloed-loffing. Bloed-vloeiing;
 B. V. uit Wonden, Neus, &c. dog word
 meeft van Neus-bloeding verftaan.
Hamorrhoids. *Hamorrhoides*. Ambeyen. Speenen.
Hæliça. *Febris hæliça*. Uitteerende Koorts.
 Ingewortelde Sluip-koorts, waar door 't
 Lichaam al langzamer-hand uitgeteert
 word.
Helos. *Clavus*. Exter-oog. Lyk-doorn.
Hemicrania. *Migrana*. *Hemipagia*. Scheele of
 Halve Hoof-pyn; die maar aan een zyde
 gevoelt word.
Hemiplegia. *Hemiplexia*. Half-Beroertheid. Syds-
 Beroerte; beneden het Hoof.
Herculeus morbus. Is 't zelfde met *Apoplexia*.
Hernia. *Ramex*. Breuk. Scheurfel; is veeler-
 ley, als
Paricofa. Ader-gefvel-Breuk,
Omentalis, vel *Zirbalis*. Net-breuk, zie *Stea-
 cocete*.
Umbilicalis. Navel-bruk, zie *Omphalocete*.
Inguinalis. Liefch-breuk, zie *Bubonocete*.
Intestinalis. Darm-breuk, zie *Enterocete*.
Aquofa. Water-breuk, zie *Hydrocete*.
Ventofa, vel *Flatulofa*. Wind-breuk, zie *Phy-
 ficete*, en *Pneumatocete*.
Vterina. Baarmoeders-breuk,
Gutturis. Keel-scheurfel, zie *Truncocete*.

Herc

Herpes. Hair-worm. Sprink-vuur, is tweeërley, als

Miliaris, vel *Pustulosus*. Puiftige Haar-worm. Springend Vuur, die alleen op de Huid is.

Excedens, vel *Esthiomenes*. Inetende of kankerige Dauw-worm, ook de Wolf genoemd; zie ook *Lupus*.

Hordeolum. *Crisbe*. Oog-lids-puiftje, dat de gedaante als een Gerste-koornkje heeft, en aan de kant van 't Ooglid komt.

Horror. Schrikking. Ontsteltenis; is namelyk een beving der Leden door dien.

Hydatus. Water-blaar. Water-puift. Waterbleyn.

Hydrenterocete. Darms-Water-breuk.

Hydroa. *Sudagnina*. Sweet-puiftjes.

Hydrocete. Water-breuk, of Water-kloot.

Hydrocephalus. Hooft-water-fugt. Water-Hooft, zie ook *Hydrops*.

Hydromphalus. Water-Navel. Navels-waterbreuk.

Hydrophobia. Water-vrees. Deese is meest alleen eigen aan zodanige Menschen die van een dolle hond gebeten zyn; waarom ook dezelve door onverziene geweldadige werping in 't water genesen worden, te weten voort of niet lang naar de beet, eer de Raferny begint, want dan zyn mogelyk alle Hulp-middelen te vergeefs.

Ik kan hier ook niet vergeten te melden, dat men hier in *Friesland* een Middel gevonden heeft voor de toevallen van de dolle Hond-beet, dat in alle Apotheken be-

bekent en een SouverainMiddel is, mits dat 't voorts na de beet gebruikt worde: Ik heb 't zelve in een ander Werk, wegens syn grote dienst voor de door een zodanig dol dier ongelukkig gebetene, aangereikt.

Hydrophocele. Water- en Wind-breuk.

Hydrops. Water-sugt. 't Water; is Hoofsfakelyk vierderley, als

1. *Anasarca.* *Hypofarca*, vel *Leucophlegmatia*. Water- of Slym-sugt, over 't geheele Lichaam.
2. *Ascites.* Buik-water-sugt, als alleen de Buik, en somtyds ook de Beenen opswellen.
3. *Hydrocephalus.* Hoofd-water-sugt, als alleen 't Hoofd opswelt. Alle drie uit quade Vogten en Bloed ontstaande, waar door de kleinste Vaatjes en Kliertjes verstoppt worden en eindelyk opbersten en 't vogt lopen laten; en welke veelyts 't gevolg van een *Geel-sugt*, *Milt-sugt* (*Hypochondria*), *Scorbut*, &c. of van 't gebruiken van te veel sterke Dranken en van een ongeregelde Levens-wet zyn, welk laatste kan zyn uit gebrek of wilkeurig: Ik zeg dit hier maar in passant, vermits 't dikwils zo gebeurt.
4. *Tympanites.* Wind-sugt; waar by de Buik en veelyts ook de Beenen van Winden opswellen. No. 2. is de gevaarlykste en veelyts incurabel; daar en tegen No. 4. niet beswaarlyk geneesen word.

Hygiea, zie *Sarinas*.

Hyems,

Hypus. Bevende Oogen. Oog-beving.

Hypercatharsis. Overmatige Afgang. Overmatige Purgatie.

Hyperemesis. Overmatige Braking.

Hyperephidrosis. Overmatige Sweeting.

Hyperсарcosis. Wild Vleesch. Vleeschig Uitwas; in een Wonde of elders tegen de Natuur.

Hypnobata. Slaap-wandelaar; zie ook *Lunaticus morbus.*

Hypochondriasis. *Hypochondriacum Malum.* *Hypochondriacus Morbus*, vel *Affectus.* Milt-siekte. Buiks-lyde-pyn. Swaarmoedigheid. Hypochondrie; waar aan veele Menschen, insonderheid die veel stil zitten, geen genoegsame Lyfs-beweging hebben, en veel eenzaam zyn, onderhevig zyn. Deze Siekte word wel hoofzakelyk aan de gebreken der Milt toegeschreven; dog zulks is nog niet genoegzaam bewesen, en mogelyk anders.

Hypochyfis. *Hypobyma.* *Hypophyfis.* Oogs-schemering, namelyk als of men Wolken of Spinnrag voor het Oog zag.

Hypocophosis. By-horigheid.

Hypoglossis. Kik-vorsch-gefwel; dat onder de Tong komt, en de uytspreking doet naar de Kikvorsch-taal sweemen.

Hypophora. Diepe fistuleuse Ulceratien.

Hypopyon. Eiter-oog.

Hyposarca. Watersugt, zie *Hydrops.*

Hyposphagnia. Blauw Oog van Stoten, &c.,

Hysteria. *Hysterica passio*, vel *affectus.* Opstyging der Moeder. Moeder-siekte; is een convulsive opstyging en Pyn der Baarmoeder.

R

moeder van de Vrouwelyke Sexe:
Hysteromania. Rijfigheid. Overmatige Byllaaps-
 lust der Vrouwen of Maagden, zie *Pro-*
efs.

I. J.

Ichor. Etter; maar vuile Etter; zie ook *Sa-*
nies.

Itteris. *Morbus regius*. Geel-sugt. Gal-sugt.
 Geeste Siekte.

Itterus albus; zie *Chlorosis*.

Itus, zie *Morsus*.

Ignis sacer. St. Antonis-Vuur; zie *Erysipelat*.

Ignis sacer. Wild Vuur; zie ook *Phylactana*.

Itaca Passio. *Ilium Volvulus*. *Miserere mei*. Darm-
 klink. Lank-euvel. Darm-klinkel. Darm-
 jigt: Eene erbermelyke Siekte, bestaande
 in een feer harde verstopping der Excre-
 menten, zo dat dezelve veelyts boven-
 waarts tyt komen

Impetigo. Lichen. Droge Schurft met jeuking.

Impotentia venerea. Byllaapens-magtelootheid.
Apoximeron.

Inappetentia, zie *Appetitus prostratus*.

Incantatio, zie *Præstigiatura*.

Incubus. Nagt-Merrie Alp. Zie ook *Ephialtes*;
 is geen aandoening van eenig Geest,
 gelyk veele voor dezen gewaant hebben,
 en veele gemene Medfchen nog wanen;
 maar een convulsyffche verstopping des
 Bloeds omtrent 't Herte.

Inedia. Apperyts-minderheid, namelyk, als
 anders naar gewoone.

Inflammatiō. Phegmone Ontsteking. Bloed-geswel; is een heete en pynlyke opswelling van eenig deel des Lichaams, door verstopping des Bloeds en der Sappen in de Pypjes en Vaatjes ontstaande; dog dezelve word weer onderscheiden in *gemeene* of *enkelde* (*simplex*), en *samengestelde* (*composita*); en deze wederom in

1. *Erysipelatodes*. Roos- of Gal-agtige ontsteking.
2. *Oedematodes*. Slymāgtige ontsteking.
3. *Orithodes*. Weyagtige ontsteking.
4. *Scirrholes*. Wen- of Knoestagtige ontsteking.

Naer onderscheid des beledigden deels verkrygt de ontsteking ook verschillige Namen; B. V. een ontsteking der Ogen word *Ophthalmia*; een ontsteking der Keel *Angina*; een ontsteking der Longe *Pleuritis*; &c. genaamt.

Inflatio. Wind geswel. Opgeswollenheid van Winden, B. V. des Buiks.

Insania. Amentia. Gekheid. Verwarde Hersenen.

Intertrigo. Blik-aarsch; is een verwonding of afvelling omtrent 't Fondament, door ryden, sterk gaan, &c. veroorzaakt, endat pyn verwekt.

Intestina. Ingewanden. Darmen.

Fonhus, zie *Varus. Vari*.

Ischias. Ischiadicus morbus. Coxendix. Heupejgt.

Ischuria. Pis-verstopping.

Jejunum Intestinum, Ydele Darm

K.

Kitta. Citta. Ongerymde Erens-luft. Luft voor ongerymde Spysen; zie ook *Pica*.
Kynanche. *Cynanche*. Keel-ontfteeking.

L.

Lactatio. Sog- of Melk-maaking.

Lefio. Quetfing; zie *Contufio*.

Lagochylus. Haafe mond.

Lagophthalmus. Hafen oogen.

Languor. Magteloosheid der Leden. Ledens-magteloosheid.

Laffitudo; *Copos*. Moedigheid.

Laxitas. Slappigheid der Leden, B. V. der Vrouwen-Borften, &c.

Lentigo. *Lentigines*. Zomer-fproeten. Zomer-vlekken; zyn de kleine bruine vlekken die sommige Menfchen op 't Aanzigt en handen hebben, infonderheid 's Zomers, gaande 's Winters meeftentyts weg.

Lepra. Melaatsheid. Lazerey; zynde een droge fchubagtige Schurft, dog van verfcheiden Soorten; zie ook *Elephas*, *Impetigo* en *Alphus*.

Leibargus. Slaap-fiekte, met Koorts en Bafing.

Leucoma. Witte Vlek op 't Oog.

Leucophlegmaria. Slym-fugt. Witte-fugt; zie *Hydrops*.

Leucorrhœa. De witte Vloed der Vrouwen.

Libido. Geilheid; zie ook *Hysteromania*; is dikwils uit Siekte.

Lichen. Droge Schurft; zie ook *Serpigo*.

Lienis obftructio. Milt-verftopping.

Leenteria. Spys-afgang. Spys-loop. Afgang der

- der onverteerde Spysen, met Buik loop:
 Komt veel over een met *Caliaca passio*.
Lipothymia, *Lipopsychia*. Flauwte. Onmagt; als
 iemand van zig zelfs valt, ontstaande uit
 schieelyk verswakte Levens-geesten.
Lipryia. Heet-koude Koorts. Inwendige Koorts;
 van binnen heet, en buiten koud zynde.
Lithyasis. Steen; of Steens-beginsel.
Loehia. Nageboorte; of Kraam-suivering.
Loimas. Besmettelyke Siekte.
Lardosis. Bult na voren.
Lues venerea. *Pudendagra*, *Siphylis*. *Morbus galli-*
cus, vel *hispanicus*. Spaansche Pokken.
Lumbago. Lende-pyn. Lende-jigt.
Lumbrici. Buik wormen.
Lunaticus Morbus. Maan-siekte.
Lupia, zie *Testudo*.
Lupus. *Phagedana*. *Noli me tangere*. Wolf-Vret-
 In-etende Kanker, of Kankerig Geswel.
Luxatio. *Dislocatio*. *Exarthrosis*. Uitleding. Ver-
 stuiking van een Lid.
Lygnus. *Lynx*. De Hik; zie *Singulius*.

M.

- M**acula. Vlekken; B. V. in 't Aanzigt, &c.
Macula hepatica. Lever vlekken; komen
 veel over een met *Lentigines*.
Macula marriculis. *Navus*. Maal-vlek; dat met
 de geboorte komt.
Malacia. *Pica*. Vreemde Eet-lust; namelyk
 naar ongewone Spysen; zie ook *Pica*.
Malum mortuum. Dode Schurft; is een soort
 van Schurft die droog en twartagtig is,
 zonder jeuking.

- Mammillarum durities*. Hardigheid der Borften.
Mammillarum laxatio. Slappigheid der Borften.
Mammillarum inflammatio. Ontsteking der Borften.
Mania. Gekheid. Sinneloosheid. Krankzinnigheid.
Mania hypochondriaca. Gekheid, uit sware Hypochondrie.
Marasmus. Langzame Uitteering der Kragten, of Kragteloosheid, gelyk by oude Lieden.
Marisca Sycosis. Ficus ani. Arsch-puisten Fyngeswel; welke doorgaans met de Fyngewarten (Condyloma) gepaart zyn, of semyts op de sware Ambeyen volgen.
Melancholia. Droef-geestigheid. Swaar moedigheid. Swaar-geestigheid. Melankoley.
Melancholia hypochondriaca. Droef-geestigheid, uit swaare Hypochondrie ontstaande.
Meliceris. Honig-geswel.
Menochryphia. Maand-stonden-ophouding. Verstopte Maand-stonden.
Menorrhagia. Maand-stonden vloed. Overvloedige Maand-stonden.
Menses. Menstrua. Maand-stonden. Stonden. Stonden-vloed.
Mensium fluxus. Overvloedige Maand-stonden; zie ook *Menorrhagia*.
Mensium obstructio. Verstopte Maand-stonden; zie ook *Menochryphia*.
Mesenterii obstructio. Darm-scheils-verstopping.
Metastosis. Ziekte-verwisseling, namelyk van de eene in een andere.
Metastasis. Ziekte-verplaatting, namelyk uit 'e eene deel in een ander.
Miasma. Besmetheid. Besmettelijke Stoffe.

Migrana, zie *Hemicrania*.
Miserere mei, zie *Iliaca passio*.
Mixtio cruenta. Bloed-pissing; zie ook *Hematuria*.

Mola. Wan-vrugt. Valsche Vrugt; bestaande uit een t samen-groeiing van Bloed, Vleesch, en ik weet niet wat?

Morbili. Mastelen.

Morbus. Siekte, is een gebrekkelyke staat des Lichaams, namelyk, als de Machinale delen, zo wel Geestige als Lichaamlyke, haar pligt niet volbrengen: en is van zeer veelerley Soorten: De Genees-Heeren onderscheiden se als volgt:

Accessorius, aankomstige

Acquisitus, stilstaande

Acutus, scherpe, vinnige

Adventitius, aankomstige

Aestivus, Somer-

Autumnalis, Herfst-

Benignus, goedaardige

Brevis, korte

Caducus, vel *convulsus*, vallende

Caldus, warme

Chronicus, langduurige

Comitatus, vergeselschapte

Communis, gemeene

Congenitus, aangeborene

Congruus, gevoeglyke

Connatus, met geborene

Constans, standvastige

Consuetus, gewone

Contagiosus, besmettelyke

Continuus, geduurende

Siekte.

Contractus, verkorte
Diurnus, dag-
Diuturnus, vel *chronicus*, langdurige
Endemicus, seu *vernaculus*, Land-
Epacmafticus, roenemende
Epidemicus, Geflagt-
Erraticus, dwalende of verftroide
Externus, uitwendige
Frigidus, koude
Gallicus, Spaanfche Pokken. Fransche
Herediarius, Erf-
Hellicus, uit-teerende of taaye
Hibernus, Winter-
Homotiquus, eenparige
Humoralis, vogtelyke; in de vogten zynde
Implicitus, ingewikkelde
Inconstans, ongestadige
Inconfidetus, ongewone
Innatus, ingeborene
Inordinatus, ongeregelde
Internus, inwendige
Intermittens, tuffchenpofige
Inveteratus, verouderde
Irregularis, irreguliere
Legitimus, wettige of waare
Lethalis, dodelyke
Localis, *Topicus*, plaatselyke
Longus, lange
Lunaticus, Maan-
Malignus, quaadaardige
Manifestus, openbare
Maturus, Morgen- of Uchgend-
Melancholicus, droefgeeftige
Mobilis, beweeglyke

Siekte.

Na:

Nativus, aangeborene
Naturalis, natuurlyke
Nocturnus, nagt-
Non congruus, niet gevoeglyke
Nothus, vel *Spurius*, Bastaart-
Occultus, verborgene
Ordinatus, geregelde
Organicus, werktuigige of Leden-
Palabundus, fwervende
Pandemicus, vel *communis*, algemeene
Paracrafticus, afgaande
Particularis, bezondere
Patrius, vel *Endemicus*, Land-
Paulatinus, allenks overkomende
Peracutus, zeer fcherpe
Periodicus, tydhoudende
Pestilentialis, Pest-
Posterus, navölgende
Primarius, voornaamfte
Productus, verlengde
Putridus, rottige
Regius, vel *arcuatus*, Geele
Regularis, reguliere
Reptinus, fchielyke
Recens, verfche
Salutaris, Heilzame
Scheticus, ligt te verdryvene
Secundarius, min voorname
Sideratus, Popelfey
Solitaris, allenige
Sonticus, zware, byblyvende
Sparfus, *Sporadicus*, verfpreade
Spiritualis, geestelyke
Spurius, vel *nothus*, Bastaart-

Siekte.

- Stabilis*, bestendige
Supernaturalis, boven-natuurlyke
Topicus, vel *Localis*, plaatselyke
Universalis, algemeene
Venenatus, Vergiftige
Vernaculus, vel *Endemicus*, Land-
Vernus, Voorjaars-
Vespertinus, Avond-
Morosis, *Moria*. Krankzinnigheid. Gekheid.
Morphaea. Quaad-seer; zie ook *Alphus*.
Morsus vel *Itus venenatus*, Vergiftige Beet,
 B V van Slangen, Adders, &c.
Morsus canis rabidi, Dulle honds-beet; zie ook
Cynantrophia en *Hydrophobia*.
Mydriasis. Oogens-stompheid, in het zien.
Myopia, *Myopiasis*. By-zienigheid. Strik-zienig-
 heid.
Mjurne. Pols-slags-verkorting of ongeregel-
 heid.

N.

- N***ari*. Moeder-vlekken. Maal-vlekken.
Narcosis. Zenuwe-dooftheid. Verdoving
 der Leden.
Natta. Een Spek-gefwel.
Nausea. Walging. Walg.
Nephritis. Graveel. Nieren-wee. Nieren-steen.
Noctambulus. Nagt-wandelaar, die in de Slaap
 allerley dingen doet, hoogtens en laagten
 zonder gevaar beklimt, &c.
Nodus. Been-knoop. Been-uitwas.
Noli me tangere, zie *Lupus*.
Nymphomania. *Furor uterinus*, Ritfigheid der
 Vrouwelyke Sexe; zie ook *Hysteromania*.

O. Obe-

Q.

- Obfusca.** Vertheid.
- Oblivia.** Vergetelykheid.
- Ochrodes.** Gesweeren met harde kanten.
- Obstructie.** **Obstipatio.** Verstopping, inslenderheid der Ingewanden.
- Odontalgia.** Tand-pyn.
- Odontofes** vel **Odontophya**, zie **Dentitia**.
- Oedema.** Water- of Slym-geswel. Zugt; is een wateragtige of slymige bleke opposfing van een deel des lichaams, of ook van 't geheele Lichaam, zynde in dit laatste geval veeltyts de voorbode van Waterzucht.
- Omphalocoe.** Navel-breuk; zie ook **Hernia**.
- Ophthalmia.** Oog-ontsteking. **Oog-feer.** Rode ontstokene Oogen.
- Opyscoria.** Laet-Hongerigheid.
- Oraxis.** **Appetitus.** Honger. Eat-lust.
- Orthopnoea.** Zeer Beswaarlyke en zodanige Ademhaling, die alleen regt op zittende geschieden kan.
- Osciocoe.** Sak-breuk.
- Otalgia.** Oor-pyn.
- Oxycoria.** Vroeg-Hongerigheid.
- Ozena.** Neus-gesweer. **Sinkend Neus-gesweer**, binnen de Neus.

P.

- Padarthrocaca.** Wind-doorn. **Been-kanker**, zie **Spina ventosa**.
- Palpitatio cordis.** Hart-klopping.

Pa.

Panaritium. Paronychia. Fyt. Wurm; aan een Vinger.

Papula. Rode Hond of Vonk; zie ook *Boa*.

Paralysis. Geraaktheid. Lammigheid; 't zy van 't geheele Lichaam, of meest van een deel deszelfs.

Paraphoria. Paraphrosis. Basing. Buiten sinnigheid; zie ook *Delirium*.

Paraphrenitis. Krank-hoofdigheid. Krank-sinnigheid, met een geduurige Koorts.

Paraplegia. vel *Paraplexia.* Lamheid des geheelen Lichaams.

Parefsis. Leden-beroertheid. Geraaktheid; zie ook *Apoplexia*; en *Paralysis*.

Paristhemia; zie *Tonsilla*.

Paronychia. Fyt zonder swelling; zie ook *Panaritium*.

Pavotis. Gestwel agter 't Oor. Oor-kliers-ontsteking.

Paroxysmus. Aanval of verheffing der Siekte.

Parus difficilis. Barens-swarigheid; zie ook *Dystocia*.

Passio iliaca; zie *Iliaca passio*.

Passio hypochondriaca, zie *Hypochondriasis*.

Passio hysterica, zie *Hysteria*.

Passio cholericica. Cholera, 't Bort. Braak-siekte. Gal-braking.

Passio coeliaca, zie *Cœliaca passio*.

Passio colica, zie *Colica*.

Pathema. Pathos. Smett. Lyding.

Pedicularis morbus. Luis-siekte; zie ook *Phtiriasis*.

Perfrictio. Huivering; zynde veeltyts 't begin van een Koorts, of Roos.

Pa-

- Peripneumonia*. Long-ontfteking; is doorgaans gepaart met brandende Koorts, Hoest, en fware Adenhaling.
- Pernio*. Kak-hielen. Schyt-hakken; van Koude ontftaande, waar door barften en verfwearing voortkomt.
- Pervigilium*. Slapeloosheid.
- Pestis*. *Pestilentia*. Pest. Befmettelyke Siekte.
- Petechia*. Pest-puiftjes. Vlek-koorts. Peper-korl.
- Phagadana*. De Wolf. In-etende Kanker; zie ook *Lupus*.
- Phalacrofis*. Hair-uytvalling. Kaalheid.
- Phantafia*. *Phantasma*. Fantafey. Verbeelding.
- Phlebotomia*. *Vena-fectio*. Bloed-lating. Ader-lating.
- Phlegmone*, zie *Inflammatio*.
- Phlogofis*. Opvlamming. Ontfteking; komende over een met *Phlegmone*.
- Phlyctana*. *Ignis fylveftris*. Wild Vuur; bestaande uit heete puiftjes, die op een plaats des Lichaams byfamen voortkoomen.
- Phrenitis*. *Phrenesis*. Rafendheid. Hersens-wede; met een geduurige Koorts. Rafende Koorts.
- Pterigium*. Pyn of Fyt onder de nagel.
- Phthiriasis*. *Morbus Pedicularis*. Luis-fiekte.
- Phthisis*. Teering. Long-fugt. Long-fweer; verfehilt eenigints van *Tabes*.
- Phygelon*. Klier ontfteking. Buil.
- Physocèle*. Wind-breuk; zie ook *Hernia*, en *Pneumatocele*.
- Pica*. *Ciura*. Ongerynde Honger. Vreemde Eerluft; naar vreemde ongerymde dingen; zie

- zie ook *Malacia* en *Kitta*;
Pityriasis, *Furfuratio*, Hoofschilfers.
Plumbyra Bloeds-overuloed.
Plethora Bloeds-overvloed. Bloed-rykheid.
Pleuritis, vel *pleurosis*. Zyde pyn. Zyd ontsteking. *Pleuris*; zynde een ontsteking van de Rib-vliesen &c. met geduurige Koorts, pyn, en benauwde Ademhaling, en is zeer gevaarlyk.
Pleuritis notha, vel *spuria*. Bastaart of valsche Zyde-pyn, of *Pleuris*, minder pyn en gevaarlykheid hebbende.
Pleuritis epidemica. Gafstags-*Pleuris*; die in t Gafstags is.
Pilo-polovicia. Hair-vlegt; zynde een verwarde staarts-wyse t'amen-groeing der Hairen, die insonderheid aan de Poolche Naie eigen is.
Pneumatocoele. Wind-Breuk; namelyk als t. Sakje (Sacrosum) door Winden opswelt.
Pneumonia. Long-ontsteking; zie *Pneumonia*.
Podagra. *Arthritis podum*. Poonje. Voet-gewel. Voet-jigt.
Polypus (nas). Neus-Prop. Neus-veelvoet; is een verstoppend en dikwils, slykig Gewas in de Neus of Hert.
Polypus (cordis). Hart-Prop. Hart-veelvoet.
Polyuria. Corpulentsheid. Diklyghed.
Porocoele. Liefch-klier-Breuk of Scheurfel.
Porrigo. Hoofschilfers. Hoofschurft; zie
Praestigatura. *Incantatio*. Betovering, of diever
Prægnis. Gafstags-Gefigt. Gefigts-valsheid of
 blind-

- blindheid, van Ouderdom.
- Primpismus*. Roede-ſtyfheid; tegen wille.
- Proceſſus. Productio. Procnbernitia*. Uitwas; zie ook *Apophyſis*.
- Procidencia* vel *Prolapſus ani*. Uitschieting des Aarſch-darms.
- Procidencia ueri*. Uitschieting der Baar-moeder.
- Procidencia uualis*. Uitschieting van de Huid.
- Prodromus (morbus)*. Voorafgaande Siekte; is zodanige, die een volgende groter Siekte te kennen geeft.
- Productio*, zie *Apophyſis*.
- Profluua*. Vloed. Vloefing.
- Profluua (anguinis)*. Bloed-vloed. Bloed-vloefing.
- Prolapſus*. Uitval. Uitganing. Uitschieting; zie *Procidencia*.
- Proſphyſis*. Samen-was; tegen de Natuur.
- Pruritus. Prurigo*. Jeukte, der Huid.
- Pſora*. Quade Schürft; die ſemelagtig is.
- Proſtris*. Vrouwen-Geilheid; zie ook *Hysteromania*.
- Ptyaliſis. Salivatio. Ptyaliſmus*. Quyling. Spuwfels overvloed.
- Pudendagra*, zie *Lues venerea*.
- Puerpera Febris*. Kraam-Vrouwen-Koorts.
- Pulmonia*. Longe-ſugt; zie ook *Pneumonia*.
- Punctura*. Steek.
- Punctura Nervi*. Zenuwen-steek.
- Purpura Febris. Febris purpura*. Bluts-koorts. Vlek-koorts.
- Pus. Pyon*. Etter. Materie; is een witte matig dikke welgekookte Etter, zo als die behoort te zyn, tot goede geneſing.

Pustula. Puist Blaar. Blein.

Putredo. *Putrefactio*. Rotting. Verrotting, B. V.
Gingiva, des Tand-vleeschs. &c.

Q

Quartana (*Febris*). Derdedaags-Koorts.

Quotidiana (*Febris*). Dagelykfe Koorts.

R

Rabies. Dolheid. Verwoedheid.

Rabies canina, vel *hydrophobica*. Hondsdolheid, van een dulle honds beer.

Rachitis. Engelsche Siekte. Lende-vang; zynde een swakheid en qualyke voeding der Leden, insonderheid by Kinders.

Ramex. Schœursel. Gescheurtheid. Breuk; zie ook *Hernia*.

Ramex carnosus. Vleesch-Breuk.

Raucedo. *Rancitas*. *Bronchus*. Heeschheid. Schorheid. Schorre Borst.

Reduvia. Nyd-nagel; is een spouding van de Huit omtrent de Nagels.

Regius morbus, zie *Icterus*.

Rhagas. *Rhagades*. Kloven of Barsten in de Handen of Voeten, &c.

Rhegma, zie *Ruptura*.

Rheuma. *Rheumatismus*. Hoofst-vloed. Sinking; zynde een pynlykheid die zig hier of daar in de Deelen vast zet.

Rubedo (*faciei*). Aanfigts-roodheid.

Rubor. Roodheid.

Ructus. *Ructatio*. Rupsing.

Roo

Rugitus. Rommeling; namelyk in de Buik van Winden en Phlegma.

Ruptura. *Ruptio*. *Rhexima*. Scheuring, namelyk van een Vlies, Been, &c.

S.

Salivatio. Quyl-making. Speekfel-making; zie *Ptyalifis*.

Sanies. *Ichor*. Etter. Vuile Etter. Verrort Bloed; is een dunne ondeugetide rode Etter.

Sanitas Hygieja. Gezonthed; is een gezonde Lichaams-gesteltheit, die tegen over de Siekte staat; zynde namelyk een volmaakte volbrenging van het oogmerk en de uitwerking der Machinale deelen, zo wel Geestige als Liehamelyke, in het Menschelyke Lichaam; waar toe se geschikt zyn.

Sarcocele. Vleesch-breuk. Vleesch-Scheurfel; is een Breuk der Kloten (*Testiculorum*), zie ook *Hernia* en *Ramex*.

Sarcoma. *Sarcosis*. Vleeschig Uitwas.

Satyriasis. Styfheid der Roede tegen wille. Anders ook overmatige Geilheid; zie ook *Priapismus*

Scabies. Schurft. Schurftheit; kan droog en nat zyn; zie ook *Pruritus*. *Impetigo*. *Pfora*. *Lepra*.

Skeleton. Een Geraamte, uit een geheel Lichaam naar de konst te zamen gestelt; dienende tot onderregting der Jeugd.

scelotyrbē. Tand-vleeschs- en Scheen-beensrotting; uit Scorbuit ontstaande.

S

Scia-

Sciatica. Heupe-jigt; zie ook *Arthritis*.

Scirrhus. Hard geswel. Knoest-geswel. Een Wen; is een hard Geswel meest zonder pyn, waar in somtyts een gemeen Geswel verandert, als 't niet wel in de curatie behandelt word; en zodanig hard Geswel is beswaarlyk te genezen of verandert somtyts in een Kanker of Fistel.

Scorbutus. *Stomacace*. Scorbuit. Scheurbuik (*qualyk*). Blauw-schuit; een Siekte zynde, waar aan insonderheid de Nederlanders zeer onderhevig zyn, bestaande in een zachte corruptie der vloejende en vaste deelen, waar door veelerley ongemakken ontstaan, insonderheid voor eerst Lomigheid, Ongedaante, Vliegende Jigt, Kramp, Bloedend Tand-vleesch, en hondert andere meer, tot dat de overhand deezer gebreken den dood doet naderen.

Scotomia. Swindeling. Draaying der Oogen of liever des Hoofts; zie ook *Vertigo*.

Scrophula, of *Scrofula*. Krop-sweer. 't Koningsfeer; zie ook *Siruma*.

Scybala. Brok-kakking.

Secundina. Nageboorte.

Senectus (*Morbus*). Ouderdoms-fwakheid.

Semen. *Sperma*. 't Manlyk of vrugtbaar-makend Saad, &c.

Serpigo. Springend Vuur; zie ook *Lichen*.

Siderata Membra. Geraakte, of Beroerde Leden.

Sideratus Morbus. Geraaktheid. Popelsfy. Be-roerte; zie *Apoplexia*.

Singultus. *Lygenus*. De Hik.

Siphylis, zie *Lues venerea*.

Siri

Siriafis. Hersen-ontsteking. Brein-ontsteking, of verhitting van Zonne-hitte.

Siro. Sweet-puist, waar in doorgaans kleine Wormtjes zyn.

Sitis. Dorst; zie ook *Astus*.

Soda. De Sode of Sood.

Somnolentia. zie *Sopor*.

Sopor. *Somnolentia.* Slaap-lust. Slaperigheid.

Sordes. Spek-Etter; is een dikke Spekagtige klevrige ondeugende Etter.

Spasma. Zenuwe-breuk. Zenuwe-scheuring.

Spasmus. Kramp. Zenuwe-trekking.

Sperma. *Semen masculinum.* Saad. Manlyk Saad; zie ook *Semen*.

Sphacelus. 't Koude Vuur of koude Brand; is de tweede graad van 't Vuur (*Gangrana*), en een volkomene verstering des beledigden deels, als wanneer de huid en 't vleesch geheel swart word; en dit ongemak zig ook verder over 't Lichaam uitbreid.

Spina ventosa. Wind-doorn. Been-ontsteking. Been-kanker; die de Beenen en insonderheid de Rug-graad inwendig aantast.

Steatocele. Net-breuk. Net-scheurfel. Sak-breuk. Kloots-spek-gefwel.

Steatoma. Spek-gefwel. Smeer-gefwel.

Stenosis. Porien-verstopping.

Sterilitas. *Agonia.* Onvrugtbaarheid; namelyk der Vrouwelyke Sexe.

Stigma. Een Lid-reiken.

Stomacace, zie *Scorbutus*.

Stranguria. Droppel-pisse. Koude-pisse; verschilt van *Dysuria*, dat deeze een branding in 't wateren doet gevoelen, zonder drup-

druppeling.

Struma. Hals-Klier-Gefwel. Krop-sweer; zie ook *Scrophula*.

Stupor. Doof-gevoeligheid, in allerley Leden.

Subluxatio, zie *Luxatio*.

Sudamina, zie *Hydroa*.

Sudor. Sweet. Sweting.

Sugillatio. Blauwe Vlekken; van stoten, vallen, slagen &c. zie ook *Ecchymosis*.

Suppuratio, zie *Abscessus*.

Suspirium. Aamborstigheid; zie *Asthma*.

Sycosis, zie *Marisca*.

Sympathia, *Consensus*. Mede lyding. Te gelyk-lyding; van twee Sieke deelen sprekende. Betekent anders onderlinge Trek of Genegtheid.

Symptoma. Toeval, der Siekte.

Synanche. Keel ontsteking.

Syncope. Flauwte. Swym. Swymeling. Hercvang. On-magt; die uit een schielijke verliesing der kragten ontstaat.

Synochus. Veeldaagfche gedurige Koorts.

Synthesis. Samen-voeging der Deelen, als Been-Breuken, Wonden, &c.

T.

Tabes. Uitdrogende Teering; bestaande in een uitdroging des Lichaams door vermindering der Levens-geesten en Kragten; verschillende van *Ptyisis*, om dat by deeze meest ontsteking der Long is.

Tabes vel *Luca anglica*. Engelsche Siekte; zie ook

ook *Rachitis*.

Tania. Lange platte Wurm in de Darmen.

Talpa. Een blind, kruipend Geswel.

Temulentia. Dronkenschap; zie *Crapula*.

Tendō. Pees.

Tenesmus. Afgangs-perfing. Stoel-gangs-perfing, zonder of met weinig afgang. Drop-pel-Kak. Druip-loop.

Tendigo. Is 't zelfde als *Priapismus*.

Teredo. Been-bederf; ook Wind-doorn.

Terror. Schrikking; B. V. der Kinders in de slaap.

Tertiana (*Febris*). Anderdaagsche Koorts; zie ook *Febris*.

Testiculi, *Testes* Klooten. Ballen.

Testiculorum Inflammatio. Kloot- of Bals-ontsteking.

Testudo. *Lupia*. Schild-pads-Geswel, aan 't Hoofst.

Thorax. De Borst.

Thoracis affectus. Borst-quaal; kan verschillig zyn.

Timor. Vrees.

Tinea. Dauw-wurm.

Tinea capillorum. Hair-Myr.

Tonsilla Paristhina. *Amygdale*. *Antias*. De Amandels, of Keel-Amandels.

Tonsillarum Inflammatio. Ontsteking der Amandels. Gefwollene Amandels.

Tophus. Knobbel. Been-knobbel, gelyk de podagreufe hebben.

Tormina. Buik-pyn. Buik-krimping. Darm-pyn.

Trachoma. Rouwheid of inwendige Schurft der Oog-leden.

Tremor. *Tromos*. Leden-beving. Leden trilling.

Trismus. Kaken-kramp. Kake-trekking.

Tumor. Buil, Geswel; kan zyn

Flatuosus. Wind-

Oedematofus. Slym-

Serosus. Wey-

Scirrhusus. *Scirrhus.* Knoest-

&c.

} Geswel.

Tussis. Hoest; is verscheiden, als

Sicca.

Anhala. } Droge. Kik- of Kink-

Convulsiva. Stuiptrekkings-

Contumax. } Hardnekkige

Ferina.

} Hoest.

Senilis. Oude Liedens

Inveterata. Verouderde

&c.

Tympanites. Wind-sugt; zie *Hydrops.*

Typhus. Melk-stremming, in de Maag.

V

V*ari.* Steen-puistjes in 't Aangefigt. Suipers-
of Dronkaarts-puistjes.

Variola. Kinder-pokken.

Varix. Cirsois. Ader-spat. Ader-barst. Ader-geswel.

Varix ani, zie *Marisca.*

Venenum. Vergift. Venyn.

Ventriculi Affectus. Maag-gebreken; zyn ver-
scheiderhande, als

Ardor. De Sood; zie *Soda.*

Cruditus. Ongesteltheid der Maag, als die
de Spyfen niet wel kookt of verteert.

Imbecillitas. Swakke of tedere Maag.

Inflatio. Opgeblasene Maag, of Winden.

Ver-

Vermes. Lumbrici. Wormen. Buik-wormen.

Verruca. Wrat, of Warte.

Vertigo. Scotomia. Swindeling; Duifeling. Draai-
jing des Hoofts.

Vesica. Blaas.

Vesica Affectus. Blaas-gebrekens; zyn verschei-
derhande, als Steen, Sweering, &c.

Vesica calculus, zie *Calculus.*

Vigilia. Agrypnia Slapeloosheid. Nagt-waking.

Virginitas. Maagtdom. Jufferschap.

Virginitatis Laxo. Maagtdoms-krenking.

Virulentia. Vuurigheid. Vergiftigheid.

Virus. Quaadaardige of Vergiftige Etter; is
een dunne swartagtige en stinkende Et-
ter.

Viscera. Ingewanden.

Visus. 't Gesigt.

Visus Hebetatio. Gesigts-Swakheid.

Vitiligo. Quaad-seer.

Volvulus. Komt over een met *Iliaca passio.*

Vomica. Verholen Etter-geswel. Verholen
Gesweer, in de Long. Long-sweer.

Vomitus. Braking.

Vulnus. Wonde; wordt onderscheiden in

Simplex. Enkelde of gemeene

Compositum. 't Samengestelde

Essentiale. Wesentlyke

Accidentale. Toevallige

Externum. Uitwendige

Internum. Inwendige

Recens. Varsche

Inveteratum. Verouderde

Sordidum. Vuile

Fistulosum. Fistelagtige

} Wonde.

Vene-

Venenatum. Vergiftige
Sanabile. Geneesbare
Lethale. Dodelyke
 &c.
Vulnus. Pyn. Smerte.

} Wonde.

U.

U*lceratio.* Sweering. Versweering.
Ulcus. Gesweer. Sweer; zyn verschei-
 den, als

Externum. Uitwendig
Internum. Inwendig
Sordidum. Vuil
Malignum. Quaadaardig
Purulentum. Etteragtig
Saniosum. } Vuil Etterig
Ichorosum. }
Callosum. Eeltagtig
Hyperfarcoticum. Met wild Vleesch
 begroeit
Sordidum. Stinkend
Fistulosum. Fistelagtig
Cavernosum. } Hol
Cuniculosum. }
Cancrosum. Kankeragtig
Corrosivum. Inyretend
Virulentum. Vuurig of vergiftig
Varicosum. Aderspattig
Cum labiis duris. Met harde Ran-
 den omzet
Cum carie ossis. Met Been-vreting
 verzeld
Scorbuticum. Door Scorbuit ont-
 staand
Inveieratum. Veroudert

} Gesweer,

Urg.

- Urina*. Pis.
Urina Ardor. Pis-branding; zie *Dysuria* en *Stranguria*.
Urina cruenta. Bloed-pissing; zie *Haematuria*.
Urina difficultas. Piffens befwaarlykheid.
Urina suppressio. Pis-verstopping.
Urina incontinentia. Water-ontloping; zie *Dysuria*.
Ustio. *Ustum*. Branding; zie ook *Ambusta*.
Uteri Fluxus. Maand-stonden, overvloed; zie ook *Menses*.
Uteri Procidencia, zie *Procidencia*.
Uteri { *Suffocatio*.
Strangulatio. } Opstying der Moeder;
Profocatio. } zie *Hysteria*.
Uteri Haemorrhagia. Moeder-Bloed-vloed; zie *Mensium Fluxus*.
Uteri Obstructio. Maand-stonden verstopping; zie ook *Menses*.
Uterus. Baar-moeder. Lyf-moeder.
Uvula. *Cion*. *Columella*. De Huig. 't Lelieje.
Uvula Procidencia. Huigs-uitschieting.

X.

Xerophthalmia. Droog-jeukende Oogen.

Z.

Zecna. Komt over een met *Lichen* vel *Serpigo*.

NOMENCLATURA ET HONOR AUTORUM.

De *Simplicia* of *Kruiden* en haar deelen, welke tot de voorgemelde Gebreken 't heilzaamst bevonden zyn, vind men zeer net in LINNÆI *Pharmacopœa*, als mede in SCHROEDERI *Pharmacopœa*, en in meer andere. Wy zullen by deeze occasie hier nog eenige van de vermaardste Authoren melden, welke de *Kruiden* of haar kragten met naukeurigheid beschreven hebben. De Oudvader is

1. DIOSCORIDES PEDACIUS, *Siciliaan*. Libri IV de *Materia medica*. Hebbende ten tyde van de Keyser NERO gehoeit, en syn *Schriften* zyn op veel plaatsen in 't ligt gegeven.
2. SIMON PAULI, *Koninglyke Deensche Medicus*. *Quadripartitum Botanicum*. 4to.
3. EMANUEL KONIG, *Medicus te Basel*. *Regnum vegetabile*. 4to.
4. JOHANNES RAJUS, *Gods-geleerde te Canterbury*. *Historia Plantarum*. Fol.
5. SAMUEL DALEUS, *Medicus in Engeland*. *Pharmacologia*. 4to.
6. JOS. PIT. TOURNEFORT, *Professor in de Botanye te Parys*. *Histoire des Plantes aux Enyrons de Paris*. 8vo.

7. PAU.

7. PAULUS HERMANNUS, *Professor in de Botany te Leiden.* Cynosura Materiae medicae. 4to.
8. JOH. BAPTIST. CHOMEL, *Medicus te Parys.* Abbrégé des Plantes usuelles. 12mo. Supplement. 12mo.
9. BARTHOL. ZORN, *Doctor Medicinae te Berlyn.* Botanologia medica. 4to. Hoogduitsch.
10. JOH. BUCHWALD, *Professor in de Medicynne te Copenhagen.* Specimen medicopractico-botanicum. 8vo.
11. JOHAN. BÖCLERUS, *Professor in de Botany en Chymey te Strassburg.* Cynosura Materiae medicae, 't vervolg van (7). 4to.
12. HERMANN. BOERHAVE, *Professor in de Botany &c. te Leiden.* Historia Plantarum. 8vo.
13. ANONYMI (JOH. ALB. GESNERUS) Pharmacopœa Wittenbergica. Folio.
14. STEPH. FRANC. GEOFFROY, *Professor in de Medicynsche Zaaken te Parys.* Tractatus de Materia medica. 8vo.
15. ALBERTUS HALLER, *Lijf-Medicus des Konings van Engeland, en Professor tot Göttingen.* Opéra varia.

Behalven deeze nieuwe Autheuren zyn DONONEUS, LOBEL, en andere Oudvaders, die zekerlyk in deeze zaken haar best gedaan hebben, geenzints te veragen.

SYM-

SYMBOLA VERA.

*Qui potest mederi SIMPLICIBUS,
dolosè et frustra querit COMPOSITA.* VILLANOV.

Dat is,

Die welke met enkele Genees-Middelen een Siekte of Gebrek te genezen weet, gebruikt bedriegelyk en te vergeefs de t' samengestelde.

Omne nimium, quamvis optimum, Natura inimicum est. LINNEUS.

Dat is,

Al wat te veel gebruikt word, al was het ook het heilzaamste, is tegen de Natuur.

Adsueta conservant; Mutata frangunt Naturam. LINN.

Dat is,

De gewone dingen onderhouden, maar de veranderde stremmen de Natuur tot naadeel.

Felix est iste Pulvis, qui venit tempore criseos. LINN.

Dat is,

Een Poeyer (of ander Medicyn) te regren tyd

tyd aan de Sieke gegeven, is meer als Goud waardig.

Natura repugnante, Medicina nil proficit.

Dat is,

Als de Natuur niet mede werkt, zyn alle Genees-Middelen te vergeefs.

Natura arte adjuta, interdum facit Miracula. LINN.

Dat is,

De Natuur door de Konst geholpen worden, regt fomtyts Wonderen uit.

Medicamenta heroica, in manu imperitis sunt uti Gladius in dextra Furiosi. TRIT.

Dat is,

De Kragtige Genees-Middelen van een onkundige behandelt wordende, zyn gelyk als een Zwaard in de hand van een Onfinnige.

Recte faciendo neminem timeas.

Dat is,

Doet wel in alle Zaken, zo zal U geen leed geschieden.

II. L I D.
 VERKLARING
 VAN DE
 WOORDEN
 WELKE DE
 KRAGTEN
 DER
 GENEES-MIDDELEN
 AANTOONEN.

A.

Aberina. Ecbolla. (Bell. Medicamina).
 Vrugt af dryvende Genees-
 Middels.

Absorbentia. 't Suur opsurpen-
 de.

Abstergentia. Saponacea. Afvagende; welke de
 raayigheid der Vesels afvagen; zie ook
Balsamica.

Adstringentia. Stoppende, door t'famen-trek-
 king. 't Samen trekkende.

Adarmentia. Pyronica. Brandende; zie *Corroden-
 tia.*

Alexiteria. Alexipharmica. Gift-weerstaande;
 versterken 't Herte en de Levens-geesten,
 op dat 't Gift syn Kragt niet kan oeffenen.

Ali-

Alimentofa. Nutrientia. Voedende; welke 't Lichaam natuurlyk voeden en verfterken, gelyk allerley goede Spysen, en Drank.

ALTERANTIA. Veranderende, of verbeterende; zyn zodanige die het Bloed veranderen en verbeteren. Deeze Claffe bevat de *Dyscrasiva* en *Diathetica*.

Analeptica. Kragt-verwekkende.

Anodyna. Antifpafmodica. Pyn-ftillende.

Antacida Suir-weerftaande; die 't Suir of de fuire Sappen door haar bitterheid te keer gaan.

Anthelmintica. Worm-dodende of afdryvende.

Anidota. Gift-weerftaande.

Antiphlogiftica. Rotting afwaffchende, door waterige Middels.

Antipudredinofa, zie *Balfamica*.

Antifpafmodica, zie *Anodyna*.

Aperientia. De-oppilentia. De-abfruentia. Diluentia. Openende; welke de Vaatjes openen en de onfuivere deelen affpoelen.

Aphrodisiaca, Byflaap-verwekkende.

Apoplegmatisantia, zie *Sialagoga*.

ARCENTIA. Verdryvende, of verhinderende. Deeze bevatten de *Anthelmintica*; *Exanthematica*; en *Phitriaca*.

Attenuantia, zie *Incidentia*.

Attrahentia. Uit- of aan-trekkende; die de Vogten uit 't vleeſch naar buiten trekken, gelyk de *Veficatoria*.

B.

B*alfamica. Abfurgentia. Antipudredinofa.* Rotting-weerftaande; door haar bitterheid.

Bechi.

Beebica. Thoracica. Borst-middels, welke de Hoesft minderen en de uitspuwing bevorderen; zie ook *Expectorantia*.

Bozoardica, zie *Exanthematica*.

BILIOSA. Gal-vermeerderende. Deeze bevatten de *Hepatica*; *Splenetica*, en *Stomachica*.

BORBORYGMICA. Wind-Middels; bevatten de *Flatulentia*; *Ructatoria*, en *Carminativa*.

C.

Calefacientia. Verwarmende Dingen.

Cardiaca. Cordialia. Hart-versterkende.

Carminativa. Wind-uitdryvende; van agteren.

Cathartica. Purgantia. Purgeer-middels; die marig purgeeren.

Cathartica. Vleesch wegbytende; die 't overvloedige of wilde Vleesch (der Wonden en Gelweeren) weg byten.

Catholicum Algemeen Genees-middel. Dit staat nog te vinden: en sweemt naar de *Lapis Phosphorum*.

Cautica. Caustica, zie *Inflammatória*.

Cephalica. Hoofst-middels; die infonderheid voor 't Hoofst dienen om 't zelve te versterken; als mede alle Nerven of Zenuwen; dewyl die daar met vereenigt zyn.

Chaloga. Gal-afvoerende.

Cicatrizantia. Epulotica. Wonden-fluitende, of Lid-teken makende; zyn zodanige welke de vogten der Wonden opdrogen en daardoor

door de Vleefch-making bevorderen, en dus de Wonden doen toegroeyen.

Condensantia. Verdikkende.

CONFORTANTIA. *Corroborantia*. Verfterkende; die 't geheele Lichaam of eenig deel daar van verfterken. Deeze Order bevat de *Exficcantia*; *Tonica*; *Adstringentia*, en *Sophifticantia*.

CONSOLIDANTIA. 't Samen-hegende. Heelende. Deeze bevatten de *Vulneraria*; *Glutinantia*; *Maturantia*; *Digerentia*; *Sarcotica*; *Catharetica*; *Cicatrisantia*, en *Siftentia*.

Constringentia, zie *Adstringentia*.

CONVULSIVA. Zenuwe-trekking veroorzakende. Deeze bevatten de *Insufficiosa* *Singultuofa*, en *Sternhiatoria*.

Cordialia, zie *Cardiaca*.

Corroborantia, zie *Confortantia*.

CORRODENTIA. *Pyritica*. Ineetende. Door-bytende. Deeze bevatten de *Abstergentia*; *Cosmetica*; *Septica*; *Veficatoria*; *Eanftica*; *Excoriantia*, en *Corrofiva*.

Corrofiva. *Exulcerantia*. *Exurentia*. Vleefch weg bytende, en als uitbrandende.

Cosmetica. Glad en zuiver Vel makende. *Blanckfels*.

D.

D*ejectoria*. Purgerende; naar beneden (*per alvum*).

Demulcentia. *Temperantia*. Matigende De Scherpigheid breken de of matigende,

T

De

Deobstruentia, zie *Aperientia*.

De-oppilantia. Ontsluitende. Openende, zie *Aperientia*.

Depilatoria, zie *Pflothra*.

Detergentia, zie *Extergentia*.

Dia-catholicum (*Purgans*). Algemeen Purgeer- of Buik-zuiverend middel.

Diaphoretica. *Perspirantia*. De Uit- of Door-waseming bevorderende: Verschillen van *Sudorsifera*, dewyl deeze meer Sweet verwekken.

DIATHÆTICA. De Consistentie der Vogten verbeterende. Deeze bevatten de *Resolventia*; *Incidentia*; *Mundificantia*; *Emollientia*; *Demulcentia*; *Obtundentia*; *Lubrificantia*, en *Inspissantia*.

Digerentia. *Digestiva*. Verteerende. Etter-ryp makende.

Diluentia, zie *Aperientia*.

DISCUTIENTIA. De Vogten beteugellende. Deeze bevatten de *Repellentia*; *Lactifuga*, vel *Lact-immunentia*, en *Sterilitantia*.

Diuretica. Pis-dryvende.

Drastica. Overmatig of sterk purgerende, namelijk van onderen, door haar sterkte of door een te grote Dosis.

DYSCRASIACA. 't Suur of Sout verbeterende. Deeze bevatten de *Antiphlogistica*; *Refrigerantia*; *Balsamica*; *Antacida*, en *Absorbentia*.

E.

- E**cbolica, zie Abortiva.
Eccoprotica. *Laxativa*. *Laxantia*. Sagtjes
 purgeerende Laxeerende.
Ephractica. zie *Abstergentia*.
Étillotica. Eelt en Lyk-doorn verdryvende.
Edulcorantia. De Scherpigheden verfoetende.
Emerica. *Vomitória*. Braak-middels.
Emmenagoga. Maand-stonden dryvende, of be-
 vorderende.
Emollientia. Verweekende, of zagt makende;
 die de hard gewordenē vogten of deelen
 verweeken, gelyk B. V. de harde Geswellen,
Empirica. Ondervindlyke of Proef-kundige
 Genees-middels; sonder Grondstelling.
Emplastica. *Glutinosa*. Kleverige. Vast-kleven-
 de; gelyk B. V. Pleisters. Of, de Sweet-
 gaten stoppende.
Enamon. *Enemus*. Bloed-stillend Middel, dat
 tot bloedende Wonden gebruikt word.
Epatica, zie *Hepatica*.
Epipastica, zie *Vesicatoria*.
Epslotica, zie *Cicatrisantia*.
Erodentia, zie *Corrodentia*.
Errhina. *Piarmica*. Snot-middels; die de Snot
 uit de Neus dryven.
Escharotica, Korst-brandende Middels.

EVACUATORIA. *Evacuantia*.

Buik-ontledigende. Deeze Classe bevat
 de *Purgantia*; *Borborygmica*; *Expellentia*,
 en *Pistutosa*.

Exanthematica. *Bezoardica*. Puisten en quadaar-
 dige Vlekken, &c. uitdryvende.

EXCITANTIA. Aanmoedigende. Aanprikkelende. Deeze bevatten de *Exhilarantia*, en *Inebriantia*.

Excitantia. Ontvellende, door inbyting.

Exhilarantia. Vrolyk makende.

Expectantia. Long-pyps-middels; welke de uitwerping bevorderen.

EXPELLENTIA. *Pellentia.* Uidryvende. Deeze bevatten de *Diaphoretica*; *Sudorifera*; *Diuretica*; *Emmenagoga*, en *Abortiva*.

Exsiccantia. Opdrogende; welke door opdroging versterken.

Extergentia. *Ecpbractica*, zie *Abstergentia*.

Exulcerantia. *Exurentia*, zie *Corrosiva*.

F.

Fatuantia, zie *Inebriantia*.

Flatulentia. Winden veroorzakende.

G.

Galactofora, zie *Lactifera*.

Glutinantia. Schielyk Wond-helende.

Glutinosa, zie *Emplastica*.

H.

Hepatica. *Epatica.* Lever-middels. Gal-makende middels; die insonderheid voor de Lever dienen, en Galdoen voortkomen.

Hidronica, zie *Sudorifera*

Humectantia. Vogt-makende; waar door se de hardigheden binnen 't Lichaam verzagten.

Hydragoga. Water afvoerende purgeer-middels.

Hypno-

Hypnotica. Soporifera. Somnifera. Slaap-middels.

Hysterica. Moeder-middels.

L

Impinguantia. Vetmakende.

Incidencia. Attenuantia. Lepytica. Insnydende. Verdunnende; zyn zodanige die de taaye, lymige Vogten verdunnen en te rechte maken.

Incrassantia, zie *Inspissantia.*

Indurantia. Sclerotica. Verhardende.

Inebriantia. Fatuantia. Temulansia. Phantastica. Dronken makende.

Inflamatoria. Septica. Caustica. Caetera. Brandmiddels; die in de Huit en Vleesch inbyten en 't zelve als verbranden, en ontsteken; edog met verschillige kragten.

Inspissantia. Incrassantia. Pachymisica. Verdikkende; welke de al te dunne Vogten verdikken, tot behoorlyke consistentie.

Ischama, zie *Sistentia.*

L

Lactifera. Lac generantia. Galactofora. Melk- of Sog-vermeerderende.

Lactifuga. Lac immimentia. Melk- of Sog-opdrogende, of verminderende.

Laxantia. Laxativa, zie *Eccoprotica.*

Lubricantia. De Scherpe deelen inlymende.

Lysoureptica. Steen-breckende.

M

Masticatoria, zie *Siatagoga*

Maturantia. Ryp makende. Etrèr makende.

kende; welke de Eeter making bevorderen.
Melanagoga. Swarte Gal afdryvende.

Menses moventia. Maand-stonden bevorderende;
 zie *Emmenagoga*

MUCAGINOSA. Slymagtige middels. Loo-
 middels; hier toe behoren de *Bechica*.

Mucilaginoso. Komt over een met *Inspissantia*.

Mundificantia. Zuiverende; welke de Vogten
 van onzuiverheid en vuiligheid reinigen.

MUSCULARIA. Spier-middels.
 Deze Classe bevat de *Relaxantia*; *Confer-*
santia, en *Corrodentia*.

N.

Narcotica. Verdovende; welke 't Gevoel
 doof maken.

Nephritica. Nier-middels. Graveel-middels.

NERVINA. *Neurotica*. Zenuwe-
 Middels. Deze Classe bevat de *Orgasti-*
ca; *Convulsiva*; *Excitantia*, en *Stupefacientia*.

Nutrientia, zie *Alimentosa*.

O.

Obstruentia. *Oppilativa*. Verstoppende; wel-
 ke de Monden der Vaarjes stoppen; zie
 ook *Deobstruentia*.

Obtundentia. Stomp-makende; welke de scherpe
 deeltjes als stomp maken, en inwikkelen,
 dat se geen hinder kunnen doen.

Odontalgica. Tand-middels.

Ophthalmica. Oog-middels.

OR-

ORGASTICA. De Levens-geesten versterkende. Deeze bevatten de *Alexiteria*; *Stimulantia*; *Calefacientia*; *Nutrientia*, en *Analeptica*.

Otica. Oor-middels.

P.

Pachyntica, zie *Inspissantia*.

Palliativa. Streef-middels; zyn zodanige die een ongeneesbare Siekte wel hier kunnen wegnemen, maar verbeteren of de verergering strekken.

Pachymagoga. Algemeene Purgeer-middels.

Paregorica. Woeling-stillende; zyn zodanige stillende middels die de woeling of drift des beledigden deels sagties stillen.

Perspirantia, zie *Diaphoretica*.

Phanizmus, zie *Rubefacientia*.

Phantastica, zie *Inebriantia*.

Philtira. Minne-middels. Minne-dranken; die de Minne gezegt worden te bevorderen; of'er zodanige zyn is zeer twyffelagsig zo niet geheel onwaar, ten waare het de *Aphrodisiaca* waren.

Pblegmagoga. Slym af voerende.

Psittiraca. Luis-middels.

PITUITOSA. Slym-afvoerende. Deeze bevatten de *Errhina*; *Sialagoga*, en *Expectorantia*.

Pleronica, zie *Sarcotica*.

Polychresta. Veel-kragtige middels; die veel kragten, voor veelerley gebreken, hebben.

Pfistobra Depilatoria. Hair-uitvallen makende.

Psarmica, zie *Errhina*.

Pulmonica. Long-middels.

PURGANTIA. Purgeerende, Buik-zuiverende. Vogt of vuiligheid afvoerende. Deeze bevatten de *Emetica*; *Drastica*; *Cathartica*, en *Eccoprotica*. Dog door gewoonte verstaat men in 't Nederduitſch door *Purgatie* doorgaans een Purgemiddel dat naar beneden afvoert, in tegenſtelling van een Braak middel.

Ant Generantia, zie *Maturantia*.

Pyretica; zie *Carrodentia*.

R.

Raresfacientia. Verdunnende; komen over een met *Incidentia*, of *Attenuantia*.

Refrigerantia. Verkoelende; welke de Hitte en dorſt matigen door haar Stuurigheid, en ook de Rotting weerſtaan.

RELAXANTIA. Verſlappende of ſlapmakende; zyn zodanige welke de uitſpanning of verſtyving (*Tonum*) der Spierveſels verminderen. Deeze bevatten de *Humectantia*; *Emollientia*, en *Impinguantia*.

Repellentia Te rug dryvende, of liever de votten verbeterende: Want de hedendaagsche Geneesheeren geen repelleren der votten, B. V. in de Geſwellen &c. erkennen, nog de repellerende Middels goed keuren, dewyl die veel meer na- als voordedeel doen, en een geſwel kunnen *cancerus* of *ſcirrheus* maken.

Reſerantia Ontſluitende; zie ook *Aperientia*.

Reſolventia. Oploſſende; zyn zodanige welke de verdikte votten oploſſen en verdunnen.

Ru.

Rubefaciens. Phanigmus. Rood bytende; welke door haar fcherpigheid de Huit rood maken.

Rubatoria. Rufping verwekkende.

S.

Salivantis. Quyl-middels.

Saponacea, zie *Abftergentia.*

Sarcotica. Plerotica. Vleefch makende.

Sclerotica, zie *Indurantis.*

Semen generantis. Spermatica. Saad verwekkende; zie ook *Aphrodisiaca.*

Semen imminuentia. Saad verminderende.

Septica, zie *Inflammatoria.*

Sialogoga. Apophlegmatifantis. Muficatoria. Speekfel verwekkende, Kauw-middels.

Siccantis. Opdrogende.

Singulatiofa. Hik verwekkende.

Sistentia. Ifchama. Bloed stillende middels; zie ook *Enamus.*

Sommifera, zie *Hypnotica.*

Sophisticantis. De Teel-deelen door t'famen trekking verfterkende.

Soporifera, zie *Hypnotica.*

Spermatica, zie *Semen generantis.*

SPIRITUOSA. De Senuwen aanprikkelende: Deeze bevatten de *Cephalica,* en *Cardiaca.*

Splenica, of *Splenetica.* Milt-middels, die de Milt verfterken.

Sterilitantis. Onvrugtbaar makende middels.

Sternutatoria Fniefen of Niefen verwekkende, en daar door 't Hooft van vuiligheid zuiverende; zie ook *Errhina,* waar mer deze

meest over een komen.

Stimulantia. Aanprikkelende; welke de Af-scheidingen, als *Afgang*, *Doorwaseming* &c. bevorderen; en zyn van grote nuttigheid, zelf voor een gezond Lichaam, om matig in de Spysen te gebruiken.

Stomachica. Maag-middels; welke de Maag versterken en de Appetyt bevorderen.

Stomatica. Mond-middels; welke de Mond of 't Tandvleesch versterken en suiveren.

STUPEFACIENTIA. Ontstellende of verdovende. Deze bevatten de *Paregorica*; *Anodyna*; *Narcotica*, en *Hypnotica*.

Sudorifera. *Hidrotica*. Sweet-dryvende.

Suspecta. *Subvenenata*. Verdagte; waar op men niet zeker betrouwen kan, of se niet eenige vergiftigheid bevatten; en dus niet zonder gevaar kunnen gebruikt worden; gelijk B. V. onder de Kruiden; 't *Anthera*.

Gotula fatida. *Ros solis*. *Cicuta*. &c.

T.

T*emperantia*. Een Siekte matigende middels.

Temulentia, zie *Inebriantia*.

Thoracica, zie *Bechica*.

Tonica. Verstyyvende. Bevestigende; welke de deelen versterken door verstyyving.

TOPICA. Uytwendige Middels. Deze Classe bevat de *Consolidantia*; *Dysentientia*, en *Arcentia*.

Toxica. Vergiftige middels.

Traumatica. Heelende. 't Samen-hegkende; zie *Vulneraria*, en *Consolidantia*.

Tussicifera. Hoest verwekkende.

V. VE-

V.

VENEREA. Teel-middels: dezelve bevatten de *Aphrodisiaca*; *Uterina*, en *Lactifera*. *Vesicatoria*. *Epispastica*, Blaas- of Bleis-trekkende Middels.

VISCERALIA. Ingewand-Middels. Deze Classe bevat de *Spirituosa*; *Biliofa*; *Mucaginosa*, en *Veneroa*.

Vomitoria, zie *Emetica*.

Vulneraria. *Consolidantia*. Wond-heelende Middels.

U.

Uretica, zie *Diuretica*.
Uterina Baar-moeder-Middels; die insonderheid de Vrugt versterken.

N A - B E R I G T.

Wy hebben op Pag. 130. van een *Appendix* gesproken; maar dezen aangaande, moeten we hier aanmerken, dat we genoegzaam alle de Konst-woorden hier in gemeld hebben, welke 't meest in gebruik zyn, maar zo'er nog eenige bijzondere mogten zyn, die in geen ander *Dictionarium* gemeld worden; die zyn we van zins te laten volgen, en zodanig, dat die geene welke dit Werk heeft, dezelve ook in 't vervolg

volg à part zal kunnen verkrygen: Want de Tyd heeft ons nu te kort geschoten om daar over een menigte van Auteurs na te zien: Maar, gelyk we gezegt hebben, men heeft hier de Pit van de Zaake, daar we hier van spreken.

Druk-fouten hebben we in 't nazien van geen belang gevonden, en die 'er mogten zyn, zal den Goed-gunstigen Leser zelf gelieven te corrigeeren; want 't Menschelyke Doen kan nooit geheel volmaakt wesen: Ondertusschen is het altyd aangenaam, als ons de behulpelyke Hand geboden word, in alle Menschelyke geoorloofde Zaaken.

E I N D E .

